

Guy de Maupassant

BASTARZII

**Traducere și lectură critică de
DORINA MIHAELA DONEA**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DE MAUPASSANT, GUY

Bastarzii / Guy de Maupassant

Traducere și lectură critică Dorina Mihaela Donea

București: Tracus Arte, 2014

ISBN 978-606-664-382-5

I. Trad. DONEA, Dorina Mihaela

www.tracusarte.ro

Editura Tracus Arte

București, str. Sava Henția, nr. 2, sector 1

© 2014 Tracus Arte

Guy de Maupassant

BASTARZII

**Traducere și lectură critică de
DORINA MIHAELA DONEA**

Tracus Arte

2014

Cuprins

Câmpul de măslini	7
Un paricid	37
Micuțul	44
Domnul Parent	50
Domnul Jocaste	92
Pustnicul	97
Un fiu	105
Cerșetorul	116
Domnișoara Perle	122
Confesiunea	140
Rosalie Prudent	148
Copilul	153
Mama de monștri	159
Un milion	166
Abandonatul	172
Șifonierul	182
Copilul	189
Tăticul lui Simon	196
Testamentul	206
Hautot tatăl și fiul	212
Povestea unei servitoare	227
Duchoux	248
Frumusețe inutilă	256
Lectură critică	278
Bibliografie	342

Câmpul de măslini

Când bărbații din port, din micuțul port provensal Garandeu, situat în fundul golfului Pisca, între Marsilia și Toulon, văzură barca abatelui Vilbois care se întorcea de la pescuit, coborâră pe plajă pentru a ajuta la trasul ambarcațiunii.

Abatele era singur în barcă și vâslea ca un adevărat marinar, cu o energie rară, în ciuda celor cincizeci și opt de ani. Cu mânecile suflecate pe brațele musculoase, cu poalele sutanei ridicate și strânse între genunchi, cu câțiva nasturi descheiați pe piept, cu tricornul pus pe bancă alături de el, cu capul acoperit cu o pălărie în formă de clopot, din plută îmbrăcată cu pânză albă, avea aspectul unui solid și bizar ecleziasat din țările calde, făcut mai mult pentru aventuri decât pentru a ține o slujbă.

Din când în când, privea în spate pentru a stabili corect punctul de abordaj, apoi reîncepea să vâslească într-un mod ritmat, metodic și puternic, pentru a arăta încă o dată acestor marinari nepricepuți din sud cum navighează bărbații din nord. Împinsă astfel, barca atinse nisipul și alunecă pe el de parcă urma să urce toată plaja, înfigându-și chila în ea; apoi se opri brusc și cei cinci bărbați, care-l priveau pe preot venind, se apropiară amabili și mulțumiți. Preotul îi simpatiza.

— Ei bine! spuse unul cu un puternic accent provensal, ați pescuit mult, domnule preot?

Abatele Vilbois puse ramele în barcă, își scoase pălăria rotundă pentru a-și pune tricornul, își coborî mânecile, își încheie sutana, după care, reluându-și ținuta și prestanța de paroh al satului, răspunse cu mândrie:

— Da, da foarte mult: trei lupi-de-mare, două mrene și alți câțiva pești de mare.

Cei cinci pescari se apropiaseră de barcă și, aplecați peste ea, examinau, cu un aer de cunoscători, peștii morți, lupii-de-mare grași, mrenele cu capul plat, hidoși șerpi de mare, și girelele violete striate în zig-zag de dungi strălucitoare de culoarea cojii de portocală.

Unul dintre ei spuse:

— Duc eu peștele până la dumneavoastră acasă, domnule preot.

— Mulțumesc, prietene.

După ce dădu mâna cu ceilalți, preotul porni la drum, urmat de un bărbat și lăsându-i pe ceilalți să se ocupe de barca lui.

Mergea cu pași mari și lenți, cu un aer de forță și de demnitate. Pentru că încă îi era cald, dat fiind că vâslise cu atâta vigoare, își scotea pălăria din când în când, trecând sub umbra ușoară a măslinilor, pentru a-și expune aerului de seară, călduț încă, dar puțin răcorit de o vagă briză marină, fruntea pătrată, acoperită cu păr alb, drept și scurt, mai mult o frunte de ofițer decât de preot. Satul se vedea pe o colină, în mijlocul unei văi largi, care cobora prin câmpie spre mare.

Era o seară de iulie. Soarele strălucitor, care aproape atingea creasta dantelată a colinelor îndepărtate, alungea în diagonală, pe drumul alb, acoperit cu un lișoliu de praf, umbra interminabilă a ecleziastului, al cărui tricorn foarte mare proiecta pe câmpul de alături o largă pată sumbră, care părea să se joace cățărându-se vioi pe toți trunchii de

măslini întâlnești, pentru a cădea iar pe pământ, unde șerpuia printre copaci.

Sub tălpile abatelui Vilbois, un nor de pudră fină, acel praf imperceptibil cu care sunt acoperite vara drumurile provenșale, se ridica în jurul sutanei sale, pe care o voala și o acoperea, în partea de jos, cu o tentă gri din ce în ce mai clară. Răcorit și cu mâinile în buzunare, înainta cu mersul lent și puternic al unui muntean care face o ascensiune. Ochii lui calmi priveau satul, satul lui în care era paroh de douăzeci de ani, sat ales de el, obținut printr-o mare favoare, în care el conta să moară. Biserica, biserica lui, cu cele două turnuri din piatră cafenie, inegale și pătrate, care își înălțau în această vale meridională siluetele lor vechi, mult mai asemănătoare turnurilor de apărare ale unei cetăți decât clopotnițelor unui monument sfânt, domina conul larg al caselor îngrămadite în jurul ei.

Abatele era mulțumit, căci pescuise trei lupi-de-mare, două mreze și câteva girele. Va avea din nou acel mic triumf față de sătenii lui, care-l respectau mai ales pentru faptul că, în ciuda vârstei, era poate bărbatul cel mai musculos din ținut. Aceste vanități inocente erau cea mai mare plăcere a lui. Trăgea cu pistolul atât de bine încât tăia tulpina florilor, făcea uneori scrimă cu vecinul lui, negustorul de tabac, fost ofițer de regiment și înota mai bine decât oricine de pe coastă. Era de fapt un fost om de lume, foarte cunoscut odinioară, foarte elegant, baronul de Vilbois, care se făcuse preot la vârsta de treizeci și doi de ani, în urma unei decepții în dragoste.

Originar dintr-o veche familie din Picardia, regalistă și religioasă, care de mai multe secole își dădea fii armatei, magistraturii sau clerului, se gândise mai întâi să intre în religie, așa cum îl sfătuisese mama lui, apoi, la insistențele tatălui său, se hotărâse să meargă pur și simplu la Paris, să

urmeze dreptul și să caute după aceea vreo funcție importantă la Palat.

Dar în timp ce-și făcea studiile, tatăl lui muri de pneumonie, ca urmare a vânătorilor în baltă, iar mama lui, cuprinsă de suferință, muri la puțin timp după aceea. Deci, moștenind brusc o avere importantă, renunță la orice carieră pentru a se mulțumi să trăiască la fel ca orice bogătaș.

Burlac frumos, inteligent, chiar dacă spiritual limitat din cauza credințelor, tradițiilor și principiilor, ereditare ca și mușchii lui de nobil picard, plăcu, avu succes în lumea serioasă și gustă viața ca un bărbat tânăr, rigid, bogat și apreciat. Dar în urma câtorva întâlniri la un prieten, se îndrăgosti de o actriță tânără, de o foarte tânără elevă la Conservator, care debuta strălucitor la teatrul Odéon.

Se îndrăgosti de ea cu toată violența, cu toată furia unui bărbat născut pentru a crede în idei absolute. Se îndrăgostise de ea văzând-o într-un rol romanesc, cu care obținuse un mare succes chiar în ziua în care apăruse pentru prima dată în fața publicului.

Era frumoasă, perversă din naștere, cu un aer de copil naiv, pe care el îl numi aerul ei de înger.

A știut să-l cucerească în întregime, să facă din el unul din acei furioși, unul din acei demenți în extaz, pe care o privire sau o fustă de femeie îi face să ardă pe rugul Pasiunilor Mortale. Și-a făcut-o amantă, a convins-o să părăsească teatrul, timp de patru ani a iubit-o cu o înflăcărare tot mai mare. În pofida numelui său și a tradițiilor de onoare ale familiei sale, s-ar fi căsătorit sigur cu ea, dacă nu ar fi descoperit într-o zi că îl înșela cu prietenul care i-o prezentase.

Drama a fost cu atât mai mare cu cât ea era însărcinată și el aștepta nașterea copilului pentru a se hotărî să se căsătorească.

Când a avut în mână dovezile, niște scrisori găsite într-un sertar, i-a reproșat infidelitatea, perfidia cu toată brutalitatea semi-sălbaticului care era.

Dar ea, copil al trotuarelor din Paris, pe cât de impertinentă pe atât de nerușinată, la fel de sigură de celălalt bărbat ca și de el, îndrăzneată de altfel precum acele fete din popor care urcă pe baricade doar mânite de o simplă vitejie nebu-nească, îl sfidează și îl insultă; și cum el ridică mâna, ea îi arată pântecul. Devenind palid, el se opri, se gândi că descendentul lui era acolo, în acea carne murdară, în acel corp urât, în acea creatură josnică, copilul lui!

Atunci se năpusti asupra ei pentru a-i zdrobi pe amândoi, pentru a distruge această dublă rușine. Simțindu-se pierdută, se sperie și, cum se rostogolea sub loviturile de pumn, când îi văzu piciorul gata să lovească partea umflată în care trăia deja acel embrion de om, cu mâinile întinse pentru a-i opri loviturile, îi strigă,:

— Nu mă omorî! Nu-i al tău, este al lui.

Dădu înapoi atât de consternat și de răvășit, încât furia îi rămase suspendată asemenea călcâiului său și bâigui:

— Ce... spui?!

Înnebunită brusc în fața morții pe care o ghici în privirile și în gesturile înspăimântătoare ale bărbatului, ea repetă:

— Nu este al tău, este al lui.

Consternat, el murmură printre dinți:

— Copilul?

— Da.

— Minți.”

Și din nou, asemenea celui care vrea să zdrobească pe cineva, ridică piciorul, în timp ce amanta, în genunchi, încerca să se dea înapoi, bâiguind mereu:

— Dacă-ți spun că-i al lui. Dacă ar fi fost al tău, nu l-aș fi avut mai demult?

Acest argument îl surprinse la fel ca și adevărul. În unul din acele momente de luciditate în care raționamentele apar în același timp clare, precise, convingătoare, concludente și irezistibile, fu convins, fu sigur că nu era tatăl nenorocitului de copil pe care prostituata îl purta în pânțece și, ușurat, salvat, aproape brusc calmat, renunță să distrugă această infamă creatură.

Aunci îi spuse cu o voce mai calmă: „Ridică-te, pleacă și să nu te mai văd niciodată.”

Învinsă, ea se supuse și plecă.

Nu o mai revăzu niciodată.

Plecă și el. Plecă în sud, spre soare și se opri într-un sat, situat în mijlocul unei văi, pe malul Mediteranei. Îi plăcu un han care dădea spre mare; luă o cameră și rămase acolo. Rămase acolo optsprezece luni, suferind, disperat și complet izolat. Trăi acolo cu amintirea devoratoare a femeii infidele, a farmecului ei, a învăluirii ei, a seducției ei inavuabile, dar și cu regretul prezenței și mângâierilor ei.

Rătăcea prin văile provenșale, sub soarele ce se strecura printre frunzele cenușii ale măslinilor plimbându-și bietul cap bolnav, în care trăia o obsesie. Dar, în această singurătate dureroasă, îi reveniră încet în inimă vechile lui idei pioase, ardoarea puțin calmată a primei lui credințe. Religia, pe care o considerase cândva doar un refugiu contra vieții necunoscute, îi apărea acum ca un refugiu contra vieții înșelătoare și chinuitoare. Păstrase obiceiul de a se ruga. În suferința lui, se atașă de rugăciune și, seara, mergea adesea să îngenuncheze în biserica întunecoasă în care strălucea, în fundul stranei, flacăra candeliei, gardiană sacră a sanctuarului, simbol al prezenței divine.

Își încredință durerea acestui Dumnezeu, Dumnezeului lui și îi spuse toată nenorocirea lui. Îi cerea un sfat, milă, ajutor, protecție, consolare și puneă de fiecare dată o emoție puternică în ruga lui repetată.

Inima lui sfâșiată, măcinată de dragostea pentru o femeie, rămânea deschisă și palpitantă, avidă mereu de tandrețe; și treptat, tot rugându-se, tot trăind ca un pustnic cu obiceiuri de pietate tot mai mari, tot abandonându-se acestei comunicări secrete a sufletelor credincioase cu Salvatorul care consolează și atrage nefericiții, îl pătrunse dragostea mistică pentru Dumnezeu care învinse cealaltă dragoste.

Atunci, își relua primele proiecte și se hotărî să ofere Bisericii o viață distrusă, pe care fusese cât pe ce să i-o dea virgină.

Se făcu deci preot. Prin intermediul familiei, al relațiilor lui, obținu să fie paroh în acel sat provensal, în care-l aruncase întâmplarea și, consacrandu-și o mare parte din avere operelor de binefacere, păstrând doar atât cât îi permitea să rămână până la moarte util și de ajutor celor săraci, se refugie într-o existență calmă de practici pioase și de devotament față de semenii lui.

Fu un preot cu vederi înguste, dar bun, un fel de ghid religios cu temperament de soldat, un ghid al bisericii care conducea cu putere pe drumul drept umanitatea rătăcită, oarbă, pierdută în acest hățiș al vieții în care instinctele, gusturile, dorințele noastre sunt cărări care duc la pierzanie.

Dar o mare parte din bărbatul de altădată rămânea vie în el. Îi plăceau și acum exercițiile dure, sporturile nobile, armele și detesta femeile, pe toate, cu o teamă de copil care se află în fața unui pericol misterios.

II

Marinarul care-l urma pe preot simțea o poftă meridională de a vorbi. Nu îndrăznea deoarece abatele se bucura în fața enoriașilor săi de un prestigiu deosebit. Până la urmă, îndrăzni.

— Deci, vă simțiți bine în casa dumneavoastră, domnule preot?

Această casă era una din acele case microscopice în care provensalii de la oraș și din sate vin să se cuibărească vara, pentru a se plimba. Abatele închiriasse această casă pe un câmp, lângă biserică, la cinci minute de prezbiteriul său prea mic și închis în mijlocul parohiei.

Nu locuia în mod regulat, nici măcar vara, în această casă de țară; mergea acolo din când în când pentru a petrece câteva zile, pentru a trăi în mijlocul naturii și pentru a trage cu pistolul.

— Da, prietene, spuse preotul, mă simt foarte bine acolo.

Clădirea joasă se zărea în mijlocul copacilor, vopsită în roz, în dungi, hașurată, parcă tăiată în bucățele de crengile și frunzele măslinilor cu care era plantat câmpul neîngrădit, pe care părea că apăruse ca o ciupercă din Provența.

Se zărea de asemenea o femeie înaltă, care se mișca prin fața ușii, pregătind o măsuță pe care pune la fiecare întoarcere, cu o încetineală metodică, un singur tacâm, o farfurie, un șervețel, o bucată de pâine, un pahar. Avea pe cap boneta caracteristică arlezienelor, un con ascuțit de mătase sau de catifea neagră, pe care înfloreau o fundă albă.

Când abatele ajunsese destul de aproape, îi strigă:

— Ei! Marguerite!

Ea se opri pentru a privi și, recunoscându-și stăpânul, spuse:

— Dumneavoastră sunteți, domnule Preot?

— Da. Îți aduc pește frumos, îmi vei prăji imediat un lup-de-mare, un lup-de-mare cu unt, numai cu unt, înțelegi?”

Venită în întâmpinarea bărbaților, servitoarea examina cu un ochi de cunoscător peștele cărat de marinar.

— Dar avem deja găină cu orez, spuse ea.

— Cu atât mai rău, peștele mâncat a doua zi nu mai este la fel de bun ca peștele care abia a ieșit din apă. Voi face o mică petrecere de mâncăcios, acest lucru nu mi se întâmplă prea des; și-apoi, nu-i un păcat așa de mare.

Femeia alese lupul-de-mare și când tocmai pleca ducându-l cu ea, se întoarse:

— Ah! A venit de trei ori un bărbat să vă caute, domnule Preot.

Întrebă cu indiferență:

— Un bărbat? Ce fel de bărbat?

— Un bărbat care nu se recomandă prin el însuși.

— Ce! Un cerșetor?

— Poate da, nu pot spune. Aș crede mai degrabă că este un *maoufatan*."

Abatele Vilbois începu să râdă la auzind acest cuvânt provensal care înseamnă răufăcător, vagabond, căci el cunoștea sufletul speriat al lui Marguerite, care nu putea locui în casa de la țară fără să-și imagineze, de-a lungul zilelor și mai ales al nopților, că nu vor fi omorâți.

El dădu câțiva bănuți marinarului, care plecă și, păstrându-și toate obiceiurile de toaletă și de ținută de fost monden, spuse: „Îmi voi da cu puțină apă pe față și pe mâini.” Marguerite îi strigă din bucătărie, unde curăța cu un cuțit lupul-de-mare, ai cărui solzi, puțin murdari de sânge, se desprindeau ca niște mici monede de argint:

„Uitați-l!”

Abatele se întoarse spre drum și văzu într-adevăr un bărbat, care, de departe, i se păru prost îmbrăcat și care se apropia cu pași mărunți de casă. Îl așteptă, râzând încă de spaima servitoarei și gândind: „Cred că are dreptate, arată într-adevăr ca un vagabond.” Necunoscutul se apropia cu mâinile în buzunare, cu ochii la preot, fără să se grăbească. Era tânăr, avea barba blondă și creată; şuvițe de păr ieșeau

în bucle de sub o pălărie de fetru moale, atât de murdară și de decolorată, încât nimeni nu i-ar fi putut ghici culoarea și forma inițiale. Avea un pardesiu maro lung, un pantalon zdrențuit la glezne și era încălțat cu espadrile, datorită cărora avea un mers bleg, mut, neliniștitor, un pas imperceptibil de vagabond.

Când ajunse la câțiva pași de preot, își scoase zdreanța care-i ascundea fruntea, descoperindu-și capul cu un aer puțin teatral și arătându-și un chip ofilit, desfrânat și drăguț, chel în vârful capului, semn de oboseală sau de destrăbălare precoce, căci, în mod sigur, acest bărbat nu avea mai mult de douăzeci și cinci de ani.

Preotul își scoase și el imediat pălăria, ghicind și simțind că acesta nu era un vagabond obișnuit, un muncitor fără serviciu sau recidivistul care se plimbă între două închisori și care nu mai știe să vorbească decât limbajul misterios al ocnașilor.

— Bună ziua, domnule Preot, spuse bărbatul.

Preotul răspunse: „Vă salut”, refuzând să-i spună „domnule” acestui trecător suspect și zdrențaros. Se priveau fix și sub privirea acestui vagabond, abatele Vilbois, se simțea tulburat, emoționat ca în fața unui dușman necunoscut, invadat de una din acele neliniști bizare care se strecoară ca niște frisoane în carne și în sânge.

În cele din urmă, vagabondul continuă:

— Ei bine! mă recunoașteți?

Foarte mirat, preotul răspunse:

— Chiar deloc, nu vă recunosc deloc.

— Ah, nu mă cunoașteți deloc. Priviți-mă mai bine!

— Degeaba vă privesc, nu v-am văzut niciodată.

— Este adevărat, continuă celălalt, ironic, dar vă voi arăta pe cineva pe care-l cunoașteți mai bine.”

Își puse din nou pălăria pe cap și-și descheie pardesiul. Pe dedesubt, pieptul îi era gol. O curea roșie, înfășurată

în jurul mijlocului lui slab, îi fixa pantalonii deasupra coapselor.

Scoase din buzunar un plic, unul din acele neverosimile plicuri acoperite de toate petele posibile, unul din acele plicuri care păstrează, în buzunarele ticăloșilor rătăcitori, hârtii oarecare, adevărate sau false, furate sau legitime, prețioși apărători ai libertății împotriva jandarmului întâlnit. Scoase din buzunar o fotografie, una din acele cărți poștale mari cât o scrisoare, așa cum se făceau odinioară, îngălbenită, învechită, purtată peste tot prea mult timp, încălzită de corpul acestui bărbat și decolorată de transpirația lui.

Atunci, ridicând-o alături de chipul lui, întreabă:

— Și pe acesta, îl cunoașteți?

Abatele făcu doi pași pentru a vedea mai bine și rămase palid, răvășit căci era portretul lui, făcut pentru Ea în perioada îndepărtată a iubirii lor.

Neînțelegând, nu răspunse nimic.

Vagabondul repetă:

— Pe acela îl recunoașteți?

Și preotul bâlbâi:

— Bineînțeles.

— Cine-i?

— Eu.

— Sunteți chiar dumneavoastră?

— Desigur.

— Ei bine! priviți-ne pe amândoi, acum, adică portretul dumneavoastră, și pe mine!

Văzuse deja, bietul bărbat, văzuse că acele două ființe, cea din fotografie și cea care zâmbea alături, semănau ca doi frați, dar nu înțelegea încă și bâigui:

— Ce vrei, de fapt?

Atunci, vagabondul spuse cu o voce răutăcioasă:

— Ce vreau? Vreau mai întâi să mă recunoașteți,

— Cine ești de fapt?

— Cine sunt? Întrebați pe oricine de pe drum, întrebați-o pe servitoare, să mergem să-l întrebăm pe primarul satului dacă vreți, arătându-i asta, și va râde mult, vă spun eu. Ah! nu vreți să recunoașteți că sunt fiul dumneavoastră, tată preot?

Atunci, bătrânul, ridicând brațele într-un gest biblic și disperat, gemu:

— Nu-i adevărat.

Tânărul se apropie de el, față în față.

— Ah! nu-i adevărat? Ah! parohule, trebuie să încetezi să minți, mă auzi?

Avea o figură amenințătoare, pumnii strânși și vorbea cu o convingere atât de mare încât preotul, dând mereu înapoi, se întreba care din cei doi se înșela în acel moment.

Cu toate acestea, el spuse încă o dată:

— Eu nu am avut niciodată copii.

Celălalt ripostă:

— Și nici amantă?”

Bătrânul pronunță cu resemnare un singur cuvânt, o mărturisire mândră:

— Da.

— Și această amantă nu era însărcinată când ai alungat-o?

Brusc, vechea furie, înăbușită în urmă cu douăzeci și cinci de ani, nu înăbușită, ci zidită în adâncul inimii amantului, rupse bolțile de credință, de devoțiune resemnată, de resemnare totală, pe care le construise peste ea, și, enervat peste măsură, țipă:

— Am alungat-o pentru că mă înșelase și pentru că purta în pânțece copilul altuia, altfel aș fi omorât-o, domnule, și pe tine o dată cu ea.

Tânărul ezită, surprins la rândul lui de enervarea sinceră a preotului, apoi replică mai blând:

— Cine ți-a spus că era copilul altuia?

— Ea, chiar ea, sfidându-mă.

Atunci, vagabondul, fără să conteste această afirmație, conchise cu un ton indiferent de vagabond care judecă o cauză:

— Ei bine! mama este cea care s-a înșelat sfidându-te, asta-i.

Redevenind mai stăpân pe el după acea ieșire nervoasă, întrebă la rândul lui:

— Și cine ți-a spus că ești fiul meu?

— Ea, când era pe moarte, domnule Preot... Și apoi asta!

Și puse fotografia pe genunchii preotului.

Bătrânul o luă și încet, îndelung, cu inima cuprinsă de angoasă, compară acest drumeț necunoscut cu vechea lui imagine, și nu mai avu nicio îndoială: era chiar fiul lui.

O suferință cumplită îi cuprinse sufletul, o emoție inexprimabilă, îngrozitor de penibilă, asemeni remușcării unei crime vechi. Înțelegea puțin, ghicea restul și vedea scena brutală a despărțirii. Deci pentru a-și salva viața, amenințată de bărbatul înșelat, femeia, infidela și perfida femelă îi spusese acea minciună. Și minciuna îi reușise. Și fiul lui se născuse, crescuse, devenise acest vagabond, care mirosea a viciu așa cum țapul miroase a animal.

Murmură:

— Vrei să faci câțiva pași cu mine, pentru a ne lămuri mai mult?

Celălalt ricană:

— Bineînțeles. Doar de asta am venit.”

Plecară împreună, unul lângă celălalt, pe câmpul de măslini. Soarele dispăruse.

Răcoarea accentuată a amurgurilor din sud își întindea pe câmp un invizibil mantou de frig. Abatele frisona și ridica când brusc privirile, într-o mișcare obișnuită de preot, văzu

peste tot în jurul lui, tremurând pe cer, frunzișul cenușiu al copacului sfânt care adăpostise la umbra lui cea mai mare durere, singura slăbiciune a lui Hristos.

O rugăciune țâșni din el, scurtă și disperată, făcută cu acea voce interioară care nu se aude și prin care credincioșii îl imploră pe Salvator: „Doamne, ajută-mă!”

Apoi, întorcându-se spre fiul lui:

— Deci mama ta a murit?

Pronunțând cuvintele: „Mama ta a murit” o nouă suferință se trezea în el și îi strângea inima, o stranie slăbiciune a cărnii bărbatului care nu uitase niciodată și un crud ecou al torturii pe care o suferise, o tresărire a acelei delirante și scurte fericiri din tinerețe din care nu a mai rămas decât rana amintirii.

Tânărul răspunse:

— Da, domnule Paroh, mama a murit.

— De mult?

— Da, de trei ani.

O nouă îndoială îl invadează pe preot.

— Și de ce nu ai venit să mă cauți până acum?

Celălalt ezită.

— Nu am putut. Am avut probleme... Dar, scuză-mă că întrerup aceste confidențe pe care ți le voi detalia mai târziu așa cum vei dori, dar vreau să-ți spun că nu am mâncat nimic de ieri dimineață.

O tresărire puternică de milă îl scutură pe bătrân și, întinzând brusc brațele, spuse:

— O bietul meu copil!

Tânărul acceptă aceste brațe mari întinse, care-i prinseră mâinile, mai mici, mai călduțe și mai agitate. Apoi răspunse cu acel aer glumeț care nu-i dispărea niciodată de pe buze:

— Ei bine! Într-adevăr, încep să cred că ne vom înțelege.”

Preotul începu să meargă.

— Hai să mâncăm! spuse el.

Se gândea brusc, cu o mică bucurie instinctivă, confuză și bizară, la frumosul pește pe care-l pescuise, care cu găina cu orez, vor constitui în acea zi o masă bună pentru acest copil nesuferit. Arleziana, neliniștită și deja bosumflată, aștepta în fața ușii.

— Marguerite, strigă abatele, ia masa și du-o în sufragerie, repede, repede și pune două tacâmuri, dar foarte repede.

Servitoarea se îngrozi la gândul că stăpînul ei urma să mănânce cu acest vagabond.

Atunci, abatele Vilbois începu chiar el să adune și să ducă în singura încăpere de la parter, tacâmul pus pentru el.

După cinci minute, stătea în fața vagabondului, în fața unei supiere pline cu supă de varză, din care se ridica spre fețele lor un norișor de aburi fierbinți.

II

După ce farfuriile au fost umplute, vagabondul începu să înghită cu lăcomie supa, lingură după lingură. Abatelui nu-i mai era foame și doar sorbea lent savuroasa supă de varză, lăsând pâinea pe fundul farfuriei.

Deodată, îl întrebă:

— Cum te cheamă?

Bărbatul râse, mulțumit că-și potolise foamea.

— Tată necunoscut, spuse el, nici un alt nume de familie decât cel al mamei mele, pe care probabil nu ai uitat-o încă. În schimb, am două prenume, Philippe-Auguste, care, între noi fie vorba, nu mi se potrivesc deloc.

Abatele păli și întrebă cu o voce sugrumată:

— De ce ți s-au dat aceste prenume?

Vagabondul ridică din umeri.

— Cred că ghicești. După ce te-a părăsit, mama a vrut să-l facă pe rivalul tău să creadă că eram copilul lui și aproape că a crezut acest lucru până am împlinit vârsta de cincisprezece ani. Dar, din acel moment, am început să-ți semăn prea mult. Și m-a renegat, canalia. Mi-au dat deci cele două prenume ale lui, Philippe-Auguste; și dacă aș fi avut norocul să nu semăn cu nimeni sau să fiu pur și simplu fiul unui al treilea pungaș care nu ar fi fost văzut, m-aș numi acum viconte Philippe-Auguste de Pravallon, fiu recunoscut târziu al contelui cu același nume, senator. Eu m-am botezat singur: „Fără noroc.”

— Cum de știi toate acestea?

— Pentru că au avut loc explicații în prezența mea, zău, explicații dure, ce mai! Ah! acest lucru te învață ce-i viața.”

Ceva mult mai penibil și mai chinuitor decât tot ce simțise și suferise timp de o jumătate de oră îl apăsa pe preot. Exista în el un fel de sufocare care începea, care urma să crească și să sfârșească prin a-l omorî și această stare îi venea nu din cauza lucrurilor pe care le auzea, ci din cauza modului în care erau spuse și a chipului de pușlama al vagabondului care le scoteau și mai mult în evidență.

Între acest bărbat și el, între fiul lui și el, preotul începea să simtă acum cloaca de murdării morale care, pentru anumite suflete, sunt otrăvuri mortale. Acesta era fiul lui? Nu putea încă să creadă. Voia toate dovezile, toate; voia să afle, să înțeleagă, să asculte, să sufere totul. Se gândi iar la măslinii care înconjurau căsuța și murmură pentru a doua oară: „Oh! Doamne, ajută-mă!”

Philippe-Auguste terminase supa. Întrebă: „Mai mâncăm ceva, părinte?”

Pentru că bucătăria era în afara casei, într-o clădire anexă și pentru că Marguerite nu putea să audă vocea preotului, el îi anunța cerințele prin câteva lovituri într-un gong chinezesc suspendat pe perete, în spatele lui.

Luă deci ciocanul de piele și lovi de mai multe ori placa rotundă de metal. Se auzi mai întâi un sunet slab, care creșcu, se intensifică apoi, devenind tremurător, ascuțit, foarte ascuțit, sfâșietor, oribilă plângere a cuprului lovit.

Servitoarea apăru. Avea o față crispată și arunca priviri furioase răufăcătorului de parcă ar fi presimțit, cu instinctul ei de câine fidel, drama care se abătuse asupra stăpânului ei. Ținea în mâini lupul-de-mare prăjit, din care ieșea un miros savuros de unt topit. Cu o lingură, abatele tăie peștele de la un capăt la altul și oferi fileul de pe spate copilului din tinerețea lui:

„Eu l-am prins mai devreme”, spuse cu un rest de mândrie care mai supraviețuia încă în pofida disperării sale.

Marguerite nu plecă.

Preotul continuă:

— Adu vin, din acela bun, vin alb din Corsica.

Ea aproape avu un gest de revoltă și el trebui să repete, luând un aer sever:

— Hai, două sticle. Căci, atunci când el oferea cuiva un vin bun, plăcere rară de altfel, își oferea și lui o sticlă.

Radios, Philippe-Auguste murmură:

— Formidabil. Bună idee. Nu am mai mâncat așa de mult timp.

Servitoarea se întoarse după două minute. Abatele le consideră lungi cât două eternități, căci o nevoie de a ști îi ardea în prezent sângele, devorându-l ca un foc în infern.

Sticlele erau destupate, dar servitoarea rămăsese acolo, cu ochii țintiți pe bărbat.

— Lasă-ne! spuse preotul.

Ea se prefăcu că nu aude.

El continuă aproape cu duritate:

— Ți-am ordonat să ne lași singuri.

Atunci ea plecă.

Philippe-Auguste mânca peștele cu o grabă vorace; și tatăl său îl privea din ce în ce mai surprins și necăjit de ceea ce descoperea josnic pe acest chip care-i semăna atât de mult. Bucățelele pe care abatele Vilbois le ducea la buze, îi rămâneau în gură, gâtul lui strâns refuzând să le lase să treacă; le mesteca îndelung, căutând printre toate acele întrebări care-i veneau în minte, pe aceea al cărei răspuns îl dorea cel mai repede.

În cele din urmă murmură:

— De ce a murit?

— De plămâni.

— A fost bolnavă mult timp?

— Aproape optsprezece luni.

— De la ce i s-a tras boala?

— Nu se știe.

Tăcură. Abatele se gândea. Îl apăsau atâtea lucruri pe care ar fi vrut să le cunoască deja, căci din ziua despărțirii, din ziua în care a fost cât pe ce să o omoare, nu mai știa nimic despre ea. Desigur, nici nu dorise să știe, căci o aruncase cu hotărâre într-o groapă de uitare, pe ea și zilele ei de fericire; dar iată că, acum când era moartă, simțea brusc născându-se în el o dorință arzătoare de a afla, o dorință geloasă, aproape o dorință de amant.

Continuă:

— Nu era singură, nu-i așa?

— Nu, era tot cu el.”

Bătrânul tresări.

— Cu el? Cu Pravallon?”

— Bineînțeles.

Și bărbatul trădat odinioară calculă că aceeași femeie care-l înșelase, rămăsese mai mult de treizeci de ani cu rivalul său. Împotriva voinței lui, bâigui:

— Au fost fericiți împreună?

Tânărul răspunse ricanând:

— Bineînțeles, cu urcușuri și cu coborâșuri! Ar fi fost foarte bine fără mine. Eu am stricat întotdeauna totul.

— Cum și de ce?

— Ți-am povestit deja. Pentru că el a crezut că sunt fiul lui până ce am avut aproape cincisprezece ani. Dar bătrânul nu era prost, a descoperit singur asemănarea și atunci au avut loc scene. Eu ascultam la uși. O acuza pe mama că l-a înșelat. Mama riposta: „Este greșeala mea? Știai foarte bine, când m-ai luat, că eram amanta celuiilalt.” Celălalt erai tu.

— Ah! deci vorbeau uneori despre mine?

— Da, nu ți-au spus niciodată pe nume în prezența mea, în afara de o singură dată, chiar la sfârșit, în ultimele zile, când mama s-a simțit pierdută. Totuși nu aveau încredere.

— Și tu... ai aflat devreme că mama ta era într-o situație imorală?

— Zău! Nu sunt naiv și nu am fost niciodată. Aceste lucruri se ghicesc imediat, chiar din momentul în care începi să cunoști lumea.

Philippe-Auguste își turna pahar după pahar. Ochii îi sticleau și, cum nu mai băuse mult timp, se îmbătă repede. Preotul își dădu seama de acest lucru; fu cât pe ce să-l oprească, apoi se gândi că beția face omul imprudent și vorbăreț și, luând sticla, umplu iar paharul tânărului.

Marguerite aduse găina cu orez. După ce o puse pe masă, își fixă din nou privirile pe vagabond, apoi îi spuse stăpânului cu un aer indignat:

— Dar uitați-vă că este beat, domnule Preot.

— Lasă-ne liniștiți, continuă preotul, și pleacă!

Ea ieși, trântind ușa.

Preotul întrebă:

— Ce spunea mama ta despre mine?

— Ceea ce se spune de obicei despre un bărbat care a fost părăsit; că nu erai comod, lucru neplăcut pentru o

femeie și că i-ai fi făcut viața foarte grea cu ideile tale.

— A spus des acest lucru?

— Da, uneori pe ocolite, pentru ca să nu înțeleg eu, dar eu ghiceam tot.

— Și pe tine cum te-au tratat în acea casă?

— Pe mine? Foarte bine la început și foarte rău după aceea. Când mama a văzut că-i stric treburile, m-a lăsat baltă.

— Cum așa?

— Așa! Este foarte simplu. Cam pe la șaisprezece ani am făcut câteva pozne; atunci, haimanalele m-au dus într-o casă de corecție pentru a scăpa de mine.

Își puse coatele pe masă, își sprijini obrazii în mâini și, complet beat, cu mintea înecată în vin, fu cuprins brusc de una din acele irezistibile dorințe de a vorbi despre sine, care-i fac pe bețivani să divagheze în lăudăroșenii fantastice.

Și zâmbea cu amabilitate, cu o grație feminină pe buze, o grație perversă pe care preotul o recunoscuse. Nu numai că o recunoscuse, dar o și simți, dușmănoasă și mângâietoare, aceea grație care-l cucerise și-l pierduse odinioară. În acea clipă, copilul îi semăna mai mult mamei, nu prin trăsăturile feței, ci prin privirea captivantă și falsă și mai ales prin seducția zâmbetului mincinos care părea că deschide ușa tuturor infamiilor din interior.

Philippe-Auguste povesti:

— Ah! ah! ah! După școala de corecție am avut o viață, o viață atât de ciudată încât un mare romancier ar plăti scump pentru a o ști. Într-adevăr, Dumas-tatăl, cu al său Monte-Cristo nu a găsit întâmplări mai amuzante decât cele care mi s-au întâmplat mie.”

Tăcu, cu o gravitate filozofică de om beat, care reflectează, apoi spuse încet:

— Când vrei ca un băiat să nu o ia pe căi greșite, nu ar trebui niciodată să fie trimis într-o școală de corecție, orice ar fi făcut,

din cauza lucrurilor pe care le învață acolo. Eu am învățat bine anumite lucruri, care au luat însă o întorsătură proastă. Cum mă plimbam cu trei prieteni, puțin amețiți toți patru, într-o seară, pe la ora nouă, pe drumul principal, după vadul Falac, iată că întâlnesc o trăsură, în care toată lumea dormea, conducătorul atelajului și familia lui; erau oameni din Martinou care se întorceau de la o cină în oraș. Iau calul de hăț, îl fac să urce pe bacul de călători și împing bacul în mijlocul râului. Se aude zgomot, burghezul care conducea trăsura se trezește, nu vede nimic, biciuiește calul. Calul pornește și sare în apă cu tot cu trăsură. S-au înecat toți. Prietenii m-au denunțat. La început au râs cu poftă văzându-mă făcând această farsă. Zău, nu ne-am gândit că acest lucru va lua o întorsătură atât de urâtă. Speram că va fi numai o baie, o poveste hazlie.

De atunci am făcut altele și mai dure pentru a mă răzbuna pe prima, care nu merita corecția, pe cuvânt. Dar nu merită să le povestesc. Ți-o voi povesti doar pe ultima, pentru că aceasta sigur o să-ți placă. Te-am răzbunat, tată.”

Abatele își privea fiul cu ochi îngroziți și nu mai mânca nimic.

Philippe-Auguste tocmai se pregătea să înceapă din nou să vorbească.

— Nu, spuse preotul, nu acum, puțin mai târziu.

Întorcându-se, lovi și făcu să răsunе puternic stridentul gong chinezesc.

Marguerite intră imediat.

Și stăpânul comandă cu o voce atât de dură încât ea își plecă privirea, speriată și docilă:

— Adu-ne lampa și tot ce mai ai de pus pe masă și să nu mai apari până când nu voi lovi gongul!

Aceasta ieși, se întoarse și puse pe masă o lampă din porțelan alb, prevăzută cu un abajur verde, o bucată mare de brânză și fructe, după care plecă.

Și abatele spuse cu hotărâre:

— Acum, te ascult.

Philippe-Auguste își umplu calm o farfurioară și paharul cu vin. Cea de-a doua sticlă era aproape goală, deși preotul nici nu o atinsese.

Tânărul reîncepu, bâiguind, cu gura plină de mâncare și băutură:

*

— Iat-o pe ultima. Este una dură: mă întorsesem acasă... și am rămas acolo contra voinței lor, căci le era frică de mine... frică de mine...! Ah! nu trebuie să mă enerveze careva... sunt capabil de orice când mă enervez... Știi, trăiau împreună și totuși separat. El avea două domiciliu, o locuință de senator și una de amant. Dar stătea la mama mai mult decât la el, căci nu se mai putea lipsi de ea. Ah! ... iată o fină, o puternică ... mamă... ea știa să stăpânească un bărbat! Îl cucerise trup și suflet și îl păstrase până la sfârșit. Ce proști sunt bărbații! Deci, mă întorsesem și-i stăpâneam prin frică. Sunt descurcăreț când trebuie și în ceea ce privește răutatea, viclenia și forța nu mă tem de nimeni. Mama s-a îmbolnăvit și el a instalat-o într-o casă frumoasă, lângă Meulan, în mijlocul unui parc mare cât o pădure. Acest lucru a durat aproape optsprezece luni... așa cum ți-am spus. Apoi am simțit apropiindu-se sfârșitul. Venea zilnic de la Paris și de data aceasta suferea cu adevărat. Deci, într-o dimineață, au trăncănit amândoi aproape o oră și tocmai mă întrebam despre ce puteau sporovăi atât de mult timp când mă chemară.

Și mama îmi spuse:

— Sunt pe moarte și există un lucru pe care vreau să ți-l spun, în pofida părerii contelui.” Îl numea întotdeauna

„contele” când vorbea despre el. „Este numele tatălui tău care trăiește încă.”

I-l cerusem de mai bine de o sută de ori... de mai bine de o sută de ori... numele tatălui meu... de mai bine de o sută de ori... și refuzase întotdeauna să mi-l spună... Cred că într-o zi chiar o pălmuisem pentru a o face să vorbească, dar degeaba. Pentru a scăpa de mine, îmi spusese că muriseși sărac, că erai un nimic, o greșeală a tinereții ei, o gafă de fată mare, ce mai! Mi-a povestit atât de bine încât am crezut cu adevărat că ai murit.

Deci ea îmi spuse:

— Acesta este numele tatălui tău. Celălalt, care era așezat pe un fotoliu, replică de trei ori: „Greșești, greșești, greșești Rosette.”

Mama se așază în pat. O văd și acum cu obrații roșii și cu ochii strălucitori; totuși mă iubea foarte mult și îi spuse:

— Atunci, fă ceva pentru el, Philippe!

El începu să țipe ca un turbat:

— Pentru pușlamaua asta, niciodată, pentru acest derbedeu, acest recidivist, acest... acest ... acest...

Și găsi un nume pentru mine, de parcă nu ar fi făcut decât acest lucru toată viața lui.

Era cât pe ce să mă supăr, mama mă făcu să tac și îi spuse:

— Deci vrei să moară de foame, pentru că eu nu am nimic.

El răspunse, fără să se tulbure:

— Rosette, ți-am dat treizeci și cinci de mii de franci pe an, timp de treizeci de ani, ceea ce face mai mult de un milion. Datorită mie ai trăit ca o femeie bogată, iubită și, îndrăznesc să spun, fericită. Nu datorez nimic acestui derbedeu care ne-a stricat ultimii ani; și nu va avea nimic de la mine. Este inutil să insiști. Spune-i numele celuilalt dacă vrei. Regret, dar eu mă spăl pe mâini de această poveste.

Atunci mama se întoarse spre mine. Îmi spuneam:

„Bine... iată că-mi găsesc adevăratul tată... dacă are bani, sunt un om salvat...”

Ea continuă:

— Tatăl tău, baronul de Vilbois, se numește acum abatele Vilbois, preot la Garandou, lângă Toulon. Era amantul meu când l-am părăsit pentru acesta.

Și iată că-mi povestește tot, mai puțin că te-a făcut răspunzător de sarcina ei. Dar femeile, vezi dumneata, nu spun niciodată adevărul.

Ricana, inconștient, lăsând să iasă la iveală toată murdăria. Bău iar și, cu fața mereu ilară, continuă:

Mama a murit două zile ... două zile mai târziu. I-am urmat sicriul la cimitir, el și cu mine... e caraghios... spune... el și cu mine... și trei servitori... atât. El plângea ca o vacă... eram unul lângă altul, ai fi spus tatăl și fiul.

Apoi, iată-ne întorși acasă. Numai noi doi. Îmi spuneam: „Trebuie să mă car fără nici un gologan.” Aveam numai cincizeci de franci. Ce-aș putea găsi pentru a mă răzbuna?

El îmi atinse brațul și-mi spuse:

„Trebuie să-ți vorbesc.”

L-am urmat în cabinetul lui. S-a așezat în fața biroului, apoi, înotând în lacrimi, mi-a spus că nu vrea să fie cu mine atât de rău pe cât i-o spunea mamei; mă roagă să nu te deranjez...-Asta ne privește pe tine și pe mine...-Îmi oferă un bilet de o mie... o mie... o mie... ce puteam eu face cu o mie de franci... eu... un bărbat ca mine. Am văzut că mai erau altele în sertar, un adevărat teanc. Vederea acelor bancnote îmi dădu o poftă de a omorî cu lovituri de cuțit. Întind mâna pentru a lua ceea ce-mi oferea, dar în loc să primesc pomana lui, sar peste el, îl trântesc jos și îl strâng de gât până dă ochii peste cap; apoi, când văd că-i aproape mort, îi pun un căluș, îl leg, îl dezbrac, îl întorc cu fața în jos

și apoi... ah! ah! ah! ... te-am răzbunat strașnic!...

Philippe-Auguste tușea, sufocat de bucurie și, pe buza lui ridicată de o cută feroce și veselă, abatele Vilbois încă mai regăsea vechiul surâs al femeii care-i luase mințile.

— Și după aceea?, spuse el.

— După aceea... Ah! ah! ah!... Era un foc mare în șemineu... era în luna decembrie... pe o vreme friguroasă... a murit... mama... foc mare de cărbune... Iau cleștele... îl înroșesc... și iată... că îi fac cruci pe spate, opt, zece, nu mai știu câte, apoi îl întorc și-i fac tot atâtea pe burtă. E amuzant, nu-i așa, tată? Așa erau însemnați cândva ocnașii. Se zvârcolea ca un țipar... dar îi pusesem un căluș serios, nu putea să țipe. Apoi am luat cele douăsprezece bancnote, treisprezece cu a mea. Acest număr nu mi-a adus noroc. Și-apoi am fugit, spunând servitorilor să nu-l deranjeze pe domnul conte până la cină pentru că dormea.

Credeam că nu va spune nimic, de teama scandalului, dat fiind că este senator. M-am înșelat. După patru zile am fost prins într-un restaurant din Paris. Am fost condamnat la trei ani de închisoare. De aceea nu am putut veni să te caut până acum.

*

Mai bău și se bâlbâia atât de tare încât abia pronunța cuvintele:

— Acum ... tată... tată preot! E caraghios să ai tată un preot...! Ah! ah! trebuie să fii drăguț cu bibi, pentru că bibi nu este ordinar... și că i-a făcut ce merita... nu-i adevărat... ce merita... bătrânului.

Aceeași furie, care-l înnebunise odinioară pe abatele Vilbois în fața amantei trădătoare, îl cuprinse acum și în fața acestui bărbat josnic.

El care iertase atâtea, în numele lui Dumnezeu, secrete infame șoptite în misterul confesionalelor, se simțea fără milă, fără îndurare, în numele lui, și nu mai chema acum în ajutor acest Dumnezeu milos și iertător, căci înțelegea că nici o protecție cerească sau terestră nu poate salva pe pământ pe cei care sunt loviți de asemenea nenorociri.

Toată ardoarea inimii lui pasionate și a sângelui lui violent, ardoare stinsă de episcopat, se trezea într-o revoltă irezistibilă contra acestui mizerabil care era fiul lui, contra acestei asemănări cu el, dar și cu mama, mama nedemnă care-l concepuase asemănător ei și contra fatalității care îl lega pe acest vagabond de piciorul patern precum ghiuleaua prinsă de piciorul ocnașilor.

Vedea, prevedea totul cu o luciditate subită, trezit de acest șoc din cei douăzeci și cinci de ani de somn pios și de liniște. Convins brusc că trebuia să vorbească tare pentru ca acestui răufăcător să-i fie teamă de el și că trebuia să-l sperie de la bun început, îi spuse cu dinții încleștați de furie și fără să se mai gândească la beția acestuia:

— Acum, pentru că mi-ai povestit tot, ascultă-mă. Vei pleca mâine dimineață. Vei locui într-un loc pe care ți-l voi indica și pe care nu-l vei părăsi niciodată fără ordinul meu. Îți voi plăti o pensie care-ți va ajunge pentru a trăi, o pensie mică pentru că eu nu am bani. Dacă nu vei asculta doar o singură dată, totul se va sfârși și vei avea de-a face cu mine...

Deși abrutizat de vin, Philippe-Auguste înțelese amenințarea; și criminalul care zăcea în el ieși brusc la suprafață. Scuipe aceste cuvinte, printre sughițuri:

— Ah! tată, nu trebuie să mă ameninți... Ești preot... te am la mână... și te vei supune precum ceilalți!

Abatele tresări; și simți în mușchii lui de bătrân Hercule o nevoie nestăpânită să-l înșface pe acest monstru, să-l îndoiaie ca pe o baghetă și să-i arate că trebuie să se supună.

Îi strigă, mișcând masa și împingându-i-o în piept:

— Ah! fii atent, fii atent... mie nu mi-e frică de nimeni...

Pierzându-și echilibrul, bețivul se clătină pe scaun. Simțind că va cădea și că era dominat de preot, cu o privire de asasin, întinse mâna spre unul din cuțitele care se aflau pe masă. Abatele Vilbois văzu gestul și împinse masa atât de tare, încât fiul lui se răsturnă și se întinse pe podea. Lampa căzu și se stinse.

Timp de câteva secunde se auzi în întuneric un clinchet slab de pahare ciocnite; apoi urmă un fel de târâre de corp moale pe dușumea, apoi nimic.

Stingându-se lampa, un întuneric subit se răspândise peste ei, atât de prompt, de neașteptat și de profund încât rămăseseră uimiți ca de un eveniment înspăimântător. Bețivul, cuibărit lângă perete, nu mai mișca; și preotul rămase pe scaun, adâncit în aceste tenebre, care-i înecau furia. Acest vâl sumbru aruncat peste el, care-i oprea mânia, îi imobiliză și elanul furios al sufletului; și îi veniră alte idei, la fel de negre și de triste ca întunericul.

Se făcu liniște, o liniște adâncă de mormânt închis, în care nimic nu mai părea să trăiască și să respire. Nici de afară nu se mai auzea nimic, niciun zgomot de trăsură în depărtare, niciun lătrat de câine, nici măcar o alunecare a unei adieri printre ramuri sau pe perete.

Acest lucru dură mult, foarte mult timp, poate o oră. Apoi, brusc, sună gongul! Răsună lovit de o singură bătaie dură, seacă și puternică, după care urmă un zgomot puternic și bizar de cădere și de scaun răsturnat.

Marguerite, la pândă, alergă; dar chiar când deschise ușa, dădu înapoi în fața întunericului de nepătruns. După aceea, tremurând, cu inima bătându-i cu putere, cu vocea găfăită și joasă, strigă:

— Dom'le Preot, dom'le Preot.

Nu răspunse nimeni, nu se mișcă nimic.

— Doamne, Doamne, se gândi ea, ce au făcut, ce s-a întâmplat?”

Nu îndrăznea să înainteze, nu îndrăznea nici să se întoarcă să ia o lumânare; și o apucă o dorință nebună de a scăpa, de a fugi și de a urla, deși simțea că era pe punctul de a se prăbuși. Repetă:

— Dom'le Preot, dom'le preot, sunt eu, Marguerite.

Deodată, în pofida fricii, o dorință instinctivă de a-și ajuta stăpânul și una din acele bravuri de femeie, care le face eroice pe moment, îi umplură sufletul de o îndrăzneală înspăimântată și, alergând la bucătărie, se întoarse cu o lampă cu ulei.

Se opri pe pragul ușii. Îl văzu întâi pe vagabond, întins lângă perete, dormind sau prefăcându-se că doarme, apoi lampa spartă, apoi, sub masă, cele două picioare negre și cele două gambe cu ciorapi negri ale abatelui Vilbois, care probabil căzuse pe spate și lovise gongul cu capul.

Îngrozită, cu mâinile tremurânde, repeta:

— Doamne, Doamne, ce s-a întâmplat?

Și cum înainta cu pași mici și lenți, alunecă pe ceva gras și fu cât pe ce să cadă.

Atunci, aplecându-se, zări pe dușumeaua roșie, un lichid roșu care curgea, întinzându-se în jurul picioarelor ei și curgând repede spre ușă. Ghici că era sânge.

Înnebunită, o luă la fugă, aruncând lampa pentru a nu mai vedea nimic și se năpusti spre câmp, spre sat. Mergea lovindu-se de copaci, cu ochii fixați pe luminile îndepărtate și urlând.

Vocea ei ascutită se auzea prin noapte asemeni unui țipăt sinistru de cucuvea. Striga în gura mare, fără încetare: „Vagabondul... vagabondul... vagabondul!...”

Când ajunse în dreptul primelor case, oamenii speriați

au ieșit și au înconjurat-o; dar ea se zbătea, fără să răspundă, căci înnebunise.

Până la urmă, au înțeles că tocmai se întâmplase o nenorocire în casa preotului și un grup se înarmă pentru a-i veni în ajutor.

În mijlocul câmpului de măslini, căsuța vopsită în roz devenise invizibilă și neagră în noaptea profundă și mută. Începând din momentul în care singura lucire a ferestrei luminate se stinsese ca un ochi închis, ea rămăsese înecată în umbră, pierdută în tenebre, imposibil de găsit pentru cineva care nu era de prin partea locului.

În curând două lumini începură să alerge pe jos, printre copaci, îndreptându-se spre ea. Plimbau prin iarba arsă lungi lumini galbene; și la lumina lor rătăcitoare, trunchiurile tulburate ale măslinilor semănau uneori unor monștri, unor serpi hidoși și încolăciți. Luminile proiectate în depărtare făcură brusc să apară în întuneric ceva alburii și vag, apoi, destul de repede, peretele jos și pătrat al căsuței deveni roz în fața felinarelor. Erau duse de câțiva țărani, care-i însoțeau pe cei doi jandarmi înarmați, pe pădurar, pe primar și pe Marguerite, pe care o susțineau niște bărbați, fiind prea slăbită.

În fața ușii rămasă deschisă, înspăimântătoare, au avut un moment de ezitare. Dar brigadierul, luând un felinar, intră urmat de ceilalți.

Servitoarea nu mințise. Sângele, coagulat acum, acoperea dușumeaua ca un covor. Cursesese până la vagabond, udându-i picioarele și o mână.

Tatăl și fiul dormeau, unul cu gâtul tăiat, somnul veșnic, celălalt, somnul bețivilor. Cei doi jandarmi se aruncară asupra ultimului și, înainte ca acesta să se trezească, îi puseră cătușele. Își frecă ochii, stupefiat, abrutizat de vin; și când văzu cadavrul preotului, avu un aer îngrozit și confuz.

— Cum de nu a fugit? spuse primarul.

— Era prea beat, răspunse brigadierul.

Și toată lumea a fost de aceeași părere cu el, căci nimănui nu-i trecuse prin cap ideea că abatele Vilbois ar fi putut să se sinucidă.

Un paricid

Avocatul pledase pentru nebunie. Cum să explici altfel o crimă atât de bizară?

Într-o dimineață, lângă Chatou, fuseseră găsite în stuf două cadavre îmbrățișate, o femeie și un bărbat, doi mondeni cunoscuți, bogați, nu foarte tineri și căsătoriți doar de un an, femeia fiind văduvă de trei ani.

Nu aveau dușmani, nu fuseseră jefuiți. Părea că fuseseră aruncați de pe mal în râu, după ce fuseseră amândoi loviți cu un vârf ascuțit de metal.

Ancheta nu descoperise nimic. Marinarii interogați nu știau nimic; cercetarea urma să fie abandonată, când veni să se predea un tâmplar tânăr, din satul vecin, care se numea Georges Louis, poreclit Burghezul.

La toate întrebările el nu a răspuns decât: „Îl cunoșteam de doi ani pe bărbat și de șase luni pe femeie. Veneau adesea să le repar mobilă veche, pentru că sunt priceput în meserie.”

Și când îl întrebau:

„De ce i-ai omorât?”

El răspundea cu obstinație:

„I-am omorât pentru că am vrut să-i omor.”

Nu s-a putut scoate altceva de la el.

Acest bărbat era sigur un copil din flori, dat cândva la o doică din ținut, apoi abandonat. Nu avea alt nume în afară de Georges Louis, dar, cum atunci când crescuseră deveni deosebit de inteligent, cu gusturi și finețuri native, pe care

colegii lui nu le aveau deloc, a fost poreclit „burghezul” și nu a mai fost numit altfel. Era considerat foarte priceput în meseria de tâmplar pe care o învățase. Făcea chiar și un pic de sculptură în lemn. Era considerat de asemenea foarte exaltat, partizan al doctrinelor comuniste și chiar nihiliste, mare cititor de romane de aventură, de romane cu drame sângeroase, alegător influent și orator abil la întrunirile publice ale muncitorilor și țăranilor.

Avocatul pledase pentru nebunie.

Într-adevăr, cum s-ar fi putut admite că acest muncitor și-a omorât cei mai buni clienți, clienți bogați și generoși (recunoștea acest lucru), care de doi ani îi dăduseră de lucru pentru suma de trei mii de franci (registrele o confirmau). Nu era decât o explicație: nebunia, ideea fixă a declasatului care se răzbună pe doi burghezi din toți burghezii și avocatul făcu o aluzie abilă la porecla de BURGHEZUL, poreclă dată de cei din ținut acestui abandonat. El exclamă:

„Nu este aceasta o ironie, o ironie capabilă să-l exalteze pe acest băiat nefericit, care nu are nici tată, nici mamă? Este un republican înflăcărat. Ce spun? Chiar face parte din acest partid politic, pe care Republica îl împușca și deporta odinioară, și pe care-l acceptă astăzi cu brațele deschise, din acest partid pentru care incendiul este un principiu și crima o metodă foarte simplă.

„Aceste triste doctrine, aclamate acum la întrunirile publice, l-au distrus pe acest bărbat. El i-a auzit pe republicani, chiar și pe femei, da, pe femei cerând moartea domnului Gambetta, moartea domnului Grévz; mintea lui bolnavă s-a tulburat profund; a vrut sânge, sânge de burghez!

„Nu pe el trebuie să-l condamnăm, domnilor, ci Comuna!”

Se auziră murmure de aprobare. Se simțea că, pentru avocat, cauza era câștigată. Ministerul public nu replică.

Atunci președintele îi puse inculpatului o întrebare curentă:

„Acuzat, nu ai nimic de adăugat în apărarea ta?”

Bărbatul se ridică.

Era scund, cu părul blond precum cânepa, cu ochi cenușii, ficși și limpezi. Din acest băiat slab ieșea o voce puternică, sinceră și sonoră care, de la primele cuvinte, schimba brusc părerea pe care și-o făcuse auditoriul despre el.

Vorbi tare, cu un ton declamator, dar atât de clar încât și cele mai mici cuvinte se auzeau până în fundul sălii mari.

„Domnule președinte, pentru că nu vreau să merg într-o casă de nebuni și pentru că prefer ghilotina, vă voi spune totul.

„I-am ucis pe acest bărbat și pe această femeie pentru că erau părinții mei.

Acum ascultați-mă și judecați-mă.”

*

O femeie, născând un băiat, îl trimite undeva la o doică. Ea știe doar în ce ținut complicele ei a dus mica faptură inocentă, dar condamnată la nefericire veșnică, la rușinea unei nașteri nelegitime, ba mai mult, la moarte pentru că l-a abandonat, pentru că doica, nemaiprimind pensia lunară, ar fi putut să-l lase să moară, să sufere de foame, să moară din lipsă de îngrijire, așa cum fac adesea doicile. Femeia care m-a alăptat a fost cinstită, mai cinstită, mai femeie, mai importantă, mai mamă decât mama mea. Ea m-a crescut. A greșit făcându-și datoria. E mai bine să lași să moară acești nenorociți aruncați în satele din împrejurimi, așa cum arunci gunoiul la pubelă.

Am crescut cu vaga impresie că purtam o dezonoare. Ceilalți copii mi-au spus într-o zi ”bastard”. Nu știau ce

înseamnă acest cuvânt, auzit de unul din ei de la părinții lui. Nici eu nu știam, dar îl simțeam.

Pot spune că eram unul din cei mai inteligenți din școală. Poate aș fi fost un bărbat onorabil, domnule președinte, un bărbat superior dacă părinții mei nu ar fi comis crima de a mă abandona. Aceasta-i crima pe care ei au comis-o împotriva mea. Eu am fost victima, ei vinovații. Eu eram fără apărare, ei fără milă. Ar fi trebuit să mă iubească, dar m-au aruncat.

Le datoram viața, dar viața este un cadou? Oricum a mea nu era decât o nefericire. După abandonul lor rușinos, nu le mai datoram decât răzbunare. Ei au făcut împotriva mea actul cel mai inuman, cel mai infam, cel mai monstruos pe care-l poți face împotriva unei ființe.

Un bărbat insultat lovește; un bărbat jefuit își ia bunurile înapoi cu forța. Un bărbat înșelat, păcălit, martirizat ucide; un bărbat pălmuit ucide; un bărbat încornorat ucide. Eu am fost mai jefuit, mai înșelat, mai chinuit, mai pălmuit moral, mai dezonorat decât toți cei cărora dumneavoastră le iertați mânia.

Eu m-am răzbunat, am ucis. Era dreptul meu legitim. Le-am luat viața fericită în schimbul vieții oribile pe care mi-au impus-o. Veți vorbi despre paricid! Erau ei părinții mei, acești oameni pentru care am fost o povară abominabilă, o teroare, o pată rușinoasă, pentru care nașterea mea a fost o calamitate și viața mea o amenințare cu rușinea? Au căutat o plăcere egoistă, au avut un copil neprevăzut. Au suprimat copilul. A venit și rândul meu să fac același lucru pentru ei.

Și totuși, până nu demult, eram dispus să-i iubesc.

Acum doi ani, așa cum vă spuneam, un bărbat, tatăl meu, a venit la mine pentru prima dată. Nu bănuiam nimic. A comandat două obiecte de mobilier. Am aflat mai târziu că luase informații despre mine de la preot, sub pecetea secretului, bineînțeles. A revenit adesea; îmi dădea de lucru

și mă plătea bine. Uneori chiar vorbea cu mine despre una și despre alta. Simțeam afecțiune pentru el.

La începutul acestui an a adus-o cu el și pe soția lui, mama mea. Când a intrat, tremura atât de tare încât am crezut că-i atinsă de vreo boală nervoasă. Apoi, ea a cerut un scaun și un pahar cu apă. Nu a spus nimic; privea mobilele mele cu un aer înnebunit și nu răspundea decât cu da și nu, fără noimă, la toate întrebările pe care i le puneam el. După ce a plecat, am crezut că-i puțin nebună.

S-a întors luna următoare. Era calmă, stăpână pe ea. În ziua aceea au stat mai mult pentru a discuta cu mine și au făcut o comandă importantă. Am mai revăzut-o de trei ori, fără să ghicesc nimic; dar iată că, într-o zi, începe să-mi vorbească despre viața mea, despre copilăria mea, despre părinții mei. I-am răspuns: „Doamnă, părinții mei sunt niște mizerabili care m-au abandonat.” Atunci, își duse mâna la inimă și leșină. M-am gândit imediat: „Este mama mea!”, dar am avut grijă să nu las să se vadă nimic. Voiam să o văd venind.

De exemplu, am luat și eu informații. Am aflat că erau căsătoriți doar din luna iulie a anului trecut, mama mea fiind văduvă doar de trei ani. Se bârfea că se iubiseră chiar și când trăia primul ei soț, dar nu exista nicio dovadă. Eu eram dovada, o dovadă pe care au ascuns-o mai întâi, crezând-o dispărută apoi.

Așteptam. Ea reapăru într-o seară, tot însoțită de tatăl meu. În ziua aceea părea foarte emoționată, nu știu de ce. Apoi, când să plece, ea îmi spuse. „Îți vreau binele pentru că arăți ca un bărbat cinstit și muncitor; desigur că te gândești să te însori într-o zi; vreau să te ajut să-ți alegi liber femeia care-ți va plăcea. Eu am fost o dată măritată contra inimii mele și știu cum e să suferi din această cauză. Acum, sunt bogată, fără copii, liberă, stăpână pe averea mea. Iată

zestrea ta.” Îmi întinse un plic mare, sigilat. Am privit-o fix, apoi i-am spus: „Ești mama mea?”

Se dădu trei pași înapoi și-și acoperi ochii cu mâinile, pentru a nu mă mai vedea. Bărbatul, tatăl meu, o susținu cu brațele și-mi strigă: „Dar ești nebun!”

Am răspuns: „Deloc. Știu bine că sunteți părinții mei. Nu mă las înșelat oricum. Mărturisiți și voi păstra secretul; nu voi fi supărat pe voi; voi rămâne ceea ce sunt, un tâmplar.”

El se dădea înapoi spre ieșire, susținând-o încă pe mama mea, care începuse să plângă în hohote. Am alergat să încui ușa, am pus cheia în buzunar și am continuat: „Privește-o și neagă că este mama mea.”

Atunci el se enervă, deveni foarte palid, îngrozit la gândul că scandalul evitat până acum ar putea izbucni brusc, că situația lor, renumele lor, onoarea lor ar fi pierdute dintr-o dată; bolborosi: „Ești o canalie care vrea să stoarcă bani de la noi. Fă deci bine poporului, acelor țărani, ajută-i!”

Pierdută, mama mea repeta întruna: „Să plecăm! Să plecăm!”

Atunci, pentru că ușa era încuiată, ea țipă: „Dacă nu descui imediat ușa, te arunc în închisoare pentru șantaj și violență!”

Am rămas stăpân pe mine; am deschis ușa și i-am văzut dispărând în întuneric.

Atunci, brusc, mi se păru că tocmai rămăsesem orfan, că tocmai fusesem abandonat, împins în râu. Mă cuprinse o tristețe îngrozitoare, amestecată cu mânie, ură și scârbă; simțeam un fel de revoltă a întregii mele ființe, o revoltă a justiției, a dreptății, a onoarei, a afecțiunii respinse. Am început să alerg pentru a-i întâlni de-a lungul Senei, pe unde trebuia să meargă la gara din Chatou.

I-am ajuns repede din urmă. Noaptea era foarte întunecoasă. Mergeam prin iarbă cu pași de lup, așa că nu m-au

auzit. Mama mea încă mai plângea. Tatăl meu spunea: „Este greșeala ta. De ce ai ținut să-l vezi? A fost o nebunie în situația noastră. I-am fi putut face bine de la distanță, fără să ne arătăm. Dacă tot nu-l putem recunoaște, ce rost au aceste vizite periculoase?”

Atunci, am alergat în fața lor, implorându-i. Bâiguiam: „Știți bine că sunteți părinții mei. M-ați aruncat o dată, mă veți arunca din nou?”

Atunci, domnule președinte, el a ridicat mâna asupra mea, vă jur pe onoarea mea, pe lege, pe Republică. M-a lovit și, pentru că-l apucasem de guler, a scos un revolver din buzunar.

Am văzut roșu în fața ochilor, nu mai știu; aveam compasul în buzunar; l-am lovit, l-am lovit cât am putut.

Atunci, ea a început să țipe: „Ajutor! Asasinul!” smulgându-mi barba. Se pare că am omorât-o și pe ea. Mai știu eu ce am făcut în acel moment?

Apoi, când i-am văzut pe amândoi la pământ, i-am aruncat în Sena, fără să mă gândesc.

Asta-i tot. Judecați-mă acum!

*

Acuzatul se așează. În fața acestei destăinuii, procesul a fost amânat pentru sesiunea următoare care va avea loc în curând. Dacă noi am fi jurații, ce-am face cu acest caz de paricid?

Micuțul

Domnul Lemonnier rămăsese văduv, cu un copil. Își iubise la nebunie soția, cu o dragoste exaltată și tandră, cu aceeași putere, în timpul vieții lor în comun. Era un bărbat bun, un bărbat cumsecade, foarte simplu, credul și bun la suflet.

Îndrăgostindu-se de o vecină, care era săracă, o ceru de nevastă și se căsătorii cu ea. Avea un magazin de postavuri destul de prosper, câștiga destui bani și a fost sigur că această tânără îl acceptase pentru calitățile lui, pentru ceea ce era el. De altfel, l-a făcut fericit. Nu o vedea decât pe ea, nu se gândea decât la ea, o privea mereu cu ochii unui adorator prosternat. În timpul meselor, făcea mii de greșeli numai pentru a nu-și lua privirea de pe fața ei dragă; vărsa vinul în farfurie și apa în solniță, apoi începea să râdă ca un copil, repetând:

„Vezi, te iubesc prea mult; asta mă determină să fac o mulțime de prostii.”

Ea zâmbea, cu un aer calm și resemnat; apoi întorcea privirile, ca jenată de adorarea soțului ei și încerca să-l facă să vorbească, să spună orice. Dar el îi lua mâna peste masă și o ținea în mâna lui, murmurând:

„Micuța mea Jeanne, scumpa mea micuță Jeanne!”

Pierzându-și în cele din urmă răbdarea, ea îi spunea:

„Hai, fii rezonabil; mănâncă și lasă-mă să mănânc.”

El suspina și lua o fărâmbă de pâine, pe care o mesteca apoi lent.

Nu au avut copii timp de cinci ani. Apoi, deodată, ea rămase însărcinată. A fost o fericire delirantă. În timpul sarcinii, nu se dezlipi deloc de lângă ea, încât bona lui, o veche servitoare care-l crescuse și care comanda în casă, îl dădea uneori afară și încuia ușa pentru a-l obliga să mai ia puțin aer.

Se împrietenise cu un tânăr, care o cunoștea pe soția lui încă din copilărie și care era adjunct de birou la prefec-tură. Domnul Duretour lua masa de trei ori pe săptămână la domnul Lemonnier, aducea flori doamnei și uneori un bilet în lojă la teatru; și adesea, la desert, acest bun Lemonnier, emoționat, întorcându-se spre soția lui, exclama: Cu o soție ca tine și un prieten ca el, ești complet fericit pe pământ.”

Ea muri la naștere. Cât pe ce să moară și el. Dar existența copilului îi dădu curaj: o micuță ființă crispată, care scâncea. Îl iubi cu o dragoste pasionată și dureroasă, cu o dragoste bolnăvicioasă, în care mai trăia încă amintirea moartei, dar în care mai supraviețuia ceva din adorația pentru femeia decedată. Copilul era din carnea femeii, continuarea ființei sale, ca o chintesență a ei. Acest copil era chiar viața ei trecută în alt corp: ea murise pentru ca el să existe. Și tatăl îl îmbrățișa cu furie. Dar acest copil o și omorâse, luase, furase această ființă adorată, se hrănise din ea, îi băuse partea ei de viață. Și domnul Lemonnier îl puneă din nou în leagăn pe fiul lui și se așeza alături pentru a-l contempla. Rămânea acolo ore întregi, ore în șir, privindu-l, gândindu-se la o mie de lucruri triste sau vesele. Apoi, după ce copilul adormea, se apleca peste fața lui și plângea în dantelele lui.

Copilul creșcu. Tatăl nu se mai putu lipsi nici măcar o oră de prezența lui; se învârtea în jurul lui, îl plimba, îl îmbrăca, îl spăla, îi dădea să mănânce. Prietenul lui, domnul

Duretour, părea să-l iubească și pe el pe puști și îl săruta cu elanuri mari, cu acele frenezii pe care le au părinții. Îl arunca și-l prindea cu brațele, îl făcea să se legene ore întregi călare pe piciorul lui și, brusc, răsturnându-l pe genunchi, îi ridica fustița și-i săruta coapsele grăsuțe și pulpele rotunde. Încântat, domnul Lemonnier murmură: „Ce drăguț, ce drăguț!”

Și domnul Duretour strângea copilul în brațe, gâdilându-i gâtul cu mustața lui.

Numai Céleste, bătrîna bună, nu părea să aibă nicio tandrețe pentru copil. Se supăra din cauza poznelor lui și părea exasperată de mângîierile celor doi bărbați. Ea exclamă: „Așa se crește un copil? Veți face din el o frumoasă maimuță.”

Alți ani trecură și Jean, așa îl chema, împlini nouă ani. Abia știa să citească, fiind foarte răsfățat și făcea totul numai după bunul lui plac. Avea capricii tenace, rezistențe încăpățănate, ieșiri furioase. Tatăl ceda mereu, aproba totul. Domnul Duretour cumpăra și aducea mereu jucăriile dorite de micuț, îl hrănea cu prăjituri și bomboane. Atunci, Céleste se enerva și țipa: „E o rușine, domnule, o rușine. Dumneavoastră sunteți nefericirea acestui copil, nefericirea lui, înțelegeți? Va trebui ca acest lucru să înceteze; da, se va termina, v-o spun eu, v-o promit și nu peste prea mult timp.”

Domnul Lemonnier răspundea zâmbind: „Ce vrei, fata mea? Îl iubesc prea mult, nu știu să-i rezist; va trebui să fii și tu de partea lui.”

Jean era slab, bolnăvicios. Medicul îi descoperi o anemie, îi prescrise fier, carne în sînge și supă grasă.

Or, micuțului nu-i plăceau decât prăjiturile și refuza orice altă mâncare; și tatăl, disperat, îl îndopa cu tarte cu frișcă și cu ecleruri cu ciocolată.

Într-o seară, când se așezară la masă doar ei doi, Céleste aduse supa cu o siguranță și un aer de autoritate pe care nu le avea de obicei. Ridică brusc capacul, băgă polonicul în supieră și spuse:

„Iată o supă cum nu v-am mai făcut până acum; va trebui ca micuțul să mănânce de data aceasta.”

Speriat, domnul Lemonnier lăsă capul în jos. Văzu că lucrurile luau o întorsătură proastă.

Céleste îi luă farfuria, o umplu, o puse în fața lui.

El gustă imediat și spuse:

„Într-adevăr, este excelentă.”

Atunci servitoarea luă farfuria micuțului și puse un polonic de supă. Apoi, se dădu doi pași înapoi și așteaptă.

Jean mirosi, împinse farfuria și făcu un „puah” de dezgust. Devenind palidă, Céleste se apropie brusc și, apucând lingura plină, o turnă cu forța în gura întredeschisă a copilului.

Acesta se sufocă, tuși, strănută, scuipe și, urlând, apucă paharul pe care-l aruncă în servitoare. O lovi chiar în burtă. Atunci, exasperată, aceasta prinse capul mucosului sub braț și începu să-i toarne pe gât, una după alta, lingurile cu supă. El le scuipa, dădea din picioare, se zvârcolea, se sufoca, dădea din mâini, roșu de parcă urma să moară sufocat.

La început, tatăl rămase atât de surprins, încât nu făcu nicio mișcare. Apoi, brusc, se lansă cu o turbare de om furios, o strânse de gât pe servitoare și o izbi de perete. Bâiguia: „Afară!... afară!... afară!... brută!”

Dar ea îl împinse dintr-o mișcare și, cu părul vâlvoi, cu boneta pe spate... cu ochii arzând, țipă:

„Acum ce v-a apucat? Vreți să mă bateți pentru că-l fac să mănânce supă pe acest copil pe care-l omorâți cu răsfățul dumneavoastră!...”

Tremurând din cap până-n picioare, el repeta:

„Afară!... pleacă!... pleacă, brută!”

„Ah! credeți... credeți că mă veți trata așa, pe mine?... Ah! nu... Și pentru cine, pentru cine... pentru acest mucos care nici măcar nu este al dumneavoastră... Nu... nicidecum al dumneavoastră! Nu... nicidecum al dumneavoastră!... nicidecum al dumneavoastră!... nicidecum al dumneavoastră!... Zău, toată lumea o știe, în afară de dumneavoastră. Întrebați-i pe băcan, pe măcelar, pe brutar... pe toți, pe toți...”

Se clătina, sufocată de mânie; apoi tăcu, privindu-l. Rămăsese nemișcat, livid, cu brațele atârându-i. După câteva secunde, bolborosi cu o voce stinsă, tremurătoare, în care palpita totuși o emoție extraordinară: „Ce spui?... Ce spui?...Ce spui?”

Ea tăcea, speriată de chipul lui. Făcu încă un pas, repetând:

„Ce spui?... Ce spui?”

Atunci ea răspunse cu o voce calmă:

„Spun ce știu, zău! Ceea ce toată lumea știe.”

El ridică mâinile și, aruncându-se asupra ei cu o furie de animal, încercă să o trântască jos. Dar ea era puternică și vioaie, deși era bătrână. Alunecă din brațele lui și alergând în jurul mesei, înfuriindu-se din nou, strigă cu o voce stridentă:

„Priviți-l, priviți-l deci, prost ce sunteți, dacă nu este portretul domnului Duretour; dar priviți-i nasul și ochii, aveți dumneavoastră ochii așa? Și nasul? Și părul? Le avea ea așa? Vă spun că toată lumea o știe, toată lumea, în afară de dumneavoastră! Râde tot orașul! Priviți-l...”

Ea ajunse în fața ușii, o deschise și dispăru. Îngrozit, Jean rămăsese înțepenit în fața farfuriei cu supă.

După o oră, se întoarse încetișor pentru a vedea ce se mai întâmplă. După ce devorase prăjiturile, castronul

cu frișcă și cel cu pere cu zahăr, micuțul mânca acum cu lingura din borcanul cu dulceață.

Tatăl plecase.

Céleste luă copilul, îl sărută și, cu pași de lup, îl duse în camera ei, apoi îl culcă. Se întoarse în sufragerie, strânse masa, aranjă totul, foarte îngrijorată.

În casă nu se auzea niciun zgomot, niciunul. Se duse să-și lipească urechea de ușa stăpânului. Acesta nu făcea nicio mișcare. Privi pe gaura cheii. Scria și părea liniștit.

Atunci se întoarse să se așeze în bucătărie, pentru a fi gata în orice împrejurare, căci presimțea ceva.

Adormi pe un scaun și nu se trezi decât dimineață.

Făcu menajul așa cum avea obiceiul să-l facă în fiecare dimineață: mătură, șterse praful și, pe la ora opt, prepară cafeaua pentru domnul Lemonnier. Dar nu îndrăznea să i-o ducă stăpânului, pentru că nu prea știa cum va fi primită; așteptă ca el să sune. Nu sună. Trecu ora nouă, apoi zece.

Speriată, Céleste pregăti tava și porni, cu inima bătându-i cu putere. Se opri în fața ușii, ascultă. Nu se auzea nimic. Bătu la ușă; nu i se răspunse. Atunci, adunându-și tot curajul, deschise ușa, intră, apoi, scoțând un țipăt oribil, scăpă tava din mână.

Domnul Lemonnier atârna chiar în mijlocul camerei, spânzurat de inelul din plafon. Avea limba scoasă îngrozitor. Papucul drept zăcea, căzut pe podea. Stângul îi rămăsese în picior. Un scaun răsturnat se rostogolise până la pat.

Înnebunită, Céleste o luă la fugă urlând. Veniră în fugă toți vecinii. Medicul constată că moartea se produsese la miezul nopții.

Pe masa sinucigașului a fost găsită o scrisoare adresată domnului Duretour: „Îți las și îți încredințez copilul.”

Domnul Parent

Pe alee, în patru labe, micuțul Georges făcea grămăjoare de nisip. Îl aduna cu mâinile, îl așeza în formă de piramidă, apoi puneă în vârf o frunză de castan.

Tatăl lui, așezat pe un scaun din metal, îl contempla cu o atenție concentrată și drăgăstoasă, văzându-l doar pe el în micuța grădină publică, plină de lume.

De-a lungul drumului circular care trece prin fața bazinului și se întoarce prin fața bisericii Trinité, după ce a înconjurat gazonul, alți copii își ocupau timpul și ei cu acele jocuri cu pui de animale, în timp ce bonele, indiferente, priveau în sus, cu ochii lor de brute, sau în timp ce mamele vorbeau între ele, supraveghind cu o privire constantă liota de copii.

Doicile, două câte două, se plimbau cu un aer grav, lăsând să atârne în urma lor panglicile lungi care le ieșeau de sub bonete și ducând în brațe ceva alb, învelit în dantele, în timp ce fetițele, cu rochițe scurte și cu picioarele goale, aveau discuții serioase între două alergări cu cercul; și gardianul parcului, în tunică verde, se plimba în mijlocul acestei adunături de tânci, îi ocolea pentru a nu demola aceste opere de pământ, pentru a nu le strivi degetele, pentru a nu strica munca de furnică a acestor drăguțe larve umane.

Soarele se pregătea să dispară după acoperișurile străzii Saint-Lazare și își trimitea ultimele raze oblice peste această mulțime de țânci frumos îmbrăcați.

Castanii erau luminați de străluciri galbene și cele trei arteziene, din fața portalului înalt al bisericii, păreau din argint lichid.

Domnul Parent își privea fiul ghemuit în praf; îi urmărea cu dragoste cele mai mici gesturi, părea să-i trimită pupici din vârful buzelor la orice mișcare pe care Georges o făcea.

Dar, uitându-se la ceasul clopotniței, constată că întârziase cinci minute. Atunci se ridică, îl luă de braț pe micuț, îi scutură haina plină de pământ, îi șterse mâinile și îl duse spre strada Blanche. Grăbea pasul pentru a nu ajunge după soția lui; și puștiul, care nu putea ține pasul cu tatăl lui, alerga cu pași mărunți alături de el.

Atunci tatăl îl luă în brațe și, iuțind și mai mult pasul, începu să gâfâie în timp ce urca strada în pantă. Era un bărbat de patruzeci de ani, cu părul deja grizonat, puțin cam gras, purtând cu un aer neliniștit un pântec de băiat vesel, pe care evenimentele l-au făcut timid.

Cu câțiva ani în urmă, luase de nevastă o femeie tânără, pe care a iubit-o cu tandrețe și care-l trata acum cu o duritate și o autoritate de despot. Îl certa mereu pentru tot ceea ce făcea și pentru tot ceea ce nu făcea, îi reproșa cu severitate cele mai mici acte, obiceiurile, plăcerile lui simple, gusturile, mersul, gesturile, rotunjimea corpului și sunetul placid al vocii.

Totuși, el o mai iubea, dar îl iubea în mod deosebit pe Georges, copilul pe care-l avea cu ea, acum în vârstă de trei ani, devenit cea mai mare bucurie și cea mai importantă preocupare a inimii lui. Rentier modest, trăia, fără să lucreze, din venitul lui de douăzeci de mii de franci; și soția lui, pe care o luase fără zestre, se indigna mereu din cauza lipsei de activitate a soțului ei.

În sfârșit, ajunse acasă, puse copilul pe prima treaptă a scării, își șterse fruntea și începu să urce.

Sună la etajul doi.

O bonă bătrână, care-l crescuse, una din acele servitoare autoritare, care sunt tiranii familiilor, veni să deschidă și el întrebă cu spaimă: „Doamna s-a întors?”

Servitoarea ridică din umeri: „De când domnul a văzut-o pe doamna întorcându-se la ora șase și jumătate?”

El răspunse pe un ton jenat:

„E bine, cu atât mai bine, asta-mi permite să mă schimb, căci îmi este foarte cald.”

Servitoarea îl privi cu o milă iritată și disprețuitoare. Mormăi: „Oh! După cum văd bine, domnul este ud learcă, domnul a alergat; l-a dus pe micuț în brațe, poate; și toate acestea numai pentru a o aștepta pe doamna până la ora șapte și jumătate. Acum, eu voi fi gata la timp. Pregătesc cina pentru ora opt și e cu atât mai rău când o aștepți, căci o friptură nu trebuie să fie arsă!”

Domnul Parent se prefăcea că nu ascultă. Murmură: „E bine, e bine. Georges trebuie spălat pe mâini pentru că a făcut forme de nisip. Eu merg să mă schimb. Spune-i cameristei să-l spele pe micuț.”

Și intră în apartamentul lui. Trase imediat zăvorul, pentru a fi singur, foarte singur, singur-singurel. Se obișnuise atât de mult să fie rău tratat și certat încât nu se considera în siguranță decât protejat de zăvoare. Dacă nu se simțea apărat de priviri și de bănuieli de o ușă încuiată, nici nu mai îndrăznea să gândească, să reflecteze, să discute cu el însuși. Așezându-se pe un scaun pentru a se odihni puțin înainte de a-și pune haine curate, se gândi că Julie începea să devină un nou pericol în casă. Se vedea că o ura pe soția lui; îl ura mai ales pe prietenul lui, Paul Limousin, care, lucru rar, rămăsese prietenul intim și familiar al cuplului, după ce fusese tovarășul vieții lui de holtei.

Limousin era cel care servea de unguent și de tampon între Henriette și el, care-l apăra, chiar cu aprindere, chiar cu severitate, de reproșurile nemeritate, de scenele hărțuitoare, de toate mizeriile cotidiene ale vieții lui.

Dar iată că, de vreo șase luni încoace, Julie își permitea mereu remarci și aprecieri răuvoitoare la adresa stăpânei ei. O judeca în orice clipă și declara de douăzeci de ori pe zi: „Dacă aș fi în locul dumneavoastră, nu m-aș lăsa dusă de nas așa. În sfârșit, în sfârșit... Știți... fiecare cu felul lui de a fi.”

Într-o zi, chiar a fost insolentă cu Henriette, care se mulțumise să-i spună seara soțului ei: „Știi, la primul cuvânt obraznic al acestei servitoare, o dau afară.” Totuși, ea, care nu se temea de nimic, părea să se teamă de bătrâna servitoare; Parent atribuia această bunătate unui respect pentru bona care-l crescuse și care îi închisese ochii mamei lui.

Dar se terminase, lucrurile nu mai puteau continua așa mult timp; se îngrozea gândindu-se la ce se va întâmpla. Ce să facă? S-o dea afară pe Julie i se părea o hotărâre gravă, atât de înfricoșătoare încât nici nu îndrăznea să se gândească la așa ceva. Să-i dea dreptate împotriva soției lui, era de asemenea imposibil; și nu va trece nici măcar o lună înainte ca relația lor să devină imposibilă.

Rămase așezat, cu brațele atârând, căutând în zadar soluții să le împace și negăsind niciuna. Atunci murmură: „Bine că-l am pe Georges... Fără el aș fi foarte nefericit.”

Apoi, îi veni ideea să-l consulte pe Limousin; se hotărî să facă așa; dar imediat amintirea dușmăniei dintre bonă și prietenul lui îl făcu să se teamă că acesta îl va sfătui să o alunge; și rămase din nou pierdut în angoasele și incertitudinile lui.

Pendula bătu ora șapte. Tresări. Era ora șapte și el încă nu-și schimbase hainele! Atunci, speriat, sufocat, se dezbracă, se spală, își puse o cămașă albă și se îmbracă

repede, de parcă ar fi fost așteptat în camera vecină pentru un eveniment de extremă importanță. Apoi, intră în salon, fericit că nu mai are de ce să se teamă.

Aruncă o privire peste ziar, merse să privească în stradă, se întoarse să se așeze pe canapea; o ușă se deschise și fiul lui intră spălat, pieptănat, zâmbitor. Parent îl luă în brațe și-l sărută cu pasiune. Îi sărută mai întâi părul, apoi ochii, apoi obrajii, apoi gura, apoi mâinile. Apoi, cu vârful degetelor, îl aruncă în sus, până la tavan. Obosit de acest efort, se așeză și luându-l pe Georges pe un genunchi, îl făcu să se joace de-a calul. Încântat, copilul râdea, își agita brațele, scotea țipete de plăcere și tatăl râdea și țipa și el de mulțumire, mișcându-și pântecul gras, amuzându-se chiar mai mult decât copilul.

Îl iubea din toată inima lui de om slab, resemnat, rănit. Îl iubea cu elanuri nebune, cu mângâieri exagerate, cu toată tandrețea pudică ascunsă în el, tandrețe care nu putuse nici-odată să se manifeste, să se reverse nici măcar în primele ore ale căsătoriei, soția lui fiind rece și rezervată.

Julie apăru în ușă, cu chipul palid, cu ochii strălucind și anunță cu o voce care tremura de exasperare: „Este ora șapte și jumătate, domnule.”

Parent aruncă o privire neliniștită și resemnată spre pendulă și murmură:

„Într-adevăr, este ora șapte și jumătate.

Știți, cina mea este gata, acum.”

Presimțind furtuna, el se sforță să o îndepărteze: „Dar nu mi-ai spus, când m-am întors, că o vei pregăti pentru ora opt?

— Pentru ora opt!... Nu credeți așa ceva, desigur! Doar n-o să-i dați micuțului să mănânce la ora opt. Zău, așa se spune, este un fel de a vorbi. Veți distruge stomacul copilului dându-i să mănânce la ora opt. Oh! Dacă n-ar fi decât mama lui! Îi pasă mult de copilul ei! Ah da! Să vorbim

despre aceasta, halal mamă! Zău dacă nu-i jalnic să vezi asemenea mame!”

Tremurând de teamă, Parent simți că trebuie să oprească scena amenințătoare:

„Julie, spuse el, nu-ți permit să vorbești astfel despre stăpâna ta. Înțelegi, nu-i așa? Să nu mai uiți acest lucru pe viitor.”

Bătrâna bună, sufocată de uimire, se întoarse și ieși, trântind ușa atât de violent încât toate cristalurile zăngăniră. Timp de câteva secunde se auzi plutind în liniștea salonului ca un ușor și vag clinchet de clopoței invizibili.

Surprins la început, Georges începu să aplaude de bucurie și, umflându-și obrazii, făcu un „bum” cu toată puterea plămânilor lui, pentru a imita zgomotul ușii.

Atunci, tatăl îi spuse povești; dar gândurile care-l preocupau îl făceau să piardă mereu firul poveștii și micuțul, pentru că nu mai înțelegea nimic, deschidea mari ochii mirați.

Parent privea fără încetare pendula. I se părea că-i vedea limba mișcându-se. Ar fi vrut să oprească ceasul, să oprească timpul până la întoarcerea soției lui. Nu era supărat pe Henriette pentru că întârziase, dar îi era teamă, teamă de ea și de Julie, de tot ceea ce putea să se întâmple. Zece minute în plus ar fi fost suficiente pentru a provoca o catastrofă ireparabilă sau explicații și violențe pe care nici nu îndrăznea să și le imagineze. Numai gândul la cearta, la țipetele, la injuriile traversând aerul ca niște gloanțe, ale celor două femei față în față, privindu-se în adâncul ochilor și aruncându-și cuvinte jignitoare, doar acest gând îi făcea inima să bată mai tare, îi usca gura, asemeni mersului prin soare, îl înmuia ca pe o zdreanță, atât de tare încât nu mai avea puterea să-și ridice copilul și să-l facă să sară pe genunchiul lui.

Bătu ora opt; ușa se deschise din nou și Julie reapăru. Nu mai avea aerul ei exasperat, ci un aer de hotărâre răutăcioasă și rece, mult mai amenințător:

„Domnule, spuse ea, am slujit-o până la moarte pe mama dumneavoastră, v-am crescut de când v-ați născut și până acum! Cred că se poate spune că sunt devotată familiei...”

Aștepta un răspuns.

Parent bolborosi: „Desigur, buna mea Julie.”

Ea continuă: „Știți că nu am făcut niciodată nimic pentru bani, ci din interes pentru dumneavoastră, că nu v-am înșelat și nu v-am mințit niciodată, că nu ați avut motiv să-mi faceți vreodată reproșuri...”

— Desigur, buna mea Julie.

— Ei, bine, domnule, acest lucru nu mai poate continua. Doar din prietenie pentru dumneavoastră nu v-am spus nimic și v-am lăsat în ignoranța dumneavoastră; dar este prea mult, lumea din cartier râde prea mult de dumneavoastră. Veți face ce veți vrea, dar toată lumea o știe; trebuie să vă spun, până la urmă, deși nu-mi stă bine să duc vorba. Dacă doamna se întoarce la ore fanteziste, este pentru că face niște lucruri oribile.”

El rămase speriat, neînțelegând nimic. Nu putu decât să bâiguie: „Taci... Știi că ți-am interzis...”

O întrerupse cu o hotărâre irezistibilă.

„Nu, domnule, trebuie să vă spun tot, acum. Doamna a greșit cu domnul Limousin în urmă cu mult timp. I-am văzut de mai bine de douăzeci de ori sărutându-se pe după uși. Oh! Haideți, dacă domnul Limousin ar fi fost bogat, doamna nu s-ar fi măritat cu domnul Parent. Dacă domnul și-ar aminti cum s-a făcut căsătoria, ar înțelege totul de la un capăt la altul...”

Parent se ridicase în picioare, livid, bâiguind:

„Taci... taci... sau...”

Ea continuă:

„Nu, vă voi spune totul. Doamna s-a căsătorit din interes cu domnul și l-a înșelat din prima zi. Zău, se înțeleseseră între ei! Este suficient să reflectați pentru a înțelege. Pentru că doamna nu era mulțumită că se căsătorise cu domnul, pe care nu-l iubea, i-a făcut viața dură, atât de dură că mă durea inima, pe mine care vedeam acest lucru....”

El făcu doi pași, cu pumnii strânși, repetând: „Taci... taci...” pentru că nu găsea nicio replică.

Bătrâna bună nu dădu deloc înapoi; părea mai mult decât hotărâtă. Dar Georges, speriat la început, apoi îngrozit de aceste voci certărețe, începu să țipe. Era în picioare în spatele tatălui său și urla, cu fața crispată și cu gura deschisă.

Țipetele fiului îl exasperară pe domnul Parent, îl umplură de curaj și de furie. Se repezi la Julie, cu brațele ridicate, gata să lovească cu amândouă mâinile, strigând:

„Ah! Miserabilo! Sperii copilul.”

O lovea deja. Ea îi aruncă în față:

„Domnul poate să mă bată dacă vrea, eu l-am crescut; acest lucru nu va face ca soția să nu-l mai înșele și ca micuțul să fie copilul lui!...”

El se opri brusc, lăsându-și brațele în jos și rămase în fața ei atât de derutat încât nu mai înțelegea nimic.

Ea adăugă: „Este suficient să privești copilul pentru a-i recunoaște tatăl, zău! Este tot portretul domnului Limousin. Este de-ajuns să-i privești ochii și fruntea. Nici măcar un orb nu s-ar înșela...”

Dar el o apucase de umeri și o zgâlțâia cu putere, bâiguind: „Viperă... viperă! Afară de-aici, viperă!... Pleacă sau te omor! Pleacă! Pleacă!...”

Și cu un efort disperat o împinse în camera de alături. Ea căzu peste masa pusă, de pe care căzură paharele și se

sparseră; apoi, ridicându-se, puse masa între ea și stăpânul ei și, în timp ce el o fugărea pentru a o prinde, ea îi scuipa în față cuvinte teribile:

„Domnul n-are decât să iasă în seara aceasta... după cină... și să se întoarcă imediat... și va vedea!... va vedea dacă am mințit!... Domnul să încerce... va vedea.”

Ajunsese la ușa bucătăriei și fugi. Alergă după ea, urcă scara de serviciu până la camera bonei, unde aceasta se închisese și, lovind în ușă, îi strigă:

„Vei părăsi această casă chiar acum.”

Ea răspunse prin ușă:

„Domnul poate conta pe acest lucru. Nu voi mai fi aici peste o oră.”

Atunci el coborî scara ușor, ținându-se de rampă pentru a nu cădea; se întoarse în salon, unde Georges plângea, așezat pe jos.

Parent se prăbuși pe un scaun și se uită la copil cu o privire năucă. Nu mai înțelegea nimic, nu mai știa nimic; se simțea amorțit, abrutizat, nebun, de parcă tocmai căzuse în cap; abia-și mai amintea lucrurile oribile pe care i le spusese bona. Apoi, puțin câte puțin, rațiunea lui, ca o apă tulburată, se calmă și se luminează și abominabila revelație începu să-i chinuie inima.

Julie vorbise atât de clar, cu atâta forță, atât de sigură, cu o asemenea sinceritate încât nu se îndoii de buna ei credință, dar se încăpățâna să se îndoiască de clarviziunea ei. Putea să se fi înșelat, orbită de devotamentul ei față de el, împinsă de o ură inconștientă față de Henriette. Cu toate acestea, pe măsură ce încerca să se calmeze și să se convingă, mii de lucruri mărunte se trezeau în amintirea lui, cuvinte ale soției, priviri ale lui Limousin, o grămadă de nimicuri neobservate, aproape nevăzute, ieșiri târzii, absențe simultane și chiar și gesturi aproape nesemnificative, dar bizare pe care nu a știut să le vadă, să le înțeleagă și care, acum, căpătau

pentru el o importanță extremă, vădeau o înțelegere între ei. Tot ce se întâmplase de la logodna lui îi reveni brusc în mintea extrem de excitată de angoasă. Își amintea totul: intonații neobișnuite, atitudini suspecte; și bietul lui spirit de bărbat calm și bun, hărțuit de îndoială, transforma acum în certitudini ceea ce ar fi putut fi doar bănuieli.

Scormonea cu o încăpățănare încrâncenată în cei cinci ani de căsătorie, căutând să descopere totul, lună de lună, zi de zi; și, orice lucru neliniștitor pe care-l descoperea, îl înțepa în inimă ca un ac de viespe.

Nu se mai gândea la Georges, care tăcea acum, așezat pe covor. Dar, văzând că nu se mai ocupa de el, puștiul începu din nou să plângă. Tatăl lui se repezi, îl luă în brațe și îi acoperi capul cu săruturi. Cel puțin îi rămânea copilul! Ce importanță mai avea restul? Îl ținea în brațe, îl strângea, cu gura în părul lui blond, ușurat, consolată, bolborosind:

„Georges... micuțul meu Georges, scumpul meu Georges...” Dar, își aminti brusc ceea ce-i spusese Julie... Da, îi spusese că fiul lui era al lui Limousin... Oh! Acest lucru nu era posibil, zău! Nu, nu putea să creadă, nu putea nici măcar să se îndoiască nici o secundă de acest lucru. Era una din acele infamii care se nasc în sufletele josnice ale servitoarelor! Repeta: „Georges... scumpul meu Georges.” Mângâiat, puștiul tăcuse din nou.

Prin haine, Parent simțea pătrunzându-l căldura corpului mic. Această căldură dulce de copil îl umplea de dragoste, de curaj, de bucurie, îl mângâia, îl întărea, îl salva.

Atunci, îndepărtă puțin capul drăgălaș și buclat al copilului, pentru a-l privi cu pasiune. Îl contemplă avid, înnebunit, amețit de a-l vedea și repetând mereu: Oh! Micuțul meu... micuțul meu Georges!...

Deodată se gândi: „Și dacă totuși îi semăna lui Limousin!”

Simți în el ceva bizar, atroce, o sfâșietoare și violentă senzație de frig în tot corpul, de parcă oasele lui deveniseră brusc de gheață. Oh! Dacă semăna cu Limousin!... și continua să-l privească pe Georges care râdea. Îl privea cu ochi înnebuniți, tulburi, buimaci. Și se uita la frunte, la nas, la gură, la obraji să vadă dacă nu regăsea ceva din fruntea, nasul, gura sau obrajii lui Limousin.

Mintea lui rățăcea ca atunci când devii nebun; și chipul copilului lui se transforma sub privirea sa, lua aspecte bizare, asemănări incredibile.

Julie spusese: „Nici măcar un orb nu s-ar înșela.” Exista deci ceva frapant, ceva ce nu putea fi negat! Dar ce? Fruntea? Da, poate. Totuși Limousin avea fruntea mai îngustă. Atunci gura? Dar Limousin avea barbă. Cum să constați asemănările între bărbia grasuță de copil și bărbia păroasă a acestui bărbat?

Parent se gândea: „Nu văd, nu mai văd, sunt prea tulburat, acum n-aș putea recunoaște nimic... Trebuie să aștept; va trebui să-l privesc bine dimineață, după ce mă trezesc.”

Apoi se gândi: „Dar dacă-mi seamănă, voi fi salvat! salvat!”

Și, din doi pași, traversă salonul pentru a merge să examineze în oglindă chipul copilului alături de al lui.

Îl ținea pe Georges pe brațul lui, pentru ca fețele lor să fie foarte apropiate și vorbea cu voce tare, atât de mare era rățacirea lui: „Da... avem același nas... același nas... poate... nu-i sigur... și aceeași privire... Dar nu, el are ochi albaștri... Atunci... oh! Doamne!... Doamne!... înnebunesc!...Nu mai vreau să văd... înnebunesc!...”

Plecă departe de oglindă, la celălalt capăt al salonului, căzu pe un fotoliu, așeză copilul pe celălalt și începu să plângă. Plângea cu hohote disperate. Speriat să-și audă tatăl gemând, Georges începu imediat să urle. Se auzi soneria.

Parent sări de parcă l-ar fi străpuns un glonte. Spuse: „Iat-o... ce voi face?...” Și fugi să se închidă în camera lui, cel puțin să-și șteargă ochii. Dar, după câteva secunde, soneria îl făcu să tresară din nou; apoi, își aminti că Julie plecase și camerista nu fusese prevenită. Deci nimeni nu va merge să deschidă. Ce să facă? Se duse el. Dintr-o dată, se simțea curajos, hotărât, pregătit pentru disimulare și luptă. Îngrozitoarea lovitură îl maturizase în câteva secunde. Și-apoi voia să știe; voia acest lucru cu o furie de timid și o tenacitate de exasperat îngăduitor.

Totuși tremura. De frică? Da... Poate că-i era încă frică de ea? Știe cineva cât curaj există uneori în lașitatea biciuită?

Se opri să asculte în spatele ușii la care ajunsese cu pași furișați. Inima îi bătea puternic; nu auzea decât acel zgomot, acele lovituri surde în pieptul lui și vocea lui Georges care continua să țipe în salon.

Deodată, zgomotul soneriei, care izbucni deasupra capului lui, îl zgudui ca o explozie; atunci puse mâna pe clanță și, gâfâind, clătinându-se, descuie și deschise ușa.

Soția lui și Limousin stăteau în picioare în fața lui, pe scară.

Ea spuse cu un aer mirat în care se simțea puțină iritare: „Tu ești cel care deschide acum? Unde este Julie?”

El avea gâtul sugrumat, respirația precipitată și făcea eforturi pentru a răspunde, fără să poată scoate un singur cuvânt.

Ea continuă: „Ești mut? Te întreb unde este Julie.”

Atunci el bolborosi: „Ea... ea... a... plecat...”

Soția lui începuse să se enerveze:

„Cum, a plecat? Unde? De ce?”

El își recăpăta puțin câte puțin aplombul și simțea născându-se în el o ură mușcătoare împotriva acestei femei insolente, care stătea în picioare în fața lui.

„Da, plecată cu adevărat... am concediat-o.

— Tu ai concediat-o?... Pe Julie?... Dar ești nebun...

— Da, am concediat-o pentru că a fost obraznică... și pentru că a maltratat copilul.

— Julie?

— Da... Julie.

— Referitor la ce a fost obraznică?

— Referitor la tine.

— Referitor la mine?

— Da... pentru că i se arsese cina și tu nu mai veneai.

— Ce a spus...?

— A spus... lucruri jignitoare despre tine... și pe care nu trebuia... pe care nu puteam să le ascult...

— Ce lucruri?

— Inutil să le repet.

— Vreau să le știu.

— A spus că este o mare nefericire pentru un bărbat ca mine să se însoare cu o femeie ca tine, nepunctuală, dezordonată, nepăsătoare, stăpână nepricepută, mamă rea și rea soție...”

Tânăra femeie intrase în vestibul, urmată de Limousin, care nu spunea nimic în această situație neașteptată. Ea închise brusc ușa, își aruncă paltonul pe un scaun și țipă la soțul ei, bâlbâindu-se exasperată:

„Ce spui?... Ce spui?... că eu sunt?...”

El era foarte palid, foarte calm. Răspunse:

„Eu nu spun nimic, draga mea prietenă, doar îți repet cuvintele lui Julie, pe care ai vrut să le afli; și-ți atrag atenția că am dat-o afară tocmai din cauza acestor cuvinte.”

Ea tremura de dorința violentă de a-i smulge barba și obrajii cu unghiile. Simțea puternic revolta în voce, în ton, în alură, deși nu putu să răspundă nimic; și căuta să reia ofensiva printr-un cuvânt direct și jignitor:

„Ai mâncat?” spuse ea.

— Nu, am așteptat.”

Iritată, ridică din umeri cu nepăsare.

„Este stupid să aștepți după ora șapte și jumătate. Ar fi trebuit să înțelegi că am fost reținută, că am avut treburi, cumpărături.”

Apoi, deodată, simți nevoia să explice cum și-a folosit timpul și povesti, cu cuvinte scurte, trufașe, că avusese de cumpărat obiecte de mobilier pe care trebuia să le aleagă foarte departe, foarte departe, pe strada Rennes, că, întorcându-se, îl întâlnise pe Limousin după ora șapte, pe bulevardul Saint-Germain și că ea îi ceruse să o însoțească să mănânce într-un restaurant în care nu îndrăznea să intre singură, chiar dacă simțea că moare de foame. Iată cum luase cina cu Limousin, dacă se poate numi cină; pentru că nu mâncaseră decât o supă și o jumătate de pui, atât de mult se grăbeau să se întoarcă.

Parent răspunse simplu: „Ai făcut bine. Nu-ți fac reproșuri.”

Atunci Limousin, care tăcuse până atunci, aproape ascuns în spatele lui Henriette, se apropie și-i întinse mâna murmurând: „Te simți bine?”

Parent luă această mână oferită și strângând-o ușor, răspunse: „Da, foarte bine.”

Dar tânăra femeie reluă un cuvânt din ultima frază a soțului ei:

„Reproșuri... de ce vorbești despre reproșuri?... S-ar putea spune că ai o intenție.”

El se scuză: „Nu, niciuna. Voiam să-ți spun că nu eram neliniștit de întârzierea ta și că nu o consider o crimă.”

Ea îi vorbi de sus, căutând un pretext de ceartă: „De întârzierea mea?... Parcă ar fi ora unu dimineața și mi-aș fi petrecut noaptea în altă parte.

— Dar nu, draga mea prietenă. Am spus „întârziere” pentru că nu am alt cuvânt. Trebuia să te întorci la ora șase și jumătate și vii la ora opt și jumătate. Aceasta este o întârziere! Înțeleg foarte bine; eu nici nu... nu... nu... mă mir... Dar... dar... mi-e greu să folosesc alt cuvânt.

— Da, dar îl pronunți de parcă te-am înșelat...

— Ba nu... ba nu...”

Ea văzu că el va mai ceda și tocmai voia să intre în camera ei când, în cele din urmă, își dădu seama că Georges urla. Atunci întrebă cu un aer emoționat:

„Ce are micuțul?

— Ți-am spus că Julie l-a maltratat puțin.

— Ce i-a făcut mizerabila?

— Oh! Aproape nimic. L-a împins și a căzut.”

Vru să-și vadă copilul și alergă spre sufragerie, apoi se opri brusc în fața mesei plină de vin vărsat, de carafe, de pahare sparte și de solnițe răsturnate:

„Ce-i cu dezastrul ăsta?

— Este Julie care...”

Dar ea-l opri mânioasă:

— E prea mult, zău! Julie mă consideră destrăbălată, îmi bate copilul, îmi sparge vesela, îmi răstoarnă casa și se pare că tu găsești că-i normal.

— Ba nu... dovada este că am concediat-o.

— Într-adevăr!... Ai concediat-o!... Dar trebuia să o fi oprit. În asemenea cazuri este chemat comisarul de poliție!”

El bolborosi: „Dar... draga mea prietenă... totuși nu puteam... nu exista nici un motiv... Într-adevăr, mi-ar fi fost foarte greu...”

Ea ridică din umeri cu un dispreț total.

„Uite, nu vei fi niciodată decât o zdreanță, un om de nimic, un biet bărbat fără voință, fără fermitate, fără energie. Ah! Cred că ți-a spus lucruri dure, Julie a ta, dacă

te-ai hotărât să o dai afară. Aș fi vrut să fiu aici un minut, doar un minut.”

După ce deschise ușa salonului, ea alergă spre Georges, îl ridică, îl strânse în brațe, sărutându-l: „Georget, ce ai, pisoiful meu, scumpul meu, puiul meu?”

Mângâiat de mama lui, acesta tăcu. Ea repetă:

„Ce ai?”

Pentru că văzuse greșit, cu ochii lui de copil speriat, acesta răspunse: „Zulie l-a bătut pe tata.”

Uimită la început, Henriette se întoarse spre soțul ei. Apoi, o dorință nebună de a râde se trezi în privirea ei, îi trecu precum un frison peste obrajii fini, îi ridică buza, îi umflă nările și îi țâșni în cele din urmă din gură într-un hohot de bucurie, într-o cascadă de veselie, sonoră și vie ca un trîl de pasăre. Repeta, cu mici strigăte răutăcioase care-i ieșeau printre dinții ei albi și care-l sfâșiau ca niște mușcături pe Parent: „Ah!... ah!... ah!... ea te-a bă... bă... tut... Ah!... ah!... ah!... ce caraghios este... ce caraghios este... Auzi, Limousin, Julie l-a bătut pe soțul meu... Ah!... ah!... ah!... ce caraghios este!...”

Parent bolborosea:

„Ba nu... ba nu... nu-i adevărat... nu-i adevărat... Dimpotrivă, eu am împins-o în sufragerie atât de violent încât a răsturnat masa. Copilul nu a văzut bine. Eu am bătut-o!”

Henriette îi spunea fiului ei: „Repetă, puiul meu. Julie este cea care l-a bătut pe tata!

El răspunse: „Da, este Zulie.

Apoi, trecând brusc la o altă idee, ea continuă: „Dar acest copil nu a luat cina. Scumpul meu, n-ai mâncat nimic? — Nu, mamă.”

Atunci ea se întoarse furioasă spre soțul ei: „Ești nebun, arhinebun! Este ora opt și jumătate și Georges nu a mâncat!”

El se scuză, rătăcit în această scenă și în această explicație, strivit sub această prăbușire a vieții lui. „Dar, scumpa

mea prietenă, te-am așteptat. Pentru că te întorci târziu în fiecare seară, m-am gândit că te vei întoarce dintr-un moment în altul.”

Ea își aruncă pălăria, pe care o avea încă pe cap, și spuse cu o voce nervoasă:

„Într-adevăr, este intolerabil să ai de-a face cu oameni care nu înțeleg nimic, care nu ghicesc nimic, care nu știu să ia singuri o hotărâre. Deci, dacă m-aș fi întors la miezul nopții, copilul nu ar fi mâncat. De parcă tu nu ai fi putut înțelege, după ora șapte și jumătate, că am avut o problemă, o întârziere, un impediment!...”

Parent tremura, simțind că-l apucă furia; dar Limousin interveni și, întorcându-se spre tânăra femeie, spuse:

„Ești total nedreaptă, draga mea prietenă. Parent nu putea ghici că te vei întoarce așa de târziu, ceea ce nu ți se întâmplă niciodată; și-apoi, cum ai fi vrut să se descuce singur, după ce a concediat-o pe Julie?”

Dar, exasperată, Henriette răspunse:

„Totuși, va trebui să se descurce, pentru că eu nu-l voi ajuta. Să se descurce!”

Și intră brusc în camera ei, uitând deja că fiul ei nu mâncase nimic.

Atunci, pe neașteptate, Limousin se repezi să-și ajute prietenul. Adună și luă paharele sparte care acopereau masa, puse din nou masa și așeză copilul în scaunul lui înalt, în timp ce Parent se duse să caute camerista care să-i servească. Aceasta sosi mirată, dat fiind că nu auzise nimic din camera lui Gerorges, unde avea treabă.

Aduse supă, o pulpă de miel arsă, piure de cartofi.

Parent se așezase lângă copilul lui, cu sufletul chinuit, cu rațiunea întunecată de această catastrofă. Îl hrănea pe copil, încerca și el să mănânce, tăia carnea, mesteca și înghițea cu greu, de parcă gâtul i-ar fi fost paralizat. Atunci,

puțin câte puțin, se trezi în sufletul lui o dorință nebună de a-l privi pe Limousin, așezat în fața lui, și care făcea cocoșii de pâine. Voia să vadă dacă semăna cu Georges. Dar nu îndrăznea să ridice privirile. Totuși se hotărî și privi brusc acest chip pe care-l cunoștea bine, deși i se părea că nu-l privise niciodată atent, atât de diferit i se părea de ceea ce credea el. Din secundă în secundă, arunca o privire rapidă asupra acestui chip, căutând să recunoască cele mai mici linii, cele mai mici trăsături, cele mai mici asemănări; apoi, își privea imediat fiul, prefăcându-se că-i dă să mănânce. În urechea lui răsunau doar două cuvinte: „Tatăl lui! tatăl lui! tatăl lui!” Tâmpilele îi zvâcneau la fiecare bătaie a inimii. Da, acest bărbat, acest bărbat calm, așezat de cealaltă parte a mesei, era poate tatăl fiului lui, al lui Georges, al micuțului său Georges. Parent încetă să mai mănânce, nu mai putea. O durere atroce, una din acele dureri care te fac să urli, să te tăvălești pe jos, să muști mobilele, îi sfâșia tot corpul. Dori să ia cuțitul și să și-l înfigă în burtă. Asta l-ar ușura, l-ar salva; s-ar termina.

Căci va mai putea el trăi de-acum? Ar mai putea să trăiască, să se scoale dimineața, să mănânce la masă, să iasă pe stradă, să se culce seara și să doarmă noaptea cu acest gând înfipt în el: „Limousin, tatăl lui Georges!...” Nu, nu ar mai avea putere să facă un pas, să se îmbrace, să nu se gândească la nimic, să nu vorbească nimănui! În fiecare zi, la orice oră, în fiecare secundă, s-ar întreba același lucru, ar căuta să știe, să ghicească, să surprindă acest oribil secret. N-ar mai putea să-l vadă pe micuțul, pe scumpul lui micuț, fără să îndure îngrozitoarea suferință a acestei îndoieli, fără să se simtă sfâșiat până la măruntaie, fără să fie torturat până la măduva oaselor. Ar trebui să trăiască aici, să rămână în această casă, alături de acest copil pe care l-ar iubi și l-ar urî! Da, în mod sigur va sfârși prin a-l urî. Ce chin!

Oh! Dacă ar fi sigur că Limousin este tatăl, ar reuși oare să se liniștească, să adoarmă în nefericirea lui, în durerea lui? Dar nu suporta să nu știe. Să nu știe, să caute mereu, să sufere mereu și să-l sărute în orice moment pe acest copil, copilul altuia, să-l plimbe în oraș, să-l ducă în brațe, să-i simtă pe bărbie mângâierea părului fin, să-l adore și să se gândească mereu: „Oare-i al meu?” N-ar fi mai bine să nu-l mai vadă, să-l abandoneze, să-l piardă pe stradă sau să fugă el însuși foarte departe, atât de departe încât să nu mai audă vorbindu-se despre nimic niciodată!

Tresări când auzi ușa deschizându-se. Era soția lui care intra: „Mi-e foame, spuse ea; și ție, Limousin?” Ezitând, Limousin răspunse: „Și mie, pe cuvânt.”

Și ea ceru din nou pulpă de miel.

Parent se întreba: „Au mâncat? sau au întârziat din cauza unei întâlniri amoroase?”

Mâncau cu poftă amândoi. Calmă, Henriette râdea și glumea. Soțul ei o spiona, cu priviri bruște, întoarse repede în altă parte. Avea un capot roz cu garnitură de dantelă albă; și părul ei blond, gâtul proaspăt, mâinile rotunde ieșeau din această îmbrăcăminte cochetă și parfumată ca dintr-o cochilie bordată de spumă. Ce făcuse ea toată ziua cu acest bărbat? Parent îi vedea îmbrățișați, spunându-și cuvinte înflăcărâte! Cum de nu putea să nu știe nimic, să nu ghicească nimic privindu-i astfel unul lângă celălalt în fața lui? Cât de mult trebuie să-și fi bătut joc de el, dacă fusese fraierul lor încă din prima zi! Era posibil să-ți bați joc așa de un bărbat, un bărbat cumsecade, pentru că tatăl lui îi lăsase ceva bani? Cum de nu se pot vedea aceste lucruri în suflete, cum se putea ca nimic să nu arate inimilor drepte fraudele inimilor infame, căci vocea este aceeași pentru a minți dar și pentru a adora, că privirea perfidă, care înșeală, este la fel cu privirea sinceră?

Îi spiona, așteptând un gest, un cuvânt, o intonație. Deodată se gândi: „Îi voi prinde în această seară.” Și spuse: „Draga mea prietenă, pentru că am concediat-o pe Julie, trebuie să mă ocup chiar astăzi de găsirea altei bone. Voi pleca imediat pentru a găsi pe cineva pentru mâine dimineață. Poate mă voi întoarce târziu.”

Ea răspunse: „Du-te; nu mă voi mișca de aici. Limousin îmi va ține companie. Te vom aștepta.” Apoi, întorcându-se spre cameristă: „Îl vei culca pe Georges, apoi poți strânge masa și poți urca la tine.”

Parent se ridică. Se clătina pe picioare, amorțit, poticnindu-se. Murmură: „Pe curând” și ieși sprijinindu-se de perete, căci podeaua se clătina ca o barcă.

După ce Georges plecă în brațele bonei, Henriette și Limousin trecură în salon. Imediat ce se închise ușa, el spuse: „Ah! Asta-i bună! Ești nebună să-l hărțuiești așa pe soțul tău?”

Ea se întoarse: „Ah! Știi, încep să consider agresiv acest obicei pe care-l ai de câțva timp de a face un martir din Parent.”

Limousin se aruncă într-un fotoliu și, punând picior peste picior, spuse: „Nu fac din el un martir, pentru nimic în lume, dar consider că este ridicol, în situația noastră, să-l sfidezi pe acest bărbat de dimineața până seara.”

Ea luă o țigară de pe șemineu, o aprinse și răspunse: „Dar nu-l sfidez, dimpotrivă; numai că mă irită cu stupiditatea lui... și îl tratez așa cum merită.”

Limousin continuă cu o voce neliniștită: „Este absurd ceea ce faci! De fapt, toate femeile sunt la fel. Cum? Iată un băiat excelent, prea bun, stupid de credul și de bun, care nu ne deranjează cu nimic, care nu ne bănuie nici o secundă, care ne lasă liberi, liniștiți cât vrem; și tu faci tot ce poți pentru a-l înfuria și pentru a strica viața noastră.”

Ea se întoarse spre el: „Uite, mă plictisești! Ești laș, ca toți bărbații! Ți-e frică de acest cretin!”

El se ridică brusc și furios: „Ah! Asta-i bună! Aș vrea să știu ce ți-a făcut și de ce ești supărată pe el? Te face nefericită? Te bate? Te înșeală? Nu, este prea mult însă să-l faci pe acest băiat să sufere doar pentru că este prea bun și să fii supărată pe el doar pentru că-l înșeli.”

Apropiindu-se de Limousin și privindu-l în ochi, ea spuse: „Tu îmi reproșezi că-l înșel? tu? tu? tu? Cred că ai o inimă mizerabilă.”

Puțin rușinat, el se apără: „Dar nu-ți reproșez nimic, draga mea prietenă, îți cer doar să-ți menajezi puțin soțul, pentru că amândoi avem nevoie de încrederea lui. Mi se pare că ar trebui să înțelegi acest lucru.”

Erau foarte aproape unul de celălalt, el înalt, cu perciuni lungi, cu alura puțin vulgară a unui frumos burlac mulțumit de el; ea drăguță, cu pielea roz și cu părul blond, o mică pariziancă, pe jumătate cocotă, pe jumătate burgheză, născută în odăița din fundul unui magazin, crescută pe pragul magazinului, atrăgând trecătorii cu privirea ei și măritată la întâmplare cu un trecător naiv, care se îndrăgostise de ea pentru că o văzuse, în fiecare zi, în fața acestei uși, ieșind dimineața și intrând seara.

Ea spunea: „Deci nu înțelegi, nătărău mare ce ești, că îl disprețuiesc tocmai pentru că s-a căsătorit cu mine, pentru că m-a cumpărat, pentru că tot ce spune, tot ce face, tot ce gândește mă calcă pe nervi. În fiecare secundă mă exasperează cu prostia lui pe care tu o numești bunătate, cu lipsa lui de agerime pe care tu o numești încredere, și apoi, mai ales, pentru că el este soțul meu și nu tu! Îl simt între noi doi, deși nu ne deranjează deloc. Și apoi?... și apoi?... Nu, este prea idiot pentru a se îndoii de ceva! Aș fi vrut să fie măcar un pic gelos. Sunt momente în care

doresc să-i strig: „Nu vezi nimic, prostule, nu înțelegi că Paul este amantul meu.”

Limousin începu să râdă: „Așteptând, ai face mai bine să taci și să nu tulburi viața noastră.

— Oh! Nu o voi tulbura, zău! Cu acest imbecil nu avem de ce ne teme. Nu, dar nu pot să cred că tu nu înțelegi cât îmi este de odios, cât mă enervează. Tu ai mereu aerul de a-l iubi, de a-i strânge mâna cu sinceritate. Uneori bărbații sunt surprinzători.

— Trebuie să știi să te prefaci, draga mea.

— Nu este vorba de prefăcătorie, dragul meu, ci de sentimente. S-ar spune că voi ceilalți, când înșelați un bărbat, îl îndrăgiți mai mult; noi, femeile, noi îl urâm din momentul în care l-am înșelat.

— Nu văd deloc de ce am urî un bărbat cumsecade căruia îi luăm soția.

— Nu vezi?... nu vezi? Acesta este un tact care vă lipsește tuturor! Ce vrei? Acestea sunt lucruri pe care le simți și pe care nu le poți spune. Și-apoi, nu trebuie mai întâi...? Nu, este inutil, tot n-ai înțelege nimic! Voi, bărbații, voi nu aveți finețe.”

Și, zâmbind cu un dispreț dulce de desfrânată, își puse mâinile pe umerii lui, întinzându-i buzele; se aplecă spre ea și, cuprinzând-o în brațe, buzele lor se întâlniră. Și cum erau în picioare în fața oglinzii de deasupra șemineului, un alt cuplu asemănător se săruta în spatele pendulei.

Nu au auzit nimic, nici zgomotul cheii, nici scârțâitul ușii; dar brusc, Henriette țipă, împingându-l pe Limousin cu amândouă mâinile; și îl văzură pe Parent care-i privea, livid, cu pumnii strânși și cu pălăria pe frunte. Se uitau amândoi la el doar cu o mișcare rapidă a ochiului, fără să-și miște capul. Părea nebun; apoi, fără să spună un cuvânt, se aruncă asupra lui Limousin, îl prinse cu brațele ca pentru a-l sufoca, îl aruncă

până în colțul salonului cu atâta forță încât celălalt, împiedicându-se, bătând aerul cu mâinile, se izbi cu capul de perete. Când înțelese că soțul ei îi va omorî amantul, Henriette se repezi la Parent, îl apucă de gât și, înfigându-i în carne cele zece degete fine și roz, strânse atât de tare cu puterea ei de femeie înnebunită, încât sângele țâșni sub unghiile ei. Și îi mușca umărul de parcă ar fi vrut să i-l rupă cu dinții. Sugrumat, sufocat, Parent îi dădu drumul lui Limousin, pentru a se debărasa de soția lui care i se agățase de gât; și, apucând-o de talie, o aruncă dintr-o singură lovitură la celălalt capăt al salonului.

Apoi, cum avea furia de scurtă durată a oamenilor buni și violența de scurtă durată a celor slabi, rămase în picioare între cei doi, gâfâind, epuizat, fără să știe ce să mai facă. Furia lui brutală se terminase în acest efort, asemeni spumei unui vin destupat; și energia lui insolită se terminase prin sufocare. Imediat ce putu vorbi, bolborosi:

„Plecați... amândoi... imediat.... plecați!...”

Limousin rămase nemișcat, în colțul lui, lipit de perete, prea speriat ca să înțeleagă ceva, prea îngrozit pentru a mișca un deget. Henriette, cu pumnii apăsați pe măsută, cu capul înainte, ciufulită, cu corsetul descheiat, cu pieptul gol, aștepta, asemeni unei fiare gata să se repeadă. Parent repetă cu o voce mai puternică:

„Plecați imediat... Plecați!”

Văzându-i calmată prima exasperare, soția lui îndrăzni, se ridică în picioare, făcu doi pași spre el, și, aproape insolent, îi spuse:

„Ți-ai pierdut mințile?... Ce te-a apucat?... Care-i motivul acestei agresiuni incalificabile?...”

Ridicând pumnul ca pentru a o omorî, se întoarse spre ea și bâigui:

„Oh!... oh!... e prea mult!... prea mult!... eu am... am... am... auzit tot!... tot!... tot!... înțelegi... tot!... mizerabilo!...”

mizerabilo!... Sunteți doi mizerabili!... Plecați!... amândoi!... imediat!... V-aș omori!... Plecați!...”

Ea înțelese că se terminase, că el știa, că nu se va putea dezvinovăți și că trebuia să cedeze. Dar îi reveni toată nerușinarea și ura exasperată împotriva acestui bărbat, o făcea acum îndrăzneată, trezea în ea o nevoie de sfidare, o nevoie de bravadă.

Spuse cu o voce limpede:

„Vino, Limousin. Pentru că mă alungă, vin la tine.”

Dar Limousin nici nu se mișcă. Parent, pe care-l apucă o nouă furie, începu să țipe:

„Plecați deci!... plecați!... mizerabililor!... sau!... sau!...”

Apucă un scaun pe care-l învârti deasupra capului. Atunci, Henriette traversă salonul cu un pas rapid, apucă brațul amantului, îl trase de lângă peretele de care părea lipit și îl conduse spre ușă repetând: „Vino, prietene, vino deci... Vezi bine că acest bărbat este nebun... Vino o dată!...”

În momentul în care voia să iasă, se întoarse spre soțul ei, căutând ce ar putea face, ce ar putea inventa pentru a-l răni în inimă, părăsind această casă.

Și îi veni în minte o idee, una din acele idei veninoase, mortale, în care fermentează toată perfidia femeilor.

Hotărâtă, spuse: „Vreau să-mi iau copilul.” Stupefiat, Parent bâigui: „Copilul tău...tău?... Îndrăznești să vorbești despre copilul tău?... Îndrăznești... îndrăznești... să ceri copilul... după... după... oh! oh! Oh! E prea mult! Îndrăznești? Dar pleacă o dată, destrăbălato!... Pleacă!...”

Veni spre el, foarte aproape, față în față, aproape zâmbitoare, aproape răzbunată deja, și, sfidându-l, îi spuse: „Vreau copilul meu... și nu ai dreptul să-l păstrezi pentru că nu este al tău... înțelegi, înțelegi bine... Nu este al tău... este al lui Limousin.”

Înnebunit, Parent țipă: „Minți... minți... mizerabilo!”

Dar ea continuă: „Imbecilule! Toată lumea o știe în afară de tine. Îți spun că acesta este tatăl lui. Este suficient doar să-l privești pentru a vedea...”

Parent se dădu înapoi din fața ei, clătinându-se. Apoi, brusc, se întoarse, luă o lumânare și alergă în camera de alături.

Se întoarse aproape imediat, ducându-l în brațe pe micuțul Georges învelit în păturile din pătucul lui. Trezit brusc, speriat, copilul plângea. Parent îl aruncă în brațele soției, apoi, fără a mai adăuga vreun cuvânt, o împinse cu duritate afară, spre scară, unde Limousin aștepta prudent. Apoi închise ușa, răsuci cheia de două ori și trase zăvoarele. Abia întors în salon, se prăbuși pe dușumea.

II

Parent trăi singur, foarte singur. În primele săptămâni după despărțire, uimirea noii sale vieți îl împiedică să gândească prea mult. Își reluase viața de burlac, obiceiurile lui de hoinăreală și mânca la restaurant ca altădată. Vrând să evite orice scandal, îi dădea soției o pensie stabilită de oamenii de afaceri. Dar, puțin câte puțin, începu să-l bântuie amintirea copilului. Adesea, seara, când era singur acasă, i se părea că-l aude pe Georges strigând „tată”. Inima începea să-i bată imediat și se ridica foarte repede pentru a merge să deschidă ușa dinspre scară și să vadă dacă, întâmplător, micuțul nu s-a întors. Da, s-ar fi putut întoarce așa cum se întorc câinii și porumbeii. De ce un copil ar avea mai puțin instinct decât un animal?

După ce își dădea seama că s-a înșelat, se întorcea să se așeze în fotoliu și se gândea la micuț. Se gândea la el ore întregi, zile întregi. Nu era numai o obsesie morală, ci mai mult, o obsesie fizică, senzuală, nervoasă să-l sărute, să-l

țină în brațe, să-l aibă, să-l legene, să-l așeze pe genunchii lui, să-l arunce în sus și să-l prindă în brațe. Era exasperat la amintirea fierbinte a mângâierilor de altădată. Simțea brațele mici strângându-l de gât, gurița care-l săruta lung pe barbă, părul scurt care-i gădila obrazii. Dorința acestor dulci mângâieri dispărute, a pielii fine, caldă și tandră oferită buzelor, îl înnebunea asemeni dorinței de femeia iubită care fugise. Deodată, în stradă, începea să plângă gândindu-se că l-ar putea avea pe grăsuțul Georget, mergând cu pași mici alături de el, ca atunci când îl plimba. Atunci, se întorcea acasă și, cu capul în mâini, plângea până seara.

Apoi, de douăzeci, de o sută de ori pe zi, își punea aceeași întrebare: "Era sau nu era tatăl lui Georges?" Dar, mai ales noaptea, se deda la raționamente interminabile pe marginea acestei idei. Abia culcat, reîncepea, în fiecare seară, aceeași serie de argumentări disperate.

După plecarea soției, la început nu se îndoise: în mod sigur era copilul lui Limousin. Apoi, treptat, începu să ezite. Desigur, afirmația lui Henriette nu putea avea nicio valoare. Îl sfidase, căutând să-l aducă la disperare. Cântărind la rece avantajele și dezavantajele, erau destule șanse ca ea să-l fi mințit. Poate numai Limousin ar fi putut spune adevărul. Dar cum să afle, cum să-l întrebe, cum să-l determine să mărturisească?

Și, uneori, Parent se scula în toiul nopții, hotărât să meargă să-l găsească pe Limousin, să-l roage, să-i ofere tot ce ar vrea pentru a pune capăt acestei îngrozitoare angoase. Apoi, din nou disperat, se culca, gândindu-se că sigur și amantul ar fi mințit. Ar fi minți cu siguranță, pentru a-l împiedica pe adevăratul tată să-și ia copilul. Atunci, ce era de făcut? Nimic!

Îi părea rău că bruscase astfel evenimentele, că nu reflectase deloc, că nu avusese răbdare, timp de o lună sau

două, pentru a se lămuri cu proprii lui ochi. Ar fi trebuit să simuleze că nu bănuiește nimic și să-i lase să se trădeze încetișor. I-ar fi fost suficient să-l vadă pe celălalt sărutând copilul pentru a ghici, pentru a înțelege. Un prieten nu sărută ca un tată. I-ar fi spionat de după uși. Cum de nu s-a gândit la asta? Dacă Limousin, rămas singur cu Georges, nu l-ar fi luat imediat, nu l-ar fi strâns în brațe, nu l-ar fi sărutat cu dragoste, dacă l-ar fi lăsat cu indiferență să se joace, fără să-i dea atenție, nicio ezitare nu ar mai fi fost posibilă: ar fi însemnat că nu era, nu se credea, nu se simțea tatăl lui. Alungând mama, acest lucru i-ar fi permis lui Parent să păstreze copilul, să fie fericit, foarte fericit.

Se răsucea în pat, transpirat și torturat, căutând să-și amintească atitudinea lui Limousin față de băiat. Dar nu-și amintea nimic, absolut nimic, niciun gest, nicio privire, niciun cuvânt, nicio mângâiere suspecte. Și-apoi nici mama nu se ocupa deloc de copilul ei. Dacă ar fi fost al amantului, l-ar fi iubit desigur mai mult.

Fusese deci despărțit de fiul lui din răzbunare, din cruzime, pentru a-l pedepsi că i-a surprins.

Și se hotărî să meargă, dis-de-dimineață să ceară magistraților să i-l dea înapoi pe Georget.

Dar abia luă această hotărâre, că se simți imediat invadat de o certitudine contrară. Din moment ce Limousin fusese chiar din prima zi amantul lui Henriette, amantul iubit, sigur i se dăruise cu acel elan, acel abandon, acea ardoare care transformă femeile în mame. Rezerva rece pe care a avut-o în relațiile intime cu el, Parent, nu era de asemenea un obstacol pentru ca ea să nu fie fecundată de sămânța lui? În această situație, ar merge să ceară, să ia cu el, să păstreze mereu și să aibă grijă de copilul altuia. Nu ar putea să-l privească, să-l îmbrățișeze, să-l audă spunând „tată”, fără ca gândul „Nu este fiul meu.” să nu-l lovească, să nu-l sfâșie.

S-ar fi condamnat la acest supliciu în orice moment, în toată viața lui mizerabilă. Nu, era mai bine să rămână singur, să trăiască singur, să îmbătrânească singur și să moară singur. Și în fiecare zi, în fiecare noapte reîncepeau aceste îngrozitoare ezitări și aceste suferințe pe care nimic nu putea nici să le calmeze, nici să le pună capăt. Se temea mai ales de obscuritatea serii care se lasă, de tristețea crepusculului. Era atunci în inima lui ca o ploaie de suferință, o disperare care venea o dată cu tenebrele, îl îneca și-l înnebunea. Se temea de gândurile lui așa cum te temi de răufăcători și fugea din fața lor așa cum fuge un animal urmărit. Se temea mai ales de casa lui goală, atât de întunecoasă și de înfricoșătoare și de străzile pustii pe care strălucește din loc în loc un bec cu gaz, străzi pe care trecătorul izolat, pe care-l auzi de departe, pare un vagabond și încetinești sau grăbești pasul dacă vine spre tine sau dacă merge în spatele tău.

Și Parent, contrar voinței lui, din instinct, mergea pe străzile largi, luminate și populate. Lumina și oamenii îl atrăgeau, îl distrăgeau, îl amorțeau. Apoi, când se sătura să rătăcească, să vagabondeze prin mulțime, când vedea trecătorii rărindu-se și trotuarele mai goale, teroarea singurătății și a tăcerii îl împingea spre o cafenea mare, plină de consumatori și de lumină. Mergea aici așa cum merg muștele spre lumină, se așeza în fața unei măsuțe rotunde și cerea o halbă. Bea încet, neliniștindu-se de fiecare dată când un consumator se ridica pentru a pleca. Ar fi vrut să-l ia de braț, să-l oprească, să-l roage să mai stea puțin cu el, atât de mult se temea de ora la care chelnerul, în picioare în fața lui, va spune cu un aer furios: „Haideți, domnule, închidem!” Căci, în fiecare seară, el rămânea ultimul. Vedea cum sunt aduse mesele înăuntru, cum sunt stinse, unul câte unul, becurile cu gaz, în afară de două, al lui și cel de la tejghea. Privea cu un ochi trist casiera care număra banii

și-i puneă în sertar; și pleca, împins afară de personalul care murmură: „Iată un neisprăvit. S-ar spune că nu știe unde să se culce.”

Și, de îndată ce era singur pe strada întunecată, reîncepea să se gândească la Georges și să-și spargă capul, să-și tortureze mintea pentru a descoperi dacă era sau dacă nu era tatăl copilului său.

Căpătă astfel obiceiul să meargă la braserie unde prezența continuă a băutorilor așează lângă noi un public familiar și tăcut, unde fumul gros al pipelor adoarme neli-niștile, în timp ce berea amorțește spiritul și calmează inima.

Aici trăi el. De cum se scula, mergea acolo să caute vecini, pentru a-și ocupa privirea și mintea. Spre prânz, lovea cu farfurioara în masa de marmură și chelnerul aducea repede o farfurie, un pahar, un șervețel și meniul zilei. Imediat ce termina de mâncat, își bea încet cafeaua, cu privirea pironită pe sticla de coniac; aceasta îi va da repede măcar o oră de abrutizare. Mai întâi, își muia buzele în coniac, ca pentru a-i simți gustul, culegând cu vârful limbii doar savoarea lichidului. Apoi, și-l vărsa în gură, picătură cu picătură, dând capul pe spate; apoi, plimba lichidul tare pe cerul gurii, pe gingii, pe toată mucoasa obrazilor, amestecându-l cu saliva limpede pe care acest lichid o făcea să țâșnească. Abia după aceea, înghițea cu reculegere lichidul îndulcit de acest amestec, simțindu-l cum îi curgea de-a lungul gâtului până în fundul stomacului. După fiecare masă, sorbea astfel, mai bine de o oră, trei sau patru păhărele care-l amorțeau încetul cu încetul. Atunci, își lăsa capul să-i cadă pe piept, închidea ochii și moțăia. Se trezea spre mijlocul după-amiezii și întindea imediat mâna spre halba pe care chelnerul o pusese în fața lui în timp ce dormea; apoi, după ce o bea, se ridica de pe bancheta de catifea roșie, își ridica pantalonii, își lăsa în jos vesta pentru a acoperi linia

albă care se vedea între ele, scutura gulerul jachetei, scotea manșetele cămășii în afara mânecilor și recitea ziarele pe care le citise dimineață. Le recitea de la primul până la ultimul rând, chiar și reclamele, cererile de serviciu, anunțurile, cota Bursei și programele teatrelor.

Între orele patru și șase, mergea să facă un tur pe bulevarde, pentru a lua aer, spunea el; apoi, se întorcea să se așeze la locul care-i fusese păstrat și își cerea absintul. Atunci vorbea cu obișnuiții braseriei cu care făcuse cunoștință. Comentau noutățile zilei, faptele diverse și evenimentele politice; acest lucru dura până la ora cinei. Seara era identică după-amiezii, până la ora închiderii. Aceasta era pentru el clipa teribilă, clipa în care trebuia să se întoarcă în întuneric, în camera goală, plină de amintiri îngrozitoare, de gânduri oribile și de angoase. Nu-și mai vedea niciunul din vechii prieteni, nicio rudă, nicio persoană care ar fi putut să-i amintească de viața lui de altădată.

Și pentru că apartamentul devenise un infern pentru el, își luă o cameră într-un hotel mare, o cameră frumoasă la demisol pentru a vedea trecătorii. Nu mai era singur în această vastă clădire publică; simțea oamenii mișunând în jurul lui, auzea voci în spatele ușilor și, când vechile suferințe îl hărțuiau prea crud în fața patului desfăcut și a focului solitar, ieșea pe coridoarele late și se plimba ca o santinelă de-a lungul ușilor închise, privind cu tristețe pantofii împerecheați care se aflau în fața fiecăreia, botine de femeie alături de puternicele cizme de bărbat; și se gândea că, în mod sigur, toți acei oameni erau fericiți și că dormeau tandru, unul lângă celălalt sau îmbrățișați în așternutul cald.

Trecură astfel cinci ani; cinci ani triști, fără alte evenimente decât, din când în când, iubiri de două ore, la un preț de doi ludovici.

Într-o zi, pe când își făcea obișnuita plimbare între Madeleine și strada Drouot, zări deodată o femeie al cărei aspect îl frapă. O însoțea un domn înalt și un copil. Mergeau toți trei în fața lui. Se întrebă: „Unde am mai văzut aceste persoane?” și, brusc, recunoscă un gest al mâinii; era soția lui, soția lui cu Limousin și cu copilul lui, micuțul lui Georges.

Inima îi bătea gata să-l sufocă, totuși nu se opri; voia să-i vadă și îi urmări. I-ai fi putut lua drept o familie, o familie bună, de buni burghezi. Henriette se sprijinea de brațul lui Paul, îi vorbea blând, privindu-l uneori. Atunci Parent o văzu din profil, îi recunoscă linia grațioasă a feței, mișcările gurii, zâmbetul și mângâierea privirii. Îl preocupă însă îndeosebi copilul. Ce mare era și ce puternic! Parent nu-i putea vedea chipul, ci numai părul lung, blond, care cădea în bucle pe guler. Acest băiat înalt cu gambele goale, care mergea alături de mama lui asemeni unui mic bărbat, alături de mama lui. Cum ei se opriseră în fața unui magazin, îi văzu pe toți trei în același timp. Limousin albise, îmbătrânise, slăbise; dimpotrivă, soția lui, mai proaspătă ca niciodată, mai degrabă se îngrășase; Georges era de nerecunoscut, atât de schimbat era față de cel de odinioară!

Începură din nou să meargă. Parent merse iar în spatele lor, apoi îi depăși cu pași mari, pentru a se întoarce și pentru a-i vedea mai de aproape și din față. Când trecu pe lângă copil, avu o dorință, o dorință nebună să-l ia în brațe și să-l ducă doar cu el. Ca din întâmplare, îl atinse. Micuțul întoarse capul și-l privi cu ochi nemulțumiți pe acest neisprăvit. Atunci Parent fugi, lovit, urmărit și rănit de această privire. Fugi ca un hoț, cuprins de frica oribilă că a fost văzut și recunoscut de soția lui și de amantul ei. Alergă până la braserie și, gâfâind, se prăbuși pe scaunul lui.

Timp de patru luni, păstră în inimă rana acestei întâlniri. În fiecare noapte îi vedea pe toți trei, fericiți și liniștiți, tatăl,

mama, copilul, plimbându-se pe bulevard, înainte de a se întoarce acasă pentru cină. Această nouă imagine o ștergea pe cea veche. Era altceva acum, o altă halucinație, dar și o altă durere. Micul Georges, micul lui Georges, cel pe care odinioară îl iubise și-l îmbrățișase atât de mult, dispărea într-un trecut îndepărtat și terminat, și vedea un altul, ca un frate al primului, un băiețel cu pantaloni scurți, care nu-l cunoștea! Suferea îngrozitor la acest gând. Dragostea copilului murise; nu mai exista nicio legătură între ei; văzându-l, copilul nu ar mai fi întins brațele. Ba chiar se uitase la el cu o privire răutăcioasă. Apoi, puțin câte puțin, sufletul lui se mai liniști; torturile lui mentale se diminuează; imaginea care-i apăruse în fața ochilor și care-i bântuia nopțile deveni mai rară. Începu să trăiască treptat ca toată lumea, ca toți nefericiții care beau halbe cu bere pe mesele de marmură și-și rod fundul pantalonilor pe catifeaua uzată a banchetelor.

Îmbătrâni în fumul pipelor, cheli sub lumina becurilor cu gaz, consideră drept evenimente baia săptămânală, tunsul de două ori pe lună, cumpărarea unei haine noi și a unei pălării. Când sosea la braserie cu o pălărie nouă, se contempla îndelung în oglindă înainte de a se așeza, și-o pune în diverse feluri și, în cele din urmă, o întreba pe prietena lui, doamna de la tejghea, care-l privea cu interes: „Crezi că-mi stă bine?”

Mergea la teatru de două sau de trei ori pe an; și vara, își petrecea uneori serile într-un café-concert de pe Champs-Élysées. Păstra în mintea lui arii care răsunau mai multe săptămâni în adâncul memoriei sale și, când era așezat în fața halbei lui, chiar le și fredona, bătând măsura cu piciorul.

Anii treceau lenți, monotoni și scurți pentru că erau pustii. Nu-i simțea alunecând peste el. Mergea spre moarte fără să se miște, fără să se agite, așezat în fața unei mese din

braserie; și doar oglinda mare, de care-și sprijinea capul tot mai chel în fiecare zi, reflecta ravagiile timpului care trece și fuge devorându-i pe bărbați, pe bieții bărbați.

În prezent, nu se mai gândea decât rar la drama îngrozitoare în care se scufundase viața lui, căci trecuseră douăzeci de ani de la acea seară înspăimântătoare.

Dar viața pe care o dusesese după aceea îl uzase, moleșise, și epuizase; și adesea patronul braseriei, al șaselea patron de când intrase el în această clădire, îi spunea: „Ar trebui să vă reveniți puțin, domnule Parent; ar trebui să mergeți să luați aer, să mergeți la țară; vă sigur că v-ați schimbat mult de câteva luni încoace.”

Și, după ce clientul lui ieșea, acest negustor îi spunea casierei gândurile lui: „Acest biet domn Parent arată rău, nu merită să nu iasă niciodată din Paris. Invită-l deci să mergeți în împrejurimi, pentru a mânca o plachie din când în când, pentru că are încredere în tine. În curând va veni vara, va putea deci recupera.”

Și casiera, plină de milă și de bunăvoință față de acest consumator încăpățânat, îi repeta în fiecare zi lui Parent: „Haideți, domnule, hotărâți-vă să luați aer! Este atât de frumos la țară când este cald! Oh! eu! dacă aș putea, mi-aș petrece viața acolo!” Și îi povestea visurile ei, visurile poetice și simple ale tuturor bietelor fete închise tot anul în spatele geamurilor unui magazin și care privesc viața ușoară și zgomotoasă a străzii, gândindu-se la viața calmă și blândă de la țară, la viața sub copaci, sub soarele radios care cade peste câmpii, peste pădurile profunde, peste râurile limpezi, peste vacile culcate în iarbă și peste toate florile diverse, toate florile libere, albastre, roșii, galbene, violet, liliachii, roz, albe, atât de frumoase, atât de proaspete, atât de parfumate, toate florile din natură, pe care le culegi plimându-te și din care faci buchete mari.

Îi făcea plăcere să-i vorbească tot timpul despre dorința ei eternă, nerealistă și nerealizabilă; și lui, biet bătrân fără speranță, îi făcea plăcere să o asculte. Acum venea să se așeze lângă tejghea pentru a vorbi cu domnișoara Zoé și pentru a discuta cu ea despre viața la țară. Atunci, puțin câte puțin, îl cuprinse o vagă dorință de a merge dincolo de zidurile marelui oraș pentru a vedea dacă era așa de frumos cum spunea ea.

Într-o dimineață o întreabă: „Știți unde se poate mânca bine în împrejurimile Parisului?”

Ea răspunse:

„Să mergem la Terasa din Saint- Germain. Este atât de frumos!”

Se plimbase cândva pe acolo, în timpul logodnei. Se hotărî să se întoarcă acolo.

Fără un motiv anume, alege o duminică doar pentru că lumea obișnuiește să iasă duminica, chiar când nu face nimic în cursul săptămânii.

Plecăașadar într-o duminică dimineață la Saint-Germain.

Era la începutul lui iulie, într-o zi însorită și caldă. Așezat lângă ușa vagonului, privea copacii care fugeau și căsuțele bizare din împrejurimile Parisului. Se simțea trist, enervat că a cedat acestei dorințe noi, că a renunțat la tabieturile lui. Îl obosea peisajul schimbător și mereu același. Îi era sete; ar fi coborât cu plăcere la fiecare stație pentru a se așeza la cafeneaua zărită în spatele gării, să bea o halbă sau două și să ia primul tren care mergea la Paris. Și-apoi călătoria i se părea lungă, prea lungă. Rămânea așezat zile întregi cu condiția să aibă sub ochi aceleași lucruri imobile, dar considera enervant și obositor să stai așezat schimbând locul, să vezi mișcându-se peisajul, în timp ce el rămânea nemișcat. Cu toate acestea privi Sena de câte ori o traversă. Sub podul Chatou zări iole care treceau împinse cu puternice mișcări

de vâsle de canotieri cu brațele dezgolate și se gândi: „Iată niște voinici care nu se plictisesc!”

Panglica lungă a rivierei, ce se întindea de-o parte și de alta a podului Pecq, trezi în adâncul inimii lui o vagă dorință de a se plimba pe malurile Senei. Dar trenul intră în tunelul care precede gara Saint-Germain pentru a se opri imediat în stație.

Parent coborî și, amorțit de oboseală, merse, cu mâinile la spate, spre terasă. Apoi, ajuns lângă balustrada de fier, se opri pentru a privi orizontul. În fața lui se întindea câmpia imensă, vastă ca marea, foarte verde și presărată cu sate mari, la fel de populate ca și orașele. Drumuri albe traversau acest ținut lat, pâlcuri de copaci îl împădureau pe alocuri, iazurile de la Vésinet străluceau ca niște plăci de argint și dealurile îndepărtate de la Sannois și Argenteuil se desenau sub o pâclă rară și albăstruie, prin care abia le zăreai. Soarele scălda cu lumina lui abundentă și caldă tot acest mare peisaj voalat puțin de vaporii matinali, de transpirația pământului încălzit care se ridica sub formă de ceață și de curenții umezi ai Senei, care se desfășura ca un șarpe infinit peste câmpii, înconjura satele și curgea de-a lungul colinelor.

O briză ușoară, plină de mirosul verdeții și al sevelor, mângâia pielea, pătrundea în adâncul pieptului, părea că întinereste inima, că ușurează spiritul, că înfierbântă sângele.

Surprins, Parent respiră din plin acest miros, cu ochii orbiți de întinderea peisajului, și murmură: „Iată, aici te simți bine!” Făcu apoi câțiva pași și se opri iar pentru a privi. Credea că descoperă lucruri necunoscute și noi, nu numai lucruri pe care le vedea cu ochii, dar și lucruri pe care sufletul lui le presimțea, evenimente ignorate, fericiri întrevăzute, bucurii neexplorate, un întreg orizont de viață pe care nu-l bănuise niciodată și care se deschidea brusc în fața lui, în fața acestui

orizont de câmpie nesfârșită. Toată tristețea îngrozitoare a vieții lui îi apăru luminată de claritatea violentă care inunda pământul. Văzu cei douăzeci de ani petrecuți în cafenea, triști, monotoni, dezolanți. Ar fi putut să călătorească precum alții, să meargă acolo, printre oameni străini, pe pământuri mai puțin cunoscute, dincolo de mări, să se intereseze de tot ceea ce-i pasiona pe ceilalți oameni, de arte, de științe, să iubească viața sub mii de forme, viața misterioasă, fermecătoare sau sfâșietoare, mereu schimbătoare, mereu inexplicabilă și curioasă. Acum era prea târziu. Va merge din halbă-n halbă până la moarte, fără familie, fără prieteni, fără speranță, fără nicio curiozitate față de ceva. Îl cuprinseseră o tristețe infinită și o dorință de a fugi, de a se ascunde, de a se întoarce la Paris, în braseria și în amorțeala lui! Se treziseră toate gândurile, toate visurile, toate dorințele care dorm în lenea inimilor inerte, mișcate de această rază de soare care cădea peste câmpii.

Simți că, dacă ar mai rămâne mult timp singur în acest loc, și-ar pierde mințile și merse repede în pavilionul Henri IV pentru a mânca, pentru a se amorți cu vin și cu alcool și pentru a vorbi măcar cu cineva.

Se așeză la o măsuță din boscheții de unde domini întreaga câmpie, alese meniul și rugă să fie servit imediat.

Soseau alți plimbăreți și se așezau la mesele învecinate. Se simțea mai bine; nu mai era singur.

Sub o boltă luau masa trei persoane. Le privise de mai multe ori, fără să le vadă, așa cum privești niște necunoscuți. Deodată, o voce de femeie trezi în el unul din acele frisoane care te fac să tresari până la măduvă. Această voce spusese: „Georges, tu vei tăia puiul.”

Și o altă voce răspunse: „Da, mamă.” Parent ridică privirea; și înțelese, ghici imediat cine erau acești oameni. În mod sigur nu i-ar fi recunoscut. Soția lui albise complet, se îngrășase mult, o bătrână serioasă și respectabilă; mânca

aplecându-și capul de teamă să nu se păteze, cu toate că-și acoperise pieptul cu un șervețel. Georges devenise bărbat. Avea barbă, acea barbă inegală și aproape incoloră care se încrețește pe obrajii adolescenților. Purta o pălărie înaltă, o jiletcă din doc alb și un monoclu, în mod sigur pentru a fi șic. Parent îl privea stupefiat. Era Georges, fiul lui? Nu, nu-l cunoștea pe acest tânăr; nu aveau nimic în comun.

Limousin stătea cu spatele și, cu umerii puțin lăsați, mânca.

Deci aceste trei ființe păreau fericite și mulțumite: veneau să mănânce la țară, în restaurante cunoscute. Avuseseră o viață liniștită și blândă, o viață de familie, într-o locuință bună, caldă și animată, plină de toate nimicurile care fac viața agreabilă prin toate duiosiile afecțiunii, prin toate cuvintele tandre pe care oamenii le schimbă atunci când se iubesc. Trăiseră astfel datorită lui, Parent, cu banii lui, după ce-l înșelaseră, furaseră și nenorociseră! Îl condamnaseră pe el, inocentul, naivul, blajinul la toate tristețile singurătății, la viața îngrozitoare pe care o dusesese între un trotuar și o tejghea, la toate torturile morale și la toate suferințele fizice! Făcuseră din el o ființă inutilă, pierdută, rătăcită în lume, un biet bătrân fără bucurii, fără speranțe, care nu mai aștepta nimic de la nimeni. Pentru el pământul era pustiu, pentru că nu mai iubea nimic pe pământ. Putea să cutreiere toată lumea și să bată toate drumurile, să intre în toate casele din Paris, să deschidă toate camerele că tot nu ar găsi în spatele niciunei uși chipul căutat, iubit, chipul de femeie sau de copil care zâmbește când te vede. Și ceea ce-l obseda în mod deosebit era această idee, ideea ușii pe care o deschizi pentru a găsi și îmbrățișa pe cineva în spatele ei.

Și era vina celor trei mizerabili! Vina acestei femei nedemne, a acestui prieten infam și a acestui tânăr blond cu aere arogante. Acum era supărat pe copil și, în egală măsură,

și pe ceilalți doi. Nu era el fiul lui Limousin? Dacă n-ar fi fost așa, l-ar mai fi păstrat și iubit Limousin? Limousin nu i-ar fi părăsit repede pe mamă și pe fiu dacă n-ar fi știut că micuțul era al lui, sigur al lui? Crești oare copiii altora?

Deci erau acolo, foarte aproape, acești trei răufăcători care-l făcuseră să sufere atât de mult.

Parent îi privea, enervându-se, exaltându-se la amintirea tuturor suferințelor, a tuturor angoaselor, a tuturor disperărilor. Îl exaspera mai ales aerul lor placid și satisfăcut. Dorea să-i omoare, să arunce în ei cu sifonul Seltz, să-i crape capul lui Limousin, pe care-l vedea în fiecare secundă aplecându-se peste farfurie și ridicându-se imediat. Și ei vor continua să trăiască astfel, fără griji, netulburați. Nu, nu. În definitiv, era prea mult! Se va răzbuna; se va răzbuna imediat pentru că-i avea pe toți la îndemână. Dar cum? Căuta, se gândea la lucruri înspăimântătoare, așa cum se întâmplă în foiletoane, dar nu găsea nimic practic. Și bea, pahar după pahar, pentru a se excita, pentru a-și face curaj, pentru a nu lăsa să-i scape o asemenea ocazie cu care nu se va mai întâlni niciodată. Brusc, avu o idee; o idee teribilă; se opri din băut pentru a o coace. Un surâs îi plia buzele; murmura: „I-am prins. I-am prins. Vom vedea!” Un chelner îl întrebă: „Ce mai dorește domnul?”

— Nimic. Cafea și coniac, din cel mai bun!”

Și îi privea, sorbindu-și păhărelele. Era prea multă lume în acest restaurant pentru ceea ce voia el să facă; deci va aștepta, îi va urmări; căci sigur vor merge să se plimbe pe terasă sau în pădure. După ce se vor îndepărta puțin, îi va întâlni și atunci se va răzbuna, da, se va răzbuna! De altfel nu era prea devreme, după douăzeci și trei de ani de suferință. Ah! Nici nu bănuiau ce urma să li se-ntâmple.

Își terminau încet dejunul, vorbind liniștit. Parent nu putea să le audă cuvintele, dar le vedea gesturile calme.

Chipul soției lui îl exaspera cel mai mult. Își luase un aer mândru, un aer de credincioasă grasă, de credincioasă inabordabilă, îmbrăcată cu o platoșă de principii, blindată de virtute.

Apoi, achitară nota de plată și se ridicară. Atunci îl văzu pe Limousin. L-ai fi putut confunda cu un diplomat la pensie, atât de impozant părea cu frumoșii lui perciuni înguști și albi, ai căror vârfuri cădeau peste reverele redingotei.

Ieșiră. Georges fuma o țigară și își pusese pălăria pe o ureche. Parent merse imediat după ei.

Făcură mai întâi un tur al terasei și admirară peisajul cu placiditate, așa cum admiră oamenii ghiftuiți, apoi intrară în pădure. Parent își freca mâinile și continua să-i urmărească, de la distanță, ascunzându-se pentru a nu le atrage atenția prea devreme.

Mergeau cu pași mici, făcând o baie de verdeață și de aer calduț. Henriette se sprijinea de brațul lui Limousin și mergea lângă el dreaptă, ca o soție sigură și mândră de ea. Georges scutura frunzele cu o nuia și uneori sărea peste șanțurile drumului cu o săritură ușoară, de cal tânăr, înfierbântat, gata să se ducă în tufe.

Parent se apropia puțin câte puțin, gâfâind de emoție și de oboseală; căci el nu mai făcuse deloc mișcare. Îi ajunse din urmă, dar îl apucă frica, o frică neclară, inexplicabilă și îi depăși pentru a se întoarce spre ei și pentru a-i aborda din față.

Mergea, cu inima bătându-i puternic, simțindu-i acum în spatele lui, și își repeta: „Haide, acum e momentul! Curaj, curaj! Acum e momentul!”

Se întoarse. Se așezaseră toți trei pe iarbă, la poalele unui copac mare și continuau să vorbească.

Atunci se hotărî și se întoarse cu pași rapizi. Oprindu-se în fața lor, în picioare în mijlocul drumului, bolborosi cu

o voce slabă, cu o voce întretăiată de emoție: „Eu sunt. Iată-mă! Nu mă așteptați?”

Toți trei îl examină pe acest bărbat, care li se părea nebun.

El continuă: „S-ar spune că nu m-ați recunoscut. Priviți-mă deci! Sunt Parent, Henri Parent. Nu mă așteptați, nu? Ați crezut că s-a sfârșit, că s-a sfârșit de-a binelea, că nu mă veți mai vedea niciodată, niciodată. Ah! Dar nu, iată, m-am întors. Acum ne vom explica.”

Speriată, Henriette își ascunse fața în mâini, murmurând: „Oh! Doamne!” Văzându-l pe acest necunoscut care părea că-i amenință mama, Georges se ridicase, gata să-l ia de guler. Dărmăt, Limousin privea cu ochi speriați această stafie care, după ce răsuflesse câteva secunde, continuă: „Deci ne vom explica acum. A sosit momentul! Ah! m-ați înșelat, m-ați condamnat la o viață de ocnaș și ați crezut că nu vă voi prinde niciodată!”

Dar tânărul îl apucă de umeri și-l împinse: „Sunteți nebun? Ce vreți? Plecați repede sau vă dau o bătaie zdravănă!”

Parent răspunse: „Ce vreau? Vreau să aflu cine sunt acești oameni.”

Dar Georges, exasperat, îl scutura, voia să-l lovească.

Celălalt continuă: „Dă-mi drumul! Sunt tatăl tău... Uite, vezi dacă acum acești mizerabili mă recunosc!”

Speriat, tânărul desfăcu mâinile și se întoarse spre mama lui.

Eliberat, Parent înaintă spre ea:

„Haide! Spune-i cine sunt! Spune-i că mă numesc Henri Parent și că sunt tatăl lui, pentru că îl cheamă Georges Parent, pentru că ești soția mea, pentru că trăiți toți trei din banii mei, din pensia de zece mii de franci pe care ți-o dau de când te-am alungat de acasă. Spune-i și de ce te-am alungat.

Pentru că te-am surprins cu acest vagabond, acest infam, cu amantul tău! —Spune-i cum eram: un bărbat cumsecade, cu care te-ai căsătorit pentru avere și pe care l-ai înșelat din prima zi. Spune-i cine ești tu și cine sunt eu...”

Bolborosea, gâfâia, prins de furie.

Femeia țipă cu o voce sfâșietoare: „Paul, Paul, oprește-l; să tacă, să tacă; oprește-l, nu-l lăsa să spună toate acestea în fața fiului meu!”

La rândul lui, Limousin se ridicase în picioare. Murmură, cu voce joasă: „Taci! Taci! Îți dai seama ce faci?”

Parent continuă cu furie: „Știu bine ce fac. Și n-am terminat. Există un lucru pe care vreau să-l știu, un lucru care mă torturează de douăzeci de ani.”

Apoi, întorcându-se spre Georges, înnebunit, care se sprijinise de un copac: „Ascultă. Când ea a plecat de la mine, s-a gândit că nu a fost de-ajuns că mă trădase; a vrut să mă aducă și la disperare. Tu erai toată consolarea mea; ei bine, te-a luat cu ea jurându-mi că nu eram tatăl tău, că tatăl tău era el! A mințit? Nu știu. Îmi pun această întrebare de douăzeci de ani.”

Se apropie de ea, tragic, teribil și, dându-i la o parte mâna cu care-și acoperea fața, îi spuse: „Ei bine! Te oblig astăzi să-mi spui care dintre noi este tatăl acestui tânăr: el sau eu, soțul sau amantul. Hai, hai, spune!”

Limousin se repezi la el. Parent îl împinse și ricană cu furie: „Ah! acum ești curajos; ești mai curajos decât în ziua în care ai fugit pe scări pentru că voiam să te omor. Ei bine! Dacă ea nu răspunde, răspunde tu! Cred că știi la fel de bine ca ea. Spune, tu ești tatăl acestui băiat? Haide, haide, vorbește!”

Se întoarse spre soția lui: „Dacă nu vrei să mi-o spui mie, spune-o cel puțin fiului tău. Acum este bărbat. Are tot dreptul să știe cine este tatăl lui. Eu nu știu, n-am știut niciodată, niciodată, niciodată! Eu nu pot să-ți spun, băiatul meu.!”

Se înfuria, vocea îi devenea stridentă. Își agita brațele ca un epileptic: „Iată... iată... Răspunde deci... Nu știe... Pariez că nu știe... Nu... nu știe... zău!... se culca cu amândoi!... Ah! ah! ah!... nimeni nu știe... nimeni. Poți să știi aceste lucruri?... Nici tu nu vei ști, băiatul meu, nici tu nu vei ști mai mult decât mine... niciodată... Uite... întreab-o... întreab-o... vei vedea că nu știe. Nici eu... nici el... nici tu... nimeni nu știe... Poți alege... da... poți alege... el sau eu... Alege... Salut... s-a terminat... Dacă ea se hotărăște să-ți spună, vei veni să-mi dai de veste la hotelul *Continents*, nu-i așa?... Mi-ar plăcea să știu... Bună seara... Vă urez distracție plăcută...”

Și plecă, gesticulând, continuând să vorbească de unul singur, pe sub copacii mari, în aerul proaspăt, înmiresmat. Nu se întoarse pentru a-i privi. Își continuă drumul, mergând ca împins de un impuls de furie, de un suflu de exaltare, cu mintea blocată de ideea lui fixă.

Deodată se trezi în fața gării. Pleca un tren. Urcă. În timpul călătoriei, furia lui se calmă, își reveni și se întoarse la Paris, stupefiat de îndrăzneala lui. Se simțea frânt, de parcă i-ar fi rupt cineva oasele. Cu toate acestea, se duse la braseria lui pentru a bea o halbă. Văzându-l intrând, domnișoara Zoé îl întrebă surprinsă: „V-ați întors deja? Sunteți obosit?”

Parent răspunse: „Da... da... foarte obosit... foarte obosit... Înțelegeți... când nu ești obișnuit să te plimbi! S-a terminat, nu mă voi mai întoarce la țară. Aș fi făcut mai bine să rămân aici. De-acum înainte, nu mă voi mai mișca de-aici.”

În pofida dorinței pe care o avea, ea n-a putut să-l convingă să-i povestească despre plimbarea lui.

Pentru prima oară în viața lui, în seara aceea Parent s-a îmbătat criță și a trebuit să fie dus acasă.

Domnul Jocaste

Doamnă, vă mai amintiți de cearta noastră, într-o seară, în salonașul japonez, despre acel tată care a comis un incest? Vă mai amintiți de indignarea dumneavoastră, de cuvintele violente pe care mi le-ați spus, de toată exaltarea furiei dumneavoastră și de tot ce am spus în apărarea acestui bărbat? M-ați condamnat. Citez.

Nimeni pe lume, pretindeați dumneavoastră, nimeni nu ar putea să ierte infamia al cărui avocat eram. Astăzi, voi povesti publicului această dramă.

Poate se va găsi cineva care nu să scuze fapta josnică și brutală, ci care să înțeleagă că nu poți lupta împotriva anumitor fatalități care par niște fantezii oribile ale naturii atotputernice.

*

O măritaseră la șaisprezece ani, cu un bărbat bătrân și dur, un om de afaceri, avid de zestrea ei. Era o drăgălașă creatură blondă, veselă și visătoare în același timp, dornică de o fericire ideală. Decepția o lovi în inimă și o distruse. Înțelesese brusc viața, viitorul ratat, dezastrul speranțelor ei; o singură dorință îi mai rămăsese în suflet, aceea de a avea un copil căruia să-i dea toată dragostea ei.

Nu avu copii.

Trecuseră doi ani. Iubea. Era un tânăr de douăzeci și trei de ani, care o adora atât de mult încât ar fi comis pentru

ea toate nebuniile. Cu toate acestea, ea rezistă cu hotărâre și mult timp. Tânărul se numea Pierre Martel.

Dar, într-o seară de iarnă, s-au trezit singuri la ea acasă. Venise să bea o ceașcă de ceai. Apoi, s-au așezat pe un scăunel, chiar lângă foc. Tăceau, cuprinși de dorință, cu buzele pline de acea sete sălbatică care le împinge spre alte buze, cu brațele fremătând de nevoia de a se deschide și de a îmbrățișa.

Lampa acoperită cu dantelă răspândea o lumină intimă în salonul tăcut.

Jenați amândoi, spuneau uneori câteva cuvinte, dar, simțeau o strângere de inimă, când privirile lor se întâlneau.

Ce pot face sentimentele învățate contra violenței instinctelor? Ce poate face prejudecata pudorii împotriva irezistibilei voințe a naturii?

Degetele lor se atinseră din întâmplare. Nu trebuia mai mult. Forța brutală a simțurilor îi aruncă unul în brațele celuilalt. Se îmbrățișară și ea cedă.

Rămase însărcinată. Cu amantul sau cu soțul? Putea să știe? Dar, în mod sigur, cu amantul.

O spaimă începu să o hărțuiască: era sigură că va muri la naștere și-l puneă tot timpul pe cel care o posedase să jure că va veghea toată viața asupra copilului, că nu-i va refuza nimic, că va fi totul pentru el, și că, dacă va fi nevoie, va comite o crimă pentru fericirea lui.

Această obsesie friza nebunia; apropiindu-se momentul nașterii, se exalta din ce în ce mai mult. Muri aducând pe lume o fetiță.

Pentru tânăr, moartea ei a fost o disperare înspăimântătoare, o disperare atât de furioasă, încât nu a putut-o ascunde. Poate soțul a avut îndoieli; poate știa că fetița nu putea fi a lui. Îi închise ușa celui care se credea adevăratul tată și ascunse copilul, pe care-l creșcu fără să știe nimeni.

Au trecut mulți ani.

Pierre Martel uitase, așa cum se uită totul. Ajunsese bogat, dar nu mai iubise și nici nu se căsătorise. Viața lui era la fel cu a celorlalți, cea a unui bărbat fericit și liniștit. Nu mai avea nicio veste de la soțul pe care-l înșelase, nici de la tânăra pe care o bănuia că-i este fiică.

Or, într-o dimineață, primi o scrisoare de la un necunoscut, care-i anunța din întâmplare moartea fostului lui rival și îl cuprinse un fel de tulburare vagă, un fel de remușcare. Ce se întâmplase cu acea copilă, cu copila lui? Nu putea să facă nimic pentru ea? Se informă. Fata fusese luată de o mătușă, și era săracă, săracă de tot. A vrut să o vadă și să o ajute. S-a prezentat la singura rudă a orfanei.

Numele lui nu evocă nicio amintire. Avea patruzeci de ani și părea încă un bărbat tânăr. A fost primit fără ca el să îndrăznească să spună că a cunoscut-o pe mama fetei, de teamă să nu dea naștere mai târziu la vreo bănuială.

Or, imediat ce tânăra intră în salonașul în care el îi aștepta foarte speriat sosirea, tresări din cauza unei surprize care friza spaima. Era ea! Cealaltă! Moarta! Avea aceeași vârstă, aceeași ochi, același păr, aceeași talie, același zâmbet, aceeași voce. Iluzia atât de completă îl înnebunea; nu mai știa nimic, își pierdea mințile, toată dragostea lui tumultuoasă de altădată clocotea în adâncul inimii lui. Și ea era veselă și simplă, imediat prietenoasă și cu mâna întinsă spre celălalt.

După ce s-a întors acasă, și-a dat seama că vechea suferință se deschisese din nou și plânse înnebunit, cu capul în mâini, îl plânse pe celălalt, bântuit de amintiri, urmărit de cuvintele familiare pe care le spunea ea, căzut brusc într-o disperare fără ieșire.

A mers frecvent în casa în care locuia fata. Nu se mai putea lipsi de ea, de sporovăiala ei veselă, de foșnetul rochiei ei, de intonațiile vocii ei. În gândul și în inima lui, le confunda acum, pe cea moartă și pe cea vie, uitând distanța, timpul trecut,

moartea, iubind-o mereu pe cealaltă în aceasta, iubind-o pe aceasta în amintirea celeilalte, fără a mai căuta să înțeleagă, să știe chiar, fără să se mai întrebe dacă era fiica lui.

Dar, uneori, îl tortura îngrozitor sărăcia în care trăia cea pe care o adora cu o pasiune dublă, confuză și de neînțeles chiar și pentru el.

Ce putea să facă? Să-i ofere bani? În ce calitate? Cu ce drept? Să joace rolul tutorelui? Părea puțin mai bătrân decât ea; lumea ar fi crezut că-i amantul ei. Să o mărite? Acest gând, apărut brusc în sufletul lui, îl îngrozi. Apoi se calmă. Cine ar fi vrut-o? Nu avea nimic, chiar nimic. Mătușa îl privea venind, știind sigur că o iubea pe fată. Și el aștepta. Ce? Oare știa?

Într-o seară, se treziră singuri. Vorbeau încet, unul lângă celălalt, pe canapeaua din salonaș. Brusc, el îi luă mâna cu un gest părintesc. O păstră, cu inima și cu simțurile tulburate în pofida voinței lui, fără să îndrăznească să lase această mână, pe care ea i-o lăsase de bunăvoie, și simțind că va ceda dacă o păstra. Și, brusc, ea se lăsă să cadă în brațele lui. Căci îl iubea cu ardoare, așa cum îl iubise și mama ei, de parcă ar fi moștenit această pasiune fatală.

Înnebunit, își puse buzele pe părul ei blond, și, cum ea ridica capul pentru a fugi, buzele lor se întâlniră.

În anumite momente devii nebun. Au fost nebuni.

După ce a ajuns în stradă, a început să meargă fără să știe ce face.

*

Îmi amintesc, doamnă, țipătul dumneavoastră indignat: „Nu avea decât să se omoare!”

V-am răspuns: „Și ea? Trebuia să o omoare și pe ea?”

Această copilă îl iubea cu delir, la nebunie, cu acea pasiune fatală și ereditară care o aruncase virgină, ignorantă

și înnebunită în brațele acestui bărbat. Acționase astfel în această irezistibilă beție a întregii ființe care nu mai știe, care se dăruiește, pe care o stăpânește instinctul tumultuos, care o aruncă în brațele unui amant așa cum se aruncă femela în brațele masculului.

Dacă se omora, ce s-ar fi ales de ea?... Ar fi murit!... Ar fi murit dezonorată, disperată, teribil de torturată. Ce să facă? Să o abandoneze, să-i dea zestre, să o mărite?... Tot ar fi murit, ar fi murit de supărare, fără să-i accepte banii, nici un alt soț, pentru că i se dăruise lui. El îi sfâșiasse viața, îi distrusese orice fericire posibilă pentru ea; o condamnase la o suferință veșnică, la o disperare eternă, la lacrimi eterne, la o singurătate eternă sau la moarte.

Și apoi, și el o iubea! O iubea cu oroare, acum, dar și cu pasiune. Era fiica lui, fie! Întâmplarea fecundărilor, legea brutală a reproducerii, un contact sexual de o secundă făcuseră fiica lui din această ființă, pe care nicio legătură legală nu o atașa de el, pe care el o iubea așa cum o iubise pe mama ei, și chiar mai mult, de parcă două pasiuni s-ar fi acumulat în el.

Și apoi, chiar era fiica lui? De altfel, ce importanță avea? Cine va ști acest lucru?

Și îi revenea amintirea arzătoare a jurămintelor pe care i le făcuse muribundeii. „Promisese că-și va consacra toată viața acelei copile, că ar face chiar și o crimă, dacă ar fi fost nevoie, pentru fericirea ei.”

Și o iubea, cuprins de gândul învoieliu lui abominabile și duioase, sfâșiat de durere și răvășit de dorințe.

Deci cine va ști?... dat fiind că celălalt, tatăl, murise!

„Fie! își spuse el; acest secret infam va putea să-mi sfâșie inima. Cum ea nu va putea să-l bănuiască, voi purta singur povara.”

Îi ceru mâna și se căsători cu ea. Nu știu dacă a fost fericit; dar, și eu aș fi făcut la fel, doamnă.

Pustnicul

Am fost împreună cu câțiva prieteni, să-l vedem pe bătrânul pustnic instalat pe un vechi gorgan acoperit cu copaci înalți, situat în mijlocul câmpiei care duce de la Cannes la La Napoule. La întoarcere, vorbeam despre acești ciudați solitari laici, cândva numeroși, și a căror rasă nu mai există astăzi. Căutam cauzele morale, făceam eforturi pentru a determina natura necazurilor care-i împingea altădată pe bărbați la singurătate.

Unul din însoțitorii noștri spuse brusc:

„Am cunoscut doi singuratici: un bărbat și o femeie. Femeia trebuie să fie încă în viață. Acum cinci ani locuia într-o ruină, în vârful unui munte complet pustiu, pe coasta Corsicii, la o distanță de cincisprezece sau douăzeci de kilometri de orice casă. Trăia acolo cu o servitoare; mergeam să o văd. Cu siguranță fusese o femeie din înalta societate. M-a primit cu politețe și chiar cu amabilitate, dar nu știu nimic despre ea; nu am ghicit nimic.

„În ceea ce-l privește pe bărbat, vă voi relata sinistra lui poveste.

Întoarceți-vă! Veți vedea acel munte ascuțit și împădurit, care se detașează în spatele localității La Napoule, singurul vârf care există în fața muntelui Esterel; este numit în această regiune muntele Șerpilor. Acolo trăia pustnicul meu, între pereții unui mic templu, în urmă cu vreo doisprezece ani.

Cum auzisem vorbindu-se despre el, m-am hotărât să-l cunosc și, într-o dimineață din luna martie, am plecat călare de la Cannes. Lăsând animalul la hanul din La Napoule, am început să urc pe jos acest con ciudat, înalt de o sută cincizeci sau două sute de metri și acoperit cu plante aromatice, și mai ales cu un fel de ciuperci ale unui arbust mediteraneean cu flori albe și roz, al căror parfum este atât de puternic și de pătrunzător încât te tulbură și ți se face rău. Solul este pietros și se văd adesea alunecând pe pietroaie năpârci lungi, care dispar în iarbă. De unde și această poreclă bine meritată de muntele Șerpilor. În unele zile, când urci panta expusă la soare, reptilele par să se nască sub picioarele tale. Sunt atât de numeroase, încât nu mai îndrăznești să mergi și simți o jenă bizară, nu de frică, pentru că aceste animale sunt inofensive, ci un fel de spaimă mistică. De mai multe ori am avut ciudata senzație că urc un munte sfânt al Antichității, o colină bizară, parfumată și misterioasă, acoperită de acești arbuști mediteraneeni, populată de șerpi și încoronată de un templu.

Acest templu mai există încă. Cel puțin mi s-a spus că a fost un templu. Căci nu am căutat să știu mai mult despre acest lucru pentru a nu-mi altera emoțiile.

Deci am urcat acolo, într-o dimineață de martie, sub pretext că admir ținutul. Ajungând în vârf, am văzut într-adevăr zidurile și un bărbat așezat pe o piatră. Nu avea mai mult de patruzeci și cinci de ani, deși părul îi era complet alb; dar barba îi era încă aproape neagră. Mângâia o pisică ghemuită pe genunchii lui și părea că nu-mi dă nici o atenție. Am făcut turul ruinelor, dintre care o parte, care era acoperită și închisă cu ajutorul crengilor, paielor, ierburilor și pietrelor, era locuită de el și m-am întors la locul unde îl văzusem.

De acolo, panorama este admirabilă. La dreapta se află Esterel, cu vârfurile lui ascuțite, decupate în mod ciudat, apoi

marea imensă, întinzându-se până la coastele îndepărtate ale Italiei, cu numeroasele ei promontorii și, în fața orașului Cannes, insulele din Lérin, verzi și plate, care par să plutească și dintre care ultima are spre larg o înaltă și veche fortăreață cu turnuri crenelate, construită chiar pe apă.

Apoi, dominând coasta verde, pe care o vezi de departe, asemenea unor nenumărate ouă depuse pe mal, lungul șir de vile și de orașe albe construite printre copaci, se înalță Alpii, ale căror vârfuri sunt încă acoperite de zăpadă.

Am murmurat: „Dumnezeule, ce frumos este!”

Bărbatul a ridicat capul și a spus: „Da, dar când vezi acest lucru toată ziua, este plictisitor.”

Vorbea deci, vorbea și se plictisea, singuraticul meu. Era al meu. Nu am rămas mult timp în ziua aceea și n-am încercat decât să descopăr culoarea mizantropiei lui. Mi-a lăsat mai ales impresia unei om sătul de ceilalti, sătul de tot, iremediabil decepționat și dezgustat de el însuși, ca și de restul lumii.

L-am părăsit după o discuție de o jumătate de oră. Dar m-am întors după opt zile și încă o dată săptămâna următoare, apoi în fiecare săptămână; totul a mers atât de bine, încât după două luni am devenit prieteni. Or, într-o seară, am considerat că sosise momentul și am luat cu mine provizii pentru a lua cina cu el, pe muntele Șerpilor.

Era una din acele seri din sud, atât de parfumate în acest ținut în care se cultivă florile asemeni grâului în nord, în acest ținut în care se fabrică aproape toate esențele care vor parfuma trupul și rochiile femeilor, una din acele seri în care adierea numeroșilor portocali, cu care sunt plantate toate grădinile și văile, tulbură și moleșește, făcându-i pe bătrâni să viseze la dragoste. Pustinicul mă întâmpină cu o bucurie vizibilă; consimți cu plăcere să împărțim cina adusă de mine.

L-am dat să bea puțin vin, obicei pe care-l pierduse; se însufleți și începu să vorbească despre viața lui trecută. Locuise mereu la Paris și aveam impresia că trăise ca un burlac vesel.

L-am întrebat brusc: „Ce idee caraghioasă ați avut să veniți să vă cocoțați pe acest vârf?”

Îmi răspunse imediat: „Ah! Pentru că am primit cea mai dură lovitură pe care o poate primi un bărbat. Dar de ce v-aș ascunde această nenorocire? Poate vă va face să mă compătimiți! Și-apoi... nu am spus-o niciodată nimănui... niciodată... și aș vrea să știu... o dată... ceea ce gândește altcineva ... și cum o consideră.”

Născut la Paris, crescut la Paris, am devenit adult și am trăit în acest oraș. Părinții mei îmi lăsaseră o rentă de câteva mii de franci și, prin relații, am obținut un loc modest și liniștit, care mă făcea bogat pentru un burlac.

Încă din adolescență, dusesem o viață de holtei. Știți ce înseamnă. Liber și fără familie, hotărât să nu mă însor niciodată, trăiam când trei luni cu una, când șase luni cu alta, apoi un an iar singur, alegându-mi prada din masa de fete de cumpărat sau de vândut.

Această viață mediocră și banală, dacă vreți, îmi convenea, satisfăcea gusturile mele naturale de schimbare și de nerozie. Trăiam pe bulevard, în teatre și în cafenele, mereu la exterior, aproape fără domiciliu, deși aveam o locuință. Eram una din acele mii de ființe care se lasă să plutească în viață asemenea unor dopuri, pentru care pereții Parisului sunt pereții lumii și care n-au grijă de nimic dat fiind că n-au pasiune pentru nimic. Eram ceea ce se numește un băiat bun, fără calități și fără defecte. Asta-i. Și mă judec în mod corect.

Deci, de la douăzeci la patruzeci de ani, viața mea s-a scurs monotonă și repede, fără nici un eveniment important.

Ce repede trec anii monotoni la Paris, unde nu rămâne în minte niciuna din acele amintiri de neuitat, acești ani lungi și grăbiți, banali și veseli, unde se bea, se mănâncă și se râde fără să știi de ce, cu buzele întinse spre tot ce se gustă și tot ce se sărută, fără a avea poftă de nimic. Eram tânăr; acum sunt bătrân, fără să fi făcut nimic din ceea ce fac ceilalți, fără nici un atașament, fără nici o rădăcină, fără nici o legătură, aproape fără prieteni, fără părinți, fără soții, fără copii.

Deci, ușor și vioi, am ajuns la patruzeci de ani; și pentru a sărbători această aniversare, mi-am oferit o cină bună într-o cafenea mare. Eram un solitar în societate; consideram agreabil să celebrez această dată ca un singuratic.

După cină, nu știam sigur ce aș vrea să fac în continuare. Am dorit să intru într-un teatru; apoi mi-a venit ideea să merg în pelerinaj în Cartierul Latin, unde studiasem odinioară. Am traversat deci Parisul și am intrat, fără premeditare, în una din acele braserii în care ești servit de fete.

Cea care avea grijă de masa mea era foarte tânără, frumoasă și zâmbitoare. I-am oferit ceva de băut și a acceptat imediat. S-a așezat în fața mea și m-a privit cu ochiul ei exersat, fără să știe cu ce fel de mascul avea de-a face. Era o blondă, sau mai degrabă o blondină, o proaspătă, o foarte proaspătă creatură, pe care o bănuiai trandafirie și bine făcută sub stofa umflată a corsetului. I-am spus lucruri galante și prostești, pe care le spui întotdeauna acestor ființe; și, pentru că era cu adevărat fermecătoare, mi-a venit brusc ideea să o iau la mine... pentru a sărbători cei patruzeci de ani. Nu a durat mult și nu a fost dificil. Îmi spuse că era liberă... de cincisprezece zile și acceptă mai întâi să vină să supeze la Halles, după terminarea programului. Pentru că mă temeam să nu mă mintă- nu se știe niciodată ce se poate întâmpla, nici cine poate intra în aceste braserii, nici ce vânt suflă într-un cap de femeie-, am rămas acolo toată seara pentru a o aștepta.

Nici eu nu aveam pe nimeni de o lună sau două și, privind-o pe această debutantă a Iubirii trecând de la o masă la alta, mă întrebam dacă n-ar fi mai bine să închei un contract cu ea pentru câțva timp. Vă povestesc deci una din acele vulgare aventuri cotidiene din viața bărbaților din Paris.

Iertați-mi aceste detalii grosolane; cei care nu au iubit poetic, iau și aleg femeile așa cum alegi un cotlet la măcelărie, fără a se ocupa de altceva decât de calitatea carnației lor.

Deci, am dus-o la ea acasă, căci eu îmi respect cerșafurile. Era o locuință mică, de muncitoare, la etajul al cincilea, curată și săracă; am petrecut acolo două ore fermecătoare. Această puștoaică avea o grație și o drăgălășenie rare.

Cum tocmai mă pregăteam să plec, am înaintat spre șemineu pentru a pune acolo cadoul regulamentar, după ce rezervasem o zi pentru o a doua întâlnire cu tânăra, care rămăsese în pat; am văzut vag o pendulă sub glob, două vase de flori și două fotografii, dintre care una, foarte veche, una din acele încercări pe sticlă, numite daghereotip. Din întâmplare, m-am aplecat spre acel portret și am rămas mut, prea surprins pentru a înțelege... Era portretul meu, primul din portretele mele... pe care mi le făcusem cândva, atunci când eram student în Cartierul Latin.

Am luat-o brusc pentru a o privi mai de aproape. Nu mă înșelasem deloc... și mi-a venit să râd, atât de neașteptat și amuzant mi se păru acest lucru.

Am întrebat: „Cine-i acest domn?”

Ea răspunse: „Este tatăl meu, pe care nu l-am cunoscut. Mi l-a lăsat mama, spunându-mi să-l păstrez, pentru că poate îmi va fi de folos într-o zi...”

Ezită, începu să râdă și continuă: „De fapt, nu știu la ce mi-ar putea servi. Nu cred că va veni să mă recunoască.”

Inima îmi bătea năvalnic, asemeni galopului unui cal nebun. Am pus fotografia culcată pe șemineu, am pus

deasupra ei două bancnote de o sută de franci pe care le aveam în buzunar, fără măcar să-mi dau seama de ceea ce făceam și am fugit strigând: „Pe curând... la revedere... draga mea... la revedere.”

Am auzit-o răspunzând: „Pe marți.” Eram deja pe scara întunecată pe care am coborât-o bâjbâind. Când am ieșit în stradă, mi-am dat seama că ploua și am luat-o cu pași mari pe o stradă la întâmplare.

Înaintam înnebunit, pierdut, căutând să-mi amintesc. Era posibil?- Da.- Mi-am amintit brusc de o fată care, cam la o lună după ruperea relației noastre, îmi scrisese că o lăsasem însărcinată. Rupsesem sau arsesem scrisoarea și uitasem de ea. Ar fi trebuit să privesc fotografia femeii de pe șemineul puștoaicei. Dar aș fi recunoscut-o? Mi s-a părut că era fotografia unei femei bătrâne.

Am ajuns pe faleză. Am văzut o bancă și m-am așezat. Ploua. Din când în când treceau oameni sub umbrele. Viața îmi apăru odioasă și revoltătoare, plină de nenorociri, de rușini, de infamii vrute sau inconștiente. Fiica mea!... Poate tocmai mă culcasem cu fiica mea!... Și Parisul, acest mare Paris întunecat, morn, mâlos, trist, negru, cu toate casele lui închise, era plin de asemenea lucruri: de adultere, de incesturi, de copii violați. Mi-am amintit ce se povestea despre podurile bântuite de vicioși infami.

Fără să vreau, fără să știu, făcusem mai rău decât aceste ființe mârșave. Fusesem în patul fiicei mele! Puțin a lipsit să nu mă arunc în apă. Eram nebun. Am rătăcit până dimineață, apoi m-am întors acasă pentru a reflecta. Atunci, am făcut ceea ce mi se părea cel mai înțelept: Prezentându-mă ca însărcinat de un prieten să mă ocup de această problemă, l-am rugat pe un notar să o cheme pe tânără și să o întrebe în ce condiții mama ei îi dăduse fotografia celui pe care îl bănuia că i-ar fi tată.

Notarul execută ordinele mele. Pe patul de moarte și în prezența unui preot, acea femeie îl desemnase pe tatăl fetei, al cărui nume mi-l spuse.

Atunci, tot în numele acestui prieten necunoscut, i-am trimis acelei copile jumătate din averea mea, circa o sută patruzeci de mii de franci, din care nu poate cheltui decât renta, apoi mi-am dat demisia de la serviciu și iată-mă.

Rătăcind pe acest țărm, am găsit acest munte și am rămas... până când... nu știu!

„Ce credeți despre mine... și despre ceea ce am făcut?”
Întinzându-i mâna, am răspuns:

„Ați făcut ceea ce trebuia să faceți. Mulți alții ar fi dat mai puțină importanță acestei fatalități odioase.”

El continuă: „Știu, dar eu am fost pe punctul de a înnebuni din această cauză. Se pare că am un suflet sensibil, fără să-mi fi dat seama vreodată de acest lucru. Și acum mi-e frică de Paris, așa cum credincioșilor trebuie să le fie frică de Infern. Am primit o lovitură în cap, iată totul, o lovitură comparabilă cu căderea unei cărămizi când treci pe stradă. De câtva timp, mă simt mai bine.”

L-am părăsit pe pustnicul meu. Eram foarte tulburat din cauza povestirii lui.

L-am mai revăzut de două ori, apoi am plecat, căci eu nu rămân niciodată în sud după sfârșitul lunii mai.

Când m-am întors în anul următor, bărbatul nu mai era pe muntele Șerpilor și nu am mai auzit niciodată vorbindu-se despre el.

Iată povestea pustnicului meu.

Un fiu

Cei doi prieteni se plimbau în grădina complet înflorită în care primăvara renăște..

Unul era senator și celălalt la Academia Franceză, serioși amândoi, plini de raționamente foarte logice dar solemne, oameni importanți și reputați. Vorbiră mai întâi despre politică, schimbând păreri nu despre Idei, ci despre oameni: personalități în acest domeniu, pentru ei prima mereu Rațiunea. Evocară câteva amintiri; apoi tăcură, continuând să meargă unul lângă celălalt, moleșiți de aerul cald.

Un paner cu ridichi împăștia mirosuri dulcele și delicate; o grămadă de flori de toate felurile și de toate nuanțele își arunca parfumurile în briză, în timp ce un salcâm-galben, plin de ciorchini galbeni, împrăștia în vânt puful lui fin, un abur auriu care mirosea a miere și care purta, asemeni miresmelor îmbietoare ale parfumurilor, sămânța lui îmbălsămată prin aer.

Senatorul se opri, mirosi norul fecund care plutea, privi copacul îndrăgostit care strălucea ca un soare și ai cărui germeni își luau zborul. Și spuse:” Când te gândești că acești atomi imperceptibili cu miros frumos vor crea vieți la sute de leghe de aici, vor face să tresară fibrele și sevele copacilor femelă și vor produce ființe cu rădăcini, care se vor naște dintr-un germen, la fel ca noi și muritoare tot ca noi și care vor fi înlocuite de alte ființe de aceeași esență, tot ca noi!”

Apoi, ținut în fața salcâmului radios, ale cărui parfumi proaspete se împrăștiu la orice adiere, domnul senator adăugă: „Ah! petrecărețule, dacă ar fi să faci socoteala copiilor tăi, ai fi teribil de încurcat. Iată unul care îi face cu ușurință, care îi părăsește fără remușcare și care nu se neli-niștește deloc.

Academicianul adăugă: „Și noi facem la fel, prietene,”

Senatorul continuă: „Da, nu neg, și noi îi abandonăm uneori, dar măcar noi știam și acest lucru constituie superioritatea noastră.”

Celălalt dădu însă din cap: „Nu, nu asta vreau să spun; vezi, dragul meu, nu există nici un bărbat care să nu aibă copii despre care nu știe, acei copii numiți *din tată necunoscut*, pe care i-a făcut în mod inconștient, așa cum se reproduce și acest copac.

„Dacă ar trebui să stabilim numărul femeilor pe care le-am avut, cred că am fi la fel de încurcați ca acest salcâm căruia i-ai cere să-și numere descendenții.

„De la vârsta de optsprezece ani până la patruzeci, ținând cont și de legăturile pasagere, de contactele de o oră, putem admite că am avut... legături intime cu două sau trei sute de femei.

„Ei bine, prietene, din acest număr ești sigur că nu ai fecundat măcar una și că nu ai în stradă sau la pușcărie vreun șnapan de fiu care fură sau care omoară oameni cinstiți, adică așa ca noi; sau poate, dacă fiica a avut șansa să fie abandonată de mama ei, să nu fie bucătăreasă în vreo familie?

„Gândește-te, între altele, că aproape toate femeile, pe care noi le numim *publice*, au unul sau doi copii, pe ai cărui tați nu-i cunosc, copii făcuți la întâmplare în îmbrățișările lor de zece sau douăzeci de franci. În fiecare meserie există profituri și pierderi. Acești copii din flori constituie „pierderile” profesiei lor. Cine sunt generatorii?— Tu,— eu,— noi

toți, bărbații numiți *cumsecade*! Acestea sunt rezultatele dineurilor noastre vesele între prieteni, ale serilor noastre de veselie, ale acelor ore în care carnea noastră mulțumită ne împinge la împerecheri aventuroase.

„Hoții, derbedeii, toți mizerabilii sunt în cele din urmă copiii noștri. Și este mai bine așa pentru noi decât dacă am fi fost noi copiii lor, căci și ei se reproduc, aceste pușlamale!

„Vezi, în ceea ce mă privește, am pe conștiință o poveste foarte urâtă, pe care vreau să ți-o spun. Este pentru mine o remușcare permanentă, ba mai mult decât atât, o îndoială continuă, o incertitudine care nu poate fi satisfăcută și care, uneori, mă chinuie îngrozitor.

*

La vârsta de douăzeci și cinci de ani, am făcut cu unul din prietenii mei, în prezent consilier de stat, o călătorie pe jos, în Bretania.

După cincisprezece sau douăzeci de zile de mers înverșunat, după ce am vizitat Cotes-du-Nord și o parte din Finistère, am ajuns la Douarnenez; de acolo, într-o singură etapă, am ajuns la Raz, o limbă de pământ sălbatică avansând în mare, prin golful Trépassés și am dormit într-un sat oarecare al cărui nume se termina în *of*; dar, dimineață, o oboseală bizară îl reținu în pat pe prietenul meu. Spun din obișnuință în pat, pentru că locul nostru de dormit era format doar din două maldăre de paie.

Imposibil să fii bolnav în acest loc. L-am obligat deci să se ridice și am ajuns la Audierne cam pe la ora patru sau cinci după-amiază.

A doua zi s-a simțit mai bine; am plecat din nou; dar, pe drum, a fost apucat de indispoziții insuportabile și, cu mare greutate, am putut ajunge la Pont-Labbé.

Cunoști Pont-Labbé?- Nu.- Ei bine, este orașul cel mai breton din toată Bretania, care se întinde de la istmul Raz la Morbihan, din această regiune care posedă esența moravurilor, a legendelor, a tradițiilor bretone. Chiar și astăzi, acest colț de țară a rămas neschimbat. Spun: *chiar și astăzi*, căci aduc în prezent toți anii trecuți, din păcate!

Un castel își scâldea baza turnurilor sale într-un mare iaz trist, trist, cu zboruri de păsări sălbatice. De acolo izvorăște un râu pe care navele pot urca până în oraș. Și pe străzile înguste, cu case antice, bărbații poartă o pălărie mare, o vestă brodată și patru haine suprapuse: prima, mare cât o mână, aproape acoperă omoplații și ultima se termină chiar deasupra turului pantalonilor.

Fetele, înalte, frumoase, proaspete, au sânii striviți într-o vestă de pânză, care formează o platoșă care le strânge, fără a te lăsa să ghicești gâtul puternic și martirizat; și au capul acoperit într-un mod bizar: de la tâmpile, două bentițe brodate cu diverse culori încadrează chipul, strâng părul care cade pe spate și care se ridică apoi pentru a se înghesui în vârful capului sub o bonetă neobișnuită, țesută adesea cu fir de aur și de argint.

Servitoarea de la han avea cel mult optsprezece ani, ochi albaștri, de un albastru pal pe care-l străpungeau cele două puncte negre ale pupilelor; și dinții ei scurți, strânși, pe care-i arăta neconținut când râdea, păreau făcuți pentru a sfărâma granitul.

Nu știa niciun cuvânt franțuzesc, vorbind doar bretona, asemenea majorității compatrioților ei.

Or, prietenul meu nu se simțea mai bine și, deși nu i se găsi nicio boală, medicul îi interzise să plece, ordonând un repaus complet. Îmi petreceam deci zilele lângă el și micuța bonă intra tot timpul pentru a aduce fie masa, fie ceaiul.

O tachinam puțin, ceea ce părea să o amuze, dar nu vorbeam pentru că nu ne înțelegeam deloc.

Or, într-o noapte, cum rămăsesem până foarte târziu lângă bolnav, ducându-mă în camera mea, am întâlnit-o pe tânără, care intra în camera ei. Era chiar în fața ușii mele deschise; atunci, brusc, fără să mă gândesc la ceea ce făceam, mai mult în glumă, am prins-o de talie și, până să-și revină din stupoare, o dusesem și o închisesem în camera mea. Mă privea speriată, înnebunită, îngrozită, fără să îndrăznească să țipe de frica unui scandal, în urma căruia sigur ar fi fost alungată mai întâi de stăpânii ei, apoi poate și de tatăl ei.

Făcusem în glumă acest lucru; dar, imediat ce fu în camera mea, mă cuprinse dorința de a o poseda. A fost o luptă lungă și silențioasă, o luptă corp la corp, în maniera atleților, cu brațele întinse, crispate, răsucite, cu respirația gâfâită, cu pielea udă de transpirație. Oh! s-a zbătut vitejește; uneori loveam o mobilă, un scaun; atunci, tot înlănțuiți, rămâneam nemișcați mai multe secunde, de teamă ca zgomotul să nu trezească pe careva; apoi, reîncepeam lupta înverșunată, eu atacând-o, ea rezistând.

Epuizată, cedă în cele din urmă; am posedat-o cu brutalitate, jos, pe dușumea.

Imediat după ce s-a ridicat, a alergat la ușă, a tras zăvorul și a fugit.

Abia am mai văzut-o în zilele următoare. Nu mă lăsa deloc să mă apropiu de ea. Apoi, pentru că prietenul meu se vindecase și trebuia să continuăm călătoria, am văzut-o în ajunul plecării, la miezul nopții, cu picioarele goale, în cămașă, intrând în camera în care abia mă retrăsesem.

Se aruncă în brațele mele, mă îmbrățișă cu pasiune, apoi, până la ziuă, mă sărută, mă mângâie, plângând, hohotind, dându-mi toate asigurările de tandrețe și de disperare, pe care o femeie poate să le dea atunci când nu știe niciun cuvânt din limba noastră.

După opt zile uitasem deja această aventură comună și frecventă atunci când călătorești, servitoarele de la han fiind în general destinate să-i distreze pe călători.

Și au trecut treizeci de ani, fără ca eu să mă mai gândesc sau să mă mai întorc la Pont-Labbé.

Or, în 1876, m-am întors acolo din întâmplare, în timpul unei excursii în Bretania, cu scopul de a mă documenta pentru o carte și pentru a-mi umple sufletul de peisaje. Nu mi s-a părut nimic schimbat. La intrarea în orășel, castelul își muia încă zidurile cenușii în apa iazului; și hanul era același, deși fusese reparat, refăcut complet, cu un aspect mai modern. Când am intrat în han, am văzut două tinere bretone de optsprezece ani, proaspete și amabile, strânse în vesta lor de pânză, cu cele două bentițe brodate pe urechi. Era în jurul orei șase seara. M-am așezat la o masă pentru a lua cina și, cum patronul se grăbea să mă servească, fatalitatea mă făcu să spun: „I-ați cunoscut pe foștii stăpâni ai acestui han? În urmă cu treizeci de ani am petrecut aici zece zile. Vă vorbesc despre un trecut îndepărtat.”

Acesta răspunse: „Erau părinții mei, domnule.”

Atunci i-am povestit în ce împrejurare mă oprisem la han, cum fusesem reținut de boala unui prieten. Nu m-a lăsat să termin.

„Oh! îmi amintesc perfect. Aveam pe atunci cincisprezece sau șaisprezece ani. Dumneavoastră dormeați în camera din fund și prietenul dumneavoastră în cea dinspre stradă, care a devenit apoi camera mea.”

Abia în acel moment îmi reveni amintirea foarte vie a servitoarei. L-am întrebat: „Vă amintiți de o servitoare drăguță, pe care o avea tatăl dumneavoastră și care avea niște frumoși ochi albaștri și dinți sănătoși, dacă memoria nu mă înșală?”

Acesta răspunse: „Da, domnule; a murit la puțin timp după ce a născut.”

Și, întinzând mâna spre curte, unde un bărbat slab și schiop întorcea bălegarul, adăugă: „Iată-l pe fiul ei.”

Am început să râd. „Nu-i frumos și nu seamănă deloc cu mama lui. Seamănă în mod sigur cu tatăl lui.”

Hangiul continuă: „Nu-i mare lucru de capul lui, a fost păstrat din milă în casă. Poate ar fi ajuns altfel dacă ar fi fost educat ca toată lumea. Dar ce vreți, domnule? Nu tu tată, nu tu mamă, nu tu bani! Părinților mei le-a fost milă de copil, dar nu era al lor, înțelegeți.”

Am tăcut.

Și m-am culcat în vechea mea cameră; și m-am gândit toată noaptea la acest grăjdar, repetându-mi: „Și dacă totuși era fiul meu? Aș fi putut deci să o omor pe această fată și să procreez această ființă? Ce mai, era posibil. M-am hotărât să-i vorbesc acestui bărbat și să-i află data nașterii. O diferență de două luni trebuia să-mi înlăture îndoielile.

L-am chemat a doua zi. Dar nici el nu vorbea franțuzește. De altfel, părea că nu înțelege nimic, că nu-și știe vârsta, despre care o servitoare îl întreabă din partea mea. Stătea în fața mea, cu un aer idiot, răsucindu-și pălăria cu labele lui noduroase și dezgustătoare, râzând stupid, păstrând ceva din râsul mamei în colțul buzelor și la coada ochilor.

Dar patronul, binevoitor, merse să caute actul de naștere. Venise pe lume la opt luni și douzeci și șase de zile după trecerea mea la Pont-Labbé, căci îmi amintesc perfect că am ajuns la Lorient pe data de 15 august. Actul purta mențiunea: „Tată necunoscut.” Mama se numea Jeanne Kerradec.

Atunci inima începu să-mi bată cu putere. Mă sufocasem atât de tare încât nu mai puteam vorbi; și priveam această brută al cărei păr lung și blond părea un bălegar mult mai sordid decât cel al animalelor; și acest calic, jenat de privirea mea, nu mai râdea, întorcea capul, căuta să plece.

Am rătăcit toată ziua de-a lungul râulețului, reflectând cu durere. Dar la ce bun să reflectezi? Nimic nu mă putea convinge. Ore și ore am cântărit toate motivele bune sau rele pentru sau contra șanselor mele de paternitate, ener-vându-mă în explicații inextricabile, pentru a reveni mereu la aceeași oribilă incertitudine, apoi la convingerea și mai atroce că acest bărbat era fiul meu.

Nu am putut mânca și m-am retras în camera mea. M-am zvârcolit mult timp fără să pot adormi; apoi somnul veni, un somn bântuit de viziuni insuportabile. Îl vedeam pe acest țopârlan care-mi râdea în nas, mă striga „tată”, apoi se transforma în câine și-mi mușca glezenele și, deși încercam să scap, el mă urmărea și, în loc să latre, vorbea, mă insulta; apoi apărea în fața colegilor mei de la Academie reuniți pentru a decide dacă eram într-adevăr tatăl lui, și unul dintre ei exclamă: „Este indubitabil! Uitați-vă cum îi seamănă.” Îmi dădeam seama că, într-adevăr, acest monstru îmi semăna. Și mă trezeam cu această idee fixată în minte și cu dorința nebună de a-l revedea pe acest om pentru a decide dacă aveam sau nu trăsături comune.

L-am întâlnit când mergea la biserică; era duminică și, privindu-i cu groază chipul, i-am dat o sută de gologani. El reîncepu să râdă ca un nerod, luă banii apoi, jenat din nou de privirea mea, fugi după ce bolborosi un cuvânt aproape near-ticulat, care voia să însemne „merci”, fără îndoială.

Ziua trecu pentru mine în aceleași angoase ca și în ajun. Spre seară, l-am chemat pe hangiu și, cu multe precauții, abilități, finețuri, i-am spus că mă interesa această biată ființă, atât de abandonată de toți și privată de toate și că voiam să fac ceva pentru ea.

Dar bărbatul replică: „Oh! nici să nu vă gândiți, domnule, nu merită nimic, nu veți avea decât neplăceri. Eu îl folosesc la curățat grajdul și doar atât poate să facă. Pentru

această muncă, îl hrănesc și îl culc cu caii. Nu-i trebuie mai mult. Dacă aveți niște pantaloni vechi, puteți să-i dați, vor fi zdrențe în opt zile.”

Nu am mai insistat, retrăgându-mă pentru a gândi.

Sărântocul se întoarse seara, beat criță, aproape dădu foc la casă, omorî un cal cu lovituri de târnăcop și, în cele din urmă, adormi în noroi, în ploaie, datorită dărnicii mele.

A doua zi, am fost rugat să nu-i mai dau bani. Țuica îl făcea furios și, imediat ce avea doi bănuți în buzunar, îi bea. Hangiul adăugă: „A-i da bani înseamnă a-i dori moartea.” Acest bărbat nu avusese niciodată bani, absolut niciodată, în afară de câteva centime pe care i le aruncau călătorii și nu cunoștea nici o altă destinație a acestui metal decât crâșma.

Atunci, am petrecut ore întregi în camera mea, cu o carte deschisă, pe care mă prefăceam că o citesc, dar nefăcând altceva decât să privesc această brută, fiul meu! fiul meu!, încercând să descopăr dacă îmi semăna.

Tot căutând, am crezut că recunosc câteva trăsături asemănătoare pe frunte și sub nas și am fost repede convins de o asemănare pe care o ascundeau îmbrăcămintea diferită și părul hidos al bărbatului.

Dar nu puteam rămâne prea mult timp fără să devin suspect și am plecat, cu inima zdrobită, după ce i-am lăsat hangiului niște bani pentru a-i îndulci viața grăjdarului său.

Or, de zece ani, trăiesc cu acest gând, cu această oribilă incertitudine, cu această îndoială abominabilă. Și, în fiecare an, o forță de neînvins mă duce la Pont-Labbé. În fiecare an mă condamn la supliciul de a vedea această brută care se bălăcește în bălegar, de a-mi imagina că-mi seamănă, de a căuta, mereu în zadar, să-i fiu de ajutor. Și în fiecare an mă întorc aici mai nehotărât, mai torturat, mai înspăimântat.

Am încercat să-l dau la școală. Este complet idiot. Am încercat să-i îmbunătățesc viața. Este iremediabil bețiv și

dă pe băutură toți banii care i se dau și știe foarte bine să-și vândă hainele nou-nouțe pentru a-și procura țuică.

Am încercat să-l înduplec pe stăpânul lui să-l menajeze, oferindu-i tot timpul bani. Hangiul, mirat în cele din urmă, mi-a spus cu înțelepciune:” Tot ce veți face pentru el, domnule, nu va face decât să-l ucidă. Trebuie să-l ții ca pe un prizonier. Imediat ce are timp sau bani devine un răufăcător. Dacă vreți să faceți bine, și acest lucru nu vă lipsește, mergeți la copiii abandonați, dar alegeți unul care să răspundă efortului dumneavoastră.”

Ce puteam să mai spun?

Și dacă lăsam să se strecoare vreo bănuială legată de îndoielile care mă torturau, acest cretin ar deveni cu siguranță șmecher, pentru a mă exploata, a mă compromite, a mă distruge, m-ar striga „tată” ca în visul meu.

Și-mi spun că am omorât mama și am pierdut această ființă atrofiată, larvă de grajd, născută și crescută în bălegar, acest bărbat care, crescut altfel, ar fi putut fi la fel cu ceilalți.

Și nu-ți poți imagina senzația bizară, confuză și intolerabilă pe care o simt în fața lui, gândindu-mă că a ieșit din mine prin acea legătură intimă ce-l leagă pe fiu de tată, că, datorită teribilelor legi ale eredității, el este eu prin mii de lucruri, prin sângele și prin carnea lui și că are până și aceeași germenii de boli, aceeași fermenți de pasiuni.

Și simt o nevoie nepotolită și dureroasă de a-l revedea; și vederea lui mă face să sufăr oribil; și de acolo, de la fereastra mea, îl privesc ore întregi cum strânge și cară bălegarul animalelor, repetându-mi: „Este fiul meu.”

Și, uneori, simt dorința intolerabilă de a-l săruta. Și nici măcar nu i-am atins mâna sordidă.

*

Academicianul tăcu. Prietenul lui murmură: „Da, într-adevăr, ar trebui să ne ocupăm mai mult de copiii care nu au tată.”

Și o adiere de vânt, care trecu prin salcâmul înalt, scuturându-i florile, îi învălui cu o mireasmă parfumată și fină pe cei doi bătrâni, care-o inspirară adânc.

Și senatorul adăugă: „E într-adevăr bine să ai douăzeci și cinci de ani și chiar să faci copii.”

Cerșetorul

În pofida nenorocirii și a infirmității sale, cunoscuse și zile mai bune.

La vârsta de cincisprezece ani, ambele picioare i-au fost zdrobite de o trăsură care trecea pe drumul ce ducea la Varville. De atunci, cerșea, târându-se de-a lungul drumurilor, prin curțile oamenilor, legănându-se pe cârjele sale care-i ridicaseră umerii până la înălțimea urechilor. Capul lui părea înfundat între doi munți.

Copil găsit într-un șanț de preotul din Billettes, în ajunul zilei morților și botezat, din acest motiv Nicolas Toussaint, crescut din milă, complet needucat, schilodit după ce băuse câteva pahare cu țuică oferite de brutarul satului, o poveste de răs, și de atunci vagabond, nu știa să facă altceva decât să cerșească.

Cândva baroana d'Avary îi dădea, pentru a dormi, un fel de saltea umplută cu paie, lângă cotețul găinilor, la ferma de lângă castel; și, în zilele în care era foarte flămând, era întotdeauna sigur că va găsi la bucătărie o bucată de pâine și un pahar cu cidru. Adesea mai primea acolo și câțiva bănuți, aruncați de bătrâna doamnă de la înălțimea terasei sau a ferestrelor camerei ei. Acum ea era moartă. În sate, nu i se dădea nimic; era prea cunoscut; de patruzeci de ani, lumea se săturase să-l tot vadă plimbându-și din cocioabă în cocioabă trupul zdrențaros și diform pe cele două picioare de lemn. Totuși nu voia să plece, pentru că

nu cunoștea altceva pe lume decât acel colț de țară, acele trei sau patru cătune unde își petrecuse viața lui mizerabilă. Stabilise frontiere cerșitului său și n-ar fi trecut niciodată dincolo de limitele pe care se obișnuise să nu le depășească.

Nu știa dacă lumea se întindea mai departe, dincolo de copacii care-i limitaseră întotdeauna privirea. Nici nu se întreba acest lucru. Și, când țăranii, sătui să-l întâlnească mereu la marginea câmpurilor lor sau de-a lungul șanțurilor, îi strigau: „De ce nu mergi și în alte sate în loc să tot mergi în cârje pe aici?” el nu răspundea și se îndepărta, cuprins de o vagă frică de necunoscut, de o frică de om sărac care se teme confuz de mii de lucruri, de chipurile noi, de injurii, de privirile bănuitoare ale oamenilor care nu-l cunoșteau și de jandarmii care merg câte doi pe drumuri și care-l făceau să se arunce din instinct în tufișuri sau în spatele grămezilor de pietre.

Când îi zărea de departe, strălucind în soare, își regăsea brusc o agilitate neobișnuită, o agilitate de monstru pentru a ajunge în vreo ascunzătoare. Se rostogolea de pe cârje, se lăsa să cadă ca o cârpă și se făcea ghem, devenind foarte mic, invizibil, pitit ca un iepure într-o vizuină, zdrențele lui confundându-se cu pământul.

Totuși, nu avusese niciodată probleme cu ei. Dar avea asta în sânge, ca și cum ar fi moștenit această frică și această viclenie de la părinții lui, pe care nu-i cunoscuse niciodată.

Nu avea nici casă, nici acoperiș, nici cocioabă, nici adăpost. Vara dormea peste tot și iarna se strecura, cu o abilitate remarcabilă, pe sub hambare sau în grajduri. O ștergea înainte ca cineva să-și dea seama de prezența lui. Cunoștea găurile pentru a intra în clădiri; și folosirea cârjelor îi dăduse o putere surprinzătoare în brațe, se cățara doar prin forța mâinilor până în podurile cu furaje, unde rămânea uneori nemișcat patru sau cinci ore, dacă în plimbarea lui adunase destule provizii.

Trăia ca animalele sălbatice, în mijlocul oamenilor, fără să cunoască pe nimeni, fără să iubească pe nimeni, trezind în țărani doar un fel de dispreț indiferent și o ostilitate resemnată. Fusesse poreclit „Clopotul”, pentru că se balansa între cele două cârje asemeni unui clopot între portanții lui.

Nu mai mâncase de două zile. Nimeni nu-i mai dădea nimic. Se săturaseră de el. Văzându-l venind, din ușa, țărancele îi strigau de departe:

„Vrei să pleci, bădăranule? Abia acum trei zile ți-am dat o bucată de pâine!”

Se rotea pe picioarele de lemn și mergea la casa vecină, unde era primit la fel.

De la o ușa la alta, femeile spuneau: „Nu mai putem să-l hrănim tot anul pe trântorul ăsta”.

Totuși trântorul avea nevoie să mănânce în fiecare zi.

Străbătuse Saint-Hilaire, Varville și Billettes fără să adune măcar o centimă sau o coajă de pâine veche. Nu-i mai rămânea decât speranța de la Tournolles; dar trebuia să meargă două leghe pe drumul principal și nu se mai simțea în stare să se târâie, cu burta goală așa cum îi era și buzunarul.

Cu toate acestea, porni la drum. Era luna decembrie, un vânt rece sufla peste câmp, șuierea în crengile dezgolate; și norii galopau pe cerul jos și sumbru, grăbindu-se nu se știe unde. Schilodul mergea încet, deplasând cârjele una după alta cu un efort imens, sprijinindu-se pe gamba răsucită care-i mai rămăsese și care se termina cu o labă la fel de schilodită și învelită cu o zdreanță.

Din când în când, se așeza pe marginea șanțului și se odihnea câteva minute. Foamea îi provoca o suferință cumplită în sufletul lui confuz și greu. Nu avea decât o idee: „să mănânce” dar nu știa prin ce mijloc să găsească de mâncare.

Timp de trei ore se chinui pe drumul lung; apoi, când zări copacii satului, își accelerează mișcările.

Primul țăran, pe care-l întâlni și căruia îi ceru de mâncare, îi răspunse:

„Iată-te din nou, veche practică! Nu vom scăpa nicio-dată de tine?”

Și Clopot se îndepărtă. La toate ușile fu bruftuluit, alungat fără a i se da ceva. Cu toate acestea, el își continuă rondul, răbdător și încăpățânat. Nu adună niciun bănuț.

Atunci, vizită fermele, mergând pe pământul muiat de ploaie, dar atât de epuizat, încât nu mai putea să ridice cârjele. Toată lumea l-a alungat. Era una din acele zile friguroase și triste în care inimile se strâng, spiritele se irită, sufletul este întunecat, în care mâna nu se deschide nici pentru a da, nici pentru a ajuta.

După ce a terminat de făcut turul tuturor caselor pe care le cunoștea, merse să se așeze la capătul unui șanț, de-a lungul curții meșterului Chiquet. El se decroșă, cum se spunea pentru a descrie cum se lăsa să cadă între cârjele lui înalte pe care le lăsa să-i alunece sub brațe. Și rămase mult timp nemișcat, torturat de foame, dar prea abrutizat pentru a înțelege bine insondabila lui nefericire.

Aștepta nu se știe ce, cu acea așteptare care rămâne mereu în noi. Sub un vânt înghețat, aștepta și el, la colțul acestei curți, ajutorul misterios pe care-l sperăm de la cer sau de la oameni, fără să ne întrebăm cum, nici de ce, nici prin cine ar putea veni. Trecu un cârd de găini negre care își căutau viața în pământul care hrănește toate ființele. Ciuguleau dintr-o dată o grăunță sau o insectă invizibilă, apoi își continuau căutarea lentă și sigură.

Clopot privea fără să se gândească la nimic; apoi avu, mai degrabă în burtă decât în cap, mai degrabă senzația decât ideea, că una din acele păsări ar fi bună de mâncat

prăjită la un foc de lemne uscate. Nu se gândi că urma să comită un furt. Luă o piatră care-i era la îndemână și, cum era îndemnatic, aruncând-o, omorî pe loc găina care era mai aproape de el. Pasărea căzu pe o parte, bătând de aripi. Celelalte o luară la fugă, legănându-se pe picioarele lor subțiri și Clopot, ridicându-și din nou cârjele, începu să meargă cu mișcări asemănătoare celor ale găinilor, pentru a aduna prada.

Când ajunse lângă micul corp negru pătat cu roșu la cap, primi un șut teribil în spate, șut care-l făcu să scape cârjele și să se rostogolească la zece pași în fața lui. Și meșterul Chiquet, exasperat, se aruncă asupra hoțului, îl stâlci cu lovituri, lovind ca un turbat, ca un țăran furat, cu pumnul și cu genunchiul tot corpul infirmului, care nu putea să se apere.

La rândul lor, veniră și oamenii de la fermă și începură, împreună cu stăpânul, să-l lovească pe cerșetor. Apoi, după ce s-au săturat să-l bată, l-au ridicat de jos, l-au dus și l-au închis în beci, în timp ce alții s-au dus să-i caute pe jandarmi.

Clopot, pe jumătate mort, sângerând și crăpând de foame, rămase culcat pe jos. Veni seara, apoi noaptea, apoi zorile. Nu mâncase încă.

Jandarmii au venit spre prânz și au deschis cu precauție ușa, așteptându-se la o rezistență, căci Chiquet pretindea că fusese atacat de cerșetor și că abia putuse să se apere.

Brigadierul strigă:

„Hai, ridică-te!”

Dar Clopot nu se mai putea mișca; încercă să se ridice pe cârje, dar nu reuși. O luară drept o fentă, o viclenie, o rea voință de vagabond și, bruftuluindu-l, cei doi bărbați înarmați îl apucară și-l ridicară cu forța. Îl apucase frica, acea frică nativă a stigmatizaților, acea frică a vânatului în

fața vânătorului, a șoarecelui în fața pisicii. Și, cu eforturi supraomenești, reuși să stea în picioare.

„La drum!” spuse brigadierul. Merse. Tot personalul de la fermă îl privi plecând. Femeile îl amenințau cu pumnul; bărbații ricanau, îl injuriau; fusese prins, în sfârșit! Bine că scăpau de el.

Se îndepărtă între cei doi jandarmi. Găsi forța disperată de care avea nevoie pentru a se târî încă până seara, îndobitocit, fără să știe ce i se întâmpla, prea speriat pentru a înțelege ceva.

Oamenii, pe care-i întâlneau, se opreau să-l vadă trecând și țărani murmurau:

„Ăsta-i hoțul!”

Spre miezul nopții, ajunseră în capitala cantonului. Nu ajunsese niciodată până acolo. Într-adevăr, nu putea să-și imagineze ce se întâmpla, nici ceea ce putea surveni. Toate acele lucruri teribile, neprevăzute, acele chipuri și acele case noi îl consternau. Nu pronunță nici un cuvânt, neavând nimic de spus, căci nu înțelegea nimic.

De fapt nu mai vorbise cu nimeni de atâția ani, încât aproape uitase folosirea limbii lui și gândirea îi era la fel de confuză pentru a putea fi formulată în cuvinte.

A fost închis în pușcăria târgului. Jandarmii nu s-au gândit că ar fi avut nevoie să mănânce și l-au lăsat acolo până a doua zi.

În zori, când au venit să-l interogheze, l-au găsit mort, pe jos. Ce surpriză!

Domnișoara Perle

Ce idee ciudată am avut, într-adevăr, în acea seară, să o aleg regină pe domnișoara Perle.

În fiecare an merg la vechiul meu prieten Chantal pentru a sărbători Boboteaza. Tatăl meu, al cărui prieten intim era, mă ducea la el când eram copil. Am continuat și sigur voi continua să fac acest lucru cât voi trăi și cât timp un Chantal va exista în această lume.

De altfel, familia Chantal duce o viață deosebită: trăiește la Paris de parcă ar locui la Grasse, Yvetot sau Pont-à-Mousson. Au o casă într-o grădină mică lângă Observatoire. Acolo sunt la ei acasă, ca în provincie. Ei nu cunosc nimic, nu bănuiesc nimic din Paris, din adevăratul Paris; sunt atât de departe! De departe! Cu toate acestea, uneori fac o călătorie, o lungă călătorie la Paris. Doamna Chantal face provizii importante, cum se spune în familie. Iată cum se fac aceste provizii.

Domnișoara Perle, care are cheile dulapurilor din bucătărie (căci șifonierele sunt administrate chiar de stăpâna casei), domnișoara Perle anunță că zahărul este pe terminate, că s-au terminat conservele, că nu a mai rămas mare lucru pe fundul sacului cu cafea.

Pusă astfel în gardă contra foametei, doamna Chantal face inspecția resturilor, luând notițe într-un carnetel. Apoi, după ce a notat multe cifre, se dedă mai întâi la calcule lungi și apoi la lungi discuții cu domnișoara Perle. Reușesc

totuși să se pună de acord și să fixeze cantitățile din fiecare articol, cantități necesare pentru trei luni: zahăr, orez, prune afumate, cafea, dulcețuri, cutii cu mazăre, păstăi, homar, pește sărat sau afumat, etc., etc.

După aceea, stabilesc ziua de cumpărături și merg cu fiacrul, cu un fiacru cu portbagaj, la un băcan important care locuiește pe malul celălalt, în cartierele noi.

Doamna Chantal și domnișoara Perle fac împreună această călătorie, cu multă discreție și se întorc la ora cinei, extenuate, deși încă foarte emoționate și zgâlțâite de un cupeu al cărui acoperiș este plin de pachete și de saci, ca o mașină destinată mutărilor.

Pentru familia Chantal, toată partea Parisului situată pe malul celălalt al Senei o constituie noile cartiere, cartiere locuite de o populație ciudată, zgomotoasă, nu prea onorabilă, care-și petrece zilele în risipă, nopțile în petreceri și care aruncă banii pe fereastră. Totuși, din când în când, fetele sunt duse la teatru, la Opéra-Comique sau la Français, când piesa este recomandată de ziarul pe care-l citește domnul Chantal.

Fetele au acum 19 și 18 ani; sunt două fete frumoase, înalte și proaspete, foarte bine crescute, atât de bine crescute încât trec neobservate ca două păpuși frumoase. Nu mi-ar veni niciodată ideea să mă uit sau să le fac curte domnișoarelor Chantal; abia dacă îndrăznește cineva să le vorbească, atât de imaculate sunt; îți este aproape teamă să nu fii nepoliticos dacă le saluți.

În ceea ce-l privește pe tatăl lor, este un bărbat fermecător, foarte instruit, foarte sociabil, foarte cordial, dar căruia îi plac cel mai mult calmul și liniștea și care a contribuit din plin la mumificarea familiei pentru a trăi după placul lui într-o imobilitate totală. Citește mult, vorbește cu plăcere și se înduioșează ușor. Absența contactelor, a înghiontelilor și

a izbiturilor i-au făcut foarte sensibilă și delicată epiderma, epiderma lui morală. Cel mai neînsemnat lucru îl emoționează, îl tulbură și îl face să sufere.

Totuși, familia Chantal are relații, dar relații strânse, alese cu grijă printre vecini. De asemenea, fac schimb de două sau trei vizite cu niște rude care locuiesc departe.

În ceea ce mă privește, merg la ei să iau cina în ziua de 15 august și la Bobotează. Acest lucru face parte din obligațiile mele asemenea comuniunii de Paști la catolici.

II

Deci, anul acesta, ca și în ceilalți ani, am fost să iau cina la familia Chantal, pentru a sărbători Boboteaza. Conform obiceiului, i-am îmbrățișat pe domnul Chantal, pe doamna Chantal și pe domnișoara Perle și le-am salutat respectuos pe domnișoarele Louise și Pauline. Mi-au pus întrebări despre mii de lucruri, despre evenimentele de bulevard, despre politică, despre ceea ce se credea în public despre afacerile lui Tonkin și despre reprezentanții noștri. Doamna Chantal, o doamnă grasă, ale cărei idei mi se par la fel de pătrate ca și pietrele cioplite, avea obiceiul să spună, drept concluzie la orice discuție politică, această frază: „Totul este sămânță proastă pentru mai târziu.” De ce mi-am imaginat întotdeauna că ideile doamnei Chantal erau pătrate? Nu știu deloc; dar tot ce spune ea capătă această formă în mintea mea: un pătrat, un pătrat mare cu patru unghiuri simetrice. Există alte persoane ale căror idei mi se par rotunde și care se rostogolesc ca niște cercuri. Imediat ce încep o frază despre ceva, se rostogolesc, merg, ies zece, douăzeci, cincizeci de idei rotunde, mari și mici pe care le văd rostogolindu-se una după alta până la capătul orizontului. Alte persoane au idei ascuțite... În fine, acest lucru are puțină importanță. Ne-am

așezat la masă ca de obicei și până la sfârșitul cinei nu s-a spus nimic demn de reținut.

La desert, a fost adusă plăcinta Regilor. Or, în fiecare an, domnul Chantal era rege. Era rezultatul întâmplării sau al unei convenții familiale, nu știu, dar el găsea mereu figurina în porția lui de plăcintă și o proclama regină pe doamna Chantal. De aceea am fost foarte mirat când am simțit într-o bucată de brișă ceva foarte dur care era cât pe ce să-mi rupă o măsea. Am scos ușor acest obiect din gură și am văzut o păpușică din porțelan, nu mai mare decât o boabă de fasole. Surpriza mă făcu să spun: „Oh!” M-au privit și Chantal exclamă aplaudând: „E Gaston! E Gaston! Trăiască Regele! Trăiască Regele!”

Toată lumea continuă în cor: „Trăiască Regele!” Am roșit până la urechi, așa cum roșești adesea, fără motiv, în situații puțin prostești. Am rămas cu privirile plecate, ținând între degete acest bob de faianță, făcând eforturi să râd și neștiind nici ce să fac, nici ce să spun, când Chantal continuă: „Acum trebuie să alegi o regină.”

Atunci am încremenit. Mii de gânduri, mii de presupuneri îmi trecură prin cap într-o secundă. Voiau să mă facă să o aleg pe una din domnișoarele Chantal? Era o modalitate de a mă face să spun pe care o preferam? Era o blândă, ușoară, insensibilă împingere a părinților spre o posibilă căsătorie? Ideea căsătoriei dă mereu târcoale în toate casele cu fete mari și ia toate formele, toate deghizările, toate modalitățile. Mă cuprinse o teamă atroce de a nu mă compromite, cât și o timiditate extremă în fața atitudinii atât de obsesiv corectă și de fermă a domnișoarelor Louise și Pauline. Să o aleg pe una în detrimentul celeilalte mi s-a părut la fel de greu ca a alege între două picături de apă; și apoi, mă tulbura oribil teama de-a mă aventura într-o poveste în care aș fi ajuns fără voie la căsătorie, ușurel, prin procedee la

fel de discrete, la fel de nebănuite și la fel de calme ca și această regalitate nesemnificativă.

Brusc, am avut însă o idee și i-am întins domnișoarei Perle figurina simbolică. Mai întâi, toată lumea a fost surprinsă; apoi, în mod sigur, au fost apreciate delicatețea și discreția mea, căci m-au aplaudat cu frenezie. Strigau toți: „Trăiască regina! trăiască regina!”

În ceea ce o privește pe ea, biata fată bătrână, își pierduse cumpătul: tremura speriată și bolborosea: „Dar nu... dar nu... dar nu... nu eu... vă rog... nu eu... vă rog...”. Atunci, pentru prima dată în viața mea, am privit-o pe domnișoara Perle și m-am întrebat cine era.

Mă obișnuisem să o văd în această casă, așa cum vezi fotoliile vechi și tapițate pe care te așezi din copilărie, fără să te uiți niciodată cu atenție la ele. Într-o zi, nu se știe de ce, pentru că o rază de soare cade pe fotoliu, îți spui deodată: „Uite, această mobilă este foarte curioasă”; și descoperi că lemnul a fost atât de bine sculptat de un artist și că stofa este remarcabilă. Nu am privit-o niciodată cu atenție pe domnișoara Perle. Făcea parte din familia Chantal, iată totul; dar cum? în ce calitate? Era o persoană înaltă și slabă, care făcea eforturi pentru a rămâne neobservată, dar care nu era nesemnificativă. Era tratată cu prietenie, mai bine decât o menajeră, mai puțin bine decât o rudă. Sesizam deodată, acum, o mulțime de nuanțe de care nu-mi păsase deloc. Doamna Chantal îi spunea „Perle”. Tinerele îi spuneau „domnișoara Perle” și Chantal nu-i spunea decât domnișoară, poate cu un aer mai reverențios.

Am început să o privesc. Ce vârstă avea? Patruzeci de ani? Da, patruzeci de ani. Această fată nu era bătrână, se îmbătrânea. Am fost brusc frapat de această observație. Se pieptăna, se îmbrăca, se împodobește în mod ridicol și, în pofida acestui lucru, nu era deloc ridicolă, atât de multă

grație avea în ea, o grație simplă, naturală, ascunsă cu grijă. Într-adevăr, ce creatură amuzantă! Cum de nu o privisem niciodată mai bine? Se pieptăna într-un mod grotesc, cu mici cârlionți bătrânești mai mult decât caraghioși; și sub această pieptănătură à la Fecioara conservată, se vedea o frunte lată și calmă, brăzdată de două riduri adânci, două riduri de lungi tristeți, apoi doi ochi albaștri, mari și blânzi, atât de timizi, atât de temători, atât de umili, doi ochi frumoși rămași atât de naivi, plini de o mirare de fetiță, de senzațiile tinere și de suferințele care trecuseră prin ei, înduioșându-i fără să-i tulbure.

Tot chipul era fin și discret, unul din acele chipuri care s-au stins fără să se fi uzat sau ofilit din cauza oboselilor sau a puternicelor emoții ale vieții.

Ce gură frumoasă! Și ce dinți frumoși! Părea însă că nu îndrăznea să zâmbească!

Și, brusc, am comparat-o cu doamna Chantal. În mod sigur, domnișoara Perle arăta mai bine, de o sută de ori mai bine, mai fină, mai nobilă, mai demnă.

Eram uimit de observațiile mele. Se turna șampanie. I-am întins paharul meu reginei, urându-i sănătate cu un compliment bine ticluit. Am văzut că ar fi vrut să-și ascundă fața în șervețel; apoi, în timp ce-și muia buzele în vinul limpede, toată lumea strigă: „Regina bea! Regina bea”. Roși toată și se sufocă. Toată lumea râse; dar se vedea bine că era foarte iubită în această casă.

III

Imediat după terminarea cinei, Chantal mă luă de braț. Era ora țigării lui, oră sfântă. Când era singur, mergea să fumeze în stradă; când avea pe cineva la cină, urca în sala de biliard și juca în timp ce fuma. În seara aceea, cu ocazia

Bobotezei, se făcuse focul și în sala de biliard și vechiul meu prieten luă tacul, un tac foarte fin, pe care-l acoperi, cu mare grijă, cu praf de cretă, apoi spuse:

„Tu ești primul, băiatul meu!”

Căci mă tutuia, deși aveam douzeci și cinci de ani, dar mă știa de când eram copil.

Am început partida; am făcut câteva carambolaje; am ratat altele; dar, cum gândul la domnișoara Perle îmi bântuia mintea, l-am întrebat brusc:

„Spuneți-mi, domnule Chantal, domnișoara Perle este ruda dumneavoastră?”

Foarte mirat, se opri din joc și mă privi.

„Cum, nu știi? Nu cunoști povestea domnișoarei Perle? Nicidecum.

Tatăl tău nu ți-a povestit-o niciodată?

Nu.

Ia te uită, ce caraghios! Ah! Asta-i, ce caraghios! Oh! Dar este o întreagă aventură!”

Tăcu, apoi continuă:

„Și dacă ai ști cât de bizar este să mă întreb acest lucru astăzi, de Bobotează!

— De ce?

*

Ah ! De ce ! Ascultă ! Au trecut de atunci patruzeci și unu de ani, patruzeci și unu de ani chiar astăzi, de Bobotează. Locuiam pe atunci la Rouy-le-Tors, pe colină; dar, ca să înțelegi bine, trebuie mai întâi să-ți descriu casa. Rouy este construit pe un deal, sau mai degrabă pe o colină care domină un ținut întins de câmpii. Aveam acolo o casă cu o frumoasă grădină suspendată, susținută în aer de vechile ziduri de apărare. Deci casa era în oraș, în stradă, în timp ce grădina domina câmpia.

Exista și o poartă de ieșire din grădină pe câmp, la capătul unei scări secrete care cobora în grosimea zidurilor, așa cum găsești în romane. Un drum trecea prin fața acestei porți, care era prevăzută cu un clopot, căci țărani, pentru a evita un ocol prea mare, își aduceau proviziile pe acolo.

Vezi locurile, nu-i așa? Or, în acel an, de Bobotează, ninge de o săptămână. Ai fi spus că e sfârșitul lumii. Când mergeam la zidurile cetății pentru a privi câmpia, acest imens ținut alb, complet alb, înghețat și care lucea asemeni lacului, simțeam fiori reci în inimă. Ai fi spus că bunul Dumnezeu împachetase pământul pentru a-l trimite în podul lumilor vechi. Te asigur că era foarte trist.

În acel moment rămâneam în familie și eram numeroși, foarte numeroși: tata, mama, unchiul și mătușa, cei doi frați ai mei și cele patru verișoare; erau fete frumoase; m-am căsătorit cu ultima. Din toată lumea aceea, nu mai suntem decât trei în viață: soția mea, eu și cumnata mea care locuiește la Marsilia. Dumnezeule, cum dispare o familie! Tremur când mă gândesc! Eu aveam cincisprezece ani, dat fiind că acum am cincizeci și șase.

Urma deci să sărbătorim Boboteaza și eram foarte veseli, foarte veseli! Toată lumea aștepta cina în salon, când fratele meu mai mare, Jacques, începe să spună: „E un câine care urlă pe câmp de zece minute, trebuie să fie un biet animal pierdut.”

Nici nu terminase de vorbit când se auzi clopotul de la poarta grădinii. Avea un sunet puternic, de clopot de biserică, făcându-te să te gândești la morți. Toată lumea tremură. Tatăl meu chemă servitorul și îi spuse să meargă să vadă ce e. Așteptam într-o tăcere deplină; ne gândeam la zăpada care acoperea complet pământul. Când servitorul se întoarse, spuse că nu a văzut nimic. Câinele continua să urle și urletul lui se auzea din același loc.

Ne-am așezat la masă; dar eram puțin emoționați, mai ales noi, tinerii. Totul a decurs normal până la friptură, când clopotul sună din nou, de trei ori consecutiv, trei sunete lungi care ne-au făcut să vibrăm până în vârful degetelor și ne-au tăiat respirația. Privindu-ne, am rămas cu furculița în aer, ascultând și cuprinși de un fel de frică supranaturală.

În cele din urmă, mama spuse: „Este de mirare că a așteptat atât de mult timp pentru a reîncepe; nu te duce singur, Baptiste, unul din acești domni te va însoți.”

Unchiul meu François se ridică în picioare. Era un fel de Hercule, foarte mândru de forța lui și care nu se temea de nimic în lume. Tatăl meu îi spuse: „Ia o pușcă. Nu se știe ce poate fi.”

Dar unchiul meu nu luă decât un baston și ieși imediat cu servitorul.

Noi ceilalți am rămas tremurând de teroare și de angoasă, fără să mâncăm, fără să vorbim. Tatăl meu încercă să ne liniștească: „Veți vedea, spuse el, că este vreun cerșetor sau vreun trecător rătăcit în zăpadă. După ce a sunat prima dată, văzând că nu i se deschide imediat, a încercat să regăsească drumul, apoi, nereușind, s-a întors la ușa noastră.”

Ni s-a părut că absența unchiului meu a durat o oră. În cele din urmă, se întoarse furios și înjurând: „Nimic, zău, este un farsor! Nimic în afară de acest câine care urlă la o sută de metri de ziduri. Dacă aș fi avut o pușcă, l-aș fi omorât pentru a-l face să tacă.”

Am reînceput să mâncăm, dar toată lumea rămăsese speriată; se simțea clar că nu se terminase, că urma să se întâmple ceva, că imediat clopotul va suna din nou.

Și sună chiar în momentul în care se tăia plăcinta regilor. Toți bărbații se ridicară în picioare. Unchiul meu François, care băuse șampanie, spuse atât de furios că va merge să-l omoare, încât mama și mătușa mea se aruncară asupra lui

pentru a-l împiedica. Deși foarte calm și puțin neputincios (își târa un picior de când și-l rupsesese căzând de pe cal), tatăl meu declară la rândul lui că voia și el să vadă ce se întâmpla și că va merge și el. Frații mei, în vârstă de optsprezece ani și respectiv douăzeci de ani, alergară să-și caute puștile; și cum nimeni nu era atent la mine, am luat o carabină de grădină și m-am oferit să însoțesc expediția.

Ea începu imediat. Tata și unchiul meu mergeau în față, cu Baptiste care ținea un felinar. Urmau frații mei, Jacques și Paul, și eu eram ultimul, în pofida rugăminților mamei care rămăsese pe pragul casei cu sora ei și cu verișoarele mele. De o oră, începuse din nou să ningă; copacii erau încărcăți. Brazilii se îndoiu sub această haină grea și lividă, asemeni unor piramide albe, asemeni unor enorme căpățâni de zahăr; și, prin perdeaua gri de fulgi mărunți și grăbiți, se vedeau cu greu arbuștii mai subțiri, aproape invizibili în întuneric. Zăpada cădea atât de deasă încât nu vedeai la mai mult de zece pași. Dar felinarul lumina bine în fața noastră. Când am început să coborâm scara spiralată săpată în zid, mi-a fost într-adevăr frică. Mi se părea că cineva mergea în spatele meu, că urma să mă apuce de umeri și să mă răpească, și am dorit să mă întorc; dar nu îndrăzneam pentru că trebuia să traversez din nou toată grădina.

Am auzit deschizându-se poarta dinspre câmpie; apoi, unchiul meu reîncepu să injure: „Fir-ar să fie! Iar a plecat! Dacă-i zăresc doar umbra, nu-l ratez pe acest c...”.

Era sinistru să vezi câmpia sau mai degrabă să o ghicești în fața ta, căci nu o vedeai; nu se vedea decât un voal infinit de zăpadă, sus, jos, în față, la dreapta, la stânga, peste tot. Unchiul meu continuă: „Uite, iată din nou câinele care urlă; îi voi arăta cum știu eu să trag. Voi câștiga mereu.”

Dar tatăl meu, care era bun, spuse: „Ar fi mai bine să mergem să căutăm acest biet animal care urlă de foame.

Acest nefericit latră pentru a cere ajutor; el strigă ca un om aflat în pericol. Să mergem!”

Și am început să mergem prin acea perdeă, prin acea ninsoare deasă, continuă, prin acea spumă care umplea noaptea și aerul, care se mișca, plutea, cădea și care, topindu-se, îți îngheța carnea, o îngheța de parcă ar fi ars-o, printr-o durere puternică și rapidă pe piele, la fiecare atingere a fulgișorilor albi.

Ne afundam până la genunchi în această pastă moale și rece; pentru a merge, trebuia să ridici piciorul foarte sus. Pe măsură ce avansam, urletul câinelui devenea mai clar, mai puternic. Unchiul meu țipă: „Iată-l!” Ne-am oprit pentru a-l observa, așa cum trebuie să faci în fața unui dușman pe care-l întâlnești noaptea.

Eu nu vedeam nimic; atunci m-am apropiat de ceilalți, l-am văzut; acest câine era înspăimântător și fantastic pentru priviri, un dulău negru, un câine ciobănesc cu păr mare și cap de lup, ridicat pe cele patru labe, la capătul fâșiei de lumină pe care o făcea felinarul pe zăpadă. Nu se mișca; tăcuse și ne privea.

Unchiul meu spuse: „Este ciudat, nici nu înaintează, nici nu se dă înapoi. Am chef să-l împușc.”

Tatăl meu reluă cu o voce hotărâtă: „Nu, trebuie să-l luăm cu noi.”

Atunci, fratele meu, Jacques, adăugă: „Dar nu e singur. E ceva alături de el.”

Într-adevăr, era ceva în spatele lui, ceva gri, imposibil de distins. Am reînceput să mergem cu precauție. Văzându-ne că ne apropiem, câinele se așază pe labele din spate. Nu avea un aer răutăcios. Părea mai degrabă mulțumit că a reușit să atragă oameni.

Tatăl meu merse drept la el și-l mângâie. Câinele îi linse mâinile; am constatat că era legat de roata unui cărucior, un

fel de mașinuță de jucărie, acoperit în întregime cu trei sau patru pături de lână. Au dat cu grijă păturile la o parte și, cum Baptiste apropia felinarul de ușa acestui cărucior, care semăna cu o nișă rulantă, au văzut în interior un copilăș care dormea.

Am fost atât de uimiți, încât nu am mai putut scoate niciun cuvânt. Tatăl meu își reveni primul și cum avea o inimă bună și un suflet puțin exaltat, întinse mâna peste acoperișul căruciorului și spuse: „Biet copil abandonat, vei fi de-al nostru!” Și-i ordonă fratelui meu Jacques să împingă în fața noastră această descoperire.

Gândind cu voce tare, tatăl meu continuă: „E vreun copil făcut din dragoste, un copil a cărui biată mamă a venit să sune la ușa noastră în această noapte de Bobotează, în amintirea Copilului-Dumnezeu”.

Se opri din nou și strigă cu toată puterea de patru ori în noapte, spre cele patru colțuri ale cerului: „L-am primit!” Apoi, punând mâna pe umărul fratelui lui, murmură: „Dacă trăgeai în câine, François?...”

Unchiul meu nu răspunse, dar, pe ascuns, își făcu cruce, căci era foarte credincios în pofida aerelor lui de fanfaron.

Câinele fusese dezlegat și venea după noi.

Ah! Întoarcerea noastră acasă ar fi meritat să fie privită. Mai întâi a fost foarte greu de urcat landoul pe scara făcută în zid; am reușit până la urmă și l-am împins în vestibul.

Mama era atât de caraghioasă, mulțumită și speriată! Și cele patru verișoare (cea mai mică avea șase ani) semănau cu patru găini în jurul unui cuibar. În cele din urmă a fost scos din landou copilul care încă dormea. Era fată și avea circa șase săptămâni. În scutece au fost găsiți zece mii de franci de aur, da, zece mii! Pe care tata i-a plasat pentru a-i face zestre. Nu era deci copilul unor săraci... ci poate copilul vreunui nobil cu vreo mic-burgheză de la oraș... sau poate...

am făcut mii de presupuneri și n-am aflat niciodată nimic... nimic niciodată... nimic niciodată... Nici măcar câinele nu a fost recunoscut de cineva. Nu era de prin partea locului. În orice caz, cel sau cea care venise să sune de trei ori la ușa noastră îi cunoștea bine pe părinții mei dacă i-a ales pe ei.

Iată deci cum domnișoara Perle a intrat, la vârsta de șase săptămâni în casa familiei Chantal.

De altfel, a fost numită mai târziu domnișoara Perle. Mai întâi a fost botezată „Marie, Simone, Claire”, Claire trebuind să-i servească de nume de familie.

Te asigur că a fost amuzant să intri în sufragerie cu acest țânc trezit, care privea în jurul lui acei oameni și acele lumini, cu ochii lui neclari, albaștri și tulburi. Ne-am așezat din nou la masă și am împărțit plăcinta. Am fost rege și am ales-o regină pe domnișoara Perle, așa cum ai făcut tu adineauri. În acea zi, ea nu a bănuțit onoarea care i se făcea.

Deci copilul a fost adoptat și crescut în familie. A crescut, anii au trecut. Era drăguță, blândă, ascultătoare. Toată lumea o iubea și ar fi fost exagerat de răsfățată dacă mama mea nu ar fi împiedicat acest lucru.

Mama era o femeie care ținea la ordine și la ierarhie. Consimțea ca micuța Claire să fie tratată ca proprii ei fii, dar ținea totuși ca distanța care ne separa să fie bine marcată și locul fiecăruia bine stabilit. Așa încât, imediat ce copila putu să înțeleagă, ea îi spuse toată povestea ei și făcu să pătrundă încețitor, chiar cu blândețe, în mintea micuței că era pentru familia Chantal o fiică adoptivă, acceptată, dar că era de fapt o străină.

Claire înțelese această situație cu o inteligență neobișnuită, cu un instinct surprinzător; și a știut să ia și să păstreze locul care-i era rezervat cu atâta tact, cu atâta grație și amabilitate încât îl impresiona până la lacrimi pe tatăl meu.

Chiar și mama a fost atât de impresionată de recunoștința pasionată și devotamentul puțin temător al acestei

drăguțe și tandre creaturi încât a început să o numească „fica mea”. Uneori, când micuța făcea ceva bun, delicat, mama își ridica ochelarii pe frunte, ceea ce indica o emoție, și repeta: „Dar este o perlă, o adevărată perlă, această copilă!” Micuței Claire îi rămase acest nume și ea deveni și rămase pentru noi domnișoara Perle.

IV

Domnul Chantal tăcu. Se așezase pe masa de biliard, cu picioarele atârinate și mânuia o bilă cu mâna stângă, în timp ce cu dreapta pipăia o cârpă care servea la ștersul punctelor de pe tabla de ardezie și pe care o numeam „cârpă pentru cretă”. Un pic roșu, cu vocea surdă, vorbea acum pentru el, scufundat în amintirile lui, mergând ușor printre lucrurile și evenimentele vechi care se trezeau în mintea lui așa cum merge cineva, plimbându-se, prin vechile grădini de familie, în care a fost crescut și în care fiecare copac, fiecare plantă, ilexul înalt, dafinii care miros frumos, tisele a căror boabă roșie și grasă ți se sparge între degete, fac să apară, la fiecare pas, un fapt mărunț din viața noastră trecută, unul din acele fapte ne semnificative și delicioase care formează chiar fondul, chiar structura existenței noastre.

Eu am rămas în fața lui, lipit de perete, cu mâinile sprijinite pe tacul meu de biliard, inutil acum.

După un minut, continuă: „Sfinte... ce frumoasă era la optsprezece ani... și grațioasă... și perfectă... Ah! Frumoasă... frumoasă... frumoasă... și bună... și curajoasă... și fermecătoare fată! Avea niște ochi... niște ochi albaștri... transparenți... luminoși... cum nu am mai văzut niciodată... niciodată!”

Tăcu iar. Am întrebat: „De ce nu s-a măritat?”

Răspunse, nu mie, ci acelui cuvânt care trecea, „măritată”.

„De ce? De ce? Nu a vrut... nu a vrut. Avea totuși o zestre de treizeci de mii de franci și a fost cerută în căsătorie de mai multe ori... nu a vrut! Părea tristă pe atunci. Era în perioada în care m-am căsătorit cu verișoara mea, micuța Charlotte, soția mea, cu care eram logodit de șase ani.”

Îl priveam pe domnul Chantal și mi se părea că-i pătrund în minte, că pătrund brusc în una din acele umile și crude drame ale inimilor cinstite, ale inimilor drepte, ale inimilor fără reproșuri, în una din acele inimi nemărturisite, neexplorate, pe care nimeni nu le-a cunoscut, nici măcar cei care sunt victimele lor mute și resemnate.

Împins brusc de o curiozitate îndrăznească, am spus:

„Dumneavoastră sunteți cel care ar fi trebuit să o ia de nevastă, domnule Chantal?”

Tresări, mă privi și spuse:

„Eu? Pe cine să iau în căsătorie?

Pe domnișoara Perle.

De ce?

Pentru că o iubeați mai mult decât pe verișoara dumneavoastră.”

Mă privi cu ochi ciudați, rotunzi, speriați, apoi bolborosi:

„Am iubit-o... eu?...cum?... cine ți-a spus așa ceva?...”

Zău, se vede... și din cauza ei ați și amânat atât de mult timp să vă căsătoriți cu verișoara dumneavoastră care vă aștepta de șase ani.”

Dădu drumul bilei pe care o ținea în mâna stângă, luă cu amândouă mâinile cârpa de șters tabla și, acoperindu-și fața, începu să hohotească în ea. Plângea într-un mod dezo-lant și ridicol, cum plânge un burete pe care-l apeși simultan cu ochii, cu nasul și cu gura. Tușea, scuipa, își sufla nasul în cârpă, își ștergea ochii, strănuta, reîncepea să hohotească prin toate cutele feței, cu un zgomot gălgâit care te făcea să te gândești la gargară.

Speriat, rușinat, voiam să fug și nu mai știam ce să spun, ce să încerc.

Deodată, vocea doamnei Chantal răsună pe scară: „Ați terminat de fumat?”

Am deschis ușa și am strigat: „Da, doamnă, coborâm.” Apoi, m-am repezit la soțul ei și, apucându-l de brațe, i-am spus: „Domnule Chantal, prietene Chantal, ascultați-mă: vă cheamă soția, reveniți-vă, reveniți-vă repede, trebuie să coborâm; reveniți-vă!”

El bâigui: „Da... da... vin... biata fată!... vin... spune-i că vin.”

Și începu să-și șteargă conștiincios fața cu cârpa care, de doi sau de trei ani, ștergea toate urmele de pe tablă, apoi apăru, pe jumătate alb, pe jumătate roșu, cu fruntea, nasul, obrazii și bărbia plini de cretă și cu ochii umflați, încă plini de lacrimi. L-am luat de mâini și l-am tras în camera lui, murmurând: „Vă cer iertare, domnule Chantal, că v-am necăjit... dar... nu știam... dumneavoastră... înțelegeți...”

Îmi strânse mâna: „Da... da... există momente dificile...”

Apoi își scufundă fața în lighean. Când o scoase de acolo, nu mi se păru încă prezentabil; dar am avut ideea unei mici șiretenii. Cum se îngrijora privindu-se în oglindă, i-am spus: „Va fi suficient să spuneți că v-a intrat un fir de praf în ochi și veți putea plânge cât veți pofti în fața tuturor.”

Coborî, frecându-și ochii cu batista. S-au impacientat; fiecare voia să-i caute firul de praf pe care nu l-au găsit și s-au povestit cazuri asemănătoare, în care s-a dovedit necesar să fie chemat un doctor.

Eu m-am dus alături de domnișoara Perle și o priveam, răscolit de o curiozitate arzătoare, care devenea suferință. Într-adevăr, trebuie să fi fost frumoasă cu ochii ei blânzi, atât de mari, atât de calmi, atât de deschiși, încât dădea impresia că nu-i închisese niciodată, așa cum fac ceilalți oameni. Toaleta

ei era puțin ridicolă, o adevărată toaletă de fată bătrână și o urâtea fără să o facă stângace. Mi se părea că văd în ea, așa cum văzusem puțin mai devreme în sufletul domnului Chantal, că vedeam de la un capăt la altul această viață umilă, simplă și devotată; dar îmi venea pe buze o nevoie, o nevoie imperioasă de a-i pune întrebări, de a ști dacă și ea îl iubise, dacă și ea suferise asemenea lui de această suferință îndelungată, secretă, vie, care nu se vede, dar care iese la suprafață noaptea, în singurătatea camerei întunecate. O priveam, vedeam cum îi bate inima sub corsetul acoperit cu un șal și mă întrebam dacă acest chip dulce și candid gemuse în fiecare seară, în grosimea jilavă a pernei, și dacă plânsese în hohote, cu corpul scuturat de spasme, în febra patului fierbinte. Și i-am spus foarte încet, așa cum fac copiii când strică o bijuterie pentru a vedea ce-i înăuntru: "Dacă l-ați fi văzut pe domnul Chantal plângând adineauri, v-ar fi fost milă."

Tresări: „Cum, a plâns?”

Oh! Da, a plâns!

Și de ce?”

Părea foarte emoționată. Am răspuns:

„Din cauza dumneavoastră.

— Din cauza mea?

— Da. Mi-a povestit cât de mult v-a iubit cândva și cât l-a costat pentru că s-a căsătorit cu soția lui și nu cu dumneavoastră...”

Mi se păru că fața ei palidă s-a lungit puțin; ochii mereu larg deschiși, ochii ei calmi se închiseră brusc, atât de repede încât păreau că s-au închis pentru totdeauna. Alunecă de pe scaun pe dușumea și se prăbuși ușor, lent, asemeni unei eșarfe căzute. Am strigat: „Ajutor! Ajutor! Domnișoarei Perle îi este rău.”

Doamna Chantal și fetele ei alergară și, în timp ce căutau apă, un șervet și oțet, mi-am luat pălăria și am plecat.

Am mers cu pași mari, cu inima zbuciumată, cu sufletul plin de remușcări și de regrete. Uneori eram mulțumit; mi se părea că făcusem un lucru lăudabil și necesar.

Mă întrebam: „Nu am avut dreptate? Am avut dreptate?” Purtau acest lucru în suflet așa cum păstrezi cartușul într-o rană închisă. Nu vor fi mai fericiți acum? Era prea târziu pentru ca tortura lor să reînceapă și destul de devreme pentru a și-o aminti cu înduioșare.

Și poate că într-o seară a primăverii următoare, emoționați de o rază de lună căzută pe iarbă, la picioarele lor, printre ramuri, se vor lua de mâini și și le vor strânge în amintirea acestei suferințe înnăbușite și crude; și poate că această scurtă îmbrățișare va face să treacă prin venele lor puțin din acel fior pe care nu-l cunoscuseră deloc, și le va da acestor morți reînviați într-o secundă, rapida și divină senzație a acelei beții, a acelei nebunii care dă îndrăgostiților mai multă fericire într-o singură tresărire decât ar putea să adune alții o viață întreagă.

Confesiunea

Toată localitatea Véziers-le-Réthel însoțise cortegiul și asistase la înmormântarea domnului Badon-Leremincé și ultimele cuvinte ale discursului delegatului prefecturii au rămas în memoria tuturor: „A fost un om cinstit.”

Fusese un om cinstit prin toate actele importante ale vieții lui, prin cuvintele lui, prin exemplul lui, prin atitudinea lui, prin ținuta lui, prin toate demersurile lui, prin felul cum își tăia barba și prin forma pălăriilor lui. Nu spusese niciodată vreun cuvânt care să nu conțină un exemplu, nu făcuse niciodată nici o pomană care să nu fie însoțită de un sfat, nu întinsese niciodată mâna cuiva fără să lase impresia că dă un fel de binecuvântare.

Lăsa în urmă doi copii: un fiu și o fiică; fiul lui era consilier general și fiica lui, care se măritase cu un notar, domnul Poirel de La Voulte, făcea parte din elita din Véziers. Nu puteau să se consoleze cu moartea tatălui lor, căci îl iubeau sincer.

Imediat după terminarea ceremoniei se întoarseră în casa defunctului și, încuindu-se toți trei, fiul, fiica și gine-rele, deschiseră testamentul care trebuia să fie desigilat doar de ei și numai după coborârea sicriului în groapă. O adnotare făcută pe plic indica această voință.

Cel care desfăcu plicul fu domnul Poirel de La Voulte, în calitate de notar obișnuit cu aceste operații; punându-și ochelarii, citi cu vocea lui ternă, făcută pentru a detalia contractele.

*

Copiii mei, dragii mei copii, nu voi putea dormi liniștit somnul de veci dacă nu v-aș face, de dincolo de mormânt, o mărturisire, mărturisirea unei crime a cărei remușcare mi-a sfâșiat viața. Da, am comis o crimă, o crimă îngrozitoare, abominabilă.

Aveam pe atunci douzeci și șase de ani și debutam în barou, la Paris, ducând în acest oraș viața tinerilor de provincie, eșuați, fără cunoștințe, fără prieteni, fără părinți. Mi-am luat o amantă. Câți oameni nu se indignează doar auzind cuvântul „amantă” și totuși există ființe care nu pot trăi singure. Eu fac parte din acestea. Singurătatea mă umple de o angoasă oribilă, singurătatea casei, seara, lângă foc. Mi se pare atunci că sunt singur pe pământ, îngrozitor de singur, dar înconjurat de pericole vagi, de lucruri necunoscute și teribile, și peretele care mă separă de vecinul meu, de vecinul meu pe care nu-l cunosc, mă îndepărtează de el tot atât de mult cât de stelele pe care le zăresc pe fereastră. Mă cuprinde un fel de febră, o febră de nerăbdare și de teamă; și tăcerea pereților mă înspăimântă. Este atât de profundă și atât de tristă această tăcere a camerei în care locuiești singur! Nu este numai o tăcere în jurul corpului, ci o tăcere în jurul sufletului și îți tresare inima când trosnește o mobilă, căci nu se aude niciun zgomot în această locuință sumbră.

De câte ori, enervat, speriat de această imobilitate mută, nu am început să vorbesc, să pronunț cuvinte fără noimă, fără motiv, doar pentru a face zgomot! Atunci vocea mea mi se părea atât de stranie încât mă speriam până și de ea. Există ceva mai înspăimântător decât să vorbești singur într-o casă pustie? Pare a fi vocea altcuiva, o voce necunoscută, vorbind fără motiv, nimănui, într-un loc adânc,

fără nicio ureche care să o asculte, căci știi deja care sunt cuvintele care vor ieși din gură chiar înainte ca acestea să se audă în singurătatea apartamentului. Și atunci când răsună lugubru în tăcere, ele nu mai par decât un ecou, ecoul neobișnuit al cuvintelor pronunțate doar în gând.

Mi-am făcut o amantă, o tânără ca toate tinerele care trăiesc la Paris dintr-o meserie care nu reușește să le hrănească. Era blândă, bună, simplă; părinții ei locuiau la Poissy. Din când în când, mergea la ei pentru câteva zile.

Am trăit destul de liniștit timp de un an, foarte hotărât să o părăsesc în momentul în care voi găsi o tânără care să-mi placă suficient de mult pentru a o lua de nevastă. Voiam să-i las celeilalte o mică rentă, pentru că este stabilit în societatea noastră că dragostea unei femei trebuie plătită, cu bani dacă este săracă, cu cadouri dacă este bogată. Dar iată că într-o zi mă anunță că este însărcinată. Am simțit că mă prăbușesc. Am văzut lanțul pe care-l voi târî până la moarte, peste tot, în viitoarea mea familie, în bătrânețea mea: lanțul femeii legată de viața mea printr-un copil, lanțul copilului pe care va trebui să-l cresc, să-l supraveghez, să-l protejez, ascunzându-mă de el și ascunzându-l de lume. Minte mea a fost tulburată de această veste; și o dorință profundă, pe care nu o formulam, dar pe care o simțeam în inima mea, gata să se manifeste, asemeni acelor oameni ascunși în spatele ușilor și care așteaptă să li se spună să se arate, o dorință criminală dădea târcoale în adâncul minții mele! Dacă s-ar întâmpla un accident? Printre aceste mici ființe există atâtea care mor înainte de a fi născute!

Oh! Nu-i doream moartea amantei mele: biata fată, o iubeam mult! Dar poate doream moartea celuiilalt, chiar înainte să-l fi văzut.

Se născu. În mica mea locuință de burlac, am avut o familie, o falsă familie cu un copil, oribil lucru. Semăna cu

toți copiii. Nu-l iubeam deloc. Știți, tații nu iubesc decât mai târziu. Ei nu au deloc tandrețea instinctivă și plină de elan a mamelor; trebuie ca afecțiunea lor să se trezească treptat, ca sufletul lor să se atașeze prin legături care se înnoadă în fiecare zi între ființele care trăiesc împreună.

Mai trecu un an: acum fugeam de locuința mea prea mică, în care zăceau haine, scutece, ciorapi mari cât niște mănuși, mii de lucruri de toate felurile lăsate pe o mobilă, pe brațul unui fotoliu, peste tot. Fugeam mai ales pentru a nu-l mai auzi țipând; căci țipa tot timpul, din orice: când îl schimba, când îl spăla, când îl atingea, când îl culca, când îl trezea.

Mi-am făcut câțiva prieteni și o întâlneam într-un salon pe cea care trebuia să devină mama voastră. M-am îndrăgostit de ea și s-a trezit în mine dorința de a mă căsători cu ea. I-am făcut curte; am cerut-o în căsătorie; a acceptat.

Iar eu eram prins în capcană. Să mă căsătoresc cu această tânără pe care o adoram, chiar dacă aveam un copil sau mai bine să-i spun adevărul și să renunț la ea, la fericire, la viitor, la tot? Căci părinții ei, oameni rigizi și scrupuloși, nu mi-ar fi dat-o de soție dacă ar fi știut.

Am petrecut o lună oribilă, plină de angoasă, de torturi morale; o lună în care m-au obsedat mii de gânduri îngrozitoare. Simțeam crescând în mine o ură contra fiului meu, împotriva acestei bucăți de carne vie și țipătoare care îmi bara drumul, îmi întrerupea viața, mă condamna la o existență deșartă, fără toate acele speranțe vagi care fac să fie fermecătoare tinerețea.

Dar iată că mama amantei mele s-a îmbolnăvit și am rămas singur cu copilul. Era luna decembrie. Era un frig teribil. Ce noapte! Amanta mea tocmai plecase. Am luat cina singur în mica sufragerie și am intrat ușor în camera în care dormea micuțul. M-am așezat într-un fotoliu, în fața

focului. Vântul sufla, făcea să trosnească ferestrele, un vânt sec care anunță înghețul și vedeam pe geam stelele strălucind cu acea lumină intensă pe care o au în nopțile geroase.

Atunci obsesia care mă bântuia de o lună îmi pătrunse din nou în minte. De îndată ce nu mă mai mișcam, cobora peste mine, intra în mine și mă rodea. Mă rodea așa cum rod ideile fixe, așa cum cancerul trebuie să roadă carnea. Mi se părea că era acolo, în capul meu, în inima mea, în tot corpul meu; și mă devora așa cum ar fi făcut o fiară. Voiam să o alung, să o resping, să mă gândesc la alte lucruri, la speranțe noi, așa cum deschizi o fereastră în vântul proaspăt al dimineții pentru a alunga aerul viciat al nopții; dar nu puteam să-mi scot această idee din minte nici măcar pentru o secundă. Nu știu cum să descriu în cuvinte această tortură. Ea îmi rodea sufletul; simțeam fiecare mușcătură cu o durere îngrozitoare, o adevărată durere fizică și morală. Viața mea se sfârșise! Cum aș putea ieși din această situație? Cum să dau înapoi și cum să mărturisesc? Și o iubeam cu o pasiune nebună pe cea care trebuia să devină mama voastră, pasiune pe care obstacolul de netrecut o ducea la exasperare.

O furie teribilă creștea în mine, o furie care mă sufoca, o furie care atingea nebunia... nebunia! În mod sigur am fost nebun în seara aceea. Copilul dormea. M-am ridicat și l-am privit cum dormea. Doar acest avorton, această larvă, acest fleac mă condamna fără drept de apel la nefericire.

Dormea, cu gura deschisă, învelit cu păături, într-un leagăn, lângă patul meu, în care eu nu-mi mai găseam somnul!

Cum am îndeplinit ceea ce am făcut? Parcă știu? Ce forță m-a împins, ce putere răufăcătoare m-a posedat? Oh! Tentația crimei mi-a venit în mod inconștient. Îmi amintesc doar că inima îmi bătea îngrozitor. Bătea atât de tare încât o auzeam așa cum auzi loviturile de ciocan în spatele pereților. Doar atât îmi amintesc! Îmi bătea inima! În mintea

mea era o confuzie stranie, un tumult, o derută a oricărei rațiuni, a întregii stăpâniri de sine. Eram în una din acele ore de spaimă și de halucinație, în care omul nu mai este conștient de actele sale, nici de direcția voinței lui. Am dat ușor la o parte păturile care acopereau corpul copilului; le-am aruncat la picioarele leagănului și l-am văzut în pielea goală. Nu s-a trezit. Atunci am mers la fereastră, ușor de tot și am deschis-o. Un suflu de aer rece intră asemenea unui asasin, un suflu atât de rece încât m-am ferit din calea lui; cele două lumânări pâlpâiră. Și am rămas în picioare lângă fereastră, neîndrăznind să mă întorc, de parcă nu voiam să văd ce se petrece în spatele meu și simțind încontinuu alunecându-mi pe frunte, pe obraji, pe mâini aerul mortal care intra în cameră. Deodată o tuse ușoară făcu să- mi treacă prin tot corpul un fior îngrozitor, un fior pe care-l mai simt și acum până la rădăcina părului. Și, cu o mișcare înnebunită, am închis brusc fereastra, apoi, întorcându-mă, am alergat la leagăn. Dormea, în continuare, cu gura deschisă, complet dezbrăcat. I-am atins picioarele; erau înghețate și le-am învelit.

Brusc, inima mea s-a înduioșat, s-a frânt, s-a umplut de milă, de tandrețe, de dragoste pentru această biată ființă nevinovată pe care voisem să o omor. I-am sărutat îndelung părul; apoi m-am întors să mă așez în fața focului.

Mă gândeam cu stupoare la ceea ce făcusem, întrebându-mă de unde veneau aceste furtuni ale sufletului în care omul pierde orice noțiune a lucrurilor, orice autoritate asupra lui însuși și acționează într-un fel de beție înnebunită, fără să știe ce face, fără să știe încotro se îndreaptă, ca un vapor prins de uragan.

Copilul tuși din nou și mi-am simțit inima sfâșiata până în adâncul ei. Dacă murea! Dumnezeu! Dumnezeu! Ce se va-ntâmpla cu mine?

M-am ridicat și m-am dus să-l privesc; cu o lumânare în mână, m-am aplecat asupra lui. Văzându-l respirând liniștit, m-am calmat, dar el tuși pentru a treia oară; am simțit o asemenea lovitură, încât m-am dat înapoi, ca atunci când ești tulburat de vederea unui lucru îngrozitor și am scăpat lumânarea.

După ce am luat-o de jos, în timp ce mă ridicam, mi-am dat seama că aveam tâmpilele ude de sudoare, de acea sudoare caldă și rece în același timp pe care o produc angoasele sufletului, de parcă ceva din suferința morală a aceste torturi fără nume, care este într-adevăr fierbinte ca focul și rece ca gheața, transpira prin oase și prin pielea capului.

Și am rămas până dimineață aplecat asupra fiului meu, calmându-mă atâta timp cât el rămânea liniștit mai mult timp și străbătut de suferințe îngrozitoare atunci când o tuse ușoară ieșea din pieptul lui.

S-a trezit cu ochii roșii, cu gâtul umflat, cu un aer de suferință. Când a sosit femeia de menaj, am trimis-o imediat să cheme un medic. Acesta a venit după o oră și, după ce a examinat copilul, a întrebat:

— I-a fost frig?

Am început să tremur așa cum tremură oamenii foarte bătrâni și am bolborosit:

— Nu, nu cred.

Apoi am întrebat:

— Ce are? Este grav?

Doctorul răspunse:

— Deocamdată nu știu nimic. Mă voi întoarce deseară.

S-a întors seara. Fiul meu își petrecuse aproape toată ziua într-o toropeală continuă, tușind din când în când.

Noaptea se declanșă o congestie pulmonară.

Și a durat zece zile. Nu pot exprima ce am suferit în acele ore interminabile care separă ziua de noapte și noaptea de zi.

A murit.

.....

Și de-atunci... din acel moment, n-am mai petrecut niciun ceas, nicio oră, fără ca amintirea atroce, dureroasă, această amintire care macină, care pare să sfredelească sufletul sfâșiindu-l, să nu se miște în mine ca o fiară care mușcă închisă în adâncul sufletului meu.

Oh! Dacă aș fi putut înnebuni!...

.....

*

Domnul Poirel își scoase ochelarii cu o mișcare care îi era familiară după ce termina lectura unui contract ; și cei trei moștenitori se priviră, fără să spună un cuvânt, palizi, nemișcați.

După un minut, notarul spuse:

— Trebuie să distrugem aceste pagini.

Ceilalți doi dădură afirmativ din cap. Aprinse o lumânare, separă cu grijă paginile care conțineau periculoasa mărturisire de paginile care conțineau dispozițiile testamentare, apoi le ținu deasupra flăcării și le aruncă în șemineu.

Priviră foile albe care ardeau. Destul de repede nu mai rămăsese din ele decât un fel de grămăjoare negre. Și pentru că încă se mai zăreau câteva litere care se desenau pe hârtia albă, fata strivi cu vârful pantofului crusta subțire de hârtie arsă, amestecând-o cu cenușa care exista deja.

Apoi, rămaseră toți trei să o mai privească un timp, de parcă s-ar fi temut ca secretul ars să nu-și ia zborul din șemineu.

Rosalie Prudent

Exista în mod sigur în acest proces un mister pe care nu reușeau să-l înțeleagă nici jurații, nici președintele, nici procurorul Republicii.

Tânăra Prudent, servitoare la soții Varambot, din Mantes, rămăsese gravidă fără știrea stăpânilor ei, născuse în timpul nopții, în mansarda ei, apoi își omorâse și îngropase copilul în grădină.

Era povestea obișnuită a tuturor pruncuciderilor săvârșite de servitoare. Dar un fapt rămânea inexplicabil: percheziția efectuată în camera tinerei Prudent dusesese la descoperirea unui trusou complet de copil, făcut chiar de Rosalie, care-și petrecuse nopțile croindu-l și cosându-l timp de trei luni. Venise să depună mărturie băcanul, de la care cumpărase lumânările necesare acestei munci îndelungate. În plus, era sigur că moașa din ținut, prevenită de Rosalie de starea ei, îi dăduse toate informațiile și toate sfaturile practice pentru cazul în care nașterea ar fi avut loc într-un moment în care i-ar fi fost imposibil să o ajute. Aceasta căutase chiar un loc la Poissy pentru tânăra Prudent, deoarece prevedea că va fi dată afară de soții Varambot care nu glumeau pe seama moralei.

Erau și ei acolo, asistând la proces, bărbatul și femeia, mici rentieri provinciali, înfuriați la culme împotriva acestei stricate care le murdărise casa. Ar fi vrut să o vadă ghilotinată imediat, fără să mai fie judecată și o copleșeau cu depoziții dușmănoase devenite acuzații în gura lor.

Vinovata, o fată frumoasă și înaltă din Normandia de Jos, destul de instruită pentru poziția ei socială, plângea întruna și nu răspundea la nicio întrebare. Îți venea să crezi că înfăptuise acel act barbar într-un moment de disperare și de nebunie, dat fiind că totul demonstra că ea sperase să-și păstreze și să-și educe fiul.

Președintele încercă din nou să o facă să vorbească, să-i obțină mărturia și, după ce-i ceru acest lucru cu multă blândețe, o făcu în cele din urmă să înțeleagă că toți acei oameni adunați pentru a o judeca nu-i doreau moartea și chiar puteau să o deplângă.

Atunci ea se hotărî.

„Spune-ne mai întâi cine este tatăl acestui copil.” spuse el.

Până atunci, ascunsese cu încăpățănare numele acestuia. Răspunse brusc, privindu-i pe stăpânii ei care o calomniaseră cu înverșunare.

„Este domnul Joseph, nepotul domnului Varambot.”

Cei doi soți tresăriră și țipară în același timp: „Nu-i adevărat. Minte. Este o infamie.”

Președintele îi făcu să tacă și continuă: „Continuă, te rog, și spune-ne cum s-a întâmplat.”

Atunci ea începu brusc să vorbească mult, ușurându-și acum inima închisă, biata ei inimă solitară și sfărâmată, vărsându-și necazul, tot necazul în fața acestor oameni severi pe care-i considerase până atunci dușmani și judecători inflexibili.

„Da, este domnul Joseph Varambot, când a venit în concediu anul trecut.

— Cu ce se ocupă domnul Joseph Varambot?

— Este subofițer de artilerie, domnule. Deci a rămas acasă două luni. Două luni de vară. Eu nu mă gândeam la nimic atunci când el a început să mă privească, să-mi spună apoi lucruri frumoase și să mă mângâie cât era ziua de mare.

M-am lăsat păcălită, domnule. Îmi repeta că eram o fată frumoasă... că eram plăcută... că eram pe gustul lui... Dar, chiar mă plăcea... Ce vreți? ... ascuți aceste lucruri când ești singură... foarte singură... așa ca mine. Sunt singură pe lume, dom'le... nu am pe nimeni căruia să-i vorbesc... pe nimeni căruia să-i povestesc necazurile mele... Nu mai am nici tată, nici mamă, nici frate, nici soră, nu mai am pe nimeni! Când a început să-mi vorbească, a fost pentru mine ca un frate care s-ar fi întors. Și-apoi, mi-a cerut să cobor într-o seară pe malul râului pentru a vorbi fără să facem gălăgie. Am mers acolo... Știu și eu? Mai știu eu după aceea?... Mă ținea de mijloc... În mod sigur nu voiam... nu... nu. N-am putut... voiam să plâng atâta timp cât aerul era cald... era clar de lună... N-am putut... Nu... vă jur... n-am putut... a făcut ce a vrut... Acest lucru a durat trei săptămâni, cât a stat acasă... L-aș fi urmat la capătul pământului... a plecat... Nu știam că sunt însărcinată... N-am știut decât după o lună...".

Începu să plângă atât de tare încât a trebuit să i se lase timp să se liniștească.

Apoi președintele continuă pe tonul unui preot în timpul spovedaniei: „Haide, continuă!”

Începu din nou să vorbească. „Când am văzut că sunt gravidă, am anunțat-o pe doamna Boudin, moașa, care este aici pentru a confirma; am întrebat-o cum să procedez în cazul în care s-ar întâmpla să nasc în lipsa ei. Apoi am făcut trusoul, nopți în șir, până la ora unu în fiecare noapte; apoi am căutat o altă slujbă, căci eram sigură că voi fi concediată; dar voiam să rămân aici până la soroc, pentru a economisi bani, dat fiind că nu am deloc și că aș fi avut nevoie pentru copil...

— Înseamnă că nu voiai să-l omori?

— Oh, în mod sigur nu, dom'le.

— Atunci, de ce l-ai omorât?

— Iată cum s-a întâmplat. Am născut mai devreme decât aş fi crezut. Durerile au început în bucătărie, când terminasem de spălat vasele. Domnul şi doamna Varambot dormeau deja; am urcat în camera mea, nu fără greutate, ținându-mă de balustradă; şi m-am întins pe jos, pe mozaic, pentru a nu murdări patul. A durat poate o oră, poate două, poate trei; atât de rău mă durea, încât nu mai ştiu; apoi am împins cu toată puterea, am simţit cum iese şi l-am luat de jos. Oh, da, eram în mod sigur mulţumită. Am făcut tot ce-mi spusese doamna Boudin, tot! Şi-apoi l-am pus pe patul meu. Şi-apoi, iată că mă apucă o durere, dar o durere insuportabilă. Dacă voi ceilalţi aţi cunoaşte aceste lucruri, nu aţi face atâtea, zău! Am căzut în genunchi, apoi pe spate, apoi pe jos; şi iată că durerile încep din nou, poate încă o oră, poate două... acolo singură-singurică ... şi-apoi iese altul... un alt copil..., doi..., da..., doi..., așa! L-am luat ca şi pe primul, şi-apoi l-am pus pe pat, unul lângă celălalt- doi. Spuneţi, este posibil? Doi copii! Eu care câştig douăzeci de franci pe lună! Spuneţi... este posibil? Unul, da, poţi, privându-te... dar nu doi! Acest lucru mi-a luat minţile. Ştiu şi eu? Puteam să aleg, spuneţi? Ştiu şi eu? M-am văzut la sfârşitul zilelor mele! Am pus perna deasupra, fără să ştiu... Nu-i puteam păstra pe amândoi... şi m-am lungit şi eu deasupra. Apoi, m-am zvârcolit şi am plâns până la ziuă, a cărei lumină am văzut-o pe fereastră; cu siguranţă se sufocaseră sub pernă. Atunci i-am luat sub braţ, am coborât scara, am mers în grădina de zarzavaturi, am luat hârleţul grădinarului şi i-am îngropat cât de adânc am putut, unul aici, celălalt acolo, nu împreună, pentru ca să nu poată vorbi despre mama lor, dacă într-adevăr copiii morţi vorbesc. Ce ştiu eu?

Întorcându-mă în pat, mi-a fost atât de rău, încât nu m-am mai putut ridica. A fost chemat medicul care a înţeles totul. Acesta-i adevărul, dom'le judecător . Faceţi ce vreţi, eu sunt pregătită.

Jumătate din jurați își sufla nasul tot timpul pentru a nu plânge. Niște femei din asistență plângeau în hohote. Președintele întreabă:

— În ce loc l-ai îngropat pe celălalt?

Ea întreabă:

— Pe care-l aveți?

— Păi, pe cel ... pe cel care era în anghinare.

— Ah! Bine! Celălalt este sub căpșuni, lângă marginea puțului.”

Și iar începu să plângă în hohote, gemând de-ți frângea inima.

Tânăra Rosalie Prudent a fost achitată.

Copilul

După cină, s-a vorbit despre un avort, care abia avusese loc în comună. Baroana era indignată: era posibil așa ceva? Tânăra, sedusă de un măcelar, aruncase copilul într-o carieră de marnă. Ce oroare! Se dovedise chiar că mica făptură nu murise pe loc.

Doctorul, care lua cina la castel, dădea detalii oribile, cu un aer liniștit; părea încântat de curajul acestei mame nefericite, care parcursese pe jos doi kilometri, care născuse singură, pentru ca apoi să-și omoare copilul. El repeta:

— Este de fier, această femeie! Și ce energie sălbatică i-a trebuit pentru a traversa pădurea în timpul nopții, cu copilul care scâncea în brațe! Mă simt pierdut în fața unor asemenea suferințe morale. Gândiți-vă la spaima acestui suflet, la sfâșierea acestei inimi! Ce odioasă și mizerabilă este viața! Prejudecați infame, da, doamnă, prejudecați infame, o falsă onoare, mai abominabilă decât crima, o întreagă acumulare de sentimente factice, o onorabilitate odioasă, de cinste revoltătoare împing la asasinat, la pruncucidere pe bietele fete care s-au supus, fără împotrivire, legii imperioase a vieții. Ce rușine pentru omenire să stabilească o asemenea morală și să facă o crimă din îmbrățișarea liberă a două ființe!

Baroana se îngălbenise de indignare și răspunse:

— Atunci, doctore, puneți viciul mai presus decât virtutea și prostituata mai presus decât fata cinstită? Cea

care se abandonează instinctelor rușinoase vi se pare egala soției ireproșabile care-și face datoria în integritatea conștiinței ei?

Medicul, un bătrân care atinsese multe răni, se ridică și spuse cu o voce puternică:

— Doamnă, vorbiți despre lucruri pe care nu le știți, dat fiind că nu ați cunoscut nicio pasiune de neînvins. Dați-mi voie să vă povestesc o aventură recentă, al cărei martor am fost.

*

— Oh, doamnă, fiți întotdeauna indulgentă, bună și iertătoare! Ce știți dumneavoastră? Nenorocire celor cărora natura perfidă le-a dat simțuri ce nu pot fi potolite! Oamenii calmi, născuți fără instincte violente, trăiesc cinstit din necesitate. Acest lucru este ușor pentru cei pe care nu-i torturează niciodată dorințe turbate. Văd mici burgheze cu sânge rece, cu moravuri rigide, cu o inteligență medie și cu o inimă moderată, țipând de indignare când află greșelile femeilor decăzute. Ah! dumneavoastră dormiți liniștită, într-un pat liniștit, care nu este bântuit de vise nebune. Cei care vă înconjoară sunt ca dumneavoastră, se comportă ca dumneavoastră, apărați de cumințenia instinctivă a simțurilor lor. Abia luptați contra aparențelor de comportament. Numai sufletul dumneavoastră urmează uneori gânduri nesănătoase, fără ca trupul să nu se revolte doar la atingerea ideii tentante. Dar la cei pe care hazardul i-a făcut pasionați, doamnă, simțurile nu pot fi învinse. Puteți opri vântul, puteți opri marea dezlănțuită? Puteți împiedica forțele naturii? Nu. Și simțurile sunt forțe ale naturii, invincibile precum marea și vântul. Ele îl ridică și-l atrag pe om, și-l aruncă în brațele voluptății, fără ca el să poată rezista vehemenței dorinței lui. Femeile ireproșabile sunt femei fără temperament. Sunt

multe. Nu știu dacă sunt mulțumite de virtutea lor, pentru că ele nu trebuie să lupte. Dar niciodată, înțelegeți, niciodată o Mesalina, o Catherine, nu va fi cuminte. Nu poate. Nu este creată pentru mângâierea furioasă. Organele ei nu seamănă cu ale dumneavoastră, carnea ei este diferită, mai vibrantă, mai înnebunită la cel mai mic contact cu o altă carne; și nervii ei lucrează, o răvășesc și o îmblânzesc, în timp ce nervii dumneavoastră nu au simțit nimic. Vreți să încercați să hrăniți un erete cu semințele rotunde pe care le dați papagalului? Sunt două păsări care au un cioc mare și coroiat. Dar instinctele lor sunt diferite. Oh! simțurile! Dacă ați ști ce putere au! Simțurile care vă fac să găfâiți nopți întregi, cu pielea caldă, cu inima zvâcnind, cu spiritul hărțuit de viziuni înnebunitoare! Vedeți, doamnă, oamenii cu principii inflexibile sunt pur și simplu oameni reci, geloși până la disperare pe ceilalți, fără să știe acest lucru. Ascultați-mă!

Cea pe care o voi numi doamna Hélène, avea simțuri. Le avea încă din fragedă copilărie. Acestea s-au trezit în ea o dată cu vorbitul. Îmi veți spune că era bolnavă. De ce? Nu sunteți mai degrabă niște oameni slabi? Mi s-a cerut părerea când avea doisprezece ani. Am constatat că era deja femeie și că era permanent hărțuită de dorințe de dragoste. Simțeau acest lucru doar văzând-o. Avea buze groase, răsfrânte, deschise ca niște flori, un gât puternic, o piele caldă, un nas lat, puțin deschis și palpitant, ochi mari și luminoși, a căror privire aprindea bărbații. Cine ar fi putut deci calma sângele acestui animal înfierbântat? Își petrecea unele nopți plângând fără motiv. Suferea crunt să nu rămână fără mascul. În cele din urmă, au măritat-o la cinsprezece ani. După doi ani, soțul ei a murit de ftizie. Îl epuizase. După optsprezece luni, un altul a avut aceeași soartă. Al treilea a rezistat patru ani, apoi a părăsit-o. Era și timpul. Rămasă singură, a vrut să fie cuminte. Avea toate prejudecățile dumneavoastră.

Până la urmă, m-a chemat într-o zi la ea, pentru că avea crize nervoase care o îngrijorau. Mi-am dat seama imediat că urma să moară din cauza văduviei.

I-am spus acest lucru. Era o femeie cinstită, doamnă; în pofida torturilor pe care le îndura, nu a vrut să-mi urmeze sfatul și să-și facă un amant. În ținutul ei, era considerată nebună. Pentru a-și învinge trupul revoltat, ieșea noaptea și alerga la întâmplare. Apoi cădea în sincope urmate de spasme îngrozitoare.

Trăia singură în castelul ei, situat lângă castelul mamei ei și lângă castelele rudelor ei. Din când în când, mergeam să o văd, fără să știu ce să mai fac împotriva acestei voințe încrâncenate a naturii sau împotriva voinței ei.

Or, într-o seară, în jurul orei opt, când îmi terminam cina, a venit la mine. Imediat ce am rămas singuri, mi-a spus:

— Sunt pierdută! Sunt gravidă!

Am sărit de pe scaun.

— Ce spunei?

— Sunt gravidă.

— Dumneavoastră?

— Da, eu.

Și brusc, privindu-mă fix în ochi, îmi spuse cu o voce sacadată: "Gravidă cu grădinarul meu, doctore. Plimbându-mă prin parc, am avut un fel de leșin. Văzându-mă căzută, bărbatul a alergat și m-a luat în brațe pentru a mă duce în casă. Ce-am făcut? Nu mai știu. L-am îmbrățișat, l-am sărutat? Poate. Îmi cunoașteți nefericirea și rușinea. În cele din urmă, m-a posedat. Sunt vinovată pentru că m-am dăruit lui și a doua zi și în alte dăți. Se terminase. Nu mai știam să rezist!..."

Avu un hohot de plâns în gât, apoi continuă cu o voce plină de mândrie: „Îl plăteam, îl preferam amantului pe care m-ați sfătuit să mi-l fac. M-a lăsat gravidă. Oh! mă destăinui

dumneavoastră fără nicio rezervă și fără nicio ezitare. Am încercat să avortez. Am făcut băi fierbinți, am călărit cai dificili, am făcut gimnastică, am băut droguri, absint, șofran și altele. Dar nu am reușit. Îi cunoașteți pe tata și pe frații mei! Sunt pierdută! Sora mea este măritată cu un bărbat cinstit. Rușinea mea se va răsfrânge și asupra lor. Și gândiți-vă la toți prietenii noștri, la toți vecinii noștri, la numele nostru..., la mama..." Și începu să plângă în hohote.

I-am luat mâinile și i-am pus câteva întrebări. Apoi am sfătuit-o să plece într-o călătorie lungă și să nască undeva departe. Mi-a răspuns: Da...da...da...asta-i..., fără a avea aerul că mă asculta. Apoi a plecat.

Am mers de mai multe ori să o văd. Înnebunise. Ideea acestui copil care creștea în pântecul ei, a acestei rușini vii îi intrase în suflet ca o săgeată ascuțită. Se gândea mereu la acest lucru, nu mai îndrăznea să iasă din casă în timpul zilei, nici să mai vadă pe cineva de teamă să nu-i fie descoperit oribilul secret. În fiecare seară se dezbrăca în fața șifonierului cu oglindă și-și privea pântecul deformat; apoi, se tăvălea pe jos, cu un prosop în gură, pentru a-și înăbuși țipetele. Se trezea de douăzeci de ori pe noapte, aprindea lumânarea și mergea în fața oglinzii late care-i trimitea imaginea gheboasă a corpului ei gol. Atunci, înnebunită, își lovea pântecul cu pumnii pentru a omorî acest copil care o nenorocea. Era o luptă teribilă între ei. Dar copilul nu murea și se mișca tot timpul, ca și cum s-ar fi apărat. Se rostogolea pe jos pentru a-l zdrobi de pământ, încerca să doarmă cu o greutate pe corp pentru a-l sufoca. Îl ura așa cum urăști un dușman înverșunat care-ți amenință viața.

După aceste lupte inutile, aceste eforturi neputincioase pentru a scăpa de el, fugea pe câmp, alerga înnebunită de nefericire și de spaimă. Într-o dimineață, a fost găsită cu picioarele în râu, cu privirile rătăcite; s-a crezut că avea o

criză de delir, dar lumea nu și-a dat seama de nimic. O obseda o idee fixă: să scoată din trupul ei acest copil blestemat.

Or, într-o seară, mama ei îi spuse râzând: “Ce te-ai îngrășat, Hélène! Dacă ai fi căsătorită, aş crede că esti gravidă. “ Cred că aceste cuvinte au fost o lovitură mortală pentru ea. A plecat aproape imediat și s-a întors la ea acasă.

Ce-a făcut? În mod sigur și-a privit iar îndelung pântecul umflat, în mod sigur, l-a lovit, l-a rănit, l-a izbit de colțurile mobilelor, așa cum făcea în fiecare seară. Apoi, desculță, a coborât în bucătărie, a deschis dulapul și a luat un cuțit mare, care este folosit pentru a tăia carnea. A urcat în camera ei, a aprins patru lumânări și s-a așezat pe un scaun de răchită împletită, în fața oglinzii. Exasperată de ura împotriva acestui embrion necunoscut și redutabil, vrând să-l smulgă și să-l omoare în cele din urmă, vrând să-l țină în mâinile ei, să-l sugrume și să-l arunce departe, a apăsât locul în care se mișca această larvă și și-a deschis pântecul cu o singură lovitură de cuțit. Oh! în mod sigur a acționat foarte repede și foarte bine, căci a reușit să-l prindă pe acest dușman pe care nu-l putuse distruge. Îl apucă de un picior, îl smulse din ea și vru să-l arunce în cenușa din șemineu. Dar el era încă agățat de ea prin legături pe care nu a putut să le taie și, înainte de a înțelege ce-i mai rămăsese de făcut pentru a se separa de el, căzu moartă peste copilul înecat într-un val de sânge.

A fost ea foarte vinovată, doamnă?

*

Doctorul tăcu și așteptă. Baroana nu răspunse.

Mama de monștri

Mi-am amintit această poveste oribilă și de această femeie, ieri, când am văzut trecând pe una din plajele iubite de bogătași, o pariziancă tânără, cunoscută, elegantă, fermecătoare, adorată și respectată de toți.

Povestea mea este veche, dar asemenea lucruri nu se uită.

Fusesem invitat de un prieten să stau câțva timp la el, într-un orașel de provincie. Pentru a-mi face onorurile ținutului, acesta m-a plimbat în toate părțile, mi-a arătat peisajele laudate, castelele, fabricile, ruinele, monumentele, bisericile, vechile uși sculptate, copacii de dimensiuni enorme și cu formă ciudată, stejarul Sfântului Andrei și tisa din Roqueboise.

După ce am privit cu exclamații de entuziasm binevoitor toate curiozitățile regiunii, prietenul meu mi-a spus cu un aer necăjit că nu mai era nimic de vizitat. Am respirat ușurat. Urma deci să mă pot odihni puțin, la umbra copacilor. Dar, deodată, el exclamă: „Ah, ba da! Mai avem *mama de monștri*, trebuie să o cunoști!”

L-am întrebat:

„Cine-i mama de monștri?”

El continuă:

„Este o femeie abominabilă, un adevărat demon, o ființă care naște, în fiecare an, de bunăvoie, copii diformi, hidoși, înspăimântători, în fine monștri și care-i vinde prezentatorilor

de curiozități. Din când în când, acești îngrozitori industriași vin să se informeze dacă ea a mai produs vreun avorton și, dacă le place, îl iau, plătind mamei o rentă.

„Are unsprezece avortoni de acest fel. Este bogată.

„Crezi că glumesc, că inventez, că exagerez. Nu, prietene. Nu-ți spun decât adevărul, purul adevăr.

Hai să vedem această femeie. Îți voi spune după aceea cum a ajuns să fie o fabrică de monștri.”

Mă duse la periferie.

Ea locuia într-o căsuță frumoasă, situată la marginea drumului. Era o casă drăguță și bine îngrijită. Grădina, plină cu flori, mirosea frumos. Ai fi putut crede că era locuința unui notar retras din afaceri.

O servitoare ne invită într-un fel de salonaș țărănesc și mizerabila apăru. Avea în jur de patruzeci de ani. Era o persoană înaltă, cu trăsături dure, dar bine făcută, viguroasă și sănătoasă, adevăratul tip de țarancă robustă, jumătate brută, jumătate femeie.

Cunoștea dezaprobarea celor din jur și părea că-i primește pe oameni cu o umilință plină de ură.

Întrebă:

„Ce doresc acești domni?”

Prietenul meu spuse:

„Mi s-a spus că ultimul dumneavoastră copil este normal și că nu seamănă deloc cu frații lui. Am vrut să mă asigur de acest lucru. Este adevărat?”

Ne aruncă o privire vicleană și furioasă în același timp și răspunse:

„O, nu! O, nu! Bietul meu domn. Poate este și mai urât decât ceilalți. Nu am noroc, nu am noroc. Toți sunt la fel, bravul meu domn, toți sunt la fel, este o dezolare. E posibil ca bunul Dumnezeu să fie atât de dur cu o biată femeie singură pe lume, e posibil?”

Vorbea repede, cu privirile plecate, cu un aer ipocrit, asemenea unui animal feroce căruia îi este frică. Îndulcea tonul aspru al vocii și ne miram că aceste cuvinte plângărețe și cântate în falset ieșeau din acest corp mare și osos, foarte puternic, cu ascuțișuri grosolane, care părea făcut pentru gesturi vehemente și pentru a urla precum lupii.

Prietenul meu spuse:

„Am vrea să-l vedem pe micuț.”

Mi se păru că roșește. Poate m-am înșelat?

După câteva clipe de tăcere, ea spuse cu o voce ascuțită:

„La ce v-ar servi?”

Și ridicase capul, măsurându-ne cu priviri bruște, cu flăcări în ochi.

Prietenul meu continuă:

„De ce nu vrei să ni-l arăți? Îl arăți la multă lume. Știi la ce mă refer!”

Ea avu o tresărire și, coborând vocea, stăpânindu-și mânia, strigă:

„De asta ați venit? Pentru a mă insulta? Pentru că pruncii mei sunt ca niște animale? Nu-i veți vedea, nu, nu-i veți vedea; plecați, plecați! Nu știu ce aveți toți de mă înnebuniți așa.”

Se îndrepta spre noi, cu mâinile în șolduri. La sunetul brutal al vocii ei, se auzi din camera vecină un fel de geamăt sau mai degrabă de mieunat, un țipăt lamentabil de idiot. M-am înfiorat până la măduvă. Dădeam înapoi din fața ei. Prietenul meu spuse cu un ton sever:

„Fii atentă, Diavolițo (în popor era numită Diavolița), fii atentă, într-o zi sau alta acest lucru îți va aduce ghinion.”

Ea începu să tremure de furie, agitându-și pumnii, răvășită, urlând:

„Plecați! Ce îmi va aduce ghinion? Plecați! Adunătură de necredincioși!”

Urma să sară la noi. Am fugit cu inima crispată.

Când am ajuns în fața porții, prietenul meu mă întrebă:

„Ei, bine! Ai văzut-o? Ce zici?”

Am răspuns:

„Spune-mi povestea acestei brute.”

Și iată ce îmi povesti în timp ce ne întorceam cu pași lenți pe drumul alb, mărginit de lanuri coapte deja, pe care un vânt ușor, bătând în rafale, le făcea să se onduleze ca o mare calmă.

*

Cândva, această fată era servitoare la o fermă, curajoasă, cuminte și econoamă. Nu i se cunoștea niciun iubit, nu era deloc bănuită de vreo slăbiciune. Făcu o greșală, așa cum fac toate, într-o seară în timpul străngerii recoltei, în mijlocul grămezilor cosite, sub un cer care anunță furtuna, când aerul nemișcat și apăsător pare plin de o căldură de cuptor și îmbibă cu sudoare corpurile cafenii ale băieților și fetelor.

Curând își dădu seama că era însărcinată și fu torturată de rușine și de frică. Voind cu orice preț să-și ascundă nenorocirea, își strângea tare pântecul cu un sistem pe care-l inventase, un corset de forță, făcut din șipci și din sfoară. Cu cât pântecul se umfla din cauza copilului care creștea, cu atât ea strângea mai tare instrumentul de tortură, suferind chinul, dar rezistentă la durere, mereu zâmbitoare și suplă, fără a lăsa să se vadă sau să se bănuiască ceva. Mutila în pântecul ei micuța ființă strânsă de îngrozitoarea mașină, o comprima, o deforma, făcea din ea un monstru. Capul presat se lungi, ieși ascuțit, cu doi ochi mari, bulbucați, ieșiți din orbite. Membrele apăsate pe corp creșcură răsucite ca tulpina de viță-de-vie, se lungiră fără măsură,

terminându-se cu degete asemănătoare picioarelor de păianjen. Corpul rămase foarte mic și rotund ca o nucă.

Născu pe câmp într-o dimineață de primăvară.

Când plivitoarele, care alergaseră să o ajute, au văzut animalul care-i ieșea din corp, au luat-o la fugă țipând. Și zvonul că ea adusese pe lume un diavol s-a răspândit repede în ținut. De atunci lumea o numește „Diavolița”.

A fost alungată de la fermă. A trăit din milă și poate, pe ascuns, și din dragoste, căci era o fată frumoasă și nu toți bărbații se tem de iad.

Își crescă monstrul, pe care de altfel îl ura cu o ură sălbatică și pe care poate că l-ar fi sugrumat dacă preotul, presimțind crima, n-ar fi speriat-o cu amenințarea justiției.

Or, într-o zi, prezentatorii de curiozități, care treceau pe aici, au auzit vorbindu-se despre avortonul înspăimântător și cerură să-l vadă, pentru a-l lua cu ei, dacă le plăcea. Le plăcu și îi dădură mamei cinci sute de franci. Rușinată la început, ea refuză să le arate această specie de animal; dar, când descoperi că valora bani, că întărâta dorința acelor oameni, începu să negocieze, să discute bănuț cu bănuț, incitându-i cu diformitățile copilului ei, ridicând prețurile cu o tenacitate de țăran.

Pentru a nu fi înșelată, făcu un act cu ei. Și ei se angajară să-i dea printre altele patru sute de franci pe an, de parcă ar fi luat acest animal în serviciul lor. Acest câștig neașteptat o înnebuni pe mamă și nu o mai părăsi dorința de a naște un alt fenomen, pentru a-și face rente ca o burgheză.

Cum era fecundă, reuși după placul ei și se pare că a devenit abilă în a varia formele monștrilor în funcție de apăsările la care-i supunea în timpul sarcinii.

A născut lungi și scurți, unii asemănători unor crabi, alții asemănători șopârlelor. Mulți au murit, lucru care a supărat-o. Justiția a încercat să intervină, dar nu s-a putut

dovedi nimic. A fost deci lăsată în pace pentru a-și fabrica monștrii.

Are acum unsprezece care trăiesc, care îi aduc, fie anul bun sau rău, între cinci și șase mii de franci. Numai unul nu este plasat, cel pe care nu a vrut să ni-l arate. Dar nu-l va păstra mult timp, căci este cunoscută acum de toți scamatorii din lume, care vin din când în când, să vadă dacă mai are ceva nou.

Stabilește chiar și o licitație, când subiectul în cauză merită acest lucru.

*

Prietenul meu tăcu. Un dezgust profund îmi dădea senzația de greață, dar și o furie tumultuoasă, un regret că nu am strangulat această brută când am avut ocazia.

Am întrebat:

„Cine-i tatăl?”

Răspunse:

„Nu se știe. El sau ei au o anumită pudoare. El sau ei se ascund. Poate că împart beneficiile.

Nu mă mai gândeam la această poveste veche, când am văzut, pe o plajă la modă, o femeie elegantă, fermecătoare, cochetă, înconjurată de bărbați care o respectau.

Mergeam pe plajă, la brațul unui prieten, medicul stațiunii. După zece minute, am văzut o bonă care supraveghea trei copii care se tăvăleau în nisip.

O pereche de cârje zăcea pe jos și mă impresionează. Mi-am dat seama atunci că acești trei copii erau diformi, gheboși și contorsionați, hidoși.

Doctorul îmi spuse:

„Acestea sunt produsele fermecătoarei femei pe care tocmai ai întâlnit-o.”

Mă străbătu o milă profundă pentru ea și pentru ei. Am exclamat: „O, biata mamă! Cum de mai poate să râdă!”

Prietenul meu continuă:

„Nu o plânge, dragul meu. Trebuie să-i plângi pe bieții copii. Iată rezultatul taliilor rămase subțiri până în ultimul moment. Acești monștri sunt fabricați în corset. Ea știe bine că-și riscă viața. Puțin îi pasă, numai să fie frumoasă și iubită!”

Mi-am amintit-o pe cealaltă, țărancă, Diavolița, care-și vindea fenomenele.

Un milion

Era o familie modestă de funcționari. Soțul, funcționar la minister, corect și meticulos, își îndeplinea cu strictețe datoria. Se numea Léopold Bonnin. Era un tânăr scund care gândea tot ceea ce trebuia gândit. Educat în spirit religios, devenise mai puțin credincios de când Republica tindea la separarea Bisericii de Stat. Spunea foarte tare pe coridoarele ministerului: „Sunt credincios, chiar foarte credincios, dar credincios lui Dumnezeu; nu sunt clerical.” Înainte de orice avea pretenția că este un om cinstit și spunea cu mândrie acest lucru. Într-adevăr, era un om cinstit în sensul cel mai obișnuit al cuvântului. Venea la timp, pleca la timp, nu se plimba și se arăta întotdeauna foarte drept în „problema banilor”. Se căsătorise cu fiica unui coleg sărac, dar a cărei soră era bogată având un milion, după ce se căsătorise din dragoste. Nu avusese copii, ceea ce a fost o mare decepție pentru ea și nu putea să-și lase averea decât nepoatei ei.

Această moștenire era obsesia familiei. Plana asupra casei, asupra întregului minister; se știa că familia Bonnin „va avea un milion”.

Nici tinerii nu aveau copii, dar nici nu voiau, trăind liniștiți în îngusta și placida lor onestitate. Apartamentul lor era curat, ordonat, liniștit, căci erau calmi și moderați în toate; credeau că un copil le-ar tulbura viața, casa, odihna. Nu ar fi făcut nimic pentru a rămâne fără urmași, dar pentru că Cerul nu le-a trimis, era cu atât mai bine. Mătușa cu

un milion era necăjită din cauza sterilității lor și le dădea sfaturi pentru a o face să dispară. Ea încercase cândva, fără rezultat, mii de practici recomandate de prieteni și de ghicitoarele în palmă; de când nu mai avea vârsta de a procrea, i se indicaseră o mie de alte mijloace pe care le credea infailibile, regretând că nu le mai putea încerca, dar se încrâncena să le spună nepoților ei și să le repete mereu: „Ei bine, ați încercat ce v-am sfătuit ieri?”

A murit. În inimile celor doi tineri, acest lucru a fost una din acele bucurii secrete pe care o ascunzi sub doliu față de tine și față de ceilalți. Conștiința se îmbracă în negru, dar sufletul freamătă de bucurie.

Au fost anunțați că un testament fusese depus la un notar. Au alergat acolo după ce au ieșit de la biserică. Fidelă ideii ei fixe de o viață, mătușa lăsa milionul primului născut, părinții beneficiind de rentă până la moartea lor. Dacă tânărul cuplu nu avea un moștenitor în trei ani, această avere va fi dată săracilor.

Au rămas înlemniți, doborâți. Soțul s-a îmbolnăvit și a rămas opt zile acasă fără să se întoarcă la birou. Apoi, după ce s-a vindecat, și-a promis energic să fie tată.

Timp de șase luni s-a încrâncenat să facă acest lucru până a ajuns ca o umbră. Își amintea acum toate mijloacele propuse de mătușă și le punea conștiincios în practică, dar inutil. Voința lui disperată îi dădea o forță factice, care era cât pe ce să-i fie fatală. Anemia îl măcina; s-au temut să nu fie ftizie. Un medic, pe care-l consultară, îl îngrozi și îl convinse să-și reia viața lui liniștită, mai liniștită decât cea de dinainte, cu un regim reconfortant.

La minister circulau zvonuri vesele; se cunoștea dezluzia testamentului și se glumea în toate departamentele pe seama acestei faimoase „lovituri a milionului”. Unii îi dădeau lui Bonnin sfaturi glumețe; alții se ofereau cu

impertinență să ducă la îndeplinire clauza care-l ducea la disperare. Mai ales un celibatar voinic, care trecea drept un petrecăreț teribil și ale cărui aventuri erau celebre prin birouri, îl hărțuia cu aluzii, cu cuvinte deocheate, considerându-se capabil, spunea el, să-l facă să aibă un moștenitor în douăzeci de minute. Într-o zi, Léopold Bonnin se supără și ridicându-se brusc, cu condeiul după ureche, îi aruncă această insultă: „Domnule, sunteți o canalie; dacă nu m-aș respecta, v-aș scuipa în ochi.” Au fost trimiși martori, ceea ce emoționează tot ministerul timp de trei zile. Nu se mai vorbea decât despre ei pe culoare, comunicându-se procese-verbale și puncte de vedere despre ceea ce se întâmplase. În cele din urmă a fost adoptată în unanimitate o redactare de către cei patru delegați și acceptată de cei doi interesați, care, cu un aer grav, au schimbat un salut și o strângere de mână în fața șefului de birou, bolborosind câteva cuvinte de scuză.

În luna următoare, se salutară cu o ceremonie voită și cu o amabilitate foarte mare, ca niște adversari care s-au aflat față în față. Apoi, într-o zi, ciocnindu-se pe un culoar, domnul Bonnin întreabă cu o amabilitate demnă: „V-am lovit, domnule?” Celălalt răspunse: „Nu, domnule.” Începând din acel moment, au considerat că este normal să schimbe câteva cuvinte când se întâlnesc. Apoi, puțin câte puțin, au devenit mai apropiați; s-au obișnuit unul cu celălalt, s-au înțeles, au considerat că nu se cunoscuseră bine și au devenit nedespărțiți.

Dar Léopold nu era fericit în căsnicie. Soția lui îl hărțuia cu aluzii jignitoare, îl martiriza cu subînțelesuri. Și timpul trecea; trecuse deja un an de la moartea mătușii. Moștenirea părea pierdută. Când se așeza la masă, doamna Bonnin spunea: „Nu avem mare lucru la cină; ar fi altfel dacă am fi bogați.” Când Léopold pleca la birou, doamna Bonnin îi spunea în timp ce-i dădea bastonul: „Dacă am avea o rentă

de 50000 de livre, nu ai mai fi nevoit să mergi să muncești din greu acolo, domnule conțopist.” Când doamna Bonnin trebuia să iasă în zilele ploioase, murmură: „Dacă am fi avut o trăsură, n-aș fi fost obligată să mă umplu de noroi pe un asemenea timp.”

Până la urmă, la orice oră, cu orice ocazie, ea părea să-i reproșeze soțului ceva rușinos, considerându-l singurul responsabil, singurul responsabil de pierderea acestei moșteniri. Exasperat, a ajuns să o ducă la un medic cunoscut care, după o lungă consultație, nu se pronunță; el declară că nu vedea nimic, că un astfel de caz era frecvent, că există corpuri așa cum există spirite, că, după ce a văzut atâtea cupluri destrămate pe motiv de nepotrivire de caracter, nu este de mirare să vezi altele sterile pe motiv de incompatibilitate fizică. Consultația i-a costat 40 de franci.

Mai trecu un an. Între cei doi soți fusese declarat război, un război continuu, înverșunat, un fel de ură înspăimântătoare. Și doamna Bonnin repeta întruna: „E dureros să pierzi o avere pentru că te-ai căsătorit cu un imbecil.” sau „Când te gândești că dacă m-aș fi măritat cu alt bărbat, aș fi avut o rentă de 50000 de livre!” sau „Sunt oameni care jenează mereu în viață. Ei strică totul.” Orele de masă și mai ales serile deveniseră imposibile. Pentru că nu mai știa ce să facă și temându-se de o scenă oribilă acasă, Léopold îl invită într-o seară pe prietenul lui Frédéric Morel, cel cu care fusese cât pe ce să se bată în duel. Morel deveni repede prietenul familiei, consilierul ascultat de cei doi soți.

Nu mai erau decât șase luni până la expirarea ultimului termen care dădea milionul săracilor; puțin câte puțin, Léopold își schimba atitudinea față de soția lui, devenea și el agresiv, o înțepa adesea cu insinuări obscure, vorbea într-un mod misterios despre soțiile de funcționari care știuseră să le facă o situație soților lor. Din când în când,

povestea câte o istorie despre avansările surprinzătoare ale unui funcționar: „Micul Ravinot, care era în plus acum cinci ani, tocmai a fost numit sub-șef.” Doamna Bonnin spunea: „Nu ești tu acela care ai putea face la fel.” Atunci Léopold ridica din umeri. „El nu este mai bun decât altul. Are o soție inteligentă, ăsta-i adevărul. A știut să-i placă șefului de departament și să obțină tot ce vrea. În viață trebuie să știi să te aranjezi încât să nu fii înșelat de împrejurări.”

De fapt, ce voia să spună? Ce a înțeles ea? Ce s-a întâmplat?

Fiecare avea un calendar în care marcau zilele care-i mai despărteau de termenul fatal; și în fiecare săptămână simțeau că-i cuprinde o nebunie, o turbare disperată, o exasperare înnebunitoare, cu o asemenea disperare încât ar fi putut fi capabili de o crimă, dacă ar fi trebuit să o comită.

Și iată că-ntr-o dimineață, doamna Bonnin, ai cărei ochi străluceau și al cărei chip părea radios, își puse mâinile pe umerii soțului ei și, privindu-l până în suflet, cu o privire fixă și veselă, spuse încet: „Cred că sunt însărcinată.” A fost atât de șocat încât era cât pe ce să se prăbușească; brusc, își luă soția în brațe, o sărută înnebunit, o așeză pe genunchii lui, o îmbrățișă iar ca pe un copil adorat și, cedând emoției, plânse, plânse în hohote.

După două luni nu mai avea îndoieli. O duse la un medic care să-i constate starea, duse certificatul obținut notarului la care era depus testamentul. Omul legii declară că, din moment ce copilul exista, născut sau pe cale de a fi născut, el se înclina; mai spuse că va amâna executarea testamentului până la terminarea perioadei de sarcină.

Se născu un băiețel pe care-l numiră Dieudonné, în amintirea a ceea ce se practicase cândva în casele regale.

*

S-au îmbogațit.

Or, într-o seară, cînd domnul Bonnin s-a întors acasă unde trebuia să ia cina și prietenul lui Frédéric Morel, soția îi spuse pe un ton simplu: „Tocmai l-am rugat pe prietenul nostru Frédéric să nu mai vină niciodată la noi; a fost nepoliticos cu mine.” O secundă, se uită la ea cu un zâmbet recunoscător în priviri, apoi desfăcu brațele; ea se aruncă în brațele lui și se îmbrățișară mult timp, mult timp ca doi buni soțiori, foarte tandri, foarte uniți, foarte cinstiți.

Și ar trebui să o auziți pe doamna Bonnin vorbind despre femeile care au greșit din dragoste, despre cele pe care un elan mare al inimii le-a aruncat în brațele adulterului.

Abandonatul

„Cred că ești cu adevărat nebună, draga mea, să mergi să te plimbi la țară pe o asemenea vreme. De două luni încoace ai niște idei ciudate. De voie, de nevoie, mă duci pe malul mării, deși de patruzeci și cinci de ani de când suntem căsătoriți, nu ai avut niciodată o asemenea fantezie. Alegi de capul tău Fécamp, un oraș trist, și iată-te prinsă de o asemenea furie de a merge, tu care nu te miști niciodată, încât vrei să te plimbi pe câmp în cea mai caldă zi a anului. Spune-i lui d'Apreval să te însoțească, pentru că el este dispus să-ți îndeplinească toate capriciile. În ceea ce mă privește, merg să-mi fac siesta.”

Doamna de Cadour se întoarce spre vechiul ei prieten:

„Vii cu mine, d'Apreval?”

El se înclină, zâmbind cu o galanterie din timpuri trecute: „Voi merge unde vei merge” spuse el.

„Ei bine, duceți-vă să faceți insolație”, declară domnul de Cadour. Și intră în hotelul din Bains pentru a se odihni o oră sau două.

Îndată ce rămaseră singuri, bătrâna și vechiul ei însoțitor plecară. Strângându-l de mână, ea îi spuse în șoaptă: „În sfârșit! în sfârșit!”

El murmură: „Ești nebună. Te asigur că ești nebună. Gândește-te la ce riști. Dacă acest om...”

Ea tresări: „Oh! Henri, nu spune *acest om* când vorbești despre el.”

El continuă pe un ton repezit: „Ei bine, dacă fiul nostru se îndoiește de ceva, dacă ne bănuiește, te va urî, ne va urî. Te-ai abținut să-l vezi timp de patruzeci de ani. Ce te-a apucat astăzi?”

Merseră pe strada lungă care duce de la mare în oraș. O luară la dreapta pentru a urca dealul de la Etretat. Drumul alb se întindea sub soarele arzător.

Mergeau încet, cu pași mici, prin caniculă. Ea își trecuse brațul pe sub cel al prietenului ei și privea drept în față, cu o privire fixă, obsedată.

Ea spuse: „Deci nici tu nu l-ai revăzut niciodată?”

— Nu, niciodată.

— E posibil?

— Draga mea prietenă, să nu începem din nou această veșnică discuție. Am soție și copii, așa cum și tu ai un soț, deci avem amândoi motive să ne temem de părerea lumii.”

Ea nu răspunse nimic. Se gândea la tinerețea ei îndepărtată, la lucrurile trecute și atât de triste.

O căsătoriseră, așa cum erau căsătorite tinerele. Nu-și cunoștea deloc logodnicul, un diplomat, și, mai târziu, avusese cu el viața tuturor femeilor din lume.

Dar iată că un tânăr, domnul d'Apreval, căsătorit și el, o iubi cu o pasiune profundă; și ea îi cedase în timpul unei lungi absențe a domnului de Cadour, plecat în misiune politică în Indii.

Ar fi putut rezista? Ar fi putut refuza? Ar fi avut forța, curajul să nu-i cedeze când îl iubea și ea? Nu, categoric nu! Ar fi fost prea dur! ar fi suferit prea mult! Ce răutăcioasă și vicleană este viața! Poți evita anumite lovituri ale sorții, poți fugi de destinul fatal? Când ești femeie singură, abandonată, fără tandrețe, fără copii, poți fugi oricând de o pasiune care se trezește în suflet, așa cum ai fugi de lumina soarelui, pentru a trăi până la moarte în întuneric?

Cum își amintea acum toate detaliile, sărutările, zâmbetele lui, felul în care stătea în fața ușii pentru a o privi cum

intra în casă! Ce zile fericite, singurele ei zile frumoase, care trecuseră atât de repede!

Apoi și-a dat seama că este însărcinată! ce spaimă!

Oh! și acea călătorie în sud, acea lungă călătorie, acele suferințe, acele terori neîntrerupte, acea viață ascunsă într-o cabană pe malul Mediteranei, în fundul unei grădini din care nu îndrăznea să iasă!

Cum își amintea zilele lungi pe care le petrecea întinsă sub un portocal, cu ochii ridicați spre fructele roșii, foarte rotunde în frunzișul verde!

Cât ar fi vrut să iasă, să meargă la mare, a cărei mireasmă proaspătă ajungea la ea pe deasupra zidului, ale cărei valuri scurte le auzea pe plajă, a cărei mare întindere albastră o visa, strălucind în soare, cu bărci cu pânze albe și cu un munte la orizont! Dar nu îndrăznea să treacă dincolo de poartă! Dacă ar fi fost recunoscută, deformată așa, arătându-și rușinea sub centura apăsătoare!

Și zilele de așteptare, ultimele zile care torturează! alertele! suferințele amenințătoare! apoi îngrozitoarea noapte! Câte suferințe îndurase!

Și noaptea aceea, ce noapte! Cât a mai gemut și cât a mai țipat! Încă mai vedea fața palidă a amantului ei, care-i săruta mâna în fiecare minut, chipul spân al medicului, boneta albă a moașei.

Și ce lovituri cumplite simțise în inimă auzind acel scâncet slab de copil, acel mieunat, acel prim efort al unei voci umane!

Și a doua zi! a doua zi! singura zi din viața ei când și-a văzut și și-a îmbrățișat fiul, căci de atunci nici măcar nu-l mai zărise vreodată!

Și de atunci, ce lungă existență searbădă, în care plutea tot timpul, tot timpul cu gândul la acest copil. Nu mai revăzuse niciodată, nici măcar o singură dată, această mică ființă

ieșită din ea, fiul ei! I-a fost luat, dus, ascuns. Știa numai că acesta fusese crescut de niște țărani normanzi, că devenise și el un țăran și că era căsătorit, bine căsătorit și bine înzestrat de tatăl lui, al cărui nume nu-l știa. De patruzeci de ani, de câte ori nu voise să meargă să-l vadă, să-l îmbrățișeze! Nu-și imagina că a cescut. Ea se gândea mereu la acea larvă umană, pe care o ținuse într-o zi în brațe și pe care o strânsese la pieptul ei îndurerat.

De câte ori nu-i spusese amantului ei: „Nu mai rezist, vreau să-l văd; voi merge să-l văd. M-am gândit la el tot timpul”

Dar el o împiedicase, o oprise întotdeauna. Ea nu va putea să se abțină, să se stăpânească, celălalt ar ghici și ar exploata-o. Ar fi pierdută.

„Cum o fi?” se întreba ea.

— Nu știu. Nici eu nu l-am mai revăzut.

— E posibil să ai un fiu și să nu-l cunoști deloc? E posibil să-ți fie frică de el, să-l fi aruncat ca pe o rușine?”

Era oribil.

Mergeau pe drumul lung, copleșiți de lumina soarelui, urcând mereu interminabila coastă.

Ea continuă: „Nu este un blestem? Nu am mai avut alt copil. Nu, nu mai puteam rezista dorinței de a-l vedea, dorință care mă obsedează de patruzeci de ani. Voi, bărbații nu înțelegeți acest lucru. Gândește-te că aș fi pe moarte. Și nu l-aș fi revăzut!... revăzut, este posibil? Cum am putut aștepta atâta timp? M-am gândit la el toată viața. Ce viață îngrozitoare am avut din această cauză! Nu m-am trezit nici odată, nici măcar o singură dată, fără ca primul meu gând să nu fie la el, la copilul meu. Cum o fi? Oh! ce vinovată mă simt față de el! Trebuie să-ți fie teamă de lume într-o asemenea situație? Ar fi trebuit să renunț la tot și să-l urmez,

să-l cresc, să-l iubesc. În mod sigur aş fi fost mai fericită. Nu am îndrăznit. Am fost laşă. Cât am suferit! Oh! Cât trebuie să-şi urască mamele aceste biete fiinţe abandonate!”

Se opri brusc, sufocată de hohote de plâns. Întreaga vale era pustie şi mută sub lumina copleşitoare a zilei. Numai lăcustele scoteau strigătul lor sec şi neîntrerupt în iarba galbenă şi rară de pe cele două părţi ale drumului.

„Aşează-te puţin”, spuse el.

Se lăsă condusă până la marginea şanţului şi se prăbuşi, cu faţa în mâini. Părul alb, făcut zuluşi de-o parte şi de alta a feţei, se desfăcuse şi plângea sfâşiată de o durere profundă.

El rămase în picioare în faţa ei, neliniştit, neştiind ce să-i spună. Murmură: „Haide... curaj!”

Ea se ridică: „Voi avea curaj.” Şi, ştergându-şi ochii, reîncepu să meargă cu un pas sacadat de bătrână.

Puţin mai departe, drumul se termina sub un pâlă de copaci, care ascundea câteva case. Auzeau acum zgomotul vibrant şi regulat al unui ciocan de fierar pe o nicovală.

Şi în curând văzură, pe partea dreaptă, o şaretă oprită în faţa unui fel de casă joasă şi, sub un hangar, doi bărbaţi care potcoveau un cal.

Domnul d'Apreval se apropie.

„Este ferma lui Pierre Bénédict?” strigă el.

Unul dintre bărbaţi răspunse: „Luaţi-o pe drumul din stânga, chiar pe lângă cafenea, apoi mergeţi drept înainte; este a treia casă după cea a lui Poret. Există o pancartă chiar lângă barieră. Nu vă puteţi înşela.”

O luară la stânga. Acum ea mergea încet, cu picioarele slăbite, cu inima bătându-i atât de violent încât se sufoca.

La fiecare pas, murmură, ca pentru o rugăciune: „Doamne! Oh! Doamne!” Şi o emoţie teribilă îi strângea gâtul, o făcea să se clatine pe picioare, ca şi cum i-ar fi tăiat cineva gambele. Domnul d'Apreval, nervos, puţin palid, îi

spuse cu bruschețe: „Dacă nu vei ști să te stăpânești mai bine, te vei trăda imediat. Încearcă deci să te stăpânești!”

Ea bâigui: „Dar pot? Copilul meu! Când mă gândesc că-mi voi vedea copilul!”

Mergeau pe unul din acele drumuri de țară încastrat între curțile fermelor, ascuns sub un dublu șir de fagi aliniați pe marginea șanțurilor.

Se treziră deodată în fața unei bariere de lemn care adăpostea un brăduț.

„Aici este”, spuse el.

Ea se opri brusc și privi.

Curtea, plantată cu meri, era mare, se întindea până la căsuța acoperită cu paie. În față, grajdul de cai, hambarul, grajdul de vite, cotețul de păsări. Sub un acoperiș de ardezie, trăsurile, șaretele, tomberonul, cabrioleta. Sub copaci, patru viței pășteau iarba foarte verde. Găini negre rătăceau prin toate colțurile curții.

Niciun zgomot. Ușa casei era deschisă. Dar nu se vedea nimeni. Intrară. Un câine negru ieși imediat dintr-un butoiăș răsturnat la poalele unui păr mare și începu să latre cu furie.

Lângă peretele casei, cum veneai, patru stupi puși pe scânduri își aliniau căpițele de paie.

Ajuns în fața casei, domnul d'Apreval strigă: „E cineva aici?” Apăru o copiliță; era o fetiță de aproximativ zece ani, îmbrăcată cu o bluză și o fustă de lână, cu picioarele goale și murdare, cu un aer timid și prefăcut. Rămase în picioare în pragul ușii, ca pentru a interzice intrarea.

„Ce vreți? spuse ea.

— Tatăl tău este acasă?

— Nu.

— Unde este?

— Nu știu.

— Și mama ta?

— Este la vaci.

— Se întoarce repede?

— Nu știu.

Și, brusc, bătrâna, de parcă s-ar fi temut că cineva ar putea-o lua de acolo, spuse cu o voce repezită:

„Nu plec fără să-l fi văzut.

— Îl vom aștepta, draga mea prietenă.

Și cum tocmai se întorceau, văzură îndreptându-se spre casă o țărancă, purtând două găleți de tablă care păreau grele și pe care soarele cădea uneori cu o lumină strălucitoare și albă.

Șchiopăta de piciorul drept și, cu bustul îmbrăcat într-un tricou maro, decolorat, spălat de ploi, ars de căldura verilor, avea aspectul unei biete servitoare, nenorocită și murdară.

„Iat-o pe mama” spuse fetița.

Când ajunse aproape de casă, femeia îi privi pe străini cu un aer răutăcios și bănuitor; apoi intră în casă ca și cum nu i-ar fi văzut. Părea bătrână, cu un chip slab, galben, dur, acel chip de lemn al țăranilor.

Domnul d'Apreval o chemă.

„Știți, doamnă, am intrat pentru a vă cere să ne vindeți două pahare cu lapte.”

Reapărând în ușă, după ce lăsase jos gălețile, ea mormăi:

„Nu vând lapte.

— Ne este foarte sete. Doamna este bătrână și foarte obosită. Nu există nicio posibilitate să găsim ceva de băut?

Țăranca îi privea cu un ochi neliniștit și viclean.

În cele din urmă, se hotărî.

„Dacă tot sunteți aici, vă voi da lapte”, spuse ea.

Și dispăru în casă.

Apoi fetița ieși, aducând două scaune, pe care le puse sub un măr; apăru și mama cu două boluri de lapte spumos pe care le puse în mâinile celor doi vizitatori.

Apoi rămase în picioare în fața lor ca pentru a-i supraveghea și pentru a le ghici intențiile.

„Sunteți din Fécamp?” îi întrebă.

Domnul d'Apreval răspunse:

„Da, suntem la Fécamp în timpul verii.” Apoi, după o scurtă pauză, el continuă:

„Ați putea să ne vindeți pui în fiecare săptămână?”

Țăranca ezită, apoi răspunse:

„Desigur. Vreți pui?”

— Da, pui.

— Cât îi plătiți la piață?”

Domnul d'Apreval, care nu știa acest lucru, se întoarse spre prietena lui:

„Cât plătești păsările, draga mea, păsările tinere?”

Ea bâigui, cu ochii plini de lacrimi:

„Patru franci și patru franci și jumătate.”

Fermiera o privi pieziș, mirată, apoi întrebă:

„Doamna este bolnavă? Văd că plânge.”

El nu știu ce să răspundă și se bâlbâi:

„Nu... nu... dar ea... și-a pierdut ceasul pe drum, un ceas frumos, și acest lucru a necăjit-o. Dacă-l găsește cineva, ne veți anunța.”

Mama Bénédic, căci așa i se spunea, nu răspunse nimic, privind polonicul.

Și deodată spuse:

„Iată-l pe omul meu!”

Numai ea îl văzuse venind, pentru că era cu fața spre barieră.

Domnul d'Apreval tresări, doamna de Cadour fu cât pe ce să cadă răsucindu-se înnebunită pe scaunul ei.

Un bărbat se afla acolo, la zece pași, trăgând o vacă la capătul unei funii, îndoit, suflând din greu. Fără să se ocupe de vizitatori, acesta spuse:

„Blestemat! Ce mârtoagă!”

Trecu, mergând spre grajdul în care dispăru. Lacrimile bătrânei secaseră brusc și rămase speriată, fără grai, cu mintea goală: „Fiul ei, acesta era fiul ei!”

D'Apreval, care se gândise la acealși lucru, articulă cu o voce tulburată:

„Este domnul Bénédic?”

Bănuitoare, femeia întrebă:

„Cine v-a spus numele lui?”

El continuă:

„Fierarul de la colțul drumului principal.”

Apoi tăcură toți, având ochii fixați pe ușa grajdului. Ușa era un fel de gaură neagră pe peretele casei. Nu se vedea nimic înăuntru, dar se auzeau zgomote vagi, mișcări vagi, pași amortizați de paie de pe jos.

El reapăru în prag, ștergându-și fruntea și se îndreptă spre casă cu un pas mare, care-l ridica de fiecare dată.

Trecu iar prin fața acestor străini, fără să pară că i-a remarcat și spuse soției:

„Du-te să-mi aduci o cană cu cidru, mi-e sete.”

Apoi intră în casă. Fermiera o luă spre beci, lăsându-i singuri pe parizieni.

Și doamna de Cadour, înnebunită, bâigui:

„Să plecăm, Henry, să plecăm.”

D'Apreval o luă de braț, o ridică și susținând-o cu toată puterea, deși ea simțea că va cădea, o duse, după ce aruncase cinci franci pe unul din scaune.

Imediat ce trecură de barieră, ea începu să plângă în hohote, zguduită de durere și bâlbâind:

„Oh! Oh! iată ce ați făcut...”

El era foarte palid. Răspunse cu un ton sec:

„Am făcut ce am putut. Ferma lui valorează optzeci de mii de franci. Este o zestre pe care nu o au toți copiii de burghezi.”

Se întoarseră încet, fără să mai adauge vreun cuvânt. Ea încă plângea. Lacrimile îi curgeau și i se rostogoleau fără încetare pe obraji.

În cele din urmă, se opri din plâns și se întoarseră la Fécamp.

Domnul de Cadour îi aștepta pentru cină. Văzându-i, începu să râdă și să strige:

„Foarte bine, soția mea a făcut insolație. Sunt încântat. Într-adevăr, cred că de câtva timp încoace, își pierde mințile!”

Nu răspunseră nici unul, nici celălalt; și când, frecându-și mâinile, soțul întreabă: „Cel puțin ați făcut o plimbare frumoasă?”, d'Apreval răspunse:

„Încântătoare, dragul meu, încântătoare.”

Şifonierul

După cină, se vorbea despre femei, căci despre ce să vorbeşti între bărbaţi?

Unul dintre noi spuse:

„Ştiţi, mie mi s-a întâmplat o poveste amuzantă în legătură cu acest subiect.”

Şi povesti.

*

Iarna trecută, într-o seară, m-a apucat una din acele plictiseli dezolante, copleşitoare, care cuprind sufletul şi trupul din când în când. Eram acasă, singur singurel şi am simţit că, dacă voi mai sta aşa, voi avea o criză îngrozitoare de tristeţe, una din acele tristeţi care, când revin prea des, duc la sinucidere.

Mi-am pus pardesiul şi am ieşit, fără să ştiu deloc ce voi face. După ce am coborât până la bulevard, am început să rătăcesc de-a lungul cafenelelor aproape goale, căci ploua; cădea una din acele ploi mărunte care udă în aceeaşi măsură spiritul şi hainele, nu una din acele ploi torenţiale care cad în cascadă şi care alungă sub portaluri trecătorii sufocaţi, ci una din acele ploi atât de fine încât nici nu simţi picăturile, una din acele ploi umede care depune pe noi picături imperceptibile şi acoperă imediat hainele cu o spumă de apă foarte rece şi pătrunzătoare.

Ce să fac? Mergeam, mă întorceam, căutam unde să-mi petrec două ore și descopeream pentru prima dată că, seara, nu există un loc de distracție în Paris.

Încele din urmă, m-am hotărât să intru la Folies-Bergères, această distractivă hală cu fete.

Era lume puțină în sala cea mare. Pe culoarul lung, în formă de potcoavă, nu se aflau decât indivizi de proastă calitate, a căror trăsătură comună se vedea în mers, în haine, în tunsoare și în barbă, în pălărie, în culoarea tenului. Abia dacă zăreai din când în când un bărbat pe care să-l consideri spălat în întregime, curat și a cărui îmbrăcăminte să aibă un aspect unitar. În ceea ce privește fetele, mereu aceleași, îngrozitoare pe care le cunoașteți, urâte, obosite, agățătoare și care merg cu pasul lor de vânătoare, cu acel aer de dispreț imbecil pe care și-l iau nu știu din ce motiv.

Îmi spuneam că niciuna din aceste creaturi uzate, mai mult unsuroase decât grase, buhăite în unele părți și slabe în altele, cu burți de canonic și cu picioarele în formă de x, nu merita ludovicul pe care-l obținea cu greu după ce ceruse cinci.

Dar, deodată, am văzut o femeie care mi se păru drăguță, nu foarte tânără, simpatcă, provocatoare. Am oprit-o și, ca un prost, i-am spus prețul meu pentru o noapte. Nu voiam să mă întorc acasă singur, foarte singur; preferam compania și îmbrățișarea acestei femei ușurate.

Am urmat-o. Locuia într-o casă mare, pe strada Martirilor. Lumina de pe casa scării era deja stinsă. Urcam încet, lovind treptele cu piciorul, împiedicându-mă și fără plăcere, în spatele fustei al cărei foșnet îl auzeam în fața mea.

Ea se opri la etajul patru și, după ce închise ușa de afară, mă întrebă:

„Rămâi deci toată noaptea?”

— Desigur. Știi că așa ne-am înțeles.

— Bine, pisoiiul meu, voiam numai să știu. Așteaptă-mă aici un minut, mă întorc imediat.”

Și mă lăsă în întuneric. Am auzit-o închizând două uși, apoi mi se păru că o aud vorbind. Am fost surprins, neliniștit. Îmi trecu prin minte ideea existenței unui proxenet. Dar am pumni și picioare puternice. „Vom vedea” mă gândii. Ascultam cu toată atenția urechilor și spiritului meu. Se mișca, se mergea, ușor, cu mare grijă. Apoi, a fost deschisă o altă ușă și mi se păru că aud iar vorbindu-se, dar în șoaptă.

Se întoarse, aducând o lumânare aprinsă. „Poți intra.” îmi spuse.

Această tutuire era o luare în posesiune. Am intrat și, după ce am traversat sufrageria în care se vedea că nu se mânca niciodată, am intrat în camera caracteristică tuturor „fetelor”, o cameră mobilată, cu perdele din rips și cu plapumă de mătase, de culoare roșu aprins, plină de pete suspecte.

Ea continuă: „Fă-te comod, motănelul meu.”

Am inspectat apartamentul cu o privire bănuitoare. Totuși nimic nu mi se părea neliniștitor.

Ea se dezbracă atât de repede, încât era în pat înainte ca eu să-mi fi scos pardesiul. Începu să râdă: „Ei bine, ce ai? Te-ai transformat în statuie de sare? Haide, grăbește-te!” Am imitat-o și am mers lângă ea.

După cinci minute, simțeam deja o dorință nebună să mă îmbrac și să plec. Dar acea nepăsare copleșitoare, care mă apucase acasă, mă reținea, îmi lua orice putere de a mă mișca și am rămas în pofida dezgustului care mă cuprindea în acest pat public. Farmecul senzual, pe care crezusem că-l văd în această creatură, acolo, la lumina lustrelor de la teatru, dispăruse în brațele mele și nu mai aveam lângă mine, trup lângă trup, decât fata vulgară, la fel ca toate celelalte, al cărei sărut indiferent și complezent avea un iz de usturoi.

Am început să-i vorbesc.

„Locuiești aici de mult timp?”

— De mai bine de șase luni, pe 15 ianuarie.

— Unde locuiai înainte?

— Pe strada Clauzel. Dar portăreasa mi-a făcut șicane și am plecat.”

Și a început să-mi povestească o interminabilă istorie despre portăreasa care-i făcuse tărăboi.

Deodată am auzit o mișcare chiar lângă noi. A fost mai întâi un suspin, pe urmă un zgomot ușor, dar distinct, de parcă cineva căzuse de pe scaun. M-am ridicat brusc în capul oaselor și am întrebat: „Ce-i cu zgomotul ăsta?”

Răspunse cu siguranță și cu calm: „Nu te neliniști, pisoiiul meu, este vecina. Peretele este atât de subțire încât se aude totul, de parcă ar fi aici. Iată niște încăperi mizerabile. Sunt din carton.”

Lenea mea era atât de mare încât m-am afundat iar în cerșafuri. Și am început din nou să vorbim. Obsedat de curiozitatea prostească, acea curiozitate care-i împinge pe toți bărbații să le întrebe pe aceste creaturi despre prima lor aventură, să le descopere prima greșeală, ca pentru a găsi în ele o vagă urmă de inocență, pentru a le iubi poate în amintirea rapidă, evocată de un cuvânt, a candorii și pudorii lor de altădată, am bombardat-o cu întrebări despre primii ei amanți. Știam că va minți. Ce-mi păsa? Poate voi descoperi printre toate minciunile un lucru sincer și emoționant.

„Haide, spune-mi cine a fost.

— A fost un canotor.

— Ah! Povestește-mi! Unde erați?

— Eram la Argenteuil.

— Ce făceai acolo?

— Eram chelnăriță într-un restaurant.

— Ce restaurant?

— Marinarul de apă dulce. Îl știi?

— Drace, la Bonanfan.

— Da, chiar așa.

— Și cum ți-a făcut curte, acest barcagiu?

— În timp ce-i făceam patul. M-a obligat.”

Dar mi-am amintit brusc teoria unui medic al prietenilor mei, un medic observator și filozof, pe care serviciul constant într-un mare spital îl pune în relații cotidiene cu fetele mame și cu prostituatele, cu toate rușinile și toate nenorocirile femeilor, bietelor femei devenite oribila pradă a masculului care hoinărește cu buzunarele pline de bani.

„Întotdeauna, îmi spunea el, o tânără este coruptă de un bărbat din aceeași clasă și de aceeași condiție cu ea. Am volume de observații despre acest lucru. Cei bogați sunt acuzați că ar culege floarea inocenței copilelor din popor. Nu-i adevărat. Bogații plătesc buchetul cules. Culeg și ei, dar la a doua înflorire, ei nu culeg niciodată prima floare.”

Atunci, întorcându-mă spre însoțitoarea mea, am început să râd.

„Știi că-ți cunosc povestea. Dar nu canotorul a fost primul pe care l-ai cunoscut.

— Oh! ba da, pisiul meu, îți jur.

— Minți, pisicuța mea.

— Oh! nu, îți jur.”

Mirată, părea să ezite.

Am continuat: „Sunt vrăjitor, copila mea, sunt hipnotizator. Dacă nu-mi spui adevărul, te voi adormi și-l voi afla.”

Fiind stupidă precum semenele ei, s-a speriat. Bâigui:

„Cum de-ai ghicit?”

Am continuat:

„Hai, vorbește.

— Oh! prima dată n-a fost aproape nimic. Era sărbătoarea satului. Fusesse adus un șef din afară, domnul Alexandre. Imediat ce a sosit, a făcut tot ce a vrut în casă.

Comanda tuturor, patronului, patroanei, de parcă ar fi fost un rege... Era un bărbat înalt și frumos, care nu-și găsea locul în fața cuptorului. Tipa întruna: „Haideți, unt,-ouă,-vin de Madera.” Și trebuia să-i aduci totul repede, alfel se supăra și te ocăra de te făcea să roșești până sub fuste.

„La sfârșitul zilei, a început să fumeze în fața ușii. Și cum treceam pe lângă el cu un vraf de farfurii, îmi spuse așa:”Haide, puștoaico, vii până la malul apei ca să-mi arăți regiunea?” Am mers acolo ca o proastă; abia ajunși la malul apei, m-a forțat atât de repede, încât nici măcar n-am știut ce-mi făcea. Apoi, a plecat cu trenul de ora nouă. Nu l-am mai revăzut de atunci.”

Am întrebat:

„Asta-i tot?”

Bâigui: „Oh! sunt sigură că Florentin este al lui.

— Cine-i Florentin?

— Copilul meu.

— Ah! foarte bine. Și l-ai făcut pe barcagiu să creadă că el este tatăl, nu-i așa?

— Pardon?

— Avea bani barcagiul?

— Da, mi-a lăsat o rentă de trei sute de franci pe numele lui Florentin.”

Începeam să mă distrez. Am continuat:

„Foarte bine, fata mea, foarte bine.Sunteți toate mai puțin proaste decât s-ar crede. Și ce vârstă are acum Florentin?

Ea răspunse:

„Iată că are doisprezece ani. La primăvară va avea prima comuniune.

— Este perfect; și de atunci îți faci meseria liniștită.”

Ea suspină resemnată:

„Fac ce pot...”

Dar un zgomot puternic, care venea chiar din cameră,

mă făcu să sar din pat; era zgomotul unui corp care cade și care se ridică pipăind peretele cu mâinile.

Luasem lumânarea și priveam în jurul meu, speriat și furios. Se ridicase și ea, încercând să mă rețină, să mă oprească, murmurând:

„Nu-i nimic, motănelul meu, te asigur că nu-i nimic.”

Dar descoperisem din ce parte venise acel zgomot bizar. M-am îndreptat direct spre o ușă ascunsă la capătul patului nostru și am deschis-o brusc... și am văzut, tremurând, privindu-mă cu ochi speriați și strălucitori, un biet băiețel, palid și slab, așezat lângă un scaun mare de pai, de pe care tocmai căzuse. De îndată ce mă zări, începu să plângă și întinse brațele spre mama lui:

„Nu-i vina mea, mamă, nu-i vina mea. Am adormit și am căzut. Nu trebuie să mă cerți, nu-i vina mea.”

M-am întors spre femeie și am spus:

„Ce înseamnă asta?”

Părea confuză și dezolată. Îmi spuse cu o voce întretăiată:

„Ce vrei? Nu câștig destul pentru a-l ține la internat. Trebuie să-l țin cu mine și nu am cu ce plăti o cameră în plus. Când nu am pe nimeni, doarme cu mine. Când vine cineva pentru o oră sau două, poate să stea în șifonier, este cuminte și este obișnuit. Dar când cineva rămâne toată noaptea, așa ca tine, acestui copil îi obosește mijlocul să doarmă pe un scaun... Nu-i vina lui... Aș dori să te văd pe tine... dormind toată noaptea pe un scaun... Ai avea ce să-mi povestești...”

Se supăra, se însuflețea, țipa.

Copilul continua să plângă. Un biet copil pipernicit și timid, da, era copilul din șifonier, din șifonierul rece și întunecos, copilul care venea din când în când să ia puțină căldură din patul rămas liber pentru o clipă.

Și mie îmi venea să plâng.

M-am întors să dorm acasă la mine.

Copilul

După ce jurase multă vreme că nu se va căsători nicio-dată, Jacques Bourdillère își schimbă brusc părerea. Acest lucru se întâmplase pe neașteptate, într-o vară, la plajă.

Într-o dimineață, pe când era întins pe nisip, foarte ocupat să privească femeile care ieșeau din apă, un picioruș îl uimise prin frumusețea și drăgălășenia lui. Ridicând privirile mai sus, îl seduse toată persoana. Din această persoană, el nu vedea decât gleznelor și capul care ieșeau dintr-un halat de flanelă albă, încheiat cu grijă. Era considerat senzual și vioi. A fost deci cucerit numai de grația formei; apoi, a fost cucerit de farmecul spiritului unei tinere, simplu și bun, proaspăt precum obraji și buzele ei.

Prezentat familiei, aceasta îl plăcu și el ajunse nebun de dragoste. Când o vedea de departe pe Berthe Lannis, pe plaja lungă de nisip galben, fremăta până în vârful capului. Lângă ea devenea mut, incapabil să spună ceva și chiar să gândească, cu un fel de fierbere în inimă, de bâzâit în urechi, de buimăceală în cap. Așa era dragostea?

Nu știa, nu înțelegea nimic, dar oricum era foarte hotărât să facă din această copilă soția lui.

Părinții ezitară mult timp, reținuți de proasta reputație a tânărului. Se spunea că avea o amantă, o amantă veche, o legătură veche și puternică, unul din acele lanțuri pe care le crezi rupte și care rezistă mereu.

În afară de aceasta, el iubea, pe perioade mai mult sau mai puțin lungi, toate femeile care treceau pe lângă buzele lui.

Atunci el se hotărî, fără măcar să consimtă să o mai revadă o singură dată pe cea cu care trăise mult timp. Un prieten se ocupă de pensia acestei femei, asigurându-i existența. Jacques plăti, dar nu mai vru să se audă vorbindu-se despre ea, pretinzând din acel moment că nu-i știe numele. Ea îi trimisese scrisori pe care el nu le-a deschis. În fiecare săptămână recunoștea scrisul stângaci al abandonatei; și, în fiecare săptămână, rupea brusc plicul, fără să citească niciun rând, niciun singur rând, cunoscând anticipat reproșurile și acuzațiile pe care le conținea scrisoarea.

Cum nu se credea în perseverența lui, a fost supus toată iarna acestei încercări și abia în primăvară a fost acceptată cererea lui în căsătorie.

Căsătoria a avut loc la Paris, în primele zile ale lunii mai.

Hotărâseră că nu vor face călătoria de nuntă clasică. După o mică petrecere, o serată dansantă cu verișoarele, care nu va depăși ora unsprezece, pentru a nu prelungi oboselile acestei lungi zile de ceremonie, mirii trebuia să-și petreacă prima noapte în casa familială, apoi să plece singuri, a doua zi, pe plaja dragă inimilor lor, acolo unde se cunoscuseră și se îndrăgostiseră.

Se înnoptase, lumea dansa în salonul mare. Ei se retrăseră amândoi într-un mic budoar japonez, tapisat cu mătase strălucitoare, abia luminat, în acea seară, de razele discrete ale unei lustre colorate, atârnată de plafon ca un ou enorm. Fereastra întredeschisă lăsa uneori să intre de afară adieri proaspete, mângâieri de aer, care treceau peste fețe, căci seara era caldă și calmă, plină de parfumurile primăverii. Nu spuneau nimic; se țineau de mâini, strângându-și-le uneori cu toată puterea. Ea rămânea cu privirile vagi, puțin pierdută din cauza acestei schimbări importante din viața ei,

dar zâmbitoare, emoționată, gata să plângă, adesea gata să leșine de atâta bucurie, crezând că toată lumea s-a schimbat din cauza a ceea ce i se întâmpla, neliniștită fără să știe de ce și simțindu-și tot trupul, tot sufletul invadate de o nedefinită și delicioasă oboseală.

El o privea cu insistență, zâmbind cu un surâs imobil. Voia să vorbească, nu găsea nimic de spus și stătea acolo, punând toată ardoarea lui în strângerea mâinilor ei. Din când în când, murmură: "Berthe!" și de fiecare dată ea ridică ochii spre el, cu o privire blândă și tandră; se contemplau o secundă, apoi privirea ei cobora, pătrunsă și fascinată de privirea lui.

Nu găseau niciun gând de schimbat. Erau lăsați singuri; dar uneori, o pereche de dansatori arunca spre ei, în trecere, o privire fugitivă, de parcă ar fi fost martoră discretă și confidentă a unui mister.

O ușă laterală se deschise și intră un servitor, care avea pe o tavă o scrisoare urgentă, pe care tocmai o adusese un curier. Jacques luă tremurând această hârtie, cuprins de o frică vagă și neașteptată, frica misterioasă a nenorocirilor bruște.

Privi îndelung plicul al cărui scris nu-l cunoștea deloc, fără să îndrăznească să-l deschidă, dorind nebunește să nu-l citească, să nu știe, să-l pună în buzunar și să-și spună: „Mâine. Mâine voi fi departe, nu mai contează!” Dar, pe un colț, două cuvinte scrise cu litere mari și subliniate: FOARTE URGENT îi atrăgeau atenția și-l îngrozeau. Întrebă: „Îmi dai voie, draga mea?”, desfăcu plicul și citi. Citi scrisoarea, pălind înfiorător, o parcurse dintr-o dată și, lent, păru să citească pe litere.

În momentul în care a ridicat capul, tot chipul îi era răvășit. Bolborosi: „Draga mea... este cel mai bun prieten al meu căruia i s-a întâmplat o mare nenorocire. Are nevoie de mine imediat... imediat... pentru o problemă de viață sau

de moarte. Îmi permiți să lipsesc douăzeci de minute? Mă întorc repede.”

Tremurând, bâigui speriată: „Du-te, dragul meu!” nefiind încă soția lui pentru a îndrăzni să-l interogheze, pentru a cere să știe. Și el plecă. Rămase singură, ascultând cum se dansează în salonul alăturat.

El își luase o pălărie, prima găsită, un pardesiu oarecare și coborî în fugă scările. Înainte de a ajunge în stradă, se opri încă o dată sub becul de gaz din vestibul și reciti scrisoarea.

Iată ce era scris:

„Domnule,

„Tânăra Ravet, fosta dumneavoastră amantă, după câte se pare, tocmai a născut un copil despre care pretinde că ar fi al dumneavoastră. Mama va muri și vă imploră să veniți la ea. Îmi iau libertatea să vă scriu și să vă întreb dacă puteți să-i acordați această ultimă întâlnire acestei femei, care se pare că a fost foarte nefericită și care este demnă de milă.

„Al dvs. Servitor,

Doctorul Bonnard

Când intră în camera muribundeii, ea agoniza deja. La început nu o recunoscuse. Doctorul și două asistente o îngrijeau și pe toată dușumeaua erau găleți pline cu gheață și cerșafuri pline de sânge.

Apa împrăștiată inunda parchetul; două lumânări ardeau pe o mobilă; în spatele patului, într-un mic leagăn de răchită, copilul țipa și la fiecare țipăt al lui mama, chinuită, încerca o mișcare, tremurând sub compresele reci ca gheața.

Sângera; sângera, rănită mortal, omorâtă de această naștere. I se scurgea toată viața; și, în pofida gheții, a îngrijirilor, invincibila hemoragie continua, îi grăbea moartea.

Îl recunosc pe Jacques și vru să ridice brațele; erau atât de slăbite încât nu putu, dar începură să-i curgă lacrimi pe obraji palizi.

El căzu în genunchi lângă pat, îi luă o mână care atârna și o sărută cu frenezie; apoi, puțin câte puțin, se apropie foarte mult de chipul slab care tresărea la atingerea lui. Una dintre asistente, în picioare, cu o lumânare în mână, îi lumina și doctorul, retrăgându-se, privea totul din fundul camerei.

Apoi ea spuse cu o voce slăbită, gâfâită:

„Voi muri, dragul meu; promite-mi că vei rămâne până la sfârșit. Oh! nu mă părăsi acum, nu mă părăsi în ultima clipă!”

El o săruta pe frunte, pe păr, plângând în hohote. Murmură: ” Fii liniștită, voi rămâne.”

Vorbi din nou după câteva minute, atât de chinută și de slăbită era. Continuă: Copilul este al tău. Îți jur în fața lui Dumnezeu, îți jur pe sufletul meu, îți jur în momentul morții mele. Nu am iubit un alt bărbat în afară de tine... Promite-mi că nu-l vei abandona.” El încercă din nou să ia în brațe acest corp sfâșiat, golit de sânge. Înnebunit de remușcări și de supărare, bolborosi: „Îți jur, îl voi crește și îl voi iubi. Nu-l voi abandona.” Atunci ea încercă să-l sărute pe Jacques. Neputând să-și ridice capul epuizat, îi întinse buzele livide într-o chemare de sărut. Se apropie de gura ei pentru a culege această lamentabilă și imploratoare mângâiere. Liniștită puțin, ea murmură: „Adu-l, vreau să văd dacă-l iubești.”

Se duse să ia copilul.

Îl puse ușor pe pat, între ei, și copilul se opri din plâns. Ea murmură: „Nu te mișca!” Și el nu se mișcă. Rămase acolo, ținând în mâna lui fierbinte această mână scuturată de frisoanele agoniei, așa cum ținuse mai devreme o altă mână pe care o crispau frisoanele iubirii. Din când în când, se uita la ceas cu o privire fugitivă, pândind limba care trecuse de miezul nopții, apoi de ora unu, apoi de ora două.

Doctorul plecase; cele două asistente, după ce dăduseră târcoale câtva timp, cu un pas ușor prin cameră, somnolau acum pe scaune. Copilul dormea și mama, cu ochii închiși, părea să se odihnească și ea.

Deodată, când lumina ștersă a zilei se strecura printre perdelele trase, ea întinse brațele cu o mișcare atât de bruscă și de violentă încât fu cât pe ce să trântască pe jos copilul. Un fel de horcăit i se auzi din gât: apoi rămase pe spate, nemișcată, moartă.

Asistentele declarară: „S-a terminat.”

El privi pentru ultima oară această femeie pe care o iubise, apoi ceasul care bătea ora patru și, uitându-și parde-siul, fugi în costumul lui negru, cu copilul în brațe.

După ce o lăsase singură, tânăra lui soție îl așteptase, destul de calmă la început, în micul budoar japonez. Apoi, văzând că nu mai apare, se întoarse în salon, cu un aer indiferent și liniștit, dar îngrozitor de neliniștită. Văzând-o singură, mama ei o întrebă: „Unde-i soțul tău?” Ea răspunse: „În camera lui, se va întoarce.”

După o oră, cum toată lumea o întreba, ea spuse adevărul despre scrisoare și despre chipul răvășit al lui Jacques, cât și despre temerile ei legate de o nenorocire.

Continuă să aștepte. Invitații plecaseră; rămăseseră doar rudele mai apropiate. La miezul nopții au culcat-o pe mirea care plângea în hohote. Mama ei și cele două mătuși, așezate în jurul patului, o ascultau cum plânge, tăcute și necăjite... Tatăl plecase la comisarul de poliție pentru a căuta informații.

La ora cinci, se auzi un zgomot ușor pe coridor; o ușă se deschise și se închise ușor; apoi, brusc, un țipăt asemănător unui mieunat de pisică răsună în casa tăcută. Toate femeile săriră în picioare și Berthe, în pofida voinței mamei și a mătușilor, ieși prima, îmbrăcată cu halatul de

noapte. În mijlocul camerei, Jacques, livid, gâfâind, ținea un copil în brațe.

Cele patru femei îl priviră îngrozite; dar Berthe, devenită deodată foarte curajoasă, cu inima crispată de spaimă, alergă spre el: „Ce s-a întâmplat, spune, ce s-a întâmplat?”

El avea un aer de nebun; răspunse cu o voce sacadată: „Se întâmplă... se întâmplă... că am un copil și că mama lui tocmai a murit...” Și arăta în mâinile lui stângace acel boț de om care urla.

Fără să spună un singur cuvânt, Berthe luă copilul, îl sărută, îl strânse la piept, apoi, ridicându-și spre soțul ei ochii plini de lacrimi: „Spui că mama lui a murit?” El răspunse: „Da, cu puțin timp înainte... în brațele mele... O terminasem cu ea din vară... N-am știut nimic... doctorul m-a chemat...”

Atunci Berthe murmură: „Ei bine, vom crește acest copil.”

Tăticul lui Simon

Tocmai sunase ora douăsprezece. Ușa școlii se deschise și elevii se năpustiră, îmbrâncindu-se pentru a ieși mai repede. Dar în loc să se împrăstie repede și să meargă acasă să mănânce, așa cum făceau în fiecare zi, se opriră după câțiva pași, se adunară în grupuri și începură să șușotească. Făceau așa pentru că în acea dimineață, Simon, fiul lui Blanchotte, venise la școală pentru prima oară.

Toți auziseră vorbindu-se despre Blanchotte în familiile lor; și, deși i s-a făcut o primire bună în public, mamele o tratau între ele cu un fel de compasiune puțin disprețuitoare, care-i cuprinsese și pe copii, chiar dacă aceștia habar n-aveau de ce.

În ceea ce-l privește pe Simon, copiii nu-l cunoșteau, căci acesta nu ieșea niciodată și nu alerga cu ei pe ulițele satului sau pe malurile râului. De aceea nu-l iubeau deloc; și fu cu o anumită bucurie, amestecată cu o mirare considerabilă, că-l acceptară; își repetaseră însă unul celuilalt o frază spusă de un băiat de paisprezece sau cincisprezece ani care, după cum clipea din ochi, părea să știe mai mult:

„Știți... Simon... ei bine, el nu are tată.”

Fiul lui Blanchotte apăru și el în pragul școlii.

Avea șapte sau opt ani. Era puțin palid, foarte curat, cu un aer timid, aproape stângaci. Se întorcea la mama lui când grupurile de colegi, șușotind încă și privindu-l cu ochii șireți și cruzi ai copiilor care se gândesc la o lovitură răutăcioasă,

îl înconjurară treptat și, în cele din urmă, îl prinseră la mijloc. El rămase acolo, nemișcat în mijlocul lor, fără să înțeleagă ce voiau să-i facă. Dar puștiul care adusese vestea, îngâmfat de succesul obținut deja, îl întrebă:

„Cum te cheamă?”

El răspunse: „Simon.”

— Simon și mai cum?” continuă celălalt.

Copilul repetă derutat: „Simon.”

Puștiul îi strigă: „Se numește Simon ceva... acesta nu este un nume... Simon.”

Și el, gata să plângă, răspunse pentru a treia oară:

„Mă numesc Simon.”

Ștregarii începură să râdă. Puștiul triumfător ridică vocea: „Vedeți clar că nu are tată.”

Se făcu o tăcere profundă. Copiii erau stupefiați de acest lucru extraordinar, imposibil, monstruos — un băiat care nu are tată; îl priveau ca pe un fenomen, ca pe o ființă în afara naturii și simțeau crescând în ei acel dispreț, inexplicabil până atunci, pe care-l aveau și mamele lor pentru Blanchotte.

În ceea ce-l privește pe Simon, el se sprijinise de un copac, pentru a nu cădea; și rămase ca doborât de un dezastru ireparabil. Încercă să se explice. Dar nu putea găsi nimic pentru a le răspunde și pentru a dezminți acest lucru îngrozitor că el nu avea tată. În cele din urmă, livid, le strigă la întâmplare: „Ba da, am unul.”

— Unde este?” întrebă puștiul.

Simon tăcu; nu știa. Copiii râdeau, foarte excitați; și acești copii ai câmpurilor, mai apropiați de animalele sălbatice, simțeau aceeași nevoie crudă care împinge găinile dintr-un coteț să o omoare pe una dintre ele imediat ce aceasta este rănită. Deodată Simon văzu un vecin, fiul unei văduve, pe care-l văzuse mereu, asemeni lui, singur cu mama lui.

„Nici tu, spuse el, nici tu nu ai tată.

— Ba da, răspunse celălalt, eu am unul.

— Unde este? ripostă Simon.

— A murit, declară copilul cu o mândrie superbă, tatăl meu este în cimitir.”

Un murmur de aprobare se auzi printre copii, de parcă faptul că-l avea pe tatăl lui în cimitir l-ar fi înălțat pe colegul lor pentru a-l zdrobi pe celălalt, care nu avea tată deloc. Și aceste pușlamale, ai căror tați erau în cea mai mare parte răi, bețivi, hoți și violenți cu nevestele lor, se împingeau strângându-se din ce în ce mai mult, de parcă ei, cei legitimi, ar fi vrut să-l sufocă printr-o apăsare pe cel care era în afara legii. Deodată, unul care se afla lângă Simon, scoase limba cu un aer rătăcios și îi strigă:

„Nu ai tată! nu ai tată!”

Simon îl înșfăcă de păr cu ambele mâini și începu să-l lovească dur cu piciorul, în timp ce celălalt îi mușca obrazul cu cruzime. Se produse o busculadă enormă. Cei doi luptători fură despărțiți și Simon se trezi lovit, rupt, rănit, tăvălit pe jos, în mijlocul cercului de obrăznicături care aplaudau. În timp ce se ridica, scuturându-și mașinal biata lui bluză plină de praf, cineva îi strigă:

„Du-te și spune-i tatălui tău.”

Atunci simți în inimă o mare prăbușire. Ei erau mai puternici decât el, îl bătuseră și nu putea să le răspundă deloc, căci știa bine că era adevărat: nu avea tată. Plin de orgoliu, încercă preț de câteva secunde să lupte contra lacrimilor care-l gâtuiau. Se sufocă, apoi, fără țipete, începu să plângă cu sughițuri, care-l zguduiau puternic.

Atunci o bucurie feroce izbucni în tabăra dușmanilor lui și, în mod firesc, asemeni sălbaticilor în bucuriile lor teribile, se prinseră de mâini și începură să danseze în jurul lui, repetând ca pe un refren: „Nu ai tată! nu ai tată!”

Dar Simon încetă brusc să mai plângă. O furie turbată îl înnebuni. Sub picioarele lui erau pietre; le adună și le aruncă în dușmanii lui cu toată puterea. Îi atinse pe doi sau trei care fugiră; și avea un aer atât de cumplit că se stârni panica printre ceilalți. Lași, așa cum este gloata în fața unui om disperat, se împrăștiară și o luară la fugă.

Rămas singur, copilașul fără tată începu să alerge spre câmp; o amintire îl făcu să ia o hotărâre importantă: voia să se înece în râu.

Într-adevăr, își amintise că, în urmă cu opt zile, un biet diavol se aruncase în apă pentru că nu mai avea bani. Simon era acolo când l-au scos din apă; și tristul omuleț, care de obicei i se părea lamentabil, murdar și urât, îl frapase atunci cu aerul lui liniștit, cu obrajii lui palizi, cu lungă barbă udă și cu ochii lui închiși, foarte calmi. Cineva de pe margini spusese: „A murit”. Altcineva adăugase: „Acum este fericit.” Și Simon voia să se înece, pentru că nu avea tată, asemeni acestui nenorocit care nu avea bani.

Ajunse chiar lângă apă și o privi cum curgea. Câțiva pești zburdau, rapizi, în curentul limpede și, uneori, făceau o mică săritură și înghițeau muștele care zburau la suprafață. Încetă să mai plângă pentru a-i putea vedea, căci manejul lor îl interesa mult. Dar, din când în când, așa cum în timpul acalmiilor unei furtuni izbucnesc deodată rafale puternice de vânt care fac să trosnească arborii și se pierd la orizont, îi revenea acest gând dureros: „Mă voi îneca pentru că nu am tată.”

Era foarte cald și foarte frumos. Soarele blând încălzea iarba. Apa lucea ca o oglindă. Și Simon trăia acele minute de beatitudine, de moleșală care vin după lacrimi, când dorea cu ardoare să adoarmă acolo, pe iarbă, în căldură.

O broscuță verde îi sări la picioare. Încercă să o prindă. Îi scăpă. O urmări și o rată de trei ori la rând. În cele din

urmă o prinse de vârful picioruşelor din spate şi începu să râdă văzând eforturile pe care le făcea broscuţa pentru a scăpa. Îşi aduna picioarele mari, apoi, cu o detentă bruscă, le întindea la fel de brusc, tari ca două bare, în timp ce, cu ochiul rotund cu cercul lui auriu, bătea aerul cu picioarele din faţă care se agitau ca nişte mâini. Aceasta îi aminti de o jucărie făcută din şipci, bătute cu cuie în zigzag, unele peste altele şi care, printr-o mişcare asemănătoare, dirijau mişcările soldăteilor fixaţi deasupra. Atunci se gândi la casa lui, apoi la mama lui şi, cuprins de o mare tristeţe, începu iar să plângă. Simţi frisoane în membre; îngenunchie şi spuse rugăciunea, aşa cum făcea înainte de a adormi. Dar nu putu să o termine căci hohotele de plâns reveniră atât de repede, atât de tumultuoase încât îl invadară cu totul. Nu mai gândea; nu mai vedea nimic în jurul lui şi nu mai făcea altceva decât să plângă.

Deodată, o mână grea se lăsă pe umărul lui şi o voce groasă îl întrebă: „Ce îţi provoacă atâta suferinţă, piciul meu?”

Simon se întoarse. Un muncitor solid, care avea barba şi părul negre şi cârlionţate, îl privea cu blândeţe. Răspunse cu ochii şi cu gâtul plini de lacrimi:

„M-au bătut... pentru că... eu... eu ... nu am... tată... nu am tată.

— Cum aşa? spuse bărbatul zâmbind, doar toată lumea are unul.” Copilul continuă cu greu, printre spasmele nefericirii sale: „Eu... eu... eu nu am.” Atunci muncitorul deveni serios; îl recunoscuse pe fiul lui Blanchotte şi, deşi nou venit în ţinut, îi ştia vag povestea.

„Haide, spuse el, consolează-te, băiatul meu, vino cu mine la mama ta. Îţi vom da... un tată.”

Începură să meargă, cel mare ţinându-l de mână pe cel mic şi bărbatul zâmbi din nou, căci nu se supăra să o vadă pe această Blanchotte, care, după cum se povestea, era una

din cele mai frumoase fete din ținut; și poate că-și spunea, în mintea lui, că o tinerețe care greșise mai putea încă să greșească.

Ajunseră în fața unei căsuțe albe, foarte curată.

„Am ajuns”, spuse copilul și strigă: „Mamă!” Apăru o femeie și muncitorul încetă brusc să mai zâmbească, căci înțelesese imediat că nu se poate glumi cu această fată palidă, care rămăsese severă în ușa, ca pentru a interzice unui bărbat să treacă pragul casei în care ea fusese deja trădată de altul.

Intimidat și cu șapca în mână, el bolborosi:

„Uitați, doamnă, vă aduc băiețelul care se rătăcise lângă râu.”

Dar Simon sări de gâtul mamei lui și îi spuse plângând:

„Nu, mamă, am vrut să mă înec, pentru că ceilalți m-au bătut... m-au bătut... pentru că eu nu am tată.”

O roșeață puternică acoperi obrații tinerei femei și, rănită până în străfundul ființei sale, își îmbrățișă cu putere copilul, în timp ce lacrimi repezi îi curgeau pe față. Emoționat, bărbatul rămăsese acolo, fără să știe cum să plece. Dar, deodată Simon alergă spre el și-i spuse:

„Vreți să fiți tatăl meu?”

Se făcu o liniște adâncă. Blanchotte, mută și torturată de rușine, se sprijinea de perete, cu amândouă mâinile pe inimă. Văzând că nu i se răspunde, copilul continuă:

„Dacă nu vreți, mă voi întoarce să mă înec.”

Muncitorul luă în glumă acest lucru și răspunse râzând:

„Desigur, doresc acest lucru.

— Cum te cheamă, întrebă atunci copilul, pentru a le răspunde celorlalți când vor dori să-ți știe numele?

— Philippe, răspunse bărbatul.

Simon tăcu o secundă pentru a memora bine acest nume, apoi întinse brațele, complet consolată, spunând:

„Ei bine, Philippe, ești tatăl meu.”

Ridicându-l de la pământ, muncitorul îl sărută brusc pe obraji; apoi o luă la fugă foarte repede, cu pași mari.

A doua zi, când copilul intră în școală, un răs răutăcios îl întâmpină; și la ieșire, când băiatul vru să reînceapă, Simon îi aruncă în față aceste cuvinte, așa cum ar fi făcut cu o piatră: „Tatăl meu se numește Philippe.”

Urlete de bucurie izbucniră din toate părțile: „Philippe cine?... Philippe ce?... Ce-i asta, Philippe?... Unde l-ai găsit pe Philippe al tău?”

Simon nu răspunse nimic; și, neclintit în credința lui, îi sfida cu privirea, gata să se lase mai degrabă martirizat decât să fugă din fața lor. Învățătorul îl salvă și Simon se întoarse la mama lui.

Timp de trei luni, voinicul muncitor Philippe trecu adesea pe lângă casa lui Blanchotte și uneori îndrăzneă să-i vorbească atunci când o vedea cosând lângă fereastră. Ea îi răspundea politicos, întotdeauna serioasă, fără să râdă niciodată cu el și fără să-l lase să intre în casă. Totuși, puțin îngâmfat, ca toți bărbații, el își imagină că ea era mai roșie decât de obicei când vorbea cu el.

Dar o reputație pătată este atât de greu de refăcut și rămâne mereu atât de fragilă încât, în pofida rezervei întunecate a lui Blanchotte, se bârfea deja în sat.

În ceea ce-l privește pe Simon, el își iubea mult noul tată și, la sfârșitul zilei, se plimba cu el aproape în fiecare seară. Mergea conștiincios la școală și trecea foarte mândru prin mijlocul colegilor lui, fără să le răspundă niciodată.

Totuși, într-o zi, băiatul care-l atacase primul îi spuse:

„Ai mințit, nu ai un tată care se numește Philippe.

— De ce spui asta?” întrebă Simon foarte emoționat.

Băiatul își freca mâinile. El continuă:

„Pentru că dacă ai avea unul, ar fi soțul mamei tale.”

Simon se tulbură în fața justetei acestui gânditor; totuși răspunse: „Cu toate acestea, este tatăl meu.

— Acest lucru este posibil, spuse băiatul ricanând, dar nu este în întregime tatăl tău.”

Micuțul lui Blanchotte lăsă capul în jos și se duse să viseze pe lângă forja lui Loizon, unde lucra Philippe.

Această forjă era aproape acoperită de copaci.

Era foarte întuneric aici; doar strălucirea unui cuptor mare lumina cu reflexii puternice; cinci forjori cu brațele dezgolate loveau pe nicovalele lor cu un zgomot teribil. Stăteau în picioare, aprinși, ca niște demoni, cu ochii fixați pe fierul înroșit pe care-l torturau și gândirea lor grea urca și cădea o dată cu ciocanele.

Simon intră fără să fie văzut și merse încet să-l tragă de mânecă pe prietenul lui. Acesta se întoarse. Deodată, lucrul se întrerupse și toți bărbații priviră, foarte atenți. Atunci, în mijlocul acestei liniști atât de neobișnuite, se auzi vocea slabă a lui Simon.

„Spune-mi, Philippe, băiatul lui Michaude mi-a spus adineauri că tu nu ești chiar tatăl meu.

— De ce?” întrebă muncitorul.

Copilul răspunse cu toată naivitatea lui: „Pentru că tu nu ești soțul mamei mele.” Nu râse nimeni. Philippe rămase în picioare, sprijinindu-și fruntea pe dosul mâinilor lui puternice pe care le susținea mânerul ciocanului lui pus vertical pe nicovală. Visa. Cei patru colegi îl priveau și, foarte mic printre acești uriași, Simon aștepta cu teamă. Deodată, unul dintre fierari, răspunzând gândului celorlalți, îi spuse lui Philippe:

„Cu toate acestea, Blanchotte este o fată bună și cumsecade, curajoasă și așezată la casa ei, în pofida nefericirii sale; ar fi o soție demnă de un bărbat cinstit.

— E-adevărat”, spuseră ceilalți trei.

Muncitorul continuă:

„Este vina ei, a acestei fete, dacă a greșit? I se promisese căsătoria și cunosc mai mult decât una care este respectată astăzi și care a făcut același lucru.

— E-adevărat”, răspunseră în cor cei trei bărbați.

El continuă: „Cât a suferit biata de ea pentru a-și crește singură băiatul și cât a plâns de când nu mai iese din casă decât pentru a merge la biserică, numai Dumnezeu știe.

— Și acest lucru e-adevărat”, spuseră ceilalți.

Apoi nu se mai auziră decât foalele care ațâțau focul din cuptor. Brusc, Philippe se aplecă spre Simon:

„Du-te și spune-i mamei tale că voi veni să-i vorbesc diseară.”

Apoi, împinse copilul de umeri afară.

Se întoarse la munca lui și cele cinci ciocane căzură din nou simultan pe nicovale. Bătură astfel fierul până seara, viguroase, puternice, vesele ca niște ciocane satisfăcute.

Dar, așa cum clopotul unei catedrale răsună în zilele de sărbătoare mai tare decât dangătul celorlalte clopote, tot așa ciocanul lui Philippe domina zgomotul celorlalte ciocane: lovea din secundă în secundă cu un vacarm asurzitor. Și el, cu privirea înflăcărată, forja cu pasiune, în picioare, printre scânteii.

Cerul era plin de stele când el veni să bată la ușa lui Blanchotte. Avea cămașa de duminică, o cămașă curată și barba frezată. Femeia apărură în prag și-i spuse cu un aer jenat: „Nu e bine să veniți așa după căderea nopții, domnule Philippe.”

El vru să răspundă, mormăi și rămase încurcat în fața ei.

Ea continuă: „Înțelegeți foarte bine că nu mai trebuie ca lumea să vorbească despre mine.”

Atunci, el spuse deodată:

„Ce vă mai pasă dacă vreți să fiți soția mea!”

Nu-i răspunse nicio voce, dar crezu că aude în umbra camerei zgomotul unui corp care se prăbușea. Întră repede

și Simon, care era culcat în patul lui, desluși sunetul unui sărut și câteva cuvinte pe care mama lui le murmură. Apoi, deodată, se simți ridicat în brațele prietenului lui și acesta, ținându-l în brațele lui de Hercule, îi strigă:

„Le vei spune colegilor tăi că tatăl tău este Philippe Remy, fierarul care va veni să-i tragă de urechi pe toți cei care îți vor mai face vreun rău.”

A doua zi, cum clasa era plină și ora urma să înceapă, micul Simon se ridică în picioare, foarte palid și, cu buzele tremurându-i, spuse cu o voce limpede: „Tatăl meu este Philippe Remy, fierarul și a promis că-i va trage de urechi pe toți cei care-mi vor face vreun rău.”

De data aceasta nu mai răsă nimeni, pentru că toți îl cunoșteau bine pe Philippe Remy, fierarul, și pentru că era un tată de care oricine ar fi fost mândru.

Testamentul

Îl cunoșteam pe acest tânăr care se numea René de Bourneval. Era o persoană pe care-ți plăcea să o frecventezi, deși puțin cam tristă. Părea sătul de toate, foarte sceptic, de un scepticism precis și mușcător, deosebit de priceput să desființeze cu un singur cuvânt toate ipocriziile mondene. Repeta adesea: „Nu există oameni cinstiți sau cel puțin nu sunt așa în comparație cu secăturile.” Avea doi frați, domnii de Courcils, cu care nu se vedea deloc. Credeam că este din altă căsătorie, date fiind numele lor diferite. Mi se spusese de mai multe ori că o poveste bizară se petrecuse în această familie, dar nu mi s-a dat niciun detaliu. Acest bărbat îmi plăcea, ne-am împrietenit repede. Într-o seară, cum luasem cina doar cu el, l-am întrebat din întâmplare: „V-ați născut din prima sau din a doua căsătorie a doamnei, mama dumneavoastră?” L-am văzut pălind puțin, apoi roșind; tăcu preț de câteva secunde, vizibil încurcat. Apoi zâmbi, într-un mod melancolic și blând care îi era caracteristic și spuse: „Dragul meu prieten, dacă nu te plictisești deloc, îți voi da câteva detalii neobișnuite despre originea mea. Te știu un bărbat inteligent, nu cred deci că prietenia ta va suferi din această cauză și, dacă ar trebui să sufere, nu aș mai vrea să fii prietenul meu.

*

Mama mea, doamna de Courcils, era o biată femeie timidă, cu care soțul ei se căsătorise pentru avere. Toată

viața ei a fost o martiră. Având o inimă iubitoare, temătoare, delicată, a fost mereu tratată cu asprime de cel care ar fi trebuit să fie tatăl meu, unul din acei bătărași pe care lumea îi numește gentelmenii de la țară. După o lună de căsătorie, el trăia cu o servitoare. Printre altele, i-au fost amante nevestele și fiicele fermierilor lui; ceea ce nu l-a împiedicat să aibă doi copii cu soția lui; ar trebui să spunem trei, numărându-mă și pe mine. Mama nu spunea nimic; trăia în această casă mereu zgomotoasă precum acei șoricești care alunecă pe sub mobilă. Ștearsă, temătoare, fremătândă, privea oamenii cu ochi neliniștiți și limpezi, mereu mobili, ochii unei ființe speriate, pe care frica nu o părăsește niciodată. Era totuși frumoasă, foarte frumoasă, cu părul de un blond cenușiu, de un blond timid, de parcă părul ar fi fost puțin decolorat de temerile ei permanente.

Printre prietenii domnului de Courcils, care veneau în mod constant la castel, se afla un fost ofițer de cavalerie, văduv, un bărbat temut, tandru și violent, capabil de rezoluțiile cele mai energice, domnul de Bourneval, al cărui nume îl port. Era un bărbat înalt și slab, cu mustați mari și negre. Îi semănă mult. Era un bărbat citit și gândea diferit de cei din clasa lui. Străbunica lui fusese o prietenă a lui J.-J. Rousseau și s-ar fi spus că el moștenise ceva din această legătură a unui strămoș. Știa pe de rost *Contractul social* și *Noua Eloiză* și toate acele cărți filozofice care au pregătit cu mult timp în urmă viitoarea răsturnare a obiceiurilor străvechi, a prejudecăților noastre, a legilor noastre perimate, a moralei noastre imbecile.

A iubit-o pe mama mea și se pare că și ea l-a iubit. Această legătură a rămas atât de secretă încât nimeni nu a bănuț-o. Biata femeie, neglijată și tristă, trebuie să se fi atașat de el din disperare și să-și fi însușit felul lui de-a gândi, teoriile sentimentului liber, curajul iubirii independente;

dar, pentru că era atât de fricoasă încât nu îndrăznea nicio dată să vorbească, totul a fost refulat, condensat, presat în inima ei care nu s-a deschis niciodată.

Cei doi frați ai mei erau duri cu ea; ca și tata, nu o mângâiau deloc și, obișnuiți ca ea să nu conteze în casă, o tratau aproape ca pe o servitoare.

Am fost singurul dintre copii care a iubit-o cu adevărat și pe care ea l-a iubit.

Aveam atunci optsprezece ani. Pentru ca să înțelegi ce va urma, trebuie să adaug că soțul ei primise o hotărâre judecătorească, că fusese pronunțată o separare a bunurilor în favoarea mamei mele, care, datorită artificiilor legii și devotamentului inteligent al unui notar, păstrase dreptul de a-și face testamentul după cum voia.

Am fost deci anunțat că exista un testament la acest notar și că eram invitați să asistăm la citirea lui.

Îmi amintesc, de parcă ar fi fost ieri, această revendicare din fundul mormântului a acestei martire zdrobită în timpul vieții de moravurile noastre și care arunca din sicriul ei închis un apel disperat la independență.

A fost o scenă grandioasă, dramatică, burlescă, surprinzătoare, creată de revolta postumă a acestei moarte, de acest strigăt de libertate.

Cel care se credea tatăl meu, un bărbat gras și sanguin, care te făcea să te gândești la un măcelar, și frații mei, doi băieți viguroși de douăzeci și de douăzeci și doi de ani, așteptau liniștiți pe scaunele lor. Domnul de Bourneval, invitat și el, intră și se așeză în spatele meu. Era strâns în redingota lui, foarte palid și își mușca des mustața, albă acum. Fără îndoială se aștepta la ceea ce urma să se întâmple. Notarul încuie ușa de două ori și începu citirea testamentului, după ce rupsesse în prezența noastră sigiliul de ceară roșie de pe plicul al cărui conținut nu-l cunoștea.

Prietenul meu tăcu brusc, se ridică, apoi merse să ia din birou o hârtie veche, o desfăcu, o sărută îndelung, apoi continuă:
Iată testamentul iubitei mele mame:

„Eu, subsemnata, Anne-Catherine-Geneviève-Mathilde de Croixluce, soție legitimă a lui Jean-Léopold-Joseph-Gontran de Courcils, în deplină sănătate corporală și mintală, îmi exprim aici ultimele mele voințe.

„Mai întâi, îi cer iertare lui Dumnezeu, apoi fiului meu René, pentru fapta pe care o voi comite. Îl cred pe fiul meu destul de generos pentru a mă înțelege și ierta.

Am suferit toată viața mea. Am fost măritată din calcul, apoi disprețuită, ignorată, oprimată, înșelată de soțul meu.

Îl iert, dar nu-i datorez nimic.

Fiii mei cei mari nu m-au iubit deloc, nu m-au răsfățat, abia m-au tratat ca pe o mamă.

În timpul vieții am fost pentru ei ceea ce trebuia să fiu: nu le mai datorez nimic după moarte. Legăturile de sânge nu există fără afecțiunea constantă, sacră de zi cu zi. Un fiu ingrât este mai puțin decât un străin; este un vinovat, căci el nu are dreptul să fie indiferent față de mama lui.

Am tremurat mereu în fața bărbaților, în fața legilor lor nedrepte, a obiceiurilor lor inumane, a prejudecăților lor infame. În fața lui Dumnezeu, nu mă mai tem.

Moartă, pot alunga din mine rușinoasa mea ipocrizie; îndrăznesc să-mi spun gândul, să mărturisesc și să semnez secretul inimii mele.

Deci, las în păstrare toată partea mea de avere, de care legea îmi permite să dispun, amantului meu drag, Pierre-Germer-Simon de Bourneval, care-i va reveni apoi scumpului nostru fiu, René.

(Această dispoziție este formulată, printre altele, într-un mod mult mai precis într-un act notarial.)

„Și, în fața Judecătorului suprem, care mă înțelege, declar că aș fi blestemat cerul și viața dacă nu aș fi întâlnit afecțiunea profundă, devotată, tandră, statornică a aman-tului meu, dacă nu aș fi înțeles în brațele lui că Demiurgul a creat ființele pentru a se iubi, a se susține, a se consola și a plânge împreună în orele de amărăciune.

„Cei doi fii mai mari au ca tată pe domnul de Courcils. Numai René își datorează viața domnului de Bourneval. Îl rog pe Stăpânul oamenilor și al destinelor lor să-i plaseze pe tată și pe fiu deasupra prejudecăților sociale, să-i facă să se iubească până la moarte și să continue să mă iubească chiar și moartă.

Acestea sunt ultimul meu gând și ultima mea dorință.”

Mathilde de Croixluce.

Domnul de Courcils se ridicase în picioare și țipa: „Este testamentul unei nebune!”

Atunci, domnul de Bourneval făcu un pas și declară cu o voce puternică, tranșantă: „Eu, Simon de Bourneval, declar că acest testament nu conține decât strictul adevăr. Sunt gata să-l susțin în fața oricui și chiar să-l dovedesc prin scrisorile pe care le am.”

Atunci, domnul de Courcils se îndreptă spre el. Am crezut că se vor bate. Erau acolo, înalți amândoi, unul gras, celălalt slab, tremurând. Soțul mamei mele spuse bâlbâidu-se: „Ești un mizerabil.” Celălalt spuse cu același ton viguros și sec: „Ne vom întâlni în altă parte, domnule. V-aș fi pălmuit și provocat de mult timp dacă n-aș fi ținut, înainte de toate, cât a fost în viață, la liniștea bieteii femei, pe care ați făcut-o să sufere atât de mult.”

Apoi, se întoarse spre mine: „Ești fiul meu. Vrei să mă urmezi? N-am dreptul să te oblig să mergi cu mine, dar îmi iau acest drept, dacă vrei să mă însoțești.”

I-am strâns mâna fără să răspund. Și am ieșit împreună. Eram, desigur, pe trei sferturi nebun.

După două zile, domnul de Bourneval îl omora în duel pe domnul de Courcils. De teama unui scandal îngrozitor, frații mei au tăcut. Le-am cedat și ei au acceptat jumătate din averea lăsată de mama mea.

Am luat numele adevăratului meu tată, renunțând la acela pe care mi-l dădea legea și care nu era al meu.

Domnul de Bourneval a murit acum cinci ani. Nu m-am consolată încă.

*

Se ridică, făcu câțiva pași, și, oprindu-se în fața mea, spuse: „Ei bine! Eu spun că testamentul mamei mele este unul din cele mai frumoase, mai loiale și mai importante lucruri pe care o femeie le poate face. Nu-i și părerea ta?”

I-am întins mâinile: „Da, în mod sigur, prietene.”

Hautot tatăl și fiul

În fața ușii casei, jumătate fermă, jumătate conac, una din acele construcții rurale mixte care erau aproape senio-riale și în care locuiesc în prezent marii cultivatori, câinii, legați de merii din curte, lătrau și urlau la vederea carnasienilor duși de paznic și a puștilor. În sufrageria mare, Hautot tatăl, Hautot fiul, domnul Bermont și domnul Mondaru, notarul, mâncau ceva și beau un pahar înainte de a începe vânătoarea, căci era prima zi de deschidere.

Hautot tatăl, mândru de tot ce avea, lăuda anticipat vânatul pe care invitații urmau să-l descopere pe terenurile lui. Era un normand înalt, unul din acei bărbați puternici, sanguini, osoși, care ridică doar cu umerii lor căruțe cu mere. Pe jumătate țaran, pe jumătate domn, bogat, respectat, influent, autoritar, îl trimisese la școală, până în clasa a III-a, pe fiul lui, César, pentru ca acesta să fie instruit și oprise studiile acestuia, temându-se că va deveni un domn indiferent față de pământ.

Hautot César, aproape la fel de înalt ca tatăl lui, dar mai slab, era un fiu bun, docil, mulțumit de toate, plin de admirație, de respect și de deferență față de dorințele și părerile lui Hautot tatăl.

Domnul Bermont, perceptorul, un grăsunel care avea pe obraji roșii rețele subțiri de vene violete, asemănătoare afluenților și cursului plin de meandre al fluviilor de pe hărțile de geografie, întrebă:

„Și iepuri, există iepuri?...”

Hautot tatăl răspunse:

„Câți vreți, mai ales în văile din Puysatier.

— De unde începem?” întrebă notarul, un notar vioi, gras și palid, burtos și închingat într-un costum de vânătoare nou-nouț, cumpărat la Rouen în urmă cu o săptămână.

„Ei bine, de acolo, din vale. Vom împinge potârnicile pe câmp și ne vom năpusti asupra lor.”

Și Hautot tatăl se ridică în picioare. Toți îl imitară, își luară puștile din colțuri, le examinară bateriile, bătură din picioare pentru a se înfige bine în încălțările lor puțin cam tari, care nu deveniseră moi datorită sângelui, apoi ieșiră; și câinii, care săreau la capătul leșelor, scoaseră niște urlete ascuțite, bătând aerul cu labele. Începură să meargă spre văi. Era o vale mică, sau mai degrabă o ondulație mai mare a pământurilor de proastă calitate, rămase necultivate din acest motiv, brăzdate de râpe, acoperite de ferigă: excelentă rezervă de vânat.

Vânătorii se împrăștiară, Hautot tatăl luând-o la dreapta, Hautot fiul luând-o la stânga și cei doi invitați mergând pe mijloc. Paznicul și purtătorii de carnasiere îi urmau. Era momentul solemn în care se aude prima împușcătură, în care inima parcă se oprește, în timp ce degetul nervos pipăie trăgaciul în fiecare clipă.

Deodată, se auzi o împușcătură. Trăsese Hautot tatăl. Se opriră toți și văzură o potârniche depărtându-se de alta, fugind ca vântul, și căzând într-o râpă, sub o tufă deasă. Excitat, vânătorul începu să alerge, sărind, smulgând rugii care-l împiedicau și dispăru și el în hățiș, în căutarea potârnicii.

Aproape imediat, se auzi o a doua împușcătură. „Ah! ah! pramatia, strigă domnul Bermont, o fi descoperit vreun iepure acolo.”

Așteptau toți, cu ochii fixați pe această grămadă de crengi pe care privirea nu putea s-o străpungă.

Făcându-și mâinile pâlnie, notarul urlă: „I-ați prins?” Hautot tatăl nu răspunse; atunci César, întorcându-se spre paznic, îi spuse: „Du-te să-l ajuți, Joseph. Trebuie să mergi în linie. Te vom aștepta.”

Și Joseph, cu un corp de om bătrân și slab, ale cărui articulații erau toate umflate, merse cu un pas liniștit și coborî în râpă, căutând cu precauție găurile făcute de vulpe. Apoi, imediat, tipă: „Oh! veniți! Veniți! S-a întâmplat o nenorocire.”

Alergară toți și se afundară în hățiș. Hautot tatăl, căzut pe o parte, leșinat, își ținea cu mâinile burta din care curgeau în iarbă firișoare de sânge prin haina de mătase găurită de glonț. Lăsând jos pușca pentru a putea lua potârnichea moartă chiar lângă el, dăduse drumul puștii și, din cauza șocului, o a doua împușcătură îi zdrobise măruntaiele. L-au scos din șanț, l-au dezbrăcat și au văzut o rană îngrozitoare, prin care ieșeau intestinele. Apoi, după ce l-au pansat cum au putut, l-au dus acasă și au așteptat medicul și preotul, pe care plecase cineva să-i caute.

Când sosi medicul, acesta dădu din cap cu gravitate și se întoarse spre Hautot fiul, care hohotea pe un scaun: „Bietul meu băiat, spuse el, nu arată bine.”

Dar, după terminarea pansatului, rănitul mișcă degetele, deschise gura, apoi ochii, aruncă priviri tulburi, speriate, apoi păru să caute în memorie, să-și amintească, să înțeleagă și murmură:

„Doamne, s-a sfârșit!”

Medicul îi ținea mâna:

„Ba nu, ba nu, doar câteva zile de repaus și va fi bine.”

Hautot continuă: „S-a terminat. Am burta zdrobită! Știu bine acest lucru.”

Apoi, spuse brusc:

„Vreau să-i vorbesc fiului meu, dacă mai am timp.”

Fără să vrea, Hautot fiul plângea și repeta ca un băiețel:

„Tată, tată, bietul meu tată!”

Dar tatăl spuse cu un ton mai hotărât:

„Haide, nu plânge, nu-i momentul. Trebuie să-ți vorbesc. Așează-te aici, foarte aproape, voi termina repede și voi fi mai liniștit. Vă rog pe ceilalți să ne lăsați singuri un minut.”

Ieșiră toți, lăsându-l pe fiu în fața tatălui. Imediat ce au rămas singuri, tatăl spuse:

„Ascultă fiule, ai douăzeci și patru de ani, ți se poate deci vorbi. Și apoi nu există atâta mister în ceea ce facem. Știi bine că mama ta a murit acum șapte ani, nu-i așa, și că eu nu am mai mult de patruzeci și cinci de ani, dat fiind că m-am căsătorit la nouăsprezece ani. Nu-i așa?”

Fiul bâigui:

„Da, așa este.”

— Deci mama ta a murit acum șapte ani și eu am rămas văduv. Ei bine! Un bărbat ca mine nu poate să rămână văduv la treizeci și șapte de ani, nu-i așa?”

Fiul răspunse:

„Da, așa-i.”

Horcând, foarte palid și cu fața crispată, tatăl continuă:

„Doamne, ce mă doare! Ei bine, înțelegi. Bărbatul nu este făcut pentru a trăi singur, dar eu nu voiam să aduc altă femeie în locul mamei tale, dat fiind că i-am promis acest lucru. Atunci... înțelegi?”

— Da, tată.

— Deci, mi-am făcut o prietenă intimă la Rouen, pe strada Eperlan, 18, la etajul III, a doua ușă- îți spun asta, nu uita, dar o prietenă care a fost foarte amabilă cu mine, iubitoare, devotată, o adevărată femeie, ce mai. Înțelegi, băiete?

— Da, tată.

— Îți spun că este o fată cumsecade, foarte cumsecade și pe care, fără amintirea mamei tale, fără casa în care am trăit toți trei, aș fi adus-o aici și apoi m-aș fi căsătorit cu ea, în mod sigur... ascultă... ascultă... flăcăul meu... i-aș fi putut face un testament... nu i-am făcut nimic! N-am vrut... căci nu trebuie să scrii anumite lucruri... acest gen de lucruri... dăunează prea mult celor legitimi... și apoi acest lucru încurcă tot... ruinează pe toată lumea! Vezi, nu trebuie hârtie timbrată, nu folosește niciodată. Dacă sunt bogat, este pentru că eu nu m-am folosit niciodată de așa ceva. Înțelege, fiul meu!

— Da, tată.

— Ascultă... ascultă bine... Deci nu am făcut testament... nu am vrut... și-apoi, te cunosc, ești bun la inimă, nu ești zgârcit, nu ești calculat în cheltuieli. Mi-am spus că, spre sfârșitul vieții mele, îți voi povesti toate acestea și că te voi ruga să nu o uiți: Caroline Donet, strada Eperlan, numărul 18, la etajul III, a doua ușă, nu uita. Și mai ascultă. Du-te acolo imediat după ce voi muri și fă în așa fel încât ea să nu se plângă de amintirea mea.- Ai de ce.- Poți aceasta, - îți las destul... Ascultă... Nu o găsești în timpul săptămânii. Lucrează la doamna Moreau, strada Beauvoisine. Du-te joi. Este ziua în care mă așteaptă. Este ziua mea, de acum șase ani. Biata copilă, va plânge!... Îți spun toate acestea, pentru că te cunosc bine, fiule. Nu povesti aceste lucruri nici lumii, nici notarului, nici preotului. Aceste lucruri se întâmplă, toată lumea o știe, dar nu se spun decât dacă este nevoie. Atunci, niciun străin nu cunoaște secretul, nimeni în afară de familie, pentru că familia înseamnă toți pentru unul. Înțelege?

— Da, tată.

— Promiți?

— Da, tată.

— Juri?

— Da, tată.

— Te rog, te implor, fiule, nu uita. Țin la acest lucru.

— Nu, tată.

— Vei merge chiar tu. Vreau să te ocupi de tot.

— Da, tată.

— Și-apoi vei vedea... vei vedea ce-ți va spune ea. Eu nu-ți pot spune mai multe. Juri?

— Da, tată.

— Bine, fiule. Îmbrățișează-mă. Adio. Voi muri, sunt sigur. Spune-le să între.”

Gemând, Hautot fiul își îmbrățișă tatăl, apoi, tot docil, deschise ușa și apăru preotul, în stihar alb, aducând mirul.

Dar muribundul închisese ochii și refuză să-i mai deschidă, refuză să răspundă, refuză să arate, chiar și printr-un singur semn, că auzea.

Acest bărbat vorbise destul, nu mai putea. De altfel, acum își simțea sufletul împăcat, voia să moară în pace. Ce nevoie mai avea să se confeseze reprezentantului lui Dumnezeu când el tocmai se confesase fiului lui care făcea parte din familie?

A fost împărtășit, purificat, iertat în mijlocul prietenilor și servitorilor îngenuncheați, fără ca o singură mișcare a chipului să arate că mai trăia încă.

Muri spre miezul nopții, după patru ore de convulsii care dovedeau suferințe atroce.

II

L-au îngropat marți, vânătoarea fiind deschisă duminică. Întors acasă, după ce-și condusesse tatăl la cimitir, César Hautot își petrecu restul zilei plângând. Noaptea

următoare abia dormi și se simți atât de trist când se trezi încât se întreabă cum va mai putea să trăiască.

Totuși, până seara se gândi că, pentru a îndeplini ultima dorință a tatălui său, trebuia să meargă a doua zi la Rouen, să o vadaă pe această fată, Caroline Donet, care locuia pe strada Eperlan, numărul 18, la etajul III, a doua ușă. Repetase foarte încet, așa cum murmură o rugăciune, acest nume și această adresă, de un număr incalculabil de ori pentru a nu le uita și ajunsesse să le mormăie la nesfârșit, fără să se poată opri sau gândi la altceva, atât de mult limba și mintea îi erau stăpânite de această frază.

Deci a doua zi, în jurul orei opt, porunci să fie înhămat Graindorge la cabrioletă și plecă în galopul masivului cal normand pe drumul care duce de la Ainville la Rouen. Își pusese redingotă neagră, pălăria de mătase pe cap, pantalonii cu curele pentru ghetre și, dată fiind împrejurarea, voise să-și pună pe deasupra frumosului lui costum blazonul albastru care se umflă la vânt, apără de praf și de pete și care se scoate repede la sosire, imediat ce cobori din cabrioletă.

Ajunse deci la Rouen când orologiul bătea ora zece, se opri ca de obicei la hotelul Bons-Enfants din strada Trois-Mares, suportă îmbrățișările patronului, patroanei și ale celor cinci fii, căci aceștia aflaseră vestea cea tristă; a trebuit apoi să dea detalii despre accident, ceea ce-i făcu să plângă; a trebuit să respingă serviciile acestor oameni amabili pentru că știau că e bogat și chiar să refuze dejunul lor, ceea ce-i deranjă. După ce și-a scuturat de praf pălăria, periat redingota și șters ghetrele, a început să caute strada Eperlan, fără să îndrăznească să ia informații de la vreo persoană, de teamă să nu fie recunoscut și să nu trezească bănuieli. Până la urmă, negăsind-o, văzu un preot și având încredere în discreția profesională a oamenilor bisericii, îi ceru informații. Nu avea decât o sută de pași de făcut până acolo, căci era chiar a doua stradă la dreapta.

Atunci ezită. Până în acel moment se supusese ca o brută dorinței mortului. Acum se simțea răscolit, confuz, umilit de ideea de a se afla el, fiul lui, în fața acestei femei care fusese amanta tatălui său. Toată morala care zace în noi, tasată în străfundul sentimentelor noastre de secole de învățătură ereditară, tot ce învățase la catehism despre crea-turile cu o viață urâtă, disprețul instinctiv pe care orice om îl simte în el contra acestora, chiar dacă se căsătorește cu una din ele, toată cinstea lui limitată de țăran, toate acestea se agitau în el, îl rețineau, îl făceau să-i fie rușine și să roșească.

Dar se gândi: „I-am promis tatălui meu. Nu trebuie să nu-mi respect promisiunea.” Atunci, împinse ușa întredeschisă a casei marcată cu numărul 18, descoperi o scară întunecată, urcă trei etaje, văzu o ușă, apoi o a doua, găsi un șnur de sonerie și trase de el.

Clinchetul care răsună în camera vecină îi dădu frisoane în tot corpul. Ușa se deschise și se trezi în fața unei doamne tinere, foarte elegant îmbrăcată, brunetă, cu ten colorat, care-l privea cu ochi mirați. El nu știa ce să-i spună și ea, care nu bănuia nimic și care-l aștepta pe celălalt, nu-l invita să intre. Se priviră astfel timp de jumătate de minut. În cele din urmă ea întrebă:

„Ce doriți, domnule?”

El murmură:

„Sunt Hautot fiul.”

Ea tresări, deveni palidă și bâigui de parcă-l cunoștea de mult timp:

„Domnul César?”

— Da.

— Și ce vreți...?...

— Trebuie să vă vorbesc din partea tatălui meu.”

Ea spuse: „Oh! Doamne!” și se dădu înapoi, pentru ca el să poată intra. El închise ușa și o urmă.

Atunci văzu un băiețel de vreo patru sau cinci ani, jucându-se cu o pisică, așezat pe jos în fața unui cuptor, din care ieșeau aburi de mâncare ținută la cald.

„Luați loc”, spuse ea.

El se așează. Ea întrebă:

„Ei, bine?”

El nu mai îndrăznea să vorbească, cu ochii fixați pe masa pusă în mijlocul camerei și pe care se aflau trei tacâmuri, dintre care unul de copil. Privea scaunul cu spătarul întors spre foc, farfuria, șervețelul, paharele, sticla cu vin roșu începută și cea cu vin alb intactă. Era locul tatălui lui, cu spatele la foc! Era așteptat. Era pâinea tatălui său cea pe care o vedea, pe care o recunoștea lângă furculiță, căci îi fusese îndepărtată coaja din cauza dinților cariați ai lui Hautot. Apoi, ridicând privirile, îi văzu pe perete portretul, o fotografie mare făcută la Paris în anul Expoziției, aceeași care era agățată deasupra patului, în dormitorul de la Ainville.

Tânăra femeie continuă:

„Ei bine, domnule César?”

El o privi. Devenise lividă din cauza spaimii și mâinile îi tremurau de frică.

Atunci el îndrăzni.

„Ei bine, domnișoară, tata a murit duminică, la deschiderea vânătorii.”

Ea fu atât de șocată, încât încremeni. După câteva clipe de tăcere, murmură cu o voce aproape imperceptibilă:

„Oh! imposibil!”

Apoi, îi apărură brusc lacrimi în ochi și ridicând mâinile își acoperi fața și începu să hohotească.

Atunci, copilul întoarse capul și, văzând-o pe mama lui plângând, începu să țipe. Apoi, înțelegând că durerea îi venea de la acel necunoscut, se repezi la César, îl apucă de pantaloni cu o mână și cu cealaltă îl lovi cu toată puterea

peste picior. Și César rămase înnebunit, înduioșat, între această femeie care îi plângea tatăl și acest copil care-și apăra mama. Se simțea și el emoționat, cu ochii umflați de durere; și, pentru a-și reveni, începu să vorbească:

„Oh! nenorocirea se întâmplase duminică dimineața, în jurul orei opt...” Și el povestea ca și cum ea l-ar fi ascultat, fără să uite niciun detaliu, spunând lucrurile mărunte cu o minuțiozitate de țaran. Și copilul încă îl mai lovea, dându-i acum lovituri de picior peste glezne. Când ajunse la momentul în care Hautot tatăl îi vorbise despre ea, auzindu-și numele, ea își descoperi fața și întreabă:

„Pardon... nu vă ascultam, aș dori să știu... Dacă nu vă deranjează să repetați .”

El reîncepu, cu aceleași cuvinte: „Nenorocirea s-a întâmplat duminică dimineață în jurul orei opt...”

Povesti îndelung totul, cu pauze, cu punctări, cu reflecții venite de la el din când în când. Ea îl asculta avid, simțind cu sensibilitatea ei nervoasă de femeie toate întâmplările pe care el le povestea și tresărind de oroare, spunea uneori: „Oh, Doamne!” Crezând că s-a calmat, copilul încetase să-l mai lovească pe César, pentru a lua mâna mamei, și asculta și el ca și cum ar fi înțeleș.

După ce-a terminat de povestit, Hautot fiul continuă:

„Acum ne vom înțelege amândoi, conform dorinței lui. Ascultați, sunt bogat, mi-a lăsat avere. Nu vreau să vă plângeți...”

Dar ea-l întrerupse cu putere:

„Oh! domnule César, domnule César, nu astăzi. Am inima frântă... Altă dată, într-o altă zi... Nu, nu astăzi... Dacă accept, ascultați, nu este pentru mine... nu, nu, nu, vă jur. Este pentru copil. De altfel, vom pune averea pe numele lui.”

Atunci César, speriat, ghici și bâigui:

„Deci...este al lui... copilul?”

— Desigur” spuse ea.

Și Hautot fiul își privi fratele cu o emoție confuză, puternică și penibilă.

După o tăcere îndelungată, căci ea plângea din nou, César, complet jenat, continuă:

„Ei bine, atunci, domnișoară Donet, eu plec. Când vreți să vorbim despre aceasta?”

Ea strigă:

„Oh! nu, nu plecați, nu plecați, nu mă lăsați singură cu Emile! Aș muri de supărare. Nu mai am pe nimeni, pe nimeni, doar copilul. Oh, ce nenorocire, ce nenorocire, domnule César! Uitați, așezați-vă. Mai povestiți-mi! Spuneți-mi ce făcea acolo, toată săptămâna.”

Și César se așează, obișnuit să fie ascultător. Ea își apropie un alt scaun de al lui, în fața cuptorului în care mâncarea încă mai fierbea înăbușit, îl luă pe Emile pe genunchi și îl întrebă pe César mii de lucruri despre tatăl lui, despre lucrurile intime din care se vedea, se simțea, fără a mai gândi, că îl iubise pe Hautot din toată biata ei inimă de femeie.

Și, prin înlanțuirea firească a ideilor, nu prea numeroase, el ajunse la accident și reîncepu să-l povestească aproape cu aceleași detalii.

Când el spuse: „Avea o gaură în burtă de ai fi putut băga doi pumni în ea”, ea scoase un fel de țipăt și lacrimile îi țâșniră iar din ochi. Atunci, molipsit, César începu și el să plângă și, cum lacrimile înduioșează întotdeauna fibrele inimii, se aplecă spre Emile a cărui frunte se afla chiar lângă el și-l sărută. Reluându-și suflul, mama murmura:

„Bietul copil, iată-l orfan.”

— Și eu”, spuse César.

Tăcură amândoi.

Dar deodată, instinctul practic de femeie, obișnuită să se gândească la toate, se trezi în ea.

„Poate n-ați mâncat nimic de dimineață, domnule César.

— Nu, domnișoară.

— Oh! trebuie să vă fie foame. Veți mânca puțin.

— Mulțumesc, spuse el, nu mi-e foame, sunt prea tulburat.

Ea răspunse:

„În pofida durerii, trebuie să trăiți, deci nu mă veți refuza! Și-apoi veți rămâne puțin mai mult. După ce veți pleca, nu știu ce se va-ntâmpla cu mine!”

După câteva refuzuri, el cedă și, așezându-se cu spatele la foc, în fața ei, mănă o farfurie de rasol de burtă care sfârâia în cuptor și bău un pahar cu vin roșu. Nu-i permise însă să înceapă sticla cu vin alb.

Îi șterse de mai multe ori gura copilului care-și murdărise bărbia cu sos.

În timp ce se ridica pentru a pleca, el întreabă:

„Când vreți să revin pentru a discuta afaceri, domnișoară Donet?”

— Dacă nu vă deranjează, joia viitoare, domnule César. Așa nu aș pierde timp. Am în continuare liberă ziua de joi.

— Îmi convine joia viitoare.

— Veți veni la masă, nu-i așa?

Oh! în ceea ce privește acest lucru, nu pot să promit.

— Oricum se discută mai bine mâncând. Avem și mai mult timp.

— Ei bine, fie. Atunci, la ora douăsprezece.

Și plecă după ce-l mai sărută încă o dată pe micuțul Emile și după ce-i strânse mâna domnișoarei Donet.

III

Săptămâna i se păru lungă lui César Hautot. Nu fusese niciodată singur și izolarea i se părea insuportabilă. Până atunci trăise ca o umbră alături de tatăl său, îl urma la câmp,

supraveghea executarea ordinelor lui și când îl părăsea pentru câtva timp, îl regăsea la cină. Își petreceau serile fumându-și pipa unul în fața celuilalt, vorbind despre cai, vaci sau oi; și strângerea de mână pe care și-o dădeau dimineața părea schimbul unei afecțiuni familiale și profunde.

Acum César era singur. Rătăcea printre lucrările de toamnă, așteptându-se mereu să vadă apărând la capătul vreunei câmpii silueta care gesticula a tatălui său. Pentru a-și omorî timpul, mergea la vecini, povestea accidentul celor care nu-l auziseră, îl repeta uneori și celorlalți. Apoi, la capătul ocupațiilor și gândurilor, se așeza pe marginea unui drum, întrebându-se dacă această viață va dura mult timp.

Se gândea adesea la domnișoara Donet. Îi plăcuse. Găsea că era cumsecade, o fată blândă și curajoasă, așa cum îi spusese tatăl său. Se hotărâse să facă totul cu dărnicie și să-i dea o rentă de două mii de franci, asigurând astfel un capital copilului. Simțea chiar o anumită plăcere când se gândea că-l va revedea joia viitoare și că va aranja totul cu ea. Și-apoi ideea acestui frate, a acestui omuleț de cinci ani, care era fiul tatălui său, îl tracasa, îl plictisea puțin, dar îl și încălzea în același timp. Avea un fel de familie în acest țânc nelegitim, care nu se va numi niciodată Hautot, o familie pe care o putea accepta sau refuza după bunul lui plac, dar care-i amintea de tatăl lui.

De aceea, când se văzu pe drumul spre Rouen, joi dimineață, dus de galopul sonor al lui Graindorge, își simți inima mai ușoară, mai liniștită, cum nu o mai avusese de la nenorocirea lui.

Intrând în apartamentul domnișoarei Donet, văzu masa pusă la fel ca în joia precedentă, cu singura diferență că nu mai fusese curățată coaja de la pâine.

Strânse mâna tinerei femei, îl sărută pe Emile pe obraji și se așeză, aproape ca la el acasă, cu inima grea totuși. Domnișoara

Donet părea puțin mai slabă, puțin mai palidă. Sigur plânsese mult. Acum avea un aer puțin jenat în prezența lui de parcă ar fi înțeles ceea ce nu simțise cu o săptămână înainte, din cauza primului șoc al nenorocirii ei, și îl trata cu menajamente excesive, cu o umilință dureroasă și cu gesturi emoționante, ca pentru a-i plăti prin grijă și devotament bunătatea pe care o avea față de ea. Mâncară mult timp, vorbind despre afacerea care-l aducea la ea. Ea nu voia atâția bani. Erau prea mulți, mult prea mulți. Câștiga destul pentru a trăi, dar dorea numai ca Emile să aibă niște bani când va fi mare. César insistă și chiar adăugă un cadou de o mie de franci pentru ea, pentru doliul ei.

Cum el băuse cafeaua, ea îl întreabă:

„Fumați?”

— Da... Am pipa.”

Își pipăi buzunarul. Fir-ar să fie, o uitase! Tocmai era pe cale să se întristeze când ea-i oferi o pipă de-a tatălui său, pusă într-un dulap. El acceptă, o luă, o recunoscă, o miroși, îi recunoscă calitatea cu o voce emoționată, o umplu cu tutun și o aprinse. Apoi îl așează pe Emile călare pe piciorul lui și îl făcu să se joace de-a cavalerul, în timp ce ea strângea de pe masă și puneă, în partea de jos a bufetului, vesela murdară pentru a o spăla după plecarea lui.

În jurul orei trei, el se ridică în picioare cu regret, foarte necăjit la ideea că va pleca.

„Ei bine, domnișoară Donet, vă urez o seară bună și sunt încântat că v-am cunoscut.”

Ea rămase în fața lui, roșie, foarte emoționată și, privindu-l, se gândea la celălalt.

„Nu ne vom mai revedea?” spuse ea.

El răspunse cu simplitate:

„Ba da, domnișoară, dacă vă face plăcere.”

— În mod sigur, domnule César. Atunci, vă convine joia viitoare?

- Da, domnișoară Donet.
- Veniți la masă, nu-i așa?
- Dacă doriți, nu refuz.
- Rămâne stabilit, domnule César, joia viitoare, la prânz, ca astăzi.
- Joi la prânz, domnișoară Donet!”

Povestea unei servitoare

Pentru că timpul era foarte frumos, oamenii de la fermă mâncaseră mai devreme decât de obicei și plecaseră la câmp.

Rose, servitoarea, rămase singură în mijlocul vastei bucătării unde focul se stingea în șemineu sub o oală plină cu apă caldă. Din când în când, lua din această apă și spăla încet vesela, întrerupându-se doar pentru a privi două pătrate luminoase pe care soarele le proiecta pe masa lungă și în care apăreau defectele geamurilor.

Trei găini foarte îndrăznețe căutau firmituri pe sub scaune. Prin ușa întredeschisă pătrundeau mirosuri dulcele de coteț și de grajd; și, în liniștea arzătoare a amiezii, se auzea cântatul cocoșilor.

După ce și-a terminat treaba, după ce a șters masa, a curățat șemineul și a aranjat farfuriile pe dulapul din fund care se afla lângă ceasul din lemn cu ticăit puternic, ea se opri, puțin amețită, moleșită fără să știe de ce. Privi pereții de lut înnegriți, grinzile afumate ale tavanului de care atârnau pânze de păianjen, scrumbie sărată și afumată și funii de ceapă; apoi se așeză, deranjată de mirosurile vechi pe care căldura din acea zi le făcea să iasă din pământul bătătorit al solului pe care se uscaseră atâtea lucruri împrăștiat de-a lungul timpului. La toate acestea se amesteca și mirosul acru de lapte pus la prins în camera răcoroasă de alături. Ar fi vrut totuși să înceapă să coase așa cum obișnuia, dar se simțea fără vlagă și ieși din casă pentru a respira.

Atunci, mângâiată de lumina fierbinte, simți o plăcere care-i mergea la inimă, o stare plăcută în membre.

În fața ușii, bălegarul degaja încontinuu aburi strălucitori. Găinile se lăfăiau deasupra, culcate pe o parte, și scormoneau puțin doar cu un picior pentru a găsi viermi. În mijlocul lor se afla un superb cocoș. În fiecare clipă, el alegea o găină și se învârtea în jurul ei cu un cotcodăcit de chemare. Găina se ridica nonșalantă și îl primea cu un aer liniștit, îndoindu-și picioarele și suportându-l pe aripile ei; apoi, își scutura penele din care ieșea praf și se întindea din nou pe bălegar, în timp ce el cânta, numărându-și victoriile; și, din toate curțile, toți cocoșii îi răspundeau ca și cum, de la o fermă la alta, și-ar fi trimis provocări amoroase.

Servitoarea îi privea fără să gândească; apoi, ridică privirile și fu orbită de strălucirea merilor înfloriți, albi ca niște capete pudrate.

Brusc, înnebunit de bucurie, un mânz trecu în galop prin fața ei. Înconjură de două ori șanțurile plantate cu copaci, apoi se opri brusc și întoarse capul, parcă mirat că este singur.

Și ea simțea nevoia să alerge, o nevoie de a se mișca și, în același timp, o dorință de a se lungi, de a-și întinde membrele, de a se odihni în aerul nemișcat și cald. Nehotărâtă, făcu câțiva pași, închizând ochii, cuprinsă de o plăcere bestială; apoi, foarte încet, merse să adune ouăle din coteț. Erau treisprezece. Le luă și le duse în casă. După ce le puse în dulap, mirosurile din bucătărie îi făcură iarăși rău și ieși afară pentru a sta puțin pe iarbă.

Curtea fermei, înconjurată de copaci, părea adormită. Iarba înaltă, în care păpădii galbene străluceau ca niște lumini, era de un verde aprins, de un verde crud de primăvară. Umbra merilor forma cercuri la poalele lor; și din acoperișurile de paie ale clădirilor, pe vârful cărora creșteau

iriși cu frunze ca niște săbii, ieșeau aburi ca și cum umezeala grajdurilor și hambarelor ar fi ieșit prin paie.

Servitoarea ajunsese în hangarul în care erau adăpos-tite căruțele și autovehiculele. Se afla acolo, în scobitura șanțului, o groapă mare și verde plină cu violete al căror parfum se răspândea și, pe deasupra malului se zărea câmpul, o câmpie vastă unde creșteau recoltele, cu buchete de copaci pe alocuri, și, din loc în loc, în depărtare, grupuri de muncitori, mici ca niște păpuși, cai albi ca niște jucării, trăgând un cărucior împins de un om înalt cât un deget.

Merse să ia o legătură de paie dintr-un hambar și o puse în groapă, pentru a se așeza deasupra; apoi, nesimțindu-se la largul ei, o dezlegă și o împrăștie pentru a se lungi pe spate, cu brațele sub cap și cu picioarele întinse.

Închise încetișor ochii, ațipind într-o moleșeală foarte plăcută. Era chiar să adoarmă de-a binelea când simți două mâini apucând-o de piept și se ridică brusc. Era Jacques, servitorul, originar din Picardia, înalt și bine făcut, care-i făcea curte de ceva timp. În ziua aceea lucra la stână și văzând-o întinsă la umbră, venise în vârful picioarelor, ținându-și respirația, cu ochii strălucitori și cu fire de paie în păr.

Încercă să o sărute, dar ea îl palmui, fiind și ea puternică; și, viclean, el îi ceru iertare. Se așezară unul lângă celălalt și vorbiră prietenește. Vorbiră despre vremea care era favorabilă recoltărilor, despre anul care se anunța a fi bun, despre stăpânul lor, un om de treabă, apoi despre vecini, despre toată țara, despre ei, despre satul lor, despre tinerețea lor, despre amintirile lor, despre părinții pe care-i părăsiseră pentru mult timp, poate chiar pentru totdeauna. Ea se înduioșă gândindu-se la toate acestea, și el, cu o idee fixă, se apropia, se freca de ea, tremura, cuprins de dorință. Ea spunea.

— Nu am mai văzut-o de mult timp pe mama; este greu să fii despărțit atâta vreme.

Și, cu privirea pierdută, se uita departe, prin spațiu, până la satul părăsit acolo, acolo spre nord.

Brusc, el o apucă de gât și o sărută din nou; dar ea-l lovi cu pumnul atât de violent încât începu să-i curgă sânge din nas; se ridică și merse să-și sprijine capul de trunchiul unui copac. Atunci, înduioșată, ea se apropie și întrebă:

— Te doare?

Dar el începu să râdă. Nu, nu era grav, doar că-l lovise chiar în mijloc. El murmură: „Ești fantastică, bineînțeles!” și o privi cu admirație, cuprins de un respect, de un alt fel de afecțiune, de un început de iubire adevărată pentru această tânără hotărâtă atât de puternică.

După ce se opri sângerarea, el îi propuse să facă o plimbare, temându-se de pumnul puternic al vecinei dacă rămâneau așa acolo. Din proprie inițiativă ea îl luă de braț, așa cum fac logodnicii seara, pe bulevard, și-i spuse.

— Nu este bine Jacques să mă disprețuiești așa.

El protestă. Nu, nu o disprețuia, o iubea, asta era tot.

— Atunci vrei să mă ieși de nevastă? spuse ea.

El ezită, apoi începu să o privească pieziș în timp ce ea își ațintise privirile în depărtare. Avea obraji roșii și dolo-fani, sâni mari sub pânza bluzei țărănești, buze proaspete și groase și gâtul, aproape dezgolit, plin de picături de transpirație. Se simți din nou cuprins de dorință și, cu gura pe urechea ei, îi șopti:

— Da, vreau.

Atunci ea își puse brațele în jurul gâtului lui și îl sărută până când nu mai putură să respire. Din acel moment începu eterna poveste de dragoste. Se zbenguiau prin locuri retrase; își dădeau întâlnire sub clar de lună, ascunși după o

șiră de fân și, pe sub masă, își făceau vânătăi pe picioare cu încălțăminte lor rigidă.

Apoi, încetul cu încetul, Jacques păru să se fi săturat de ea; o evita, nu-i mai vorbea deloc, nu mai încerca să o întâlnească singură. Atunci ea fu cuprinsă de îndoieli și de o tristețe profundă. După câțva timp își dădu seama că este însărcinată.

La început a fost consternată, apoi tot mai furioasă pentru că nu reușea să-l găsească, atât de mult avea grijă să o evite.

În sfârșit, într-o noapte, când toată lumea dormea la fermă, ieși fără zgomot, în jupon, desculță, traversă curtea și deschise ușa grajdului unde Jacques era culcat într-o cutie cu paie, deasupra cailor. Auzind-o venind, se prefăcu că sforăie. Dar ea se strecură lângă el și, în genunchi, începu să-l zgâlțâie până ce se trezi.

După ce s-a așezat, întrebând: „Ce vrei?”, cu dinții strânși și tremurând de furie, ea spuse.: „Vreau să te căsătorești cu mine pentru că mi-ai promis acest lucru.” El începu să râdă și răspunse: „Ei bine, dacă ar fi să ne căsătorim cu toate fetele cu care ne-am culcat, n-am face decât asta.”

Dar ea îl apucă de gât, îl trânti fără ca el să poată scăpa din strânsoarea ei crâncenă și, sugrumându-l, îi strigă: „Sunt gravidă, auzi, sunt gravidă.”

El horcăia, se sufoca; și rămaseră amândoi nemișcați, muți în liniștea nopții tulburată doar de zgomotul maxilarului unui cal care trăgea paie din iesle, pe care le rumega lent.

— Ei bine, te voi lua de nevastă, n-am ce face.

Dar ea nu mai credea în promisiunile lui.

— Imediat, spuse, ea, vei face public anunțul de nuntă.

El răspunse:

— Imediat.

— Jură pe bunul Dumnezeu.

El ezită câteva secunde, apoi spuse:

— Jur pe bunul Dumnezeu.

Atunci își luă degetele de pe gâtul lui, nu mai spuse nimic și plecă.

Trecură câteva zile în care nu putu să-i vorbească și, pentru că grajdul era încuiat în fiecare noapte, nu îndrăznea să facă zgomot de teama unui scandal.

Apoi, într-o zi, văzu venind la masă un alt servitor: Întrebă:

— Jacques a plecat?

— Da, spuse celalat, sunt în locul lui.

Începu să tremure atât de tare încât nu mai putu să ridice oala. După ce toată lumea a aplecat la muncă, a urcat în camera ei și a plâns, cu fața în pernă ca să nu fie auzită.

În timpul zilei, încercă să se informeze fără să trezească bănuieli; era însă atât de obsedată de gândul la necazul ei, încât i se părea că-i vede pe toți cei întrebați răsând răutăcios. Nu a putut să afle decât că el a părăsit ținutul.

II

Începu pentru ea o viață de tortură continuă. Muncea ca o mașină, fără să o intereseze ce făcea, doar cu o idee fixă în minte: Dacă s-ar afla!

Această obsesie constantă o făcea atât de incapabilă să gândească încât nici nu căuta măcar mijloacele de a evita acest scandal ireparabil și sigur ca moartea pe care-l simțea venind, apropiindu-se în fiecare zi.

Se scula dimineața cu mult timp înaintea celorlalți și, cu o perseverență încrâncenată, încerca să-și privească talia într-un ciob de oglindă pe care-l folosea când se pieptăna, îngrozită să afle dacă nu aceea este ziua când se va vedea că este însărcinată.

Și, în timpul zilei, se oprea din lucru, în orice clipă pentru a privi de sus în jos dacă mărimea pântecului nu-i ridica prea mult șorțul.

Lunile treceau. Aproape că nu mai vorbea și, când era întrebată ceva, nu înțelegea, speriată, cu privirea buimacă, cu mâinile tremurânde, lucru care-l făcea pe patron să spună: „Biata mea copilă, ce zăpăcită ești în ultimul timp!”

La biserică, se ascundea după un stâlp și nu îndrăznea să meargă să se confeseze, temându-se mult de întâlnirea cu preotul căruia îi atribuia o putere supraomenească, putere care-i permitea să citească în conștiințele oamenilor.

La masă, privirile colegilor ei o făceau să leșine de teamă și își imagina mereu că va fi descoperită de văcar, un băiat precoce și viclean care o privea tot timpul.

Într-o dimineață poștașul îi aduse o scrisoare. Nu mai primise niciuna până acum și fu atât de tulburată încât fu obligată să se așeze. Era oare de la el? Pentru că nu știa să citească, rămase speriată, tremurând în fața acestei hârtii acoperită cu cerneală. O puse în buzunar, neîndrăznind să spună nimănui secretul ei. Întrerupea des lucrul pentru a privi îndelung aceste linii distanțate în mod egal și care se terminau cu o semnătură, își imagina în zadar că-i va descoperi sensul. În cele din urmă, pentru că înnebunea de nerăbdare și de neliniște, merse la învățător care îi spuse să se așeze și care citi:

„Draga mea fică, prin prezenta îți spun că sunt foarte bolnavă; vecinul nostru, domnul Dentu, a scris pentru a-ți cere să vii dacă poți.

Din partea mamei tale iubitoare,
Cesaire Dentu, adjunct.”

Nu spuse nimic și plecă. Imediat ce fu singură însă, se prăbuși pe marginea drumului, nemaiputând să meargă și rămase acolo până la căderea nopții.

Întorcându-se, îi povesti fermierului necazul ei. Acesta o lăsă să plece pentru cât timp avea nevoie, promițându-i că munca ei va fi făcută de o fată angajată cu ziua și că o va reangaja la întoarcere.

Mama ei era în agonie; muri chiar în ziua în care ajunse acasă. A doua zi, Rose năștea un copil de șapte luni, un mic schelet foarte urât, slab de te înfiorai și care părea că suferă tot timpul atât de mult își crispa dureros bieteale lui mânuțe slabe ca niște picioare de crab.

Trăi totuși.

Povesti că era măritată, dar că nu putea avea grijă de copil și îl lăsă la niște vecini care-i promisera că vor avea grijă de el.

Se întoarse.

Atunci, în inima ei îndelung rănită, apăru ca o auroră o dragoste necunoscută pentru această micuță ființă plăpândă pe care o lăsase acolo. Și această dragoste era chiar o nouă suferință, o suferință simțită oră de oră, minut de minut, pentru că era despărțită de ea.

Ceea ce o chinuia era mai ales o nevoie nebună de a-l săruta, de a-l strânge în brațe, de a simți lângă ea căldura corpului lui. Nu mai dormea noaptea; se gândea la el toată ziua. Seara, după terminarea lucrului, se așeza în fața focului pe care-l privea fix asemenea oamenilor care gândesc departe.

Lumea începuse chiar să o bârfească, să facă glume pe seama amoretului pe care sigur îl avea, întrebând-o dacă era frumos, dacă era înalt, dacă era bogat, când se vor căsători, când își vor boteza copilul. Fugea adesea pentru a plânge singură, căci aceste întrebări îi intrau în piele ca niște bolduri.

Pentru a nu mai da atenție acestor tracasări, începu să lucreze cu furie și, gândindu-se la copilul ei, căută mijloacele de a strânge cât mai mulți bani pentru el.

Se hotărî să muncească atât de mult încât stăpânul să se simtă să-i dea mai mulți bani.

Atunci, încetul cu încetul, acapară totul în jurul ei, făcu să fie dată afară o servitoare care nu mai era utilă dat fiind că ea muncea cât pentru două, făcu economii la pâine, la ulei și la lumânări, la grâul dat cu prea multă larghețe găinilor, la furajul dat animalelor și care era cam risipit. Se dovedi a fi zgârcită cu banii stăpânului ca și cum ar fi fost ai ei și, pentru că făcuse negocieri avantajoase, vânduse scump ceea ce ieșea din casă, dejucase vicleniile țăranilor care-și ofereau produsele, începu să se ocupe doar ea de cumpărări și de vânzări, de dirijarea muncii servitorilor, de contul proviziilor. În scurt timp deveni indispensabilă.

Atât de bine supraveghea totul în jurul ei încât, sub conducerea ei, ferma prosperă prodigios. Se vorbea la două leghe despre „servitoarea stăpânului Vallin” și fermierul repeta peste tot: „Această fată e mai valoroasă decât aurul.”

Cu toate acestea, timpul trecea și câștigurile ei erau aceleași. Munca ei intensă era acceptată ca un lucru pe care-l datora orice servitoare devotată, ca un semn de bunăvoință. Începu să se gândească, puțin amărâtă că, dacă fermierul încasa datorită ei cincizeci sau o sută de scuzi în plus în fiecare lună, ea continua să câștige 240 de franci pe an, nici mai mult nici mai puțin.

Se hotărî să ceară o mărire. De trei ori merse să-l caute pe stăpân și, o dată ajunsă în fața lui, vorbea despre altceva. Simțea un fel de rușine să-i ceară bani, ca și cum ar fi fost un lucru rușinos. Până la urmă, într-o zi când fermierul mânca singur în bucătărie, îi spuse cu un aer stânjenit că voia neapărat să-i vorbească. Fermierul ridică privirea, cu

măinile pe masă, ținând cu una cuțitul, cu vârful în aer, și cu cealaltă o bucătică de pâine, și o privi fix. Ea se tulbură sub această privire și ceru opt zile pentru a merge în satul ei pentru că era puțin bolnavă.

I le acordă imediat; apoi, puțin stânjenit și el, îi spuse: „Și eu aș vrea să-ți vorbesc atunci când te vei întoarce.”

III

Copilul urma să împlinească opt luni. Nu-l mai recunosc. Era roz, bucălat, durduliu peste tot asemeni unui pachet de grăsime vie. Degetele, despărțite de colăcei de carne, se mișcau ușor cu o satisfacție vizibilă. Se năpusti deasupra lui ca asupra unei prăzi, cu o pornire de fiară sălbatică și-l sărută atât de violent că micuțul începu să plângă de frică. Atunci începu și ea să plângă pentru că micuțul nu o recunoștea și întindea brațele spre doică imediat ce o vedea.

Totuși, de-a doua zi începu să se obișnuiască treptat cu chipul ei și chiar râdea când o vedea. Îl ducea pe câmp, alerga înnebunită ținându-l de vârful degetelor, se așeza la umbra copacilor. Apoi, pentru prima oară în viața ei, deși el nu înțelegea nimic, își deschise inima în fața cuiva. Îi povesti despre necazurile, munca, grijile, speranțele ei și îl obosea cu violența și învrâcnarea mângâierilor ei.

Simțea o bucurie nemărginită să-l frământe în mâinile ei, să-l spele, să-l îmbrace. Și era chiar fericită să curețe murdăriile de copil, ca și cum aceste îngrijiri intime ar fi fost o confirmare a maternității ei. Îl privea, mirându-se mereu că este al ei, și-și repeta, nu prea tare, făcându-l să danseze în brațele ei: „Este micuțul meu, este micuțul meu.”

Plânse tot drumul până la fermă și abia ajunsese, când stăpânul o chemă în camera lui. Merse acolo foarte mirată și foarte emoționată, fără să știe de ce.

— Așează-te acolo, spuse el.

Se așează și rămaseră câteva clipe unul lângă celălalt, stingheri amândoi, cu brațele inerte și stânjenitoare și fără să se privească în ochi, așa cum fac țărani.

Fermierul, un bărbat solid de patruzeci și cinci de ani, de două ori văduv, jovial și încăpățânat, simțea o jenă evidentă, pe care nu o simțea de obicei. În cele din urmă se hotărî și începu să vorbească vag, bâlbâindu-se puțin și privind departe peste câmp.

— Rose, spuse el, nu te-ai gândit niciodată să te măriți?

Se făcu palidă asemenea unei moarte. Văzând că nu-i răspunde, el continuă:

— Ești o fată cumsecade, ordonată, activă și econoamă. O femeie ca tine ar fi o avere pentru un bărbat.

Ea stătea tot nemișcată, cu privirea speriată, fără a căuta să înțeleagă, atât de mult i se învâртеau ideile ca la apropierea unui pericol. El așteaptă o secundă, apoi continuă:

— Știi, o fermă fără stăpână nu poate să meargă, chiar și cu o servitoare ca tine.

Tăcu, neștiind ce să mai spună. Și Rose îl privea cu aerul speriat al unei persoane care crede că este în fața unui asasin și care se pregătește să fugă la cel mai mic gest al acestuia.

După vreo cinci minute, el întrebă:

— Ei bine, îți convine?

Ea răspunse cu un aer idiot:

— Ce, stăpâne?

Atunci el îi spuse brusc:

— Să te căsătorești cu mine, desigur.

Ea se ridică brusc, apoi căzu înapoi pe scaun, unde rămase nemișcată, asemenea cuiva care a fost lovit de o mare nenorocire. Fermierul se neliniști:

— Haide, spune-mi, ce-ți trebuie de fapt?

Îl privea înnebunită; apoi, brusc, ochii i se umplură de lacrimi și, sufocându-se, repetă de două ori:

— Nu pot, nu pot.

— De ce? întrebă bărbatul. Nu te mai prefăce; te las să te gândești până mâine.

Și plecă grăbit, ușurat că a terminat acest demers care-l stânjenea mult și fiind sigur că a doua zi servitoarea va accepta această propunere la care nu sperase deloc și care, pentru el, era o afacere excelentă pentru că se căsătorea pentru totdeauna cu o femeie care-i va aduce cu siguranță mai mult decât cea mai mare dotă din ținut.

Nu puteau exista între ei scrupule de mezalianță căci, la țară, toți sunt aproape egali: fermierul lucrează ca și servitorul său, care, cel mai adesea, devine stăpân la rândul lui, într-o zi sau alta, și servitoarele ajung stăpâne fără ca acest lucru să aducă vreo schimbare în viața sau obiceiurile lor.

Rose nu dormi toată noaptea. Rămase așezată pe pat, nemaigăsind puterea să plângă, atât de consternată era. Rămase inertă, fără să-și mai simtă corpul, și cu mintea împrăștiată ca și cum cineva ar fi tăiat-o în bucăți cu unul din acele instrumente folosite de dărăcitori pentru a scămoșa lâna saltelelor. Doar din când în când reușea să adune frânturi de gânduri și se îngrozea la ideea de ce-ar putea să se întâmple.

Temerile ei deveniră mai mari și, de fiecare dată când în liniștea casei adormite orologiul din bucătărie bătea orele, transpira de spaimă. Își pierdea capul, coșmarurile se succedau, lumânarea se stinse. Atunci începu delirul, acel delir fulgerător al oamenilor de la țară care se cred loviți de soartă, de o nevoie nebună de a pleca, de-a se salva, de a fugi de nefericire ca un vas de furtună.

O cucuveau cântă; Rose tresări, se ridică, își trecu mâinile peste față și prin păr, își pipăi corpul ca o nebună; apoi coborî, cu un mers de somnambulă. Când ajunse în curte, se

târî pentru a nu fi văzută de vreun vagabond bădăran, căci luna, gata să dispară, arunca o lumină strălucitoare peste câmp. În loc să deschidă bariera, sări gardul. Când ajunse pe câmp, plecă. Mergea drept înainte, cu un pas suplu și grăbit și, din când în când, în mod inconștient, scotea un țipăt pătrunzător. Umbra ei exagerată, culcată alături de ea pe pământ, o însoțea și, uneori, o pasăre de noapte venea să se așeze pe capul ei. Auzind-o trecând, câinii din curțile fermelor lătrau; unul din ei sări gardul și o urmări ca să o muște. Dar ea se întoarse spre el urlând în așa fel încât, speriat, animalul fugi, se ascunse în cușca lui și tăcu.

Uneori o tânără familie de iepuri zburda pe câmp; dar, când se apropia alergătoarea turbată, asemenea unei Diane în delir, animalele fricoase se împrăștiau: puii și mama dispăreau cuibăriți într-o brazdă, în timp ce tatăl o rupea la fugă și, uneori, lăsa să-i treacă umbra săltăreață, cu urechile ciulite, sub apusul de lună care plonja acum la capătul lumii și lumina oblic câmpul, ca o enormă lanternă pusă pe pământ la orizont.

Stelele dispăruseră în adâncurile cerului, câteva păsări piuiu, zorii apăruseră. Extenuată, tânăra gâfâia; se opri când soarele străpunse aurora purpurie.

Picioarele umflate nu mai voiau să meargă. Zări o mlaștină, o mlaștină mare a cărei apă stătătoare semăna cu sângele sub reflexiile roșii ale dimineții și cu pași mărunți, schiopătând, cu mâna la inimă merse să-și moaie picioarele.

Se așeză pe un smoc de iarbă, își scoase pantofii plini de praf, își scoase ciorapii și-și afundă picioarele învinețite în unda nemișcată în care se spărgeau uneori bule de aer.

O răcoare delicioasă îi urcă de la călcâie până la gât. Brusc, în timp ce privea această apă profundă, o apucă o amețeală, o dorință furioasă de-a intra cu totul în ea. S-ar fi terminat cu suferința ei interioară, s-ar fi terminat pentru

totdeauna. Nu se mai gândea la copilul ei; voia liniște, odihnă totală, somn fără sfârșit. Se sculă în picioare și, cu brațele ridicate, înaintă doi pași. Era deja în apă până la coapse și se grăbea când înțepături usturătoare la glezne o făcură să sară înapoi. Tipă cu disperare căci de la genunchi până la vârful picioarelor lipitori negre îi sugeau viața, se umflau, lipite pe pielea ei. Nu îndrăznea să le atingă și urla îngrozită. Tipetele ei disperate îl atraseră pe un țăran care trecea cu carul lui. Acesta smulse lipitorile una câte una, apăsă rănilor cu iarbă și o duse cu căruța lui până la ferma stăpânului ei.

Rămase cincisprezece zile, la pat, apoi, în dimineața în care s-a ridicat din pat, în timp ce stătea în fața ușii, fermierul apărui pe neașteptate în fața ei.

— Ei bine, spuse el, este o afacere înțeleasă, nu-i așa?

La început, ea nu răspunse; apoi, cum el rămase în picioare străpungând-o cu o privire insistentă, ea spuse cu greu:

— Nu, stăpâne, nu pot.

Brusc, el se înfurie.

— Nu poți, fată? nu poți? dar de ce?

Ea începu să plângă și repetă:

— Nu pot.

O privi și îi strigă în față:

— Pentru că ai un iubit?

Ea îngăimă, tremurând de rușine:

— Poate că-i așa.

Roșu ca un mac, bărbatul bolborosi:

— Ah! recunoști deci netrebnico! Și cine este această mierlă? Un sărăntoc, un coate-goale, un vagabond, un nevoiaș? Cine e, spune-mi!

Și, pentru că ea nu răspundea nimic:

— Ah! nu vrei... Să-ți spun eu atunci: este Jean Baudu?

Ea strigă:

— Nu, nu este el.

— Atunci este Pierre Martin?

— Ah, nu! Nu, stăpâne.

Și-i numi înnebunit pe toți flăcăii din sat, în timp ce ea nega, copleșită și ștergându-și în fiecare clipă ochii cu colțul șorțului albastru. Dar el căuta în continuare cu încăpățânarea lui de brută, scormonind în această inimă pentru a-i afla secretul precum un câine de vânătoare care scormonește o vizuină, o zi întreagă, pentru a prinde animalul pe care-l simte înăuntru. Deodată bărbatul țipă:

— Ei, bineînțeles, este Jacques, servitorul de anul trecut; se spunea că el vorbea cu tine și că îți promisese căsătoria.

Rose simți că se sufocă; un val de sânge îi înroși fața; brusc, nici lacrimi nu mai avea; i se uscaseră pe obraji asemeni picăturilor de apă pe fierul înroșit. Ea exclamă:

— Nu, nu este el, nu este el.

— Ești sigură? întrebă țăranul șiret care adulmeca o bucățică de adevăr.

Ea răspunse repede:

— Vă jur, vă jur...

Căuta pe ce să jure, neîndrăznind să invoce lucrurile sfinte. El o întrerupse:

— Te urma totuși prin unghere și te mânca din ochi în timpul meselor. I-ai promis credință, nu-i așa?

De data aceasta, ea îl privi direct în ochi:

— Nu, niciodată, niciodată, v-o jur pe bunul Dumnezeu că dacă ar veni astăzi să mă ceară de nevastă, nu aș accepta.

Părea atât de sinceră încât fermierul ezită. Continuă, ca și cum ar fi vorbit cu el însuși:

— Atunci, ce-i? Am ști totuși dacă ți s-a întâmplat o nenorocire. Și pentru că nu au fost consecințe, o tânără nu

și-ar refuza stăpânul din acest motiv. Trebuie totuși să se fi întâmplat ceva.

Ea nu spuse nimic, sugrumată de spaimă.

O întrebă din nou:

— Chiar nu vrei?

Ea suspină:

— Nu pot, stăpâne.

Atunci el plecă.

Ea crezu că a scăpat și petrecu destul de liniștită restul zilei, dar și dărâmată și extenuată ca și cum ar fi învârtit din zori mașina de bătut grăunțele în locul bătrânului cal alb.

Se culcă cât de devreme putu și adormi imediat.

Pe la miezul nopții o treziră două mâini care pipăiau patul. Tresări înspăimântată, dar recunoscă imediat vocea fermierului care-i spunea:

— Nu te speria Rose, sunt eu, am venit să-ți vorbesc.

Mai întâi se miră; apoi, cum el încerca să se strecoare sub cerșafuri, înșelese ce voia și începu să tremure puternic, simțindu-se singură în întuneric, încă năucă de somn, și complet goală într-un pat, lângă un om care o voia. Sigur ea nu voia, dar rezista cu nonșalanță, luptându-se cu instinctul întotdeauna mai puternic la oamenii simpli și neprotejată de voința indecisă a acestor rase inerte și moi. Întorcea capul când spre perete, când spre cameră pentru a evita mângăierile cu care gura fermierului căuta gura ei, corpul se răsucea sub cuvertură iritat de oboseala luptei. El deveni brutal, amețit de dorință. O dezveli cu o mișcare bruscă. Atunci simți că nu mai poate rezista. Cuprinsă de o rușine de struț, își ascunse fața în mâini și încetă să se mai apere.

Fermierul rămase toată noaptea lângă ea. Se întoarse și în seara următoare, apoi în fiecare zi.

Trăiră împreună.

Într-o dimineață îi spuse:

— Am anunțat nunta, ne vom căsători luna viitoare.

Ea nu răspunse. Ce putea să spună? Nu se opuse deloc. Ce putea să facă?

IV

Se căsători cu el. Se simțea cufundată într-o gaură cu margini inaccesibile din care nu va putea ieși niciodată și tot felul de nenorociri rămâneau suspendate deasupra capului ei precum niște stânci mari care ar cădea cu prima ocazie. Soțul ei îi lăsa impresia unui bărbat pe care l-a furat și care-și va da seama de acest lucru într-o zi sau alta. Se gândea la copilul ei de la care-i venea toată nefericirea, dar și toată fericirea de pe pământ.

Mergea să-l vadă de două ori pe an și, de fiecare dată, se întorcea tot mai tristă.

Totuși temerile ei se calmară, inima i se liniști, și trăia mai încrezătoare, cu o vagă teamă care-i mai plutea în suflet.

Anii trecură. Copilul avea șase ani. Era acum aproape fericită când, brusc, fermierul se posomorî.

De doi sau trei ani părea neliniștit, având în el o îngrijorare, un rău psihic care creșteau încetul cu încetul. După ce mânca, rămânea mult timp la masă, cu capul în mâini, trist, ros de suferință. Vorbea mai tare, chiar brutal uneori. Părea chiar că are un gând ascuns contra soției lui, căci, uneori, îi răspundea cu brutalitate, cu mânie.

Într-o zi, când băiețelul vecinei veni după ouă, cum ea îl repezi puțin fiind ocupată, soțul ei apăru brusc și îi spuse cu o voce răutăcioasă:

— Dacă ar fi al tău, nu te-ai purta așa.

Rămase mută, nu putu răspunde, apoi intră în casă cu toate temerile reînviolate.

La masă, fermierul nu-i vorbi, nu o privi și părea că o detestă, o disprețuiește, că știe ceva.

Pierzând-și capul, ea nu mai îndrăzni să rămână singură cu el după terminarea mesei. Ieși și alergă până la biserică.

Se înnopta. Nava bisericii era întunecată, dar se auzeau pași lângă strană, căci paracliserul pregătea pentru noapte lampa tabernaculului.

Această luminiță tremurândă, înecată în tenebrele bolții, i se păru lui Rose ca fiind o ultimă speranță și, privind-o fix, căzu în genunchi.

Candela se ridică în aer însoțită de zgomotul lanțului. Curând se auzi pe pavaj un salt regulat de saboți urmat de un fâșâit de funie trasă și micuțul clopot trimise rugăciunea de seară a îngerului prin ceața care se îndesea. Cum bărbatul se pregătea să iasă, ea îl opri.

— Domnul preot este acasă? spuse ea.

El răspunse:

— Cred că da, ia întotdeauna cina în timpul rugăciunii îngerului.

Tremurând, ea împinse bariera prezbiteriului.

Preotul tocmai se așeza la masă. O invită imediat să ia loc.

— Da, da, știu, soțul tău mi-a vorbit deja despre problema care te aduce la mine.

Biata femeie își pierdu puterile. Preotul continuă:

— Ce vrei, copila mea?

Și înghițea cu viteză linguri de supă din care cădeau picături pe sutana lui umflată și murdară pe pântec.

Rose nu mai îndrăznea să vorbească, nici să roage, nici să implore. Se ridică. Preotul îi spuse:

— Curaj!

Se întoarse la fermă fără să știe ce face. Stăpânul o aștepta, servitorii fiind plecați în absența ei. Atunci, ea căzu la picioarele lui și gemu vărsând valuri de lacrimi.

— Ce ai împotriva mea?

El începu să țipe, blestemând:

— Am că nu am copii, pentru numele lui Dumnezeu! Când ieși o femeie, nu o ieși pentru a rămâne singuri până la sfârșit. Iată ce am. Când o vacă nu are viței, nu valorează nimic. Când o femeie nu are copii, nici ea nu valorează nimic.

Ea plângea, boloborisind și repetând:

— Nu-i din vina mea! nu-i din vina mea!

El se mai îmblânzi puțin și adăugă:

— Nu zic că-i așa, dar este totuși supărător.

V

Din ziua aceea, nu mai avu decât un singur gând: să aibă un copil, încă unul. Și-și mărturisi dorința tuturor.

O vecină îi recomandă o modalitate: să-i dea de băut soțului în fiecare seară un pahar cu apă cu puțină cenușă. Fermierul acceptă, dar degeaba.

Își spuseră amândoi: „Poate există secrete.” Și merseră să se informeze. Le-a fost recomandat un cioban care locuia la o distanță de zece leghe; și stăpânul Vallin, după ce pregăti cabrioleta, merse într-o zi să-l consulte. Ciobanul îi dădu o pâine pe care făcuse niște semne, o pâine frământată cu ierburi și din care trebuia să mănânce amândoi câte o bucătică înainte și după mângâieri.

Au consumat toată pâinea fără să obțină niciun rezultat.

Un învățător le dezvălui mistere, procedee de a se iubi necunoscute oamenilor de la țară și infaibile, spunea el. Eșuară.

Preotul le recomandă un pelerinaj la Sângele Prețios de la Fécamp. Rose merse cu mulțimea pentru a se prosterna în abație, și, amestecându-și rugăciunea cu dorințele grosolane care ieșeau din aceste inimi de țărani, îl imploră pe Cel pe care toți îl implorau să o mai facă o dată fertilă. A fost în zadar. Atunci ea crezu că este pedepsită pentru prima ei greșală și o cuprinse o durere imensă.

Slăbi de atâta suferință; și soțul ei îmbătrâni, era extrem de neliniștit, se consuma în speranțe inutile.

Atunci, un adevărat război izbucni între ei. El o insultă, o bătut. O certa toată ziua și, seara în pat, gâfâind, dușmănos, îi arunca în față insulte și vorbe obscene.

Într-o noapte, nemaștiind ce să inventeze pentru a o face să sufere și mai mult, îi comandă să se scoale și să meargă să aștepte zorii în ploaie, în fața ușii. Cum ea nu se supuse, o apucă de gât și începu să o lovească cu pumnul în față. Ea nu spuse nimic, rămase nemișcată. Exasperat, sări cu genunchii pe pântecul ei; și, cu dinții încleștați, nebun de furie, o lovi. În acel moment, ea avu o clipă de revoltă disperată, și împingându-l la perete cu un gest furios, așezându-se în capul oaselor, îi spuse cu o voce schimbată, suierătoare:

— Eu am un copil, am unul. L-am avut cu Jacques; îl cunoști pe Jacques. Trebuia să mă ia de nevastă. A plecat.

Stupefiat, bărbatul rămase acolo, la fel de tulburat ca și ea; bolborosi:

— Ce spui? ce spui?

Atunci ea începu să plângă în hohote, și bâigui printre lacrimi:

— De aceea nu am vrut să mă mărit cu tine, de aceea. Nu puteam să-ți spun de ce, m-ai fi dat afară cu tot cu copil. Tu nu faci copii; nu știi, nu știi!

El repeta mecanic, surprins din ce în ce mai mult:

— Ai un copil? ai un copil?

Printre sughițuri, ea spuse:

— M-ai luat cu forța, știi bine acest lucru. Eu nu voiam să mă mărit cu tine.

Atunci, el se ridică, aprinse lumânarea și începu să meargă prin cameră, cu mâinile la spate. Ea continua să plângă, trântită pe pat. Brusc, el se opri în fața ei:

— Atunci eu sunt vinovat că nu ți-am făcut un copil? întrebă el.

Începu din nou să meargă; oprindu-se din nou, întrebă:

— Ce vârstă are micuțul?

Ea șopti:

— Va împlini șase ani.

El mai întrebă:

— De ce nu mi-ai spus?

Ea gemu:

— Nu puteam.

Rămase nemișcat, în picioare.

— Hai, ridică-te, spuse el.

Se ridică greu; când fu în picioare, sprijinită de perete, el începu să râdă brusc cu acel râs sănătos din zilele bune. Și cum ea era foarte tulburată, el adăugă:

— Ei bine, vom merge să-l căutăm pe acest copil, pentru că noi doi nu avem niciunul.

Se sperie atât de tare încât dacă ar fi avut putere, ar fi fugit. Dar fermierul își frecă mâinile și spuse:

— Voiam să adopt unul, iată, l-am găsit. Îi cerusem preotului un copil orfan,

Apoi, continuând să râdă, își sărută pe obraji soția disperată și prostită, și strigă ca și cum ea nu-l auzea:

— Hai mamă, hai să vedem dacă mai este supă, aș mânca o oală.

Ea își puse fusta. Coborâra. Și, în timp ce în genunchi aprindea focul sub oală, el, radios, continua să meargă cu pași mari prin bucătărie, repetând:

— Ei bine, îmi place cu adevărat; nu o spun doar așa, dar chiar sunt mulțumit, sunt foarte mulțumit.

Duchoux

Coborând scara mare a clubului, încălzită ca o seră de un calorifer, baronul de Mordiane își lăsase desfăcută haina de blană; de aceea, când ușa dinspre stradă se închise în urma lui, simți un frison de frig profund, unul din acele frisoane care te întristează asemeni unei suferințe. De altfel, pierduse ceva bani și de câțva timp stomacul îl făcea să sufere, nu-i mai permitea să mănânce după placul lui.

Urma să se întoarcă acasă și gândul la vastul lui apartament gol, la valetul care dormea în antecameră, la sala de baie în care apa caldă pentru toaleta de seară cânta ușor pe reșoul cu gaz, la patul lat, antic și solemn ca un catafalc, făcu să fie cuprins până în adâncul inimii, până în adâncul cărnii de un alt frison, mult mai dureros decât cel al aerului înghețat.

De câțiva ani simțea apăsarea singurătății care-i copleșește pe celibatarii bătrâni. În trecut, era puternic, vioi și vesel, consacrand zilele sportului și nopțile petrecerilor. Acum, era tot mai greoi și nu se mai bucura de nimic. Sportul îl obosea, supeurile și chiar dineurile îi făceau rău, femeile îl plictiseau în aceeași măsură în care-l amuzaseră altădată.

Monotonia serilor identice, a acelorași prieteni întâlniți în același loc, la club, a aceleiași partide cu șanse și ghinioane cântărite, a aceleiași glume spuse de aceleași guri, a acelorași glume pe marginea acelorași subiecte, a acelorași bârfe despre aceleași femei îl supăra atât de mult încât uneori îl făcea să dorească să se sinucidă. Nu mai putea

duce această viață regulată și goală, atât de banală, atât de ușoară și de grea în același timp și dorea ceva liniștitor, odihnitor, confortabil, fără să știe ce anume.

Nu se gândea să se căsătorească, căci nu avea curajul să se condamne la melancolie, la servitude conjugală, la această viață odioasă a două ființe care, împreună tot timpul, se cunosc într-atât încât nu mai pot spune un cuvânt pe care celălalt să nu-l prevadă, nu mai pot face un gest care să nu fie așteptat, nu mai pot avea un gând, o dorință, o părere pe care celălalt să nu le ghicească.

Considera că este plăcut să revezi o persoană doar când o cunoști puțin, când mai are în ea misterul și inexplicabilul, când mai este neliniștitoare și voalată. I-ar fi trebuit deci o familie care să nu fie o familie, în care să-și petreacă doar o parte din viață și, din nou, amintirea fiului lui începu să-l bântuie. De un an, se gândea mereu la el, simțind crescând în el dorința enervantă de a-l vedea, de a-l cunoaște. Îl avusese în tinerețe, în împrejurări dramatice și tandre. Copilul, trimis în sud, fusese crescut în apropiere de Marsilia, fără să știe vreodată numele tatălui său. Acesta plătise mai întâi lunile de alăptare, apoi, pe rând, lunile de colegiu, lunile de sărbătoare, zestrea pentru o căsătorie rezonabilă. Un notar discret servise de intermediar fără să spună nimic niciodată.

Baronul de Mordiane știa deci doar că un copil din sângele lui trăia undeva în împrejurimile Marsiliei, că trecea drept inteligent și bine educat, că se căsătorise cu fiica unui arhitect antreprenor, căruia îi succedase. Era considerat ca un om care câștigă mulți bani.

De ce nu ar merge să-l vadă pe acest fiu necunoscut, fără să-și spună numele, pentru a-l studia mai întâi și pentru a se asigura că, la nevoie, ar putea găsi un refugiu agreabil în această familie?

Fusesse generos, îi dăduse o zestre frumoasă, acceptată cu recunoștință. Era deci sigur că nu se va izbi de un orgoliu exagerat; și acest gând, această dorință, prezente zi de zi, de a pleca în sud, deveneau iritante ca o mâncărime. Îl îndemna și o înduioșare bizară, egoistă la ideea acestei case vesele și calde, pe malul mării, unde i-ar găsi pe nora lui, tânără și frumoasă, pe nepoții lui cu brațele deschise, pe fiul lui care-i va aminti aventura fermecătoare și scurtă din vremuri îndepărtate. Regreta doar că i-a dat atâția bani și că acești bani s-au înmulțit în mâinile tânărului, ceea ce nu-i mai permitea să se prezinte ca un binefăcător.

Gândindu-se la toate acestea, mergea cu capul înfundat în gulerul de blană; și se hotărî brusc. Cum trecea o trăsură, o luă și se duse acasă. Și, după ce valetul, trezit din somn, îi deschise ușa, spuse: „Louis, plecăm mâine seară la Marsilia. Poate vom rămâne acolo cincisprezece zile. Vei face toate pregătirile necesare.”

Trenul mergea de-a lungul Ronului nisipos, apoi traversă câmpii galbene, sate luminoase, și, în depărtare, munți pleșuvi.

Trezit după o noapte petrecută în vagonul de dormit, baronul de Mordiane se privea cu melancolie în oglinjoara din trusa lui de toaletă. Lumina crudă a Sudului îi arătă riduri pe care nu le văzuse până atunci; o stare de decrepitudine pe care nu o remarcase în semi-umbra apartamentelor pariziene.

Examinându-și coada ochilor, se gândea la pleoapele încrețite, la tâmpile, la fruntea dezgolită: „Drace, nu mi-am pierdut numai prospețimea. Sunt bătrân.” Și dorința lui de-a se odihni apăru brusc, însoțită de o vagă dorință, apărută pentru prima dată, de a-și ține nepoții pe genunchi.

Cu o trăsură închiriată la Marsilia, ajunse în jurul orei unu după-amiază în fața unei case. Era una din acele case

țărănești meridionale atât de albe la capătul aleilor de platani încât te orbeau și te obligau să închizi ochii.

Mergând pe alee, zâmbea și se gândea:

„Drace, este frumos!”

Un puști de vrei cinci-șase ani apăru brusc din spatele unui arbust și rămase în picioare pe marginea aleii, privindu-l cu ochii lui rotunzi pe acest domn.

Mordiane se apropie.

— Bună ziua, băiețel.

Puștiul nu răspunse.

Atunci, aplecându-se, baronul îl luă în brațe pentru a-l săruta, dar, sufocat de un miros de usturoi de care copilul părea impregnat din cap până-n picioare, îl puse brusc jos, murmurând:

— Oh! este copilul grădinarului.

Și merse spre casă.

În fața ușii, pe o funie, se uscau rufe, cămăși, prosoape, cârpe de bucătărie, șorțuri și cerșafuri, în timp ce o garnitură de șosete, aliniată pe sforicele suprapuse, umplea o fereastră, asemeni rândurilor de cârnați din fața magazinelor mezelarilor.

Baronul strigă.

Apăru o servitoare, o adevărată servitoare din Sud, murdară și nepieptănată, cu părul căzându-i în șuvițe pe față, cu o fustă care, sub grămada de pete care-o înnegriseră, mai păstra din vechea culoare ceva țițător; era un fel de fustă de serbare câmpenească și de rochie de saltimbanc.

Baronul întreabă:

— Domnul Duchoux este acasă?

Dintr-o glumă de petrecăreț sceptic, dăduse cândva acest nume copilului pierdut, deși nu știa sigur dacă fusese găsit sub o varză.

Servitoarea repetă:

— Îl căutați pe domnul Duchoux?

— Da.

— Este în cameră și face planșe.

— Spune-i că domnul Merlin vrea să-i vorbească.

Mirată, ea spuse:

— Dacă vreți să-l vedeți, intrați!

Și strigă:

— Domnu Duchoux, aveți o vizită!

Baronul intră și, într-o încăpere mare, întunecată din cauza obloanelor închise pe jumătate, zări cu greu oameni și lucruri care i se părură murdare. În picioare, în fața unei mese plină de obiecte de toate felurile, un omuleț chel trasa linii pe o coală de hârtie mare. Se opri din lucru și făcu doi pași.

Vesta descheiată, pantalonul debutonat, manșetele suflecate ale cămășii, indicau că-i era foarte cald; era încălțat cu pantofi plini de noroi, ceea ce arăta că plouase cu câteva zile înainte. Cu un puternic accent meridional, întrebă:

— Cu cine am onoarea?

— Domnul Merlin... Am venit să vă consult în vederea cumpărării unui teren pentru construcții.

— Ah! ah! foarte bine.

Întorcându-se spre soția sa care tricota în umbră, domnul Duchoux spuse:

— Debarasează un scaun, Joséphine!

Atunci Mordiane văzu o femeie tânără, care părea deja bătrână, așa cum ești bătrân la 25 de ani în provincie, din lipsă de îngrijire, de băi repetate, de micile îngrijiri, de micile curățenii, de micile atenții date toaletei feminine care imobilizează prospețimea și păstrează farmecul și frumusețea până pe la 50 de ani. Cu un șal pe umeri, cu părul legat într-o coadă, un păr des și negru, dar nu prea pieptănat, întinse niște mâini de servitoare spre un scaun și luă o rochiță de copil, un cuțit, un capăt de sfoară, un ghiveci de

flori gol și o farfurie murdară rămase pe scaunul pe care-l oferi apoi vizitatorului.

Acesta se așeză și văzu că pe masa de lucru a lui Duchoux, în afară de cărți și hârtii, se mai aflau două salate proaspăt culese, un lighean, o perie de păr, un prosop, un revolver și mai multe cești murdare.

Arhitectul îi văzu privirea și spuse zâmbind:

— Scuzați! Este puțină dezordine în salon din cauza copiilor.

Și își apropie scaunul pentru a vorbi cu clientul.

— Căutați deci un teren în împrejurimile Marsiliei?

Respirația lui, chiar și de la distanță, îi aduse baronului acel miros de usturoi pe care-l au oamenii din Sud, asemeni florilor care-și împrăștie parfumul.

Mordiane întrebă:

— Cel pe care l-am întâlnit sub platani este fiul dumneavoastră?

— Da, da, al doilea.

— Aveți doi?

— Trei, domnule, unul în fiecare an.

Și Duchoux părea foarte mândru.

Baronul se gândea: „Dacă au toți același miros, camera lor trebuie să fie o adevărată seră.”

Continuă:

— Da, aș vrea un teren frumos, lângă mare, pe o plajă mică și pustie...

Atunci Duchoux îi explică. Erau zece, douăzeci, cincizeci, o sută și chiar mai multe asemenea terenuri, la toate prețurile și pentru toate gusturile. Vorbea așa cum curge o fântână, zâmbitor, mulțumit de el, mișcându-și capul rotund și chel.

Și Mordiane își amintea o blondă mică de statură, suplă, puțin melancolică și care-i spunea cu multă tandrețe: „Iubitul meu scump.” Doar amintirea ei îi infierbânta sângele în vene.

Îl iubise cu pasiune, la nebunie, timp de trei luni; apoi, rămânând însărcinată în lipsa soțului care era guvernatorul unei colonii, fugise, se ascunsese, înnebunită de disperare și de frică, până la nașterea copilului pe care Mordiane îl dusesese într-o seară de vară și pe care nu-l mai revăzuse niciodată.

După trei ani, ea a murit de ftizie în colonia soțului ei, la care se dusesese. Îl avea în fața lui pe fiul lor, care, făcând să sune finalele ca niște note de metal, spunea:

— Acel teren, domnule, este o ocazie unică...

Și Mordiane își amintea cealaltă voce, ușoară ca o adiere de vânt, care murmură: « Scumpul meu iubit, nu ne vom despărți niciodată... »

Privind ochii rotunzi, tot albaștri, dar goi, ai acestui omuleț ridicol, care semăna totuși cu mama lui, își amintea acea privire albastră, blândă, profundă, devotată. Da, din secundă în secundă, îi semăna tot mai mult, îi semăna prin intonația vocii, prin gesturi, prin înfățișare; îi semăna așa cum o maimuță seamănă cu omul; dar era al ei, păstra de la ea o mie de trăsături de netăgăduit, enervante, revoltătoare. Baronul suferea, obsedat brusc de această asemănare oribilă, care tot creștea exasperantă, înnebunitoare, chinuitoare ca un coșmar, ca o remușcare.

Bolborosi:

— Când vom putea vedea împreună acest teren?

— Chiar mâine, dacă vreți.

— Da, mâine. La ce oră?

— La ora unu.

— De acord.

Copilul întâlnit pe alee apăru în ușă și strigă:

— Tată!

Nu i-a răspuns.

Mordiane era în picioare cu o dorință de a scăpa, de a fugi care-i făcea să-i freamăte picioarele. Acest „Tată!” Îl

lovise ca un glonț. Lui îi era adresat, pentru el era acest tată cu usturoi, acest tată din Sud. Oh! ce frumos mirosea prietena lui de altădată!

Duchoux îl conduse.

— Este casa dumneavoastră? întrebă baronul.

— Da, domnule. Am cumpărat-o de curând. Și sunt mândru de ea. Sunt un copil al hazardului, domnule, și nu ascund acest lucru, sunt mândru de ea. Nu datorez nimic nimănui, sunt fiul operelor mele; totul mi se datorează doar mie.

Rămas pe pragul ușii, copilul strigă din nou, dar de la distanță:

— Tată!

Scuturat de frisoane, cuprins de panică, Mordiane fugea așa cum nu fugise vreodată din fața unui pericol.

— Va ghici, mă va recunoaște, se gândea el. Mă va lua în brațe și-mi va striga și el „tată”, dându-mi pe față un sărut cu miros de usturoi.

— Pe mâine, domnule.

— Pe mâine, la ora unu.

Trăsura mergea pe drumul alb.

— Vizitiu, la gară!

Și auzi două voci: una îndepărtată și dulce, vocea slabă și tristă a morților, care spunea „Sumpul meu iubit”; cealaltă, sonoră, melodioasă, înspăimântătoare, care striga „Tată” așa cum strigi „Opriți-l” când un hoț aleargă pe străzi.

A doua zi, seara, intrând în club, contele de Etreillis îi spuse:

— Nu v-am mai văzut de trei zile. Ați fost bolnav?

— Da, puțin suferind. Din când în când am migrene.

Frumusețe inutilă

Trăsura foarte elegantă, la care erau înhămați doi superbi cai negri, aștepta în fața peronului casei. Era la sfârșitul lui iunie, pe la ora cinci și jumătate și, printre acoperișurile pe care le închidea curtea interioară, cerul apărea plin de claritate, de căldură, de veselie.

Contesa Mascaret apăru pe peron, chiar în momentul în care soțul ei, care se întorcea, ajunsese în dreptul ușii cu două canaturi. Se opri câteva secunde pentru a-și admira soția și păli puțin. Era foarte frumoasă, suplă, distinsă cu chipul ei lung și oval, cu tenul de fildeș aurit, cu ochii mari și cenușii și cu părul negru; urcă în trăsură fără să-l privească, fără să lase măcar impresia că l-a văzut, cu o alură atât de rasată încât infama gelozie care-l devora de mult timp îi mușcă din nou inima.

Se apropie și o salută:

— Mergi să te plimbi?

Ea lăsă doar patru cuvinte să se strecoare printre buzele disprețuitoare:

— Da, după cum vezi!

— În pădure?

— Probabil.

— Îmi permiți să te însoțesc?

— Trăsura îți aparține.

Fără să se mire de tonul cu care-i răspundea, urcă și se așează lângă soția lui, apoi ordonă:

— În pădure!

Valetul sări pe scaunul de lângă vizitiu; și caii, conform obiceiului lor, pufăiră salutând cu capul până ajunseră în stradă.

Cei doi soți stăteau unul lângă celălalt fără să-și vorbească. El căuta o modalitate de a începe discuția, dar nu îndrăznea din cauza chipului ei atât de încăpățânat, atât de dur. În cele din urmă, își întinse pe ascuns mâna spre mâna înmănușată a contesei și o atinse ca din întâmplare, dar gestul pe care aceasta îl făcu retrăgându-și brațul a fost atât de violent și plin de dezgust încât, în pofida obiceiurilor lui de autoritate și de despotism, se sperie.

Murmură:

— Gabrielle!

Fără a întoarce capul, îl întreabă:

— Ce vrei?

— Ești adorabilă.

Nu răspunse nimic și, cu un aer de regină iritată, rămase întinsă în trăsură.

Urcau acum pe Champs-Élysées, spre Arcul de Triumf. La capătul lungului bulevard, imensul monument își deschidea arcul enorm pe un cer roșu. Soarele părea să coboare pe el semănând la orizont un praf de foc.

Și șuvoiul de trăsuri, stropite cu reflexii pe plăcile de cupru, pe părțile argintii și pe cristalurile harnașamentelor și felinarelor, lăsa să curgă un șir dublu spre pădure și spre oraș.

Contele Mascaret continuă:

— Draga mea Gabrielle.

Atunci, enervându-se, ea spuse cu o voce exasperată:

— Oh! Lasă-mă în pace, te rog. Acum nu mai am nici libertatea de a fi singură în trăsura mea.

Prefăcându-se că nu a auzit nimic, contele continuă:

— N-ai fost niciodată așa de frumoasă cum ești astăzi.

În mod sigur ea era la capătul răbdării, căci răspunse cu o furie pe care nu o mai stăpânea deloc:

— Degeaba, cred că-ți dai seama de acest lucru, îți jur că nu voi mai fi a ta niciodată.

Stupefiat și tulburat desigur, stăpânit de obiceiurile de violență care îi reveniseră, aruncă un „ce-i de zis?” care revela mai mult stăpânul brutal decât bărbatul îndrăgostit.

Deși slujitorii nu puteau auzi nimic datorită zgomotului asurzitor al roților, ea repetă cu o voce joasă:

— Ah! ce-ai spus? ce-ai spus? Te regăsesc, deci! Vrei să-ți spun?

— Da.

— Să-ți spun tot?

— Da.

— Tot ce am pe inimă de când sunt victima egoismului tău feroce?

El se înroșise de uimire și de enervare. Grohăi, cu dinții încleștați:

— Da, spune.

Era un bărbat înalt, cu umerii lați, cu o barbă mare și roșcovană, un bărbat frumos, un domn, un bărbat de lume și care era considerat un soț perfect și un tată excelent.

Pentru prima dată de când ieșiseră din castel, ea se întoarse spre el și îl privi drept în față:

— Ah! Vei auzi lucruri neplăcute, dar să știi că-s pregătită pentru orice, că voi brava totul, că nu mă tem de nimic și de tine cel mai puțin.

Și el o privea în ochi și era deja cuprins de furie. Murmură:

— Esti nebună!

— Nu, dar nu mai vreau să fiu victima odiosului supliciu de maternitate pe care mi-l impui de unsprezece ani! Vreau să trăiesc în sfârșit ca o femeie de lume, așa cum am dreptul, așa cum toate femeile au acest drept.

Devenind brusc palid, el bolborosi:

— Nu înțeleg.

— Ba da, înțelegi. Au trecut trei luni de când am născut ultimul copil și pentru că sunt încă foarte frumoasă și, în ciuda eforturilor tale, nedeformată, așa cum tocmai ai declarat când m-ai văzut pe peron, te gândești că a venit timpul să fiu din nou însărcinată.

— Dar o iei razna.

— Nu. Am treizeci de ani și șapte copii, ne-am căsătorit acum unsprezece ani și sperî că acest lucru va mai continua încă zece ani, după care vei înceta să mai fii gelos.

O apucă de braț și i-l strânse:

— Nu-ți voi permite să mai vorbești așa mult timp.

— Și eu, eu îți voi vorbi până la capăt, până termin tot ce am de spus și, dacă vei încerca să mă oprești, voi ridica vocea încât să mă audă cele două slugi care stau pe capra trăsurii. Doar din acest motiv te-am lăsat să urci în trăsură, căci am acești doi martori care te vor obliga să mă asculți și să te stăpânești. Ascultă-mă. Te-am urât mereu și te-am lăsat să vezi acest lucru, căci eu nu am mințit nicio dată, domnule. Te-ai căsătorit cu mine contra voinței mele, i-ai forțat pe părinții mei, care aveau probleme financiare, să mă dea, pentru că tu erai foarte bogat. Ei m-au obligat, făcându-mă să plâng. Deci m-ai cumpărat și imediat ce am fost în puterea ta, imediat ce am fost pentru tine o soție gata să se atașeze de tine, să uite procedeele tale de intimidare și de coerciție prin care-mi aminteai că trebuia să-ți fiu o soție devotată și să te iubesc atât cât puteam, ai devenit gelos, așa cum niciun bărbat nu fusese vreodată, de o gelozie de spion, josnică, degradantă pentru tine, jignitoare pentru mine. Abia ne căsătoriserăm de opt luni și m-ai și bănuț de toate perfidiile. M-ai lăsat chiar să înțeleg acest lucru. Ce rușine! Și pentru că nu mă puteai împiedica să fiu frumoasă

și să plac, să fiu numită în saloane și în ziare una din cele mai frumoase femei din Paris, ai căutat ce ai putea scorni pentru a îndepărta de mine orice galanterie. Atunci, ai avut această idee abominabilă de a mă face să-mi petrec viața fiind mereu însărcinată, până în momentul în care îi voi dezgusta pe toți bărbații. Oh! Nu nega! Mult timp nu am înțeles acest lucru, apoi am aflat adevărul. Te-ai lăudat chiar sorei tale, care mi-a spus tot, pentru că mă iubește și a fost revoltată de grosolănia ta de bădăran.

Ah! Amintește-ți luptele noastre, ușile sparte, încuietorile forțate! La ce viață m-ai condamnat timp de unsprezece ani, o viață de iapă de prăsilă, închisă într-o herghelie. Apoi, imediat ce eram însărcinată, îți era și ție scârbă de mine și nu te mai vedeam cu lunile. Eram trimisă la țară, în castelul familiei, la iarbă verde, pe câmpie, pentru a paște. Și când reapăream, proaspătă și frumoasă, indestructibilă, tot seducătoare și înconjurată mereu de bărbați, sperând că voi trăi puțin ca o tânără femeie bogată, care aparținea acestei lumi, te apuca din nou gelozia și începeai iar să mă urmărești cu dorința infamă și dușmănoasă de care suferi chiar și în acest moment, când esti lângă mine. Și nu-i dorința de a mă poseda, nu te-aș refuza niciodată, ci dorința de a mă deforma. Ah! Această bucurie, de câte ori am simțit-o în tine, ți-am văzut-o în ochi, am ghicit-o. Îți iubești copiii ca pe niște victorii și nu ca pe cineva care-i sângele tău. Ei sunt victoriile tale asupra mea, asupra tinereții și frumusetii mele, asupra farmecului meu, asupra complimentelor care-mi erau adresate, asupra celor care le șopteau în jurul meu fără să mi le spună. Și ești mândru de ei: defilezi cu ei, îi plimbi cu trăsura în pădurea Boulogne sau pe măgari, la Montmorency. Îi duci la matinee teatrale pentru a fi văzut cu ei și pentru ca să se spună ce tată bun și să se repete acest lucru...

El îi apucase cu o brutalitate sălbatică încheietura mâinii și i-o strânse atât de violent încât ea tăcu, cu un geamăt care-i sfâșia gâtul.

El îi spuse aproape în șoaptă:

— Îmi iubesc copiii, auzi! Ceea ce tocmai mi-ai mărturisit este rușinos din partea unei mame. Dar tu îmi aparții. Eu sunt stăpânul...stăpânul tău...pot cere ce vreau, când vreau...și am legea...de partea mea.

Încerca să-i zdrobească degetele prin apăsarea tăioasă a mâinii lui musculoase. Lividă de durere, ea încerca zadarnic să-și scoată mâna din această menghină care i-o zdrobea; și durerea o făcea să gâfâie iar ochii i se umplură de lacrimi.

— Vezi bine că eu sunt stăpânul, spuse el, și cel mai puternic.

Slăbise puțin strânsoarea. Ea continuă:

— Mă crezi pioasă?

Surprins, el bolborosi:

— Bineînțeles.

— Consideri că eu cred în Dumnezeu?

— Desigur.

— Că aş putea minți jurându-mă în fața altarului în care se află corpul lui Hristos?

— Nu.

— Vrei să mergi cu mine într-o biserică?

— De ce?

— Vei vedea. Vrei?

— Dacă insiști, da.

Ea ridică vocea, strigând:

— Philippe.

Aplecându-și puțin capul, fără să-și scape caii din ochi, vizitiul păru că-și întoarce doar urechea spre stăpâna lui, care continuă:

— La biserica Saint-Philippe-du-Roule!

Și trăsură, care ajunsese la intrarea în Bois de Boulogne, se întoarse la Paris.

Femeia și bărbatul nu mai schimbă niciun cuvânt în timpul acestui nou traseu. Apoi, când trăsură se opri în fața intrării în biserică, doamna de Mascaret, sărind jos, intră, urmată la câțiva pași de conte.

Fără să se oprească, ea merse până la grilajul naosului și, căzând în genunchi lângă un scaun, își ascunse fața în mâini și se rugă. Se rugă mult timp și el, în picioare, în spatele ei, își dădu seama în cele din urmă că ea plângea. Plângea fără zgomot, așa cum plâng femeile când au neazuri sfâșietoare. Exista în tot corpul ei un fel de undulație care se termina cu un mic hohot, ascuns, înăbușit sub degetele ei.

Însă contele de Mascaret consideră că această situație se prelungea prea mult și îi atinse umărul. Această atingere o trezi ca o arsură. Ridicându-se, îl privi drept în ochi:

— Iată ce am să-ți spun. Nu mă tem de nimic, vei face ce vei voi. Mă vei omorî dacă vrei. Unul dintre copii nu este al tău, doar unul. A fost singura mea răzbunare împotriva ta, contra abominabilei tale tiranii de mascul, contra acelor condamnări la maternitate la care m-ai supus. Cine a fost amantul meu? Nu vei ști niciodată! Vei bănuși pe toată lumea. Nu-l vei descoperi. M-am dăruit fără dragoste și fără plăcere, doar pentru a te înșela. Și el m-a făcut mamă. Care-i copilul lui? Nu vei ști niciodată. Am șapte, descoperă-l! M-am gândit să-ți spun acest lucru mai târziu, mult mai târziu, căci nu te răzbuni pe un bărbat înșelându-l decât când el știe acest lucru. M-ai forțat să mă destăinui astăzi, am făcut-o.

Și o luă la fugă prin biserică, spre ușa deschisă spre stradă, așteptându-se să audă în spatele ei pasul rapid al soțului înfruntat și să se prăbușească pe pavaj sub lovitura

de bătă a pumnului lui. Dar nu auzi nimic și merse spre trăsură. Urcă dintr-o săritură, crispată de angoasă, gâfâind de frică și strigă vizitiului: La castel!

Caii porniră în galop.

II

Închisă în camera ei, contesa Mascaret aștepta ora cinei așa cum un condamnat la moarte așteaptă ora supliciului. Ce va face el? Se întorsese? Despot, enervat, dispus la orice violență, ce gândise, ce pregătise, ce hotărâse? Nu se auzea niciun zgomot în castel și ea privea neîncetat limbile pendulei. Camerista venise pentru toaleta de seară, apoi plecase. Bătu ora opt și aproape imediat se auziră două bătăi în ușă.

— Intră.

Majordomul apăru și spuse:

— Doamna contesă este servită.

— Conte s-a întors?

— Da, doamnă contesă, domnul conte este în sufragerie.

Pentru câteva secunde se gândi să se înarmeze cu un mic revolver, pe care-l cumpăraseră cu ceva timp în urmă, ca măsură de precauție pentru drama care se petrecea în inima ei. Dar se gândi că toți copiii vor fi acolo și nu luă decât o sticlută cu săruri.

Când intră în sufragerie, soțul ei o aștepta în picioare, lângă scaunul lui. Schimbară un salut scurt și se așezară. Atunci, și copiii se așezară la rândul lor. Cei trei fii, cu preceptorul lor, abatele Martin, erau la dreapta mamei; cele trei fiice, cu guvernanta engleză, domnișoara Smith, erau la stânga ei. Doar ultimul copil, în vârstă de trei luni, rămăsese cu doica în camera lui. Cele trei fete, toate blonde, dintre care cea mai mare avea zece ani, îmbrăcate cu rochii

albastre ornate cu dantele albe, semănau cu niște păpuși drăgălașe. Cea mai mică nu împlinise încă trei ani. Deja frumoase, toate promiteau să devină frumoase ca mama lor.

Cei trei fii, doi șateni și cel mai mare, în vârstă de nouă ani, brunet deja, păreau să anunțe bărbați viguroși, înalți, cu umeri lați. Întreaga familie părea să fie de același sânge, puternic și vioi.

Abatele spuse binecuvântarea conform uzanței, când nu era niciun invitat, pentru că, în prezența străinilor, copiii nu veneau la masă. Apoi, începură să mănânce.

Contesa, cuprinsă de o emoție pe care nu o prevăzuse, stătea cu ochii plecați, în timp ce contele îi examina cu priviri nesigure, tulburate de spaimă, care treceau de la un chip la altul, când pe cei trei băieți, când pe cele trei fete. Deodată, punând în fața lui paharul cu picior, îl sparse și lichidul roșu se împrăștie pe fața de masă. La zgomotul ușor pe care-l făcu acest accident, contesa avu o tresărire care o ridică de pe scaun. Se priviră pentru prima oară. Din când în când, fără voia lor, în pofida crispării corpului și inimilor lor, tulburate de fiecare întâlnire a privirilor, continuau să le încrucișeze asemeni unor țevi de pistol. Simțind că există o jenă a cărei cauză nu o cunoștea, abatele încercă să încropească o conversație. Înșira diverse subiecte, fără ca încercările lui inutile să ducă la înflorirea vreunei idei sau la pronunțarea vreunui cuvânt.

Din tact feminin, ascultând de instinctele ei de femeie de lume, contesa încercă să-i răspundă de vreo două-trei ori; dar, în zadar. În deruta gândurilor ei, nu-și mai găsea cuvintele și propria-i voce o speria în tăcerea profundă care domnea în vasta încăpere, în care se auzea doar clinchetul argintăriei și al farfuriilor. Aplecându-se brusc înainte, soțul ei îi spuse:

— În acest loc, în mijlocul copiilor tăi, juri de sinceritatea celor afirmate mai devreme?

Ura care-i mocnea în sânge o trezi brusc și, răspunzând la această întrebare cu aceeași putere cu care răspundea privirii lui, își ridică mâinile, dreapta spre frunțile băieților, stânga spre frunțile fetelor, spunând cu un ton ferm, fără nicio urmă de slăbiciune:

— Jur pe capul copiilor mei că este adevărat ce ți-am spus.

El se ridică și, cu un gest exasperat, după ce aruncă șervețelul pe masă, se întoarce, izbind scaunul de perete, apoi ieși fără să spună niciun cuvânt.

Atunci ea, suspinând profund, ca după o primă victorie, continuă cu o voce calmă:

— Nu dați nicio importanță, scumpii mei, tatăl vostru a suferit de curând o mare durere. Și încă mai este necăjit. Îi va trece peste câteva zile.

Vorbi cu abatele, cu domnișoara Smith, avu pentru toți copiii doar cuvinte tandre, drăgălășenii, acele răsfățări de mamă care fac să crească inimioarele.

După cină, merse în salon cu toată lumea. Îi făcu pe cei mai mari să vorbească, povesti istorioare celor mici și, când veni ora de culcare, îi sărută îndelung apoi, îi trimise să se culce și intră singură în camera ei.

Așteptă, fiind sigură că el va veni. Copiii fiind departe de camera ei, se hotărî să-și apere pielea de ființă umană tot așa cum își apăraseră și viața de femeie de lume; ascunse în buzunarul rochiei revolverul pe care-l cumpăraseră în urmă cu câteva zile.

Orele treceau. Nu se mai auzea niciun zgomot în castel. Doar trăsurile își mai continuau pe străzi mersul lor vag, calm și difuz ce se auzea prin pereți.

Aștepta energică și nervoasă, fără frică, gata de orice și aproape triumfătoare, căci găsisese pentru el un supliciu pentru fiecare clipă și pentru toată viața. Dar primele licăriri

ale zilei se strecurară printre franjurii perdelelor fără ca el să fi intrat în camera ei. Uimită, înțelese atunci că el nu va mai veni. După ce încuie ușa și puse lanțul de siguranță, pe care-l instalase, se urcă în pat și rămase cu ochii deschiși, meditănd, fără să înțeleagă sau să ghicească ce va face el.

Când îi aduse ceaiul, camerista îi dădu o scrisoare din partea soțului ei. O anunța că va face o călătorie destul de lungă și o prevenea, în post-scriptum, că notarul îi va pune la dispoziție toate sumele de bani necesare pentru cheltuieli.

III

Era la Operă, în timpul unei pauze a spectacolului *Robert diabolul*. La parter, bărbații în picioare, cu pălăria pe cap, cu vesta larg deschisă pe cămașa albă pe care străluceau aurul și pietrele nasturilor, priveau lojele pline cu femei decoltate, împodobite cu diamante și perle, vesele în această seră luminată, în care frumusețea chipurilor și strălucirea umerilor par să înflorească pentru priviri în mijlocul muzicii și vocilor. Cu spatele la orchestră, doi prieteni vorbeau, privind cu lornionul toate această galerie de eleganță, toată această etalare de grație adevărată sau falsă, de bijuterii, de lux și de pretenție care se expunea în cerc în jurul marelui teatru. Unul dintre ei, Roger de Salins, îi spuse prietenului său, Bernard Grandin:

— Uite ce frumoasă este contesa de Mascaret.

La rândul lui, acesta privi cu lornionul, o femeie înaltă, care se afla într-o lojă din față, care părea încă foarte tânără și a cărei frumusețe strălucitoare părea să atragă toate privirile din toate colțurile sălii. Tenul pal, cu reflexii de fildeș, îi dădea un aer de statuie, în timp ce în părul negru ca noaptea strălucea, ca o cale lactee, o mică diademă în formă de curcubeu, bătută cu diamante.

După ce o privi un timp, Bernard Grandin răspunse pe un ton glumeț, dar sincer convins:

— Te cred că este frumoasă!

— Ce vârstă poate avea acum?

— Așteaptă. Ți-o voi spune precis. O cunosc din copilărie. Am văzut-o făcându-și intrarea în lume când era domnișoară. Are...are...treizeci...treizeci...treizeci și șase de ani.

— Imposibil.

— Sunt sigur.

— Pare de douzeci și cinci.

— Are șapte copii.

— Incredibil.

— Trăiesc toți șapte și este o mamă foarte bună. Merg uneori în casa lor, care este foarte plăcută, foarte calmă, foarte sănătoasă. Ea întruchipează fenomenul familiei în lume.

— E bizar. Și nu s-a spus niciodată nimic despre ea?

— Niciodată.

— Dar soțul ei? Este un om deosebit, nu-i așa?

— Da și nu. O fi existat și între ei o mică dramă, una din acele drame de menaj, pe care lumea o bănuie, pe care n-o știe niciodată bine, dar pe care aproape o ghicește.

— Ce?

— Nu știu nimic. Mascaret este acum un mare petrecăreț, după ce a fost un soț perfect. Cât a fost un soț bun, a avut un caracter îngrozitor, bănuitor și ursuz. De când este un petrecăreț, a devenit foarte indiferent; s-ar putea spune însă că are o grijă, un necaz, un oarecare vierme care-l roade; îmbătrânește repede.

Cei doi prieteni filozofară câteva minute despre suferințele secrete, necunoscute care fac să apară într-o familie nepotrivirile de caracter sau poate antipatiile fizice nevăzute la început.

Roger de Salins, care continua să o privească cu lornionul pe doamna de Mascaret, continuă:

— Este de necrezut că această femeie are șapte copii.

— Da, în unsprezece ani. După care, la treizeci de ani, a oprit perioada de reproducere pentru a intra în strălucitoarea perioadă de reprezentație, care nu pare să se apropie de sfârșit.

— Bietele femei!

— De ce le plângi?

— De ce? Ah! Dragul meu, gîndește-te! Unsprezece ani de sarcină pentru o femeie ca ea! Ce infern! Toată tinerețea, toată frumusețea, toată speranța de succes, tot idealul poetic al vieții strălucitoare sunt sacrificate acestei abominabile legi a reproducerii, care face din femeia normală o simplă mașină de ouat ființe.

— Ce vrei? Asta-i natura!

— Da, dar eu spun că natura este dușmanul nostru, că trebuie să lupți mereu împotriva naturii pentru că ea ne readuce mereu la stadiul de animal. Ceea ce este curat, frumos, elegant, ideal pe pământ, nu Dumnezeu ni le-a dat, ci omul, creierul uman. Noi suntem cei care am introdus în creație, puțină grație, puțină frumusețe, puțin farmec necunoscut și puțin mister, cântând-o, interpretând-o, admirând-o ca poeții, idealizând-o ca artiștii, explicând-o ca savanții care se înșeală, dar care găsesc explicații ingenioase fenomenelor. Dumnezeu n-a creat decât ființe grosolane, pline de germenii de boli, care, după câțiva ani de înflorire bestială, îmbătrânesc în infirmități, cu toate urâțeniile și suferințele decrepitudinii umane. Se pare că nu le-a făcut decât pentru a se reproduce în mod josnic și pentru a muri apoi asemenea insectelor efemere din serile de vară. Am spus insistent « pentru a se reproduce în mod josnic ». Într-adevăr, ce poate fi mai josnic, mai respingător decât

acest act murdar și ridicol al reproducerii ființelor, contra căruia se revoltă toate sufletele delicate? Dat fiind că toate organele inventate de acest creator zgârcit și răuvoitor servesc la două scopuri, de ce nu a ales altele, care să nu fie atât de murdare, pentru a le încredința această misiune sfântă, cea mai nobilă și mai exaltantă dintre funcțiile umane? Gura care hrănește corpul cu mâncare, răspândește și cuvântul și gândul. Carnea se reface prin ea și tot prin ea se comunică totodată și ideea. Nasul, care dă plămânilor aerul vital, dă creierului toate parfumurile din lume: parfumul florilor, pădurilor, copacilor, mării. Urechea, care ne ajută să comunicăm cu semenii noștri, ne-a permis totodată să inventăm muzica, să creăm visul, fericirea, infinitul și chiar plăcerea fizică a sunetelor. S-ar spune însă că acest Creator viclean și cinic a vrut să interzică omului să înobileze, să înfrumusețeze și să idealizeze vreodată întâlnirea lui cu femeia. Totuși, ca replică Dumnezeului răutăcios, omul a găsit dragostea, ceea ce nu este un lucru rău, și a împodobit-o atât de bine cu poezie încât, adesea, uită la ce contacte este obligată. Aceia dintre noi care nu pot să se înșele exaltându-se, au inventat viciul și au rafinat dezmăturile, ceea ce reprezintă încă o modalitate de a-L lua în derâdere pe Dumnezeu și de a aduce omagiu, un omagiu impudic, frumuseții.

Dar ființa normală face copii ca un animal împerecheat de lege. Privește această femeie! Nu este abominabil să te gândești că această bijuterie, această perlă născută pentru a fi frumoasă, admirată, celebrată și adorată, și-a petrecut unsprezece ani din viață pentru a-i da moștenitori contelui de Mascaret?

Râzând, Bernard Grandin spuse:

— E mult adevăr în ceea ce spui, dar puțini oameni te-ar înțelege.

Salins se însuflețea.

— Știi cum îl concep pe Dumnezeu?, spuse el. Ca pe un monstruos organ creator, pe care nu-l cunoaștem, care seamănă în spațiu miliarde de lumi, așa cum un pește și-ar depune icrele în mare. Creează pentru că aceasta este sarcina lui de Dumnezeu; dar el nu știe ce face, 'stupid de prolific, inconștient de combinațiile de toate felurile produse de germenii pe care i-a împrăștiat. Gândirea umană este un fericit mic accident al hazardurilor fecundărilor Lui, un accident local, trecător, neprevăzut, condamnat să dispară o dată cu pământul și să reînceapă poate aici, poate în altă parte, la fel sau diferit, cu noile combinații ale eternelor reînceputuri. Din cauza acestui mic accident al inteligenței, ne simțim foarte rău în această lume care nu este făcută pentru noi, care nu fusese pregătită să primească, să găzduiască, să hrănească și să satisfacă ființe raționale; și tot din cauza Lui, dacă suntem într-adevăr rafinați și civilizați, trebuie să luptăm mereu împotriva a ceea ce numim încă planurile Providenței.

Grandin, care-l asculta atent, cunoscând de mult timp surprizele strălucitoare ale fanteziei lui, îl întrebă:

— Crezi deci că gândirea umană este un produs spontan al oarbei nașteri divine?

— Nicidecum! Este o funcție întâmplătoare a centrilor nervoși ai creierului nostru, asemănătoare acțiunilor chimice neprevăzute datorate unor noi amestecuri, asemănătoare unei produceri de electricitate, creată de frecări sau de apropieri neașteptate, asemănătoare tuturor fenomenelor produse de fermentațiile infinite și fecunde ale materiei vii.

— Dar, dragul meu, dovada o vede oricine privește în jurul lui. Dacă gândirea umană, vrută de un creator conștient, ar fi trebuit să fie ceea ce a devenit, atât de deosebită de gândirea și resemnarea animală, exigentă, scormonitoare,

agitată, tulburată, este pentru că lumea creată pentru a primi ființa care suntem noi astăzi a fost acel inconfortabil părculeț cu animale, acel câmp cu salată, acea grădină silvestră, stâncoasă și sferică în care Providența ta neprevăzătoare ne sortise să trăim goi, în grote sau sub copaci, hrăniți cu carnea animalelor masacrate, cu frații noștri, sau cu legume crude crescute sub soare și ploii.

Este suficient să reflectezi o secundă pentru a înțelege că această lume nu este făcută pentru creaturi ca noi. Gândirea apărută și dezvoltată printr-un miracol nervos al celulelor din capul nostru, oricât de neputincioasă, ignorantă și confuză ar fi sau ar rămâne mereu, face din noi toți niște intelectuali, veșnici și nenorociți, exilați pe acest pământ.

Contemplă acest pământ așa cum Dumnezeu l-a dat celor care-l locuiesc. Nu este el aranjat, plantat și împădurit în mod vizibil doar pentru animale? Ce există pentru noi? Nimic. Și pentru ele, totul: grotele, copacii, frunzișurile, izvoarele, vizuinele, hrana și băutura. De aceea, oamenii dificili ca mine, nu reușesc să se simtă bine aici. Sunt mulțumiți și satisfăcuți doar aceia care se apropie mult de animal. Dar ceilalți, poeții, delicații, visătorii, cercetătorii, neliniștiții? Ah! bieții oameni!

Ei, drăcie, mâncăm varză și morcovi, ceapă, napi și ridichi, pentru că am fost obligați să ne obișnuim cu acest lucru, ba chiar pentru că nu crește altceva, să ne și placă, dar aceasta este o hrană pentru iepuri și capre, așa cum iarba și trifoiul sunt o hrană pentru cai și vite. Când privesc spicele unui lan de grâu copt, sunt sigur că acesta a germinat în pământ pentru ciocurile vrăbiilor sau ciocârlilor și nu pentru gura mea. Mestecând pâine, fur deci de la păsări, tot așa cum fur de la nevăstuică și de la vulpe atunci când mănânc găini. Prepelița, porumbelul și potârnichea nu sunt prada naturală a eretelui, oaia, veverița și boul nu sunt

mai degrabă prada carnivorilor mari decât carnea îngrășată pentru a ne fi servită friptă cu trufe care au fost scoase din pământ de porci în mod special pentru noi?

Dar, dragul meu, animalele nu au nimic de făcut pentru a trăi pe pământ. Sunt la ele acasă, găzduite și hrănite, nu trebuie decât să pască sau să vâneze și să se mănânce între ele în funcție de instinctele lor, căci Dumnezeu nu a prevăzut niciodată blândețea și moravurile pacifiste, el nu a prevăzut decât moartea ființelor hotărâte să se distrugă și să se devoreze.

În ceea ce ne privește, ah! ah!, am avut nevoie de muncă, efort, răbdare, inventivitate, imaginație, industrie, talent și geniu pentru a face aproape locuibil acest pământ plin de rădăcini și de pietre. Gândește-te la ce-am făcut noi fără voia naturii, contra naturii pentru a ne instala într-un mod mediocru, aproape curat, aproape confortabil, aproape elegant și care nu este demn de noi. Și, cu cât suntem mai civilizați, mai inteligenți, mai rafinați, cu atât mai mult trebuie să învingem și să îmblânzim instinctul animalic care reprezintă în noi voința lui Dumnezeu. Gândește-te că a trebuit să inventăm civilizația, toată civilizația, care cuprinde atâtea lucruri de toate felurile, începând de la șosete până la telefon. Gândește-te la tot ce vezi în fiecare zi, la toate de care ne folosim în toate modurile.

Pentru a îndulci soarta noastră de brute, am descoperit și fabricat de toate, începând cu casele, continuând cu hrana aleasă, sosurile, bomboanele, prăjiturile, băuturile, stofele, hainele, gâtelile, paturile, somierele, autoturismele, calea ferată, numeroasele mașini; în plus, am descoperit științele și artele, scrisul și versurile. Da, am creat poezia, muzica, pictura. Noi am creat orice ideal, dar și cochetăria vieții, toaletele femeilor și talentul bărbaților, care au dus, în ochii noștri, la a împodobi puțin, a face mai puțin goală, mai

puțin monotonă și mai puțin dură existența simplilor reproducători, existență pentru care Providența divină n-a făcut altceva decât să ne însuflețească.

Privește acest teatru. Nu se află în el o lume creată de noi, doar pe înțelesul spiritelor noastre și neprevăzută de Destinele eterne, o distracție cochetă, senzuală, inteligentă, inventată doar pentru și de micul animal nemulțumit și agitat care suntem noi?

Privește această femeie, doamna de Mascaret. Dumnezeu a făcut-o pentru a trăi într-o grotă, goală sau îmbrăcată cu piei de animale. Nu se simte mai bine așa? Dar, pentru că veni vorba, se știe de ce și cum această brută de soț, având lângă el o asemenea soție și mai ales după ce a fost atât de bădăran încât să o facă mamă de șapte ori, a abandonat-o pentru a alerga după toate fustele?

Grandin răspunse:

— Eh!dragul meu, poate asta este singura explicație. Și-a dat seama că îl costa prea mult să doarmă numai acasă. Din spirit de economie domestică, a ajuns la aceleași principii pe care le expui în filosofia ta.

Gongul bătu de trei sau patru ori pentru începerea ultimului act. Cei doi prieteni se întoarseră la locurile loc, își scoaseră pălăriile și se așezară.

IV

În cupeul care-i ducea acasă după spectacolul de la Operă, contele și contesa de Mascaret, așezați unul lângă celălalt, tăceau. Pe neașteptate, soțul îi spuse soției:

— Gabrielle!

— Ce vrei?

— Nu crezi că a durat destul?

— Ce?

— Îngrozitorul supliciu la care m-ai supus timp de șase ani.

— Ce vrei, nu pot face nimic.

— Spune-mi măcar care!

— Niciodată.

— Gândește-te că nu-mi mai pot vedea copiii, nu-i mai pot simți în jurul meu fără a avea inima măcinată de această îndoială. Spune-mi care este și îți jur că te voi ierta, că îl voi trata ca pe ceilalți.

— Nu am acest drept.

— Deci nu vezi că nu mai pot suporta această viață, acest gând care mă roade și nici această întrebare care mă torturează de câte ori îi privesc. Simt că înnebunesc.

Atunci ea îl întreabă.

— Deci ai suferit mult?

— Îngrozitor. Aș mai fi acceptat altfel oroarea de a trăi alături de tine și oroarea și mai mare de a ști că există printre ei unul pe care nu-l cunosc și care mă împiedică să-i iubesc pe ceilalți?

Ea repetă:

— Atunci, ai suferit mult cu adevărat?

Contele răspunse cu o voce înnăbușită și îndurerată:

— Desigur, de aceea îți repet în fiecare zi că este un supliciu insuportabil pentru mine. Altfel m-aș fi întors? Aș fi rămas în această casă, lângă tine și lângă ei dacă nu i-aș fi iubit? Ah! te-ai purtat îngrozitor cu mine. Știi bine că, în suflet, simt doar tandrețe pentru copiii mei. Sunt pentru ei un tată de modă veche, așa cum am fost pentru tine un soț din familiile de modă veche, căci eu rămân un bărbat la care primează instinctul, un bărbat adept al naturii, un bărbat cum erau pe vremuri. Da, recunosc, m-ai făcut îngrozitor de gelos, pentru că tu esti o femeie de altă rasă, cu un alt fel de suflet, cu alte nevoi. Ah! nu voi uita niciodată lucrurile pe care mi le-ai spus. De altfel, începând din acea

zi, nu mi-a mai păsat de tine. Nu te-am omorât pentru că nu aş fi găsit o altă modalitate de a descoperi vreodată care dintre copiii noştri...copiii tăi nu este al meu. Am aşteptat, dar am suferit mai mult decât îţi închipui, pentru că nu mai îndrăznesc să-i iubesc, excepţie făcând cei doi mai mari, poate; nu mai îndrăznesc să-i privesc, să-i chem, să-i sărut, nu-l mai pot lua pe niciunul pe genunchii mei fără să nu mă întreb: N-o fi asta? De şase ani încoace am fost corect şi chiar blând şi îngăduitor. Spune-mi adevărul şi jur că nu voi face nimic rău.

În umbra trăsurii, avu impresia că ea este emoţionată şi, simţind că urma să vorbească, spuse:

— Te rog, te implor...

Contesa murmură:

— Am fost poate mai vinovată decât crezi. Dar nu puteam, nu mai puteam continua această viaţă de femeie veşnic gravidă. Nu aveam o altă cale de a te alunga din patul meu. Am minţit în faţa lui Dumnezeu şi am minţit pe capul copiilor mei, dar nu te-am înşelat niciodată.

Contele îi apucă braţul şi i-l strânse aşa cum făcuse în teribila zi a plimbării lor în parc. Boloborosi:

— E adevărat?

— E adevărat.

Gemu, cuprins de angoasă:

— Ah! mă vor cuprinde alte îndoieli care nu se vor sfârşi niciodată! Când ai minţit, atunci sau acum? Cum să te cred acum? Cum să crezi o femeie care a minţit? Nu voi mai şti niciodată ce trebuie să cred. Aş fi preferat să-mi spui: Este Jacques sau este Jeanne.

Trăsura intră în curtea castelului. După ce se opri în faţa peronului, contele coborî primul şi, ca de obicei, îi oferî braţul soţiei sale pentru a urca treptele.

Imediat ce ajunseră la primul etaj, el spuse:

— Pot să-ți mai vorbesc doar câteva clipe?

— Vreau, răspunse ea.

Intrară într-un mic salon în care, un valet puțin surprins, aprinse lumânările.

După ce au rămas singuri, el continuă:

— Cum să știu adevărul? Te-am implorat de mii de ori să vorbești, dar ai rămas mută, impenetrabilă, inflexibilă, inexorabilă; și, iată că acum, vii să-mi spui că ai mințit. Ai putut să mă lași să cred un asemenea lucru timp de șase ani! Nu, acum minți, nu știu de ce, poate din milă?

Cu un aer sincer și convins, contesa răspunse:

— Alfel aș mai fi avut încă patru copii în ultimii șase ani.

Contele strigă:

— Așa vorbește o mamă?

— Ah!, spuse ea, nu mă simt deloc mama copiilor care nu s-au născut, mi-ajunge să fiu mama celor pe care-i am și să-i iubesc din toată inima. Sunt, suntem femei din lumea civilizată, domnule. Nu mai suntem și refuzăm să fim simple femele care repopulează pământul.

Ea se ridică, dar el o apucă de mâini:

— Un cuvânt, doar un cuvânt, Gabrielle. Spune-mi adevărul!

— Tocmai ți l-am spus. Nu te-am înșelat niciodată.

O privea fix în față, atât de frumoasă, cu ochii ei cenușii precum cerul înnorat. În pieptănătura ei sumbră, în această noapte întunecată a părului ei negru strălucea diadema ornată cu diamante, asemănătoare căii lactee. Atunci simți brusc, simți printr-un fel de intuiție că ființa aceasta nu mai era doar femeia destinată să-i perpetueze rasa, ci produsul bizar și misterios al tuturor dorințelor noastre complicate, adunate în noi de secole, deturnate de la scopul lor primitiv și divin, rătăcind spre o frumusețe mistică, întrevăzută și insesizabilă. Astfel, există unele femei care înfloresc doar

pentru visele noastre, împodobite cu tot ceea ce civilizația a pus mai poetic, acest lux ideal, mai plin de cochetărie și de farmec estetic, în jurul femeii, această statuie din carne care ațâță tot, nu numai fibrele senzuale și poftetele imateriale.

Soțul rămăsese în picioare, în fața ei, stupefiat de această descoperire tardivă și obscură, care atingea confuz cauza vechii gelozii neînțelegând bine acest lucru. În cele din urmă, spuse:

— Te cred. Simt că în acest moment nu minți; într-adevăr, atunci mi s-a părut că mințai.

Ea îi întinse mâna:

— Atunci, suntem prieteni?

El luă această mână, o sărută și răspunse:

— Suntem prieteni. Mulțumesc, Gabrielle.

Apoi ieși, privind-o în continuare, încântat că era încă atât de frumoasă și simțind născându-se în el o emoție bizară, și mai redutabilă poate decât dragostea veche și simplă.

Lectură critică

În nuvelele lui Guy de Maupassant suntem departe de copilul cântat de Alphonse Daudet sau Victor Hugo. Daudet dedică un adevărat imn tuturor copiilor atunci când scrie: „Copii de o zi, o! nou-născuți, / Dragi îngeri.” În ceea ce-l privește pe Hugo, el vede în copil simbolul zorilor de zi: « Copii, sunteți zorii de zi, și sufletul meu este câmpia. (Victor Hugo, "Lorsque l'enfant paraît" Greu de explicat coborârea de la cer în infern pe care o descoperim în nuvelele lui Maupassant. Greu, dar nu imposibil. În perioada în care acesta trăiește și scrie, bastardul nu era considerat un copil, ci o *larvă umană, o dezonoare, o rușine, un avorton* și lista denumirilor primite de această ființă nevinovată ar putea continua. Se știe că în secolul al XIX-lea starea de bastard, paricidul, pruncuciderea, abandonarea copilului nu erau fenomene ieșite din comun. Statutul de copil din flori și de bastard exista deja în secolele precedente. Acest fenomen cunoaște însă o înflorire alarmantă în secolul al XIX-lea. Abordând soarta tragică a copilului din flori și a bastardului, Maupassant depășește epoca lui, anticipând amploarea pe care o va cunoaște același fenomen în secolul al XXI-lea. În zilele noastre, este un fenomen social din ce în ce mai răspândit, figurând pe prima pagină a ziarelor.

O lectură atentă a nuvelor lui Maupassant pune în evidență locul important pe care îl ocupă copilul natural și bastardul în ansamblul operei sale. Trebuie să precizăm că

scriitorul vorbește alternativ despre bastard și copil natural în cadrul aceleiași nuvele, ceea ce ne conduce la ideea că, pentru scriitor, cele două denumiri desemnează mai mult statutul părinților decât pe cel al copilului. De fapt, el respectă definiția dată de *Dictionnaire Littré*: « bastard, bastardă – care este născut în afara căsătoriei. [...] Se spune mai frecvent copil natural. Simplu bastard, cel care este născut din persoane libere, în opoziție cu bastard născut din adulter. [...] Altădată, bastarzii regilor erau prinți, gentilomi, oameni simpli. Degenerat din specia căreia îi aparține. (*Dictionnaire Littré*: 918)

Prezența acestei teme în opera lui Maupassant nu este întâmplătoare. Ea este strâns legată de viața scriitorului, de situația lui de tată biologic a mai multor copii, pe care nu i-a recunoscut oficial. În calitate de fiu, circulau numeroase zvonuri legate de adevăratul lui tată biologic. Conform acestor zvonuri, tatăl lui biologic ar fi fost Gustave Flaubert. În *Guy de Maupassant și Arta romanului*, André Vial precizează că acest zvon era rezultatul unei însemnări a lui Fouquier care interpretase în sensul lui strict cuvântul „fiu” pe care Flaubert îl folosisese pentru a defini mai bine afecțiunea pe care o resimțea pentru învățăcelul lui. Pe de altă parte, se pare că Fouquier nu s-ar fi putut înșela, deoarece, în calitate de cronicar la *Gil Blas* și la *Figaro*, cunoștea bine culisele lumii literare.

Legat de acest lucru, trebuie să amintim unele documente care au stat la baza a numeroase interpretări mai mult sau mai puțin tendențioase. Unul din acestea ar fi dedicația pe care i-a făcut-o Flaubert pe exemplarul cunoscutului său roman *La Tentation de Saint-Antoine*: ”Lui Guy de Maupassant, pe care-l iubesc ca pe propriul meu fiu.” Au fost biografi care au considerat ca o recunoaștere oficială a paternității lui Guy afirmația făcută de mama scriitorului în

timpul unei discuții cu poetul Paul Alexis, discuție prezentată de frații Goncourt. După înmormântarea lui Guy, ea ar fi spus că fiul ei, care se ocupase de înmormântarea lui Gustave Flaubert și-ar fi dorit să fie înmormântat și el la fel ca” tatăl lui.” Ea nu corectează imediat această afirmație; totuși, după un moment, face precizarea „ca bunul său prieten.” Nu se știe cu certitudine dacă a fost vorba despre un lapsus sau de o mărturisire. Ceea ce se știe în mod sigur este că între Laure de Pottevin și Gustave Flaubert exista o profundă prietenie. Se mai știe de asemenea că ea este cea care l-a rugat pe Flaubert să se ocupe de educația literară și artistică a lui Guy. Puțin câte puțin, Flaubert va deveni „părintele spiritual al tânărului scriitor”.

Este adevărat că între Flaubert și Maupassant există numeroase asemănări fizice, morale și psihice care au cântărit greu în această dezbatere. Acest argument a întărit ideea că Maupassant era fiul natural al lui Flaubert. Iată ce scrie Armand Lanoux: „Găsim la cei doi scriitori aceeași forță normandă, aceeași ereditate, aceeași atracție pentru femeile de moravuri ușoare, aceeași dragoste pentru artă, același nihilism, același anticlericalism, același antimilitarism, aceeași repulsie față de prostie, același dispreț față de burghezie, aceeași detestare a moralei, aceeași îndepărtare față de popor, într-un cuvânt, aceeași concepție despre lume.” (Armand Lanoux 1975: 156) După părerea lui există prea multe asemănări pentru a nu exista o legătură mai profundă între Flaubert și Maupassant. O parte a corespondenței lor, nu prea pudică dată fiind diferența de vârstă, ar fi o altă dovadă a intimității care exista între cei doi scriitori.

Alți biografi și-au argumentat această părere chiar prin opera lui Maupaasant și mai ales prin nuvelele sale despre bastard. Ei sunt convinși că zvonurile despre adevăratul său tată biologic l-au influențat mult. Astfel, după părerea lor,

unele din aceste nuvele ar avea un pronunțat caracter autobiografic. Ei consideră că nu-ți poate fi atât de milă de soarta bastardului fără să-i fi cunoscut și trăit suferințele, decepțiile și umilirile. S-ar putea stabili astfel o similitudine între nefericirea copilului din nuvela *Chelner, o halbă cu bere!* și cea a lui Maupassant copil. Și el a suferit enorm din cauza certurilor și mai ales a despărțirii părinților săi. În nuvela *Tatăl lui Simon* el ajunge să se identifice cu micul Simon; asemeni personajului său, copilul Maupassant și-a dorit să aibă un tată care să-l iubească, care să se ocupe de el și care să-i fie ghid în viață. Chiar și titlurile nuvelor sale ar fi o expresie indirectă a suferințelor și îndoielilor sale legate de adevărata lui paternitate: *Un fiu, Fiul, Copilul, Tatăl lui Simon, Domnul Parent, Tatăl, Abandonatul*, etc.

Aceste argumente care tind să-l prezinte pe Maupassant drept fiul lui Flaubert nu sunt acceptate în unanimitate. De exemplu, René Dussmènil, face câteva obiecții în cartea lui *Guy de Maupassant*. (Dussmènil, René: 1947) El calculează timpul scurs între data de naștere a lui Maupassant și data plecării lui Flaubert în Egipt. Ținându-se cont de acest calcul, Maupassant nu putea fi fiul lui Flaubert. O altă obiecție este de natură materială și psihologică. Din corespondența lor, aflăm că Flaubert l-a cunoscut destul de târziu pe Maupassant, în 1867. Or, la acea vreme, Guy avea 27 de ani. Dacă Maupassant ar fi fost fiul lui Flaubert, Laure i l-ar fi prezentat mult mai devreme, fără să-i spună că-i fiul lui. După părerea lui René Dussmènil, vasta lor corespondență nu este cea dintre un tată și fiul lui; ea este plină de respect și de pudoare. Numeroși biografi nu sunt de acord cu afirmația lui Dussmènil care, poate fără să vrea, ar fi neglijat acea parte mai puțin pudică din corespondența lor.

Orice ar fi, Flaubert rămâne tatăl simbolic al lui Maupassant, notează Pierre Marc de Biasi. (Pierre-Marc de

Biasi 1993: 41) Relația maestru-discipol care-i unea este rezultatul unei adevărate strategii pusă la cale de Laure al cărei vis este ca fiul ei să fie elevul lui Flaubert. Ea precizează într-o scrisoare că Flaubert îl numea pe Guy fiul lui adoptiv ; în aceeași scrisoare, ea îi cere lui Flaubert să-i găsească lui Guy un post la minister: „pentru că-l numești pe Guy fiul tău adoptiv, mă vei ierta, dragul meu Gustave, dacă îți vorbesc despre acest băiat. Declarația de tandrețe pe care i-ai făcut-o în prezența mea, care mi-a plăcut atât de mult și pe care am luat-o ca atare, îmi imaginez că-ți impune acum îndatoriri semi-părintești.” (Pierre-Marc de Biasi 1993: 41)

Luând în considerație toate aceste teorii legate de paternitatea scriitorului, este evident faptul că Maupassant n-a avut tată sau că l-a avut prea puțin. Datorită biografiilor cunoaștem însă principalele etape ale vieții sale: părinți divorțați, o copilărie provincială, plecarea la Paris și regăsirea unui om „nesemnificativ și nestatornic, care se ocupă de el atât cât i-o cere datoria, nimic în plus, și căruia fiul îi reproșează zgârcenia. Dar nu se ceartă pentru că de fapt seamănă prea mult” precizează Pierre Danger.(Pierre Danger 1993: 54) Motiv pentru care, de-a lungul întregii sale opere, figura tatălui apare sub semnul absenței sau al negării.

Dar nu controversele legate de tatăl biologic al lui Maupassant constituie obiectul acestui studiu. Ele ajută însă la o mai bună înțelegere a atitudinii scriitorului față de soarta copilului, a analizei psihologice la care autorul apelează destul de des, a diversității sentimentelor care-l invadează de câte ori este vorba de un copil condamnat practic la moarte de cei care ar trebui să-l iubească și să-l protejeze. Este neîndoielnic faptul că, în calitate de tată a mai multor copii, pe care nu i-a recunoscut oficial, scriitorul a pus mult din el însuși în toate nuvelele al căror subiect îl constituie soarta bastardului.

Ceea ce ne atrage atenția încă de la prima vedere, este diversitatea raporturilor care se stabilesc între copil și părinți, între părinți și copil. Este o lume în care domină ura, disprețul, setea de răzbunare, căutarea disperată a adevăratei identități, în care paricidul și infanticidul par a fi singura soluție de ieșire dintr-o situație-limită. Nimic nu scapă spiritului vigilent al scriitorului.

Relația tată-fiu ocupă deci un loc privilegiat în ansamblul operei sale. Doar cu câteva excepții, această relație se caracterizează prin violență verbală sau fizică, prin renegarea reciprocă, prin disprețul față de celălalt, prin dorința de răzbunare.

Tema bastardului răzbunător stă în centrul nuvelei *Câmpul de măslini*. Logic, ne-am aștepta să-l cunoaștem imediat pe acest bastard răzbunător. În realitate, nuvela începe cu o descriere detaliată a abatelui Vilbois și se termină cu o imagine a acestuia. Existența copilului este inserată în acest context. Povestea abatelui este cea a multor tineri de condiție bună, decepționați de trădarea femeii iubite. Originar dintr-o familie din Picardia, regalistă și religioasă, el respectă tradiția familiei și studiază dreptul. În casa unui prieten, întâlnește o tânără actriță de care se îndrăgostește la nebunie. Fără să se mai gândească la onoarea familiei, vrea să o ia de nevastă. Totul se prăbușește în ziua în care află că ea îl înșeală de mult timp cu prietenul lui. Aflând că este însărcinată, o întrebare se naște în inima lui: el este tatăl copilului? Îndoiala îl împinge la un gând criminal: să-i zdrobească pe amândoi, mama și copilul: *Devenind palid, el se opri, se gândi că descendentul lui era acolo, în acea carne murdară, în acel corp urât, în acea creatură josnică, copilul lui! Atunci se năpusti asupra ei pentru a-i zdrobi pe amândoi, pentru a distruge această dublă rușine*. Este ziua în care începe drama copilului. Pentru a-l salva, mama

declară că este copilul amantului. În urma acestei mărturisiri, femeia este alungată și Vilbois devine preot. Soarta copilului nu-l mai preocupă deloc până-n ziua în care un vagbond fără pereche, necioplit și mirosind a alcool, îi face o vizită, pretinzând că este fiul lui. Drept dovadă, îi arată o fotografie:

Scoase un plic din buzunar, unul din acele neverosimile plicuri acoperite de toate petele posibile, unul din acele plicuri care păstrează, în buzunarele ticăloșilor rătăcitori, hârtii oarecare, adevărate sau false, furate sau legitime, prețioși apărători ai libertății împotriva jandar-mului întâlnit. Scoase din el o fotografie, una din acele cărți poștale mari cât o scrisoare, din care se făceau odinioară, îngălbenită, veche, târâtă prea mult timp, încălzită de carnea acestui bărbat și decolorată de transpirația lui.

Atunci, ridicând-o alături de chipul lui, întreabă:

— Și pe acesta, îl cunoașteți?

Abatele făcu doi pași pentru a vedea mai bine și rămase palid, răvășit căci era portretul lui, făcut pentru Ea în perioada îndepărtată a iubirii lor.

Neînțelegând, nu răspunse nimic.

Vagabondul repetă:

— Pe acela îl recunoașteți?

Și preotul bâlbâi:

„Bineînțeles.

— Cine-i?

— Eu.

— Sunteți chiar dumneavoastră?

— Desigur.

— Ei bine! priviți-ne pe amândoi, acum, adică portretul dumneavoastră, și pe mine!

Văzuse deja, bietul bărbat, văzuse că acele două ființe,

cea din fotografie și cea care zâmbea alături, semănau ca doi frați (...)

Această fotografie nu ar putea minți, dar este dureroasă: vagabondul seamănă leit cu preotul atunci când era tânăr. Este proba incontestabilă a unei paternități negată atâta timp. Copilul abandonat de tatăl său înainte de a se naște, respins de tatăl adoptiv, neglijat de propria lui mamă, ar vrea să înțeleagă. Nu vrea să se răzbune, vrea doar să înțeleagă. Nu acuză pe nimeni, a venit doar să aibă o discuție cu tatăl său natural. La început, Philippe-Auguste a avut o copilărie fericită căci Pravallon, amantul mamei sale, a crezut că este copilul lui. Această fericire a fost doar prelu-diul nefericirii pe care o va cunosște în ziua în care asemănarea cu adevăratul său tată avea să-i distrugă viața. *Când ai abandonat-o, mama a vrut să-l facă pe rivalul tău să creadă că eram copilul lui și aproape că a crezut acest lucru până am împlinit vârsta de cincisprezece ani. Dar, din acel moment, am început să-ți semăn prea mult. Și m-a renegat, canalia.* Acest moment de adevăr, revelația că era fiul celui-lalt marchează profund sufletul copilului. Scena descoperirii adevărului că era un bastard revine de două ori în povestea pe care vagabondul i-o spune tatălui său biologic; această descoperire este punctul crucial al devenirii sale. În viața copilului va fi o ruptură dureroasă între înainte și după acest moment al adevărului: înainte era bine tratat, rău tratat după. Din copilul răsfățat care era va deveni copilul rău. El îi consideră vinovați de acest lucru pe mama lui și mai ales pe amantul acesteia care l-a renegat și care, pentru câteva pozne făcute pe la 16 ani, l-a trimis la o școală de corecție pentru a se debarasa de el. Îl consideră însă responsabil și pe tatăl lui care l-a părăsit înainte de a se naște, pe care nu l-a interesat deloc și niciodată ce s-a întâmplat cu

el. Victima acestei nedreptăți familiale devine acuzator: - *Când vrei ca un băiat să nu o ia pe căi greșite, nu ar trebui niciodată să fie trimis într-o școală de corecție, orice ar fi făcut, din cauza lucrurilor pe care le învață acolo.* În câteva cuvinte, el vorbește despre influența fatală pe care au avut-o anii de detenție în această școală de corecție asupra vieții lui. După ce a ieșit din acel loc, care i-a otrăvit sufletul, viața lui nu a mai fost decât o înșiruire de fapte rele, unul mai rău decât celălalt. În mintea și în sufletul lui el dă vina pe amantul mamei sale care nu mai vrea să-l vadă și nici să se ocupe de el de la moartea mamei sale, care-l zdrobește cu disprețul lui numindu-l „pușlama”, „canalie” și „recidivist”. De unde și ideea fixă care-l roade fără încetare: să se răzbune. Victima se transformă deci în călău. Un călău care nu simte nici cea mai mică milă față de cel condamnat. În acest scop, el inventează și pune în practică suferințe fizice atroce, demne de Inchiziție:

(...) sar peste el, îl trântesc jos și îl strâng de gât până dă ochii peste cap; apoi, când văd că-i aproape mort, îi pun un căluș, îl leg, îl dezbrac, îl întorc cu fața în jos și apoi...; După aceea... Ah! ah! ah!... Era un foc mare în șemineu... era în luna decembrie... pe o vreme friguroasă... a murit... mama... foc mare de cărbune... Iau cleștele... îl înroșesc... și iată... că îi fac cruci pe spate, opt, zece, nu mai știu câte, apoi îl întorc și-i fac tot atâtea pe burtă. E amuzant, nu-i așa, tată?. Așa erau însemnați cândva ocnașii. Se zvârcolea ca un țipar... dar îi pusesem un căluș serios, nu putea să țipe.

El vrea să justifice actul său sălbatic prin dorința de a-și răzbuna adevăratul tată. Ba chiar se așteaptă ca abatele să-i fie recunoscător: -*Acum ... tată... tată preot! E caraghios să ai tată un preot...! Ah! ah! trebuie să fii drăguț cu bibi, pentru că*

bibi nu este ordinar... și că i-a făcut ce merita... nu-i adevărat... ce merita... bătrânului. Paradoxal, el nu o acuză niciodată pe adevărata vinovată: mama lui. El nu poate să înțeleagă că situația umilitoare de bastard este rezultatul trădării și minciunilor mamei sale. Pulsunile lui destructive sunt îndreptate doar spre cei doi bărbați: cel care l-a crescut până la cincisprezece ani și cel care l-a abandonat înainte de a veni pe lume.

În ceea ce-l privește pe « tata preot », atitudinea lui se schimbă pe măsură ce ascultă povestea fiului său. La început, îl respinge pentru că acest copil îi amintește de femeia care l-a trădat și l-a făcut să sufere. Pentru a doua oară, copilul se dovedește a fi victima urii care zăcea în inima lui Vilbois. A urii, dar și a disprețului, a geloziei pe care le resimțea. Îl respinge și din cauza aspectului, limbajului și caracterului mizerabil. Cu excepția asemănării fizice, nu se poate recunoaște în acest vagabond ; gândurile și sentimentele care-l cuprind privindu-l și ascultându-l pe fiul lui ies la iveală:

Ceva mult mai penibil și mai chinuitor decât tot ce simțise și suferise de o jumătate de oră îl apăsa pe preot. Exista în el un fel de sufocare care începea, care urma să crească și să sfârșească prin a-l omorî și această stare îi venea nu din atâtea lucruri pe care le auzea, ci din felul în care erau spuse și din chipul de pușlama al vagabondului care le accentua. Între acest bărbat și el, între fiul lui și el, preotul începea să simtă acum cloaca de murdării morale care, pentru anumite suflete, sunt otrăvuri mortale. Acesta era fiul lui? Nu putea încă să creadă.

De fapt preotul nu mai vede în fața lui o ființă umană, ci imaginea terifiantă a unei degradări totale. Dar trece peste acest lucru și vrea să se ocupe de viitorul fiului său:

Vei pleca mâine dimineață. Vei locui într-un loc pe care ți-l voi indica și pe care nu-l vei părăsi niciodată fără ordinul meu. Îți voi plăti o pensie care-ți va ajunge pentru a trăi, o pensie mică pentru că eu nu am bani. Dacă nu vei asculta doar o singură dată, totul se va sfârși și vei avea de-a face cu mine...

Refuzul fiului și mai ales amenințările acestuia îl înfurie pe preot. De la furie trece la indignare, apoi la revoltă totală față de această ființă abjectă care-și face un titlu de glorie din toate actele criminale comise: *Toată ardoarea inimii lui pasionate și a sângelui lui violent, ardoare stinsă de episcopat, se trezea într-o revoltă irezistibilă contra acestui mizerabil care era fiul lui, contra acestei asemănări cu el, dar și cu mama, mama nedemnă care-l concepuse asemănător ei și contra fatalității care îl lega pe acest vagabond de piciorul patern precum ghiuleaua prinsă de piciorul ocnașilor. Asemeni mamei sale, fiul nu putea fi decât un infam, un monstru pentru care nu vor exista niciodată nici regrete, nici mântuire. În consecință, baronul de Vilbois își dă seama că nu va avea niciodată o relație normală tată-fiu cu acest vagabond. Deznodământul tragic al întâlnirii lor este o dovadă elocventă: Tatăl și fiul dormeau: primul, cu gâtul tăiat, somnul veșnic, celălalt, somnul bețivilor. Aparent, imaginea înspăimântătoare a acestei scene duce cu gândul la un patricid. Dar scriitorul nu exclude ideea unei sinucideri, singura ieșire posibilă dintr-o situație abominabilă, dintr-un coșmar, dintr-o fatalitate inexorabilă. Adevărata victimă este de fapt copilul. Mai întâi el este victima unui tată biologic pornit să se răzbune pe amanta infidelă. Toată ura lui Vilbois se vede în indiferența totală față de copilul pe care aceasta îl purta în pânțece și pe care el l-ar omorî fără nicio reținere. Apoi, tot ceea ce face pentru el amantul*

mamei sale (Pravallon) este resimțit de Philipp-Auguste ca o pedeapsă. Consecință indubitabilă a statutului de bastard, acest sentiment este întărit de ideea fixă că acesta l-ar fi tratat diferit dacă ar fi fost fiul lui. Dominat de această idee, asemeni tatălui biologic, copilul va fi obsedat de ideea răzbunării. Dorința de a se răzbuna are ca punct de plecare ura profundă față de cei doi bărbați: față de cel care l-a crescut crezându-l copilul lui și față de cel care l-a abandonat, deși era copilul lui. El este convins că niciunul nu l-a iubit, că pe niciunul nu l-a preocupat viitorul lui.

În această nuvelă „negocierea ordonează (...) un proces încrucișat prin care mama negociază non paternitatea cu tatăl copilului și paternitatea cu cel care nu este tatăl copilului. În ambele cazuri este vorba despre un șantaj legat de sentimentul onoarei. Rosette își salvează viața în schimbul unei minciuni. Dar Pravallon nu va fi la nesfârșit partenerul orb al acestui contract înșelător. Deși legitim din punct de vedere moral și strict juridic, acest refuz de a continua înșelătoria constituie o nesupunere la legea mercantilă, nesupunere care va duce la represalii. Un blestem se abate asupra bastardului, îndată ce amantul nu mai respectă contractul acceptat. Soarta bastardului este pecetluită: va ajunge un vagabond, va comite un omor involuntar, va ajunge la școala de corecție.” (Charles Castella 2000: 35-39)

Charles Castella vede în întâlnirea tată-fiu o negociere eșuată. Episodul final, scrie Castella, este structurat pe un dublu refuz de negociere. Mai întâi, șantajul criminal pe care fiul vrea să-l aplice tatălui său: *Ah! ah! trebuie să fii drăguț cu bibi, pentru că bibi nu este oricine...* Apoi, compromisul pe care tatăl i-l propune fiului. Amândoi refuză orice negociere și se îndreaptă veriginos spre dezastru. Cei patru parteneri – mama, amantul, tatăl biologic și fiul plătesc cu viața, cu închisoarea sau cu integritatea fizică același păcat capital:

nesupunerea la legea pieții. (Charles Castella 2000: 40-41)

Emanuèle Grandadam (2007) vede în Philippe-Auguste adevărata figură de refulat, de copil nelegitim reprezentând umbra de care tatăl vrea să scape. Descoperirea acestui dublu negativ provoacă groaza sau consternarea și va fi urmată de fugă sau de negare. Apariția bruscă a umbrei are loc deci pe fundalul spaimei față de ceea ce trebuie ascuns. Acest lucru se întâmplă cu preotul. Cel care tinde spre virtute și spre dragostea aproapelui află că este tatăl unui copil pervers și sadic, autor al unor farse criminale de o cruzime inimaginabilă. Autoarea nu-și pune însă întrebarea cum ar fi fost Philippe-Auguste dacă ar fi fost un copil legitim, crescut în atmosfera caldă a unei familii iubitoare.

Bastardul răzbunător apare și în nuvela *Un paricid*. Această nuvelă a fost scrisă după câteva luni de la nașterea primului copil nelegitim al scriitorului. Tema bastardului va ocupa de-acum înainte un loc preferențial în opera lui Maupassant. Georges Louis, eroul acestei nuvele, *era sigur un copil din flori, dat cândva la o doică din ținut, apoi abandonat*. Acest bărbat inteligent, priceput în meseria de tâmplar „cu gusturi și cu o finețe native” se dovedește a fi autorul unei crime atroce comisă în acel ținut: un bărbat și o femeie, după ce fuseseră loviți cu o rangă de fier cu vârful ascuțit, au fost aruncați în râu. Pentru că nu vrea să-și petreacă toată viața într-un ospiciu, Georges Louis își mărturisește fapta și o și justifică: *I-am ucis pe acest bărbat și pe această femeie pentru că erau părinții mei*. Pledoaria lui se transformă însă într-un adevărat rechizitoriu. Cu voce tare și hotărâtă, Georges Louis prezintă toate suferințele și umilințele îndurate de un copil abandonat. Este un adult care se întoarce în trecut pentru a detalia viața lui de bastard. Prima etapă a rechizitoriului este o acuzație directă adresată oricărei mame care-și abandonează copilul, făcând din el

o victimă sigură a egoismului ei, a indiferenței sale și mai ales a lipsei de iubire pentru ființa pe care a adus-o pe lume. Această parte a rechizitoriului are un caracter generalizant:

O femeie, născând un băiat, îl trimite undeva la o doică. Ea știe doar în ce ținut complicele ei a dus mica făptură inocentă, dar condamnată la nefericire veșnică, la rușinea unei nașteri nelegitime, ba mai mult, la moarte pentru că l-a abandonat, pentru că doica, fără a mai primi pensia lunară, ar fi putut să-l lase să moară, să sufere de foame, să moară din lipsă de îngrijire, așa cum fac adesea doicile.

A doua etapă a copilăriei sale a fost marcată de cuvântul „bastard” ale cărui sens și implicații le-a înțeles mult mai târziu: *Am crescut cu vaga impresie că purtam o dezonoare. Ceilalți copii mi-au spus într-o zi "bastard". Nu știau ce înseamnă acest cuvânt, auzit de unul din ei de la părinții lui. Nici eu nu știam, dar îl simțeam.* După părerea lui, abandonându-l și făcând din el un bastard, părinții lui comiseseră o crimă. După niște ani, în momentul în care ar fi putut să-l recunoască oficial și să-i ofere statutul de copil legitim, ei i-au refuzat acest drept civil și această dorință naturală. Dacă a putut să suporte rușinea de a fi un bastard, refuzul tatălui său de a-l recunoaște este pentru el echivalentul unui al doilea abandon. Îi imploră deci pe tatăl și pe mama lui să nu mai repete aceeași crimă: *Atunci, am alergat în fața lor, implorându-i. Bâiguiam: „Știți bine că sunteți părinții mei. M-ați aruncat o dată, mă veți arunca din nou?”* Refuzul lor îi arată încă o dată că soarta îi fusese pecetluită pentru totdeauna: va rămâne un bastard până la sfârșitul vieții. Și aceasta pentru că tatăl său să nu-și periclitaze poziția în societate. Lipsa lor de afecțiune, de responsabilitate și de înțelegere îl înfurie peste măsură; dorința lui

de răzbunare se manifestă cu violență: îi lovește cu sălbăticie, îi ucide. Parafrazând dictonul « ochi pentru ochi, dinte pentru dinte » ; eroul își justifică fapta în trei cuvinte: crimă pentru crimă. O idee se degajă din rechizitoriul său: acceptă cuvântul crimă, dar nu paricid. Cei care l-au abandonat de două ori fără nicio remușcare, cei care și-au imaginat că puteau cumpăra totul cu bani, chiar și suferința unui bastard, cei care i-au refuzat o stare civilă demnă care l-ar fi situat printre copiii normali, cei care au pus mai presus egoismul și poziția socială, nu puteau fi părinții lui. Iată cum își argumentează aceste afirmații:

Erau ei părinții mei, acești oameni pentru care am fost o povară abominabilă, o teroare, o pată de infamie; pentru care nașterea mea a fost o calamitate și viața mea o amenințare cu rușinea? Au căutat o plăcere egoistă, au avut un copil neprevăzut. Au suprimat copilul. A venit și rândul meu să fac același lucru pentru ei (...); Eu m-am răzbunat, am ucis. Era dreptul meu legitim. Le-am luat viața fericită în schimbul vieții oribile pe care mi-au impus-o.

Nuvela nu are un deznodământ precis și nu vom ști niciodată care a fost decizia juraților. Dar scriitorul ne invită să judecăm noi înșine: *Dacă noi am fi jurații, ce-am face cu acest caz de paricid?*

Din punct de vedere socio-genetic, Charles Castella consideră că părinții aristocrați merg la fiul lor nelegitim cu intenția fermă de a avea cu el doar relații de afaceri, limitându-se la a-i comanda mobilă. Doar intruziunea sentimentelor materne în sfera comercială va declanșa începutul unei catastrofe. Mama vrea astfel să-i ofere o sursă de venit importantă pe care fiul o refuză. El vrea doar adevărul și dragostea lor. La rândul lor, părinții îi refuză propunerea.

Bastardul nu acceptă compensația în schimbul tăcerii lui și a acceptării în continuare a statutului de bastard. « Dorind ca părinții adulterini să-l recunoască oficial, el le cere de fapt să recunoască public partea rușinoasă a vieții lor pe care fac tot posibilul să o ascundă. » scrie Emmanuele Grandadam (2007) Deznodământul-catastrofă este rezultatul profundeii ranchiune pe care tânărul o simte împotriva tatălui și a mamei.

Micuțul reia tema bastardului sub două aspecte: rolul fatal jucat de descoperirea bastardului și reacția tatălui înșelat. Domnul Lemonnier, „*un bărbat bun, un bărbat cumsecade, simplu, foarte simplu, credul și naiv*” se îndrăgostește de o vecină săracă și se căsătorește cu ea. A avut o viață fericită cu această femeie pe care o adora. Prezența unui prieten de familie intim, domnul Duretour, scoate în evidență preferința lui Maupassant pentru trio-ul soț-soție-prieten intim. De fiecare dată, nefericirea bărbatului și implicit a copilului se datorează existenței acestui prieten intim. Soția îi va dăruia domnului Lemonnier un copil, cu prețul vieții sale, căci ea va muri la naștere. Fără soția sa, domnul Lemonnier se simte pierdut, dar prezența copilului îl va ajuta să treacă peste această suferință. Îl inconjoară cu toată dragostea pe micuțul Jean, continuă de fapt să o iubească pe mamă prin intermediul fiului:

Îl iubi cu o dragoste pasionată și dureroasă, cu o dragoste bolnăvicioasă, în care mai trăia încă amintirea moartei, dar în care mai supraviețuia ceva din adorația pentru femeia moartă. Copilul era din carnea femeii, continuarea ființei sale, ca o chintesență a ei. Acest copil era chiar viața ei trecută în alt corp: ea murise pentru ca el să existe.

Avem de-a face în realitate cu un transfer de iubire de la mamă la fiu. Dar domnul Lemonnier nu este singurul care-l iubește pe micuțul Jean. Și domnul Duretour îl iubește și-l îmbrățișează cu tandrețe, așa cum fac toți părinții. În schimb, bona, Céleste, nu-l iubește pe micuț, un copil răsfățat, a cărui soartă se va schimba brusc: din copilul adorat, răsfățat, el va deveni victima celor doi bărbați și mai ales a bonei care știe adevărul pe care nu ezită să-l spună stăpânului:

„Ah! credeți... credeți că mă veți trata așa, pe mine?... Ah! nu... Și pentru cine, pentru cine... pentru acest mucos care nici măcar nu este al dumneavoastră... Nu... nicidecum al dumneavoastră! Nu... nicidecum al dumneavoastră!... nicidecum al dumneavoastră!... nicidecum al dumneavoastră!... Zău, toată lumea o știe, în afară de dumneavoastră. Întrebați-i pe băcan, pe măcelar, pe brutar... pe toți, pe toți...”

Dându-și seama de diferențele fizice dintre tată și fiu, ea nu ezită nicio clipă să i le semnaleze: *„Priviți-l, priviți-l deci, prost ce sunteți, dacă nu este portretul domnului Duretour; dar priviți-i nasul și ochii, aveți dumneavoastră ochii așa? și nasul? Și părul? Le avea ea așa? Vă spun că toată lumea o știe, toată lumea, în afară de dumneavoastră! Râde tot orașul! Priviți-l...”*

Universul fericit și calm clădit de domnul Lemonnier se prăbușește brusc. Acest moment al adevărului devine punctul de plecare al negării totale a tuturor valorilor universului pe care-l clădise și în care credea: negarea iubirii și a fidelității pentru soția sa, negarea prieteniei sincere și profunde, negarea sincerității celorlalți. Dar ceea ce-l copleșește este negarea paternității. De aceea domnul Lemonnier se va sinucide ; este singura soluție pe care o

găsește pentru a ieși dintr-o situație penibilă și rușinoasă. Dar chiar și înainte de acest gest tragic, sentimentul patern învinge ; el se consideră responsabil de soarta copilului. Prin gestul său, el vrea să lase locul liber pentru tatăl biologic. Biletul scris nu lasă loc nici celui mai mic dubiu: „*Îți las și îți încredințez copilul.*”

Scriitorul nu ne spune nimic despre soarta copilului după moartea domnului Lemonnier, lăsând libertate totală cititorului.

Aceeași temă va fi reluată și amplu dezvoltată în nuvela *Domnul Parent*. Maupassant surprinde în această nuvelă un alt aspect al relației tată-fiu: grija maternă a unui tată, de care mama pare să ducă lipsă. Chiar de la început, scriitorul pune accentul pe atenția concentrată și iubitoare pe care tatăl o are pentru fiul său. Această dragoste exagerată pentru micuțul Georges este dublată de deplasarea iubirii conjugale de care el este complet privat. Atitudinea acestui tată la feminin se schimbă în momentul în care apare îndoiala paternității. Toate actele sale vor fi marcate de dorința bărbatului de a se răzbuna pe femeia care l-a trădat. Asemeni abatelui Vilbois din *Câmpul de măslini*, și domnul Parent se îndoiește de paternitatea copilului. De aceea, o întrebare fixă îl bântuie zi și noapte: el este tatăl lui Georges sau bunul său prieten Limousin? De data aceasta problema bastardului este văzută prin prisma tatălui sfâșiat de dorința de a fi tatăl lui Georges și de disperarea că micuțul ar putea fi copilul celuilalt. Povestea domnului Parent este simplă și comună multor bărbați. În vârstă de patruzeci de ani, se căsătorise cu câțiva ani în urmă cu o tânără săracă, dar pe care o iubea. Puțin câte puțin, ea devine autoritară, transformându-se într-un adevărat despot. Dacă el acceptă această situație umilitoare de sclav, o face doar de dragul copilului, micuțul Georges, « *acum în vârstă de trei ani, devenit cea mai mare*

bucurie și cea mai importantă preocupare a inimii lui ». Iubirea lui pentru copil devine cu timpul expresia iubirii paterne dar și expresia unei iubiri conjugale frustrate:

Îl iubea din toată inima lui de om slab, resemnat, rănit. Îl iubea cu elanuri nebune, cu mângâieri exagerate, cu toată tandrețea pudică ascunsă în el, tandrețe care nu putuse niciodată să se manifeste, să se reverse nici măcar în primele ore ale căsătoriei, soția lui fiind rece și distantă.

În ochii lui, Georges este singura lui rațiune de a trăi, condiția *sine qua non* a fericirii lui. Or, tot acest univers de iubire paternă se va prăbuși brusc în ziua în care Julie, doica micuțului Georges, îi va spulbera certitudinea legată de paternitate: „*Este suficient să privești copilul pentru a-i recunoaște tatăl, zău! Este tot portretul domnului Limousin. Este de-ajuns să-i privești ochii și fruntea. Nici măcar un orb nu s-ar înșela...*” Julie, domnul Parent și Georges vor fi victimele acestei revelații tragice. Julie va fi alungată, domnul Parent văzând în doică o viperă care i-a înveninat viața liniștită și fericită. Îndoiala paternității îl duce pe domnul Parent în pragul nebuniei. Câmpul lexical o dovedește: „se prăbuși”, „zăpăcit”, „prostit”, „nebun”. Îndoiala duce în mod inevitabil la schimbarea relației tată-fiu. Când Georges este copilul adorat, când este doar un bastard, fructul trădării lui Henriette și al pretenului său, Limousin. Întrebarea obsedantă dacă Georges este sau nu copilul lui va învinge dragostea nemăsurată pe care o simte pentru el. Și totuși, în pofida dorinței arzătoare de a afla adevărul, domnul Parent se teme de răspunsul pe care-l va descoperi. Acest lucru nu-l împiedică să-l ia pe Georges în brațe și să meargă în fața oglinzii pentru a confrunta cele două chipuri:

Și, din doi pași, traversă salonul pentru a merge să

examineze în oglindă chipul copilului alături de al lui.

Îl ținea pe Georges pe brațul lui, pentru ca fețele lor să fie foarte apropiate și vorbea cu voce tare, atât de mare era rătăcirea lui: „Da... avem același nas... același nas... poate... nu-i sigur... și aceeași privire... Dar nu, el are ochi albaștri... Atunci... oh! Doamne!... Doamne!... înnebunesc!...Nu mai vreau să văd... înnebunesc!...”

Plecă departe de oglindă, la celălalt capăt al salonului, căzu pe un fotoliu, așeză copilul pe celălalt și începu să plângă.

În loc să-l liniștească, această confruntare îi întărește bănuielile; dar el refuză să accepte că nu este tatăl lui Georges chiar și în momentul în care Henriette îi aruncă în față adevărul: „Vreau copilul meu... și nu ai dreptul să-l păstrezi pentru că nu este al tău... înțelegi, înțelegi bine... Nu este al tău... este al lui Limousin.”

Separat brutal de copilul pe care-l adora și de soția pe care o ura, domnul Parent este marcat de o așteptare fără speranță a întoarcerii micuțului Georges:

(...) se gândea la micuț. Se gândea la el ore întregi, zile întregi. Nu era numai o obsesie morală, ci mai mult, o obsesie fizică, senzuală, nervoasă să-l sărute, să-l țină în brațe, să-l aibă, să-l legene, să-l așeze pe genunchii lui, să-l arunce în sus și să-l prindă în brațe. Era exasperat la amintirea fierbinte a mângâierilor de altădată. Simțea brațele mici strângându-l de gât, gurița care-l săruta lung pe barbă, părul scurt care-i gâdila obrazii. Dorința acestor dulci mângâieri dispărute, a pielii fine, caldă și tandră oferită buzelor, îl înnebunea asemeni dorinței de femeia iubită care fugise.

Se simte deposedat de dreptul lui de a fi tată, de a se ocupa de creșterea celui pe care continua să-l numească « fiul meu ». După 20 de ani își va revedea fiul pe care abia îl va recunoaște. În pofida îndoielii care nu dispăruse, dragostea lui pentru Georges era aceeași. Dar o altă idee începe să prindă contur în mintea lui: Henriette îl despărțise de copilul lui din răzbunare, pentru a-l pedepsi că-i descopersie aventura amoroasă cu Limousin. Era timpul să se răzbune și el pe toți trei, pe acești infami care-i distruseseră viața:

Deci aceste trei ființe păreau fericite și mulțumite: veneau să mănânce la țară, în restaurante cunoscute. Avuseseră o viață liniștită și blândă, o viață de familie, într-o locuință bună, caldă și animată, plină de toate nimiciurile care fac viața agreabilă prin toate duioșiile afecțiunii, prin toate cuvintele tandre pe care oamenii le schimbă atunci când se iubesc. Trăiseră astfel datorită lui, Parent, cu banii lui, după ce-l înșelaseră, furaseră și nenorociseră! Îl condamnaseră pe el, inocentul, naivul, blajinul la toate tristețile singurătății, la abominabila viață pe care o dusesese între un trotuar și o tejghea, la toate torturile morale și la toate suferințele fizice! Făcuseră din el o ființă inutilă, pierdută, rătăcită în lume, un biet bătrân fără bucurii, fără speranțe, care nu mai aștepta nimic de la nimeni.(...) Nu, nu. În definitiv, era prea mult! Se va răzbuna; se va răzbuna imediat pentru că-i avea pe toți la îndemână. Dar cum?

Răzbunarea lui pe cei care i-au distrus viața va fi sângeroasă și principala victimă va fi Georges. Revelându-i adevărul despre nașterea sa, domnul Parent nu face decât să transfere îndoiala lui în sufletul copilului. Răzbunarea lui este sălbatică și cuvintele lui lovesc dur, atunci când îi cere lui Henriette să-i spună adevărul:

„Haide! Spune-i cine sunt! Spune-i că mă numesc Henri Parent și că sunt tatăl lui, pentru că îl cheamă Georges Parent, pentru că ești soția mea, pentru că trăiești toți trei din banii mei, din pensia de zece mii de franci pe care ți-o dau de când te-am alungat de acasă. Spune-i și de ce te-am alungat. Pentru că te-am surprins cu acest vagabond, acest infam, cu amantul tău! —Spune-i cum eram: un bărbat cumsecade, cu care te-ai căsătorit pentru avere și pe care l-ai înșelat din prima zi. Spune-i cine ești tu și cine sunt eu...”

Și pentru a o doborî complet pe Henriette, dușmanul lui abject și iresponsabil, el îi pune o întrebare terifiantă, aceeași pe care și-a pus-o și el neîncetat:: „Ei bine! Te oblig astăzi să-mi spui care dintre noi este tatăl acestui tânăr: el sau eu, soțul sau amantul. Hai, hai, spune!” Și interogatoriul lui continuă nemilos: „Dacă nu vrei să mi-o spui mie, spune-o cel puțin fiului tău. Acum este bărbat. Are tot dreptul să știe cine este tatăl lui. Eu nu știu, n-am știut niciodată, niciodată, niciodată! Eu nu pot să-ți spun, băiatul meu.!” Procedând astfel, Domnul Parent seamănă îndoiala în sufletul fiului său care, la rândul lui, va cunoaște aceleași suferințe morale ; soarta lui Georges a fost astfel pecetluită: se va întreba mereu dacă este sau nu un bastard. Comentariile domnului Parent nu fac decât să accentueze îndoiala care planează asupra statutului său: copil legitim sau bastard?:

„Iată... iată... Răspunde deci... Nu știe... Pariez că nu știe... Nu... nu știe... zău!... se culca cu amândoi!... Ah! ah! ah!... nimeni nu știe... nimeni. Poți ști aceste lucruri?... Nici tu nu vei ști, băiatul meu, nici tu nu vei ști mai mult decât

mine... niciodată... Uite... întreab-o... întreab-o... vei vedea că nu știe. Nici eu... nici el... nici tu... nimeni nu știe... Poți alege... da... poți alege... el sau eu... Alege... Salut... s-a terminat... Dacă ea se hotărăște să-ți spună, vei veni să-mi dai de veste la hotelul Continents, nu-i așa?... Mi-ar plăcea să știu... Bună seara... Vă urez distracție plăcută..."

Deși s-a răzbunat, domnul Parent nu se simte eliberat de obsesia lui. Dimpotrivă, o va împărtăși cu Georges, care va suferi și el. La fel ca tatăl lui, va petrece și el ore, zile și nopți întrebându-se cine era tatăl lui biologic. În mod evident, lui Maupassant îi este milă de soarta acestui tânăr. Dar îl înțelege și pe domnul Parent născut pentru a fi un tată exemplar, așa cum o sugerează numele său. Nici soarta lui Georges nu-i este indiferentă și interesul pe care-l manifestă față de el nu este poate decât ecoul propriilor sale îndoieli legate de propria lui identitate. Este cunoscută prietenia lui Laure Le Poittevin (mama sciitorului) și Gustave Flaubert ; cunoscute sunt și zvonurile (preluate de unii biografi) conform cărora Flaubert nu era doar tatăl spiritual al lui Maupassant. Putem presupune că aceste rumori l-au marcat. Pe de altă parte, scriitorul nu s-a jenat să facă din copiii lui niște bastarzi, eufemistic desemnați copiii din tată necunoscut.

În *Domnul Jocaste*, relația tată-copil este asociată temei fatalității și a incestului. Regăsim în această nuvelă aceeași îndoială chinuitoare a paternității. Nu mai este vorba despre un băiat, ci despre o fată. Era fiica soțului sau a amantului? Această întrebare este cu atât mai stânjenitoare cu cât soțul, mult mai în vârstă decât tânăra lui soție, nu a putut avea copii până în ziua în care ea l-a întâlnit pe Pierre Martel: *Rămase însărcinată. Cu amantul sau cu soțul? Putea să știe? Dar, în mod sigur, cu amantul.* Când soția lui moare la naștere, deși măcinat de îndoiala paternității, soțul se hotărăște să

crească singur bastardul. Pierre Martel nu se mai interesează de copil până în ziua în care fatalitatea nu-și pune în funcțiune mecanismul nemilos. Scrisoarea unui « indiferent » îl informează despre moartea rivalului său. Atunci, vrea să-și vadă fiica și să o ajute, ea fiind foarte săracă. Când ajunge la mătușa care se ocupa de tânara orfană, el îi ascunde adevărul despre trecutul lui. Nu îndrăznește să-i spună tinerei că a cunoscut-o pe mama ei, că a iubit-o, că a avut o aventură cu ea și că avea îndoieli legate de adevăratul ei tată. Aparent, singura lui justificare este teama de a nu da naștere mai târziu la vreo bănuială. În această nuvelă Maupassant reia una din temeale lui preferate: cea a dublului decalat în timp. Căci tânara, care ar putea fi copilul lui, este imaginea fidelă a mamei:

Or, imediat ce tânăra intră în salonașul în care el îi aștepta foarte speriat sosirea, tresări din cauza unei surprize care friza spaima. Era ea! Cealaltă! Moarta! Avea aceeași vârstă, aceeași ochi, același păr, aceeași talie, același zâmbet, aceeași voce. Iluzia atât de completă îl înnebunea; nu mai știa nimic, își pierdea mințile, toată dragostea lui tumultuoasă de altădată clocotea în adâncul inimii lui.

Apariția tinerei redeschide un capitol dureros, dar și fericit din trecutul lui. Și, bineînțeles, trecutul se repetă: se îndrăgostește nebunește de această tânără; de fapt, el continuă să o iubească pe mamă prin intermediul fiicei:

În gândul și în inima lui, le confunda acum, pe cea moartă și pe cea vie, uitând distanța, timpul trecut, moartea, iubind-o mereu pe cealaltă în aceasta, iubind-o pe aceasta în amintirea celeilalte, fără a mai căuta să înțeleagă, să știe chiar, fără să se mai întrebe dacă era fiica lui.

Este greu pentru el să scape de trecut când tânăra îl iubește așa cum l-a iubit cândva și mama ei: « *Această copilă îl iubea cu delir, la nebunie, cu acea pasiune fatală și ereditară care o aruncase virgină, ignorantă și înnebunită în brațele acestui bărbat.* » În numele iubirii pentru mama ei, Martel duce dragostea pentru tânăra până la incest, un incest conștient, vrut și permanent pentru că se va căsători cu ea. El este singurul care știe acest lucru, singurul care va duce pe umeri povara acestui secret infam. Gestul lui demonstrează că dragostea este mai puternică decât moartea, mai puternică decât natura. Pierre Martel își justifică gestul prin ambiguitatea care planează asupra tatălui biologic al tinerei și prin faptul că nimeni nu va afla adevărul: „*Și apoi, chiar era fiica lui? De altfel, ce importanță avea? Cine va ști acest lucru?*”

Gestul lui mai are însă și o altă explicație: teama de a îmbătrâni. Prin intermediul tinerei, el reînvie trecutul, adică tinerețea sa. Căsătorindu-se cu tânăra care s-ar putea să-i fie fiică, el vrea de fapt să oprească timpul a cărui scurgere ineluctabilă duce la bătrânețe și la moarte. Ea este și un refugiu, un remediu ideal pentru un bărbat singuratic. După moartea amantei sale, nu s-a mai căsătorit, nici nu a mai iubit vreodată.

Tema incestului o regăsim și în nuvela *Pustnicul*. De data aceasta nu mai este vorba despre un incest conștient, ci de un incest involuntar, datorat fatalității și exacerbarii simțurilor. Într-o braserie, eroului-narator îi atrage atenția tânăra care servea la masa lui, căreia îi propune să-și petreacă noaptea cu el. Petrece două ore încântătoare cu ea. Lovitura de grație o va primi cu câteva minute înainte de a părăsi locuința tinerei și când ceva îl îndeamnă să privească fotografiile de pe șemineu:

Cum tocmai mă pregăteam să plec, am înaintat spre șemineu pentru a pune acolo cadoul regulamentar, după ce rezervasem o zi pentru o a doua întâlnire cu tânăra, care rămăsese în pat; am văzut vag o pendulă sub glob, două vase de flori și două fotografii, dinte care una, foarte veche, una din acele încercări pe sticlă, numite dagherotipuri. Din întâmplare, m-am aplecat spre acel portret și am rămas mut, prea surprins pentru a înțelege... Era portretul meu, primul din portretele mele... pe care mi le făcusem cândva, atunci când eram student în Cartierul Latin.

Aflând de unde are tânăra această fotografie, își dă seama că petrecuse acele două ore încântătoare cu propria lui fiică:

Am întrebat: „Cine-i acest domn?”

Ea răspunse: „Este tatăl meu, pe care nu l-am cunoscut. Mi l-a lăsat mama, spunându-mi să-l păstrez, pentru că poate îmi va fi de folos într-o zi...”

Ezită, începu să râdă și continuă: „De fapt, nu știu la ce mi-ar putea servi. Nu cred că va veni să mă recunoască.”

Scormonind în trecutul lui, bărbatul își aminti de relația pe care o avusese cu acea tânără, pe care o uitase complet după despărțirea lor: *”Mi-am amintit brusc de o fată care, cam la o lună după ruperea relației noastre, îmi scrisese că o lăsasem însărcinată. Rupsesem sau arsesem scrisoarea și uitasem de ea.”* Contrar lui Martel, care nu are nicio remușcare după incest, pustnicul este de-a dreptul înnebunit. Pentru el, incestul este un act odios, abominabil, de neiertat chiar dacă l-a comis fără să vrea: *”Viața îmi apăru odioasă și revoltătoare, plină de nenorociri, de rușini, de*

infamii vrute sau inconștiente. Fiica mea!... Poate tocmai mă culcasem cu fiica mea!... ” El acuză bărbații care abandonează femeile însărcinate, care nu se mai interesează de copiii născuți în urma acestor relații trecătoare și fără viitor, copii ai căror tați biologici sunt. Rechizitoriul său depășește cadrul anecdotic, devenind generalizator:

Și Parisul, acest mare Paris întunecat, morn, mâlos, trist, negru, cu toate casele lui închise, era plin de asemenea lucruri: de adultere, de incesturi, de copii violați. Mi-am amintit ce se povestea despre podurile bântuite de vicioși infami.

Fără să vreau, fără să știu, făcusem mai rău decât aceste ființe mârșave. Fusesem în patul fiicei mele!

Știe că numai remușcarea nu este suficientă pentru a șterge dubla lui crimă: părăsirea femeii însărcinate și abandonarea copilului. Știe că nu există răscumpărare pentru păcatul săvârșit. Totuși, prin intermediul unui notar, el îi trimite tinerei jumătate din averea lui. În ceea ce-l privește, auto-dafe-ul i se pare cea mai bună soluție: ”*Atunci (...), i-am trimis acelei copile jumătate din averea mea, circa o sută patruzeci de mii de franci, din care nu poate cheltui decât renta, apoi mi-am dat demisia de la serviciu și iată-mă.*

Rătăcind pe acest țărm, am găsit acest munte și am rămas... până când... nu știu!”

Dar simte și nevoia unei judecăți exterioare, neutre: „*Ce credeți despre mine... și despre ceea ce am făcut?* ” El nu face apel la judecata unei conștiințe individuale pentru a scăpa de responsabilitatea faptei sale, ci pentru a-și face o idee despre opinia altora, opinie cu siguranță obiectivă. Această părere obiectivă este pentru el un suport moral care l-ar putea ajuta într-o zi să atenueze lovitura odioasă pe care

i-a rezervat-o fatalitatea. Totul ar fi putut fi evitat dacă s-ar fi interesat de copilul care urma să se nască și al cărui tată era. Și el știe foarte bine acest lucru. Fiica sa este și ea o victimă a relațiilor pasagere, tratate cu indiferență de bărbați.

Tema copilului abandonat voit sau involuntar înainte de a se naște este reluată într-o manieră mult mai detaliată în *Un fiu*. Doi bărbați „de treabă”, un savant și un academician își împărtășesc părerile despre femeile posedate, părăsite fără remușcare imediat după aceea, dar și despre copiii numiți „din tată necunoscut” de care nu le pasă deloc. Convingerea lor, care reflectă o realitate dureroasă, este că „*nu există nici un bărbat care să nu aibă copii despre care nu știe, acei copii numiți din tată necunoscut*” Este povestea unui astfel de copil pe care eroul, academician, savant și mândru de acest lucru, vrea s-o prezinte prietenului său. El descoperă că este tatăl unui fiu complet idiot. A nu ști că s-a născut un copil al cărui tată biologic ești echivalează cu a lua acestui copil, încă de la naștere, dreptul la dragostea părintească. Povestea academicianului se întâmplase cu mulți ani în urmă, mai precis când avea 25 de ani. În timpul unei călătorii în Bretania, la Pont-Labbé, eroul nostru „a posedat-o cu brutalitate, jos pe dușumea” pe servitoarea de la hanul unde dormise noaptea. Opt zile mai târziu, o uitase complet, lucru care se întâmplă după o „*aventură comună și frecventă atunci când călătorești, servitoarele de la han fiind în general destinate să-i distreze pe călători.*” Abia după 30 de ani va afla care a fost consecința aventurii sale. Întorcându-se la hanul din Pont-Labbé, află că servitoarea murise la naștere și că băiatul adus pe lume era bărbatul „slăbănog și schiop” care curăța bălegarul. Era un copil ce purta stigmatul *tată necunoscut*. Acest mister îl determină să-l privească mai atent pe acest bastard care schiopăta. Fiind bastard, soarta i-a fost pecetluită încă de când venise

pe lume: din milă, va fi crescut de familia hangiului, dar ținut într-o situație umilitoare, degradantă. Membrii familiei nu l-au lăsat să moară, dar nici nu l-au lăsat să trăiască. Prin intermediul cuvintelor hangiului, Maupassant ne împărtășește opinia sa despre soarta tragică a bastardului, a cărui soartă ar fi putut fi cu totul alta dacă ar fi avut părinți: „*Nu-i mare lucru de capul lui, a fost păstrat din milă în casă. Poate ar fi ajuns altfel dacă ar fi fost educat ca toată lumea. Dar ce vreți, domnule? Nu tu tată, nu tu mamă, nu tu bani! Părinților mei le-a fost milă de copil, dar nu era al lor, înțelegeți.*” Un detaliu legat de data la care acest nefericit venise pe lume seamănă îndoiala în sufletul eroului-narator. Concluzia la care ajunge este că putea fi tatăl tânărului. Această idee îl determină să-l privească mult mai atent pe grăjdar. Izolat de familia hangiului, obligat să se ocupe de animale și să doarmă cu caii, bietul bastard ajunsese să se confunde cu animalele și să fie tratat ca atare. Viața lui reducându-se doar la curățirea grajdurilor, la a fi hrănit și la a dormi cu animalele, devenise o brută, un sălbatic care nu știa să comunice. Fusesse menținut la stadiul de om primitiv, rupt de lumea civilizată: (...) *Dar nici el nu vorbea francește. De altfel, părea că nu înțelege nimic, că nu-și știe vârsta, (...); Stătea în fața mea, cu un aer idiot, răsucindu-și pălăria cu labele lui noduroase și dezgustătoare, râzând stupid, păstrând ceva din râsul mamei în colțul buzelor și la coada ochilor.* Cuvântul „labe” pune în evidență locul care i-a fost rezervat pe scara biologică. Este asociat mai mult unui animal decât unei ființe umane. Într-un cuvânt, este descris ca un monstru care nu are nimic uman nici în înfățișare, nici în comportare. Și angoasanta și înspăimântătoarea căutare a unei asemănări între presupusul tată și presupusul fiu devine obsesivă pentru academician:

Ore și ore am cântărit toate motivele bune sau rele pentru sau contra șanselor mele de paternitate, energizându-mă în explicații inextricabile, pentru a reveni mereu la aceeași oribilă incertitudine, apoi la convingerea și mai atroce că acest bărbat era fiul meu.

Atunci, am petrecut ore întregi în camera mea, cu o carte deschisă, pe care mă prefăceam că o citesc, dar nefăcând altceva decât să privesc această brută, fiul meu! fiul meu!, încercând să descopăr dacă îmi semăna.

Tot căutând, am crezut că recunosc câteva trăsături asemănătoare pe frunte și sub nas și am fost repede convins de o asemănare pe care o ascundeau îmbrăcămintea diferită și părul hidos al bărbatului.

Cuprins de remușcări, el se consideră singurul vinovat de soarta nefericită a acestei brute, care, în alte condiții, ar fi putut fi un copil ca toți ceilalți. Dar responsabilitatea lui nu merge mai departe pentru că nu-l va recunoaște oficial. Crede că este un tată responsabil doar lăsându-i hangiul niște bani care să îndulcească viața grăjdarului.”Nu-l recunoaște însă gândindu-se că acest cretin ar putea să-l exploateze, să-l compromită, să-l distrugă, să-i spună tată. Este deci incapabil să aibă o relație clară cu fiul său. Singura modalitate: să-i dea bani. El ezită între infernul ipotetic al șantajului și infernul real al remușcării.” precizează Charles Castella în studiul său. (p. 41) Pe scurt, îl abandonează pentru a doua oară. De fapt, asemeni hangiului, ceea ce simte pentru fiul lui este doar milă. A-l recunoaște ar însemna pentru el să-și distrugă viața și cariera:

Și dacă lăsam să se strecoare vreo bănuială legată de îndoielile care mă torturau, acest cretin ar deveni cu

siguranță șmecher, pentru a mă exploata, a mă compromite, a mă distruge, m-ar striga „tată” ca în visul meu.

Mai puternic decât remușcarea este dezgustul pe care-l simte față de această ființă neterminată, „*de această ființă atrofiată, larvă de grajd, născută și crescută în bălegar.*” Mult mai înspăimântător i se pare gândul că „*a ieșit din mine prin acea legătură intimă ce-l leagă pe fiu de tată, că, datorită teribilelor legi ale eredității, el este eu prin mii de lucruri, prin sângele și prin carnea lui (...)*” Maupassant analizează minuțios lupta interioară ce se dă în sufletul naratorului sfâșiat de sentimente contrare: acceptare și refuz, atracție și respingere. Dar totul se limitează până la urmă la „*o nevoie nepotolită și dureroasă de a-l revedea*”; (...) *și vederea lui mă face să sufăr oribil; și de acolo, de la fereastra mea, îl privesc ore întregi cum strânge și cară bălegarul animalelor, repetându-mi: „Este fiul meu.”* conchide eroul-narator. Epilogul relevă faptul că remușcarea nu apare din sentimentul unei greșeli morale. Ultima frază arată că, în adâncul sufletului, el nu are niciun sentiment de culpabilitate: *E bine într-adevăr să ai 25 de ani și chiar să faci copii ca acesta.*

Ca simplu spectator, tatăl nu a schimbat cu nimic viața fiului său. Compasiunea nu poate înlocui anii de absență totală a unui tată. Copilul devenit adult va rămâne pentru totdeauna „o fiară umană”, un bastard redus la starea de obiect, de animal, un cerșetor trăind din mila altora. Dar el nu va fi niciodată un om ca toți ceilalți.

Bastardul din nuvela *Cerșetorul* pare să fie replica fidelă a acestui „grăjdar”. Doar o singură diferență: nimeni nu-i cunoaște părinții. Cu această nuvelă, Maupassant abordează tema copilului abandonat și crescut de altcineva:

Copil găsit într-un șanț de preotul din Billettes, în ajunul zilei morților, și botezat din acest motiv Nicolas Toussaint, crescut din milă, complet needucat, schilodit după ce băuse câteva pahare de țuică oferite de brutarul satului, o poveste de răs, și de atunci cerșetor, nu știa să facă altceva decât să cerșească.

Contrar nuvelei precedente, în care Maupassant se oprește mai mult asupra comportamentului tatălui, în această nuvelă el urmărește în mod deosebit, etapă cu etapă, drumul spre moarte al acestui nenorocit. Până la vârsta de patruzeci de ani, Nicolas nu a cunoscut decât viața de animal sălbatic:

Nu avea nici casă, nici acoperiș, nici cocioabă, nici adăpost. Vara dormea peste tot și iarna se strecura, cu o abilitate remarcabilă, pe sub hambare sau în grajduri. (...) Trăia ca animalele sălbatice, în mijlocul oamenilor, fără să cunoască pe nimeni, fără să iubească pe nimeni, trezind în țărani doar un fel de dispreț indiferent și o ostilitate resemnată.

Respins, marginalizat, disprețuit, alungat de toți, el este victima indiferenței și ostilității oamenilor. Devenit inutil din cauza infirmității (la vârsat de 15 ani o căruță îi zdrobise ambele picioare), nimeni nu are nevoie de el, nimeni nu-i dă de mâncare, toată lumea îl alungă pentru că « *de patruzeci de ani, lumea se săturase să-l tot vadă plimbându-și din cocioabă în cocioabă trupul zdrențăros și diform pe cele două picioare de lemn.* » Ceea ce arată că și mila are limite. Ținut departe de societate, el nu-i cunoaște legile. Tot ce știe este că trebuie să mănânce pentru că-i este foame. Cuvintele hoț, hoție nu-i spun nimic; pentru el cuvântul hoție nu are decât un sens: să-și procure ceva de mâncare. Dar colectivitatea disprețuitoare și ostilă îl condamnă. Ura ei se traduce printr-un comportament violent și animalic. Și

totul pentru o găină furată:”*Și meșterul Chiquet, exasperat, se aruncă asupra hoțului, îl stâlci cu lovituri, lovind ca un turbat, ca un țăran furat, cu pumnul și cu genunchiul tot corpul infirmului, care nu putea să se apere. Și isteria individuală se transformă în isterie colectivă: „La rândul lor, veniră și oamenii de la fermă și începură, împreună cu stăpânul, să-l lovească pe cerșetor. Apoi, după ce s-au săturat să-l bată, l-au ridicat de jos, l-au dus și l-au închis în beci, în timp ce alții s-au dus să-i caute pe jandarmi.”* Nimeni nu face niciun efort pentru a înțelege gestul cerșetorului. Mânia, instinctul animalic înving rațiunea, iubirea creștinească pentru aproapele său, pe care de altfel toți o propăvăduiesc cu ipocrizie. Victimă a părinților care l-au abandonat chiar de la naștere, el este și victima urii și a lipsei de înțelegere. Maupassant descrie în cuvinte emoționante ceea ce se întâmplă în sufletul infirmului; a nu avea părinți nu înseamnă a fi lipsit de suflet. Deși vânat de oameni, în acest corp diform și mutilat există o bogăție de sentimente native:”*Îl apucase frica, acea frică nativă a stigmatizaților, acea frică a vânatului în fața vânătorului, a șoarecelui în fața pisicii. Și, cu eforturi supraomenești, reuși să stea în picioare.”* Aruncat în închisoare, jandarmii uită de el, tot așa cum uiți de un obiect fără valoare, de care vrei să scapi. Bietul cerșetor moare acolo așa cum trăise: înfometat, însetat și singur. Cu acest cerșetor cu soartă tragică și inumană, Maupassant reia tema copilului fără viitor, victimă sigură a părinților care l-au abandonat și a societății care-l respinge, care-l consideră un paria. Îl înduioșează această ființă nevinovată care nu a fost niciodată considerată ca făcând parte din rasa umană și care, complet izolată „aproape uitase folosirea limbii lui și gândirea îi era la fel de confuză pentru a putea fi formulată în cuvinte.”

Motivul copilului abandonat și adoptat de cel care

I-a găsit apare în nuvela *Domnișoara Perle*. Găsită de un bărbat în noaptea de Bobotează, ea este crescută de familia acestuia. Hotărârea este ca acest biet copil abandonat să facă parte din familie: „*Biet copil abandonat, vei fi de-al nostru!*” Familiei îi este milă chiar și de mama care a fost obligată să-și abandoneze copilul:” *E vreun copil făcut din dragoste, un copil a cărui biată mamă a venit să sune la ușa noastră în această noapte de Bobotează, în amintirea Copilului-Dumnezeu*”.

Contrar copiilor din *Un fiu* și *Cerșetorul*, domnișoara Perle este primită într-o familie înstărită, familia Chantal. Deși abandonată, nici ea nu este săracă:

Era fată și avea circa șase săptămâni. În scutece au fost găsiți zece mii de franci de aur, da, zece mii! Pe care tata i-a plasat pentru a-i face zestre. Nu era deci copilul unor săraci... ci poate copilul vreunui nobil cu vreo mic-burgheză de la oraș... sau poate... am făcut mii de presupuneri și n-am aflat niciodată nimic... nimic niciodată... nimic niciodată... Nici măcar câinele nu a fost recunoscut de cineva. Nu era de prin partea locului. În orice caz, cel sau cea care venise să sune de trei ori la ușa noastră îi cunoștea bine pe părinții mei dacă i-a ales pe ei.

Domnișoara Perle va cunoaște fericirea de a avea o familie și de a primi o educație aleasă. Dar norocul și banii nu aduc fericirea deplină, pentru că familia Chantal nu va putea înlocui adevărata ei familie. Simone Marie Claire, numită mai târziu domnișoara Perle, va rămâne pentru membrii familiei o străină, o acceptată, o tolerată. Acest lucru îi este precizat fără menajamente de mama ei adoptivă care era”o femeie care ținea la ordine și la ierarhie” și care:

Consimțea ca micuța Claire să fie tratată ca proprii ei fii, dar ținea totuși ca distanța care ne separa să fie bine marcată și poziția fiecăruia bine stabilită. Așa încât, imediat ce copila putu să înțeleagă, ea îi spuse toată povestea ei și făcu să pătrundă încetișor, chiar cu blândețe, în mintea micuței că era pentru familia Chantal o fiică adoptivă, acceptată, dar că era de fapt o străină.

Atitudinea doamnei Chantal nu este surprinzătoare. Ea traduce modul ei de a gândi, mod care corespunde unei anumite poziții sociale. După părerea ei, Claire poartă stigmatul unui act imoral și necreștinesc: păcatul cărnii și abandonarea copilului. Această mentalitate, care era de fapt cea a epocii respective, va distruge iluzia de fericire familială la care spera Claire. Ea își va da seama destul de repede de locul care i-a fost rezervat în această familie, cel de *fiică adoptivă, acceptată, dar că era de fapt o străină*. Altfel spus, ea nu era și nici nu avea să fie una de-a lor. Statutul său de copil abandonat îi va distruge însă și dreptul de-a iubi și de a fi iubită. Cel care o iubește și pe care și ea îl iubește este un Chantal cu care nu se va putea căsători niciodată. Într-un cuvânt, spiritul de castă, prejudecățile vor fi mai puternice decât sentimentele celor doi tineri. Distrugând fericirea domnișoarei Perle, doamna Chantal distruge implicit și fericirea fiului ei. Această mamă autoritară, care conduce viața fiului ei, o anunță pe mama-cloșcă din romanul *Génitrix* de François Mauriac.

Într-un articol despre Maupassant, Louis Forestier scrie: „În universul lui, copilul nu este viitorul omului (...) Chiar din prima zi, nou-născutul nu este destinat să trăiască (...) Viitorul copilului este implicit supus la tot felul de riscuri.” (Forestier, Louis 2001: 6)

Regăsim această idee în mărturisirea postumă a domnului Badon-Leremincé din nuvela *Confesiunea*.

Infanticidul, pe care-l săvârșise în tinerețea lui, contrazice ultimele cuvinte din necrologul delegatului prefecturii: „*A fost un om cinstit.*” Deși nimeni nu a știut, deși viața lui a fost reușită pe plan profesional și familial, domnul Badon-Leremincé a fost mereu obsedat de crima pe care o comisese cu mulți ani în urmă. Debutant în barou și fugind de singurătate, și-a luat o amantă, „*o tânără blândă, bună, simplă*” pe care intenționa să o părăsească imediat ce găsea o soție „*cum trebuie.*” Planul său este sortit eșecului în momentul în care află că amanta lui este însărcinată. Pentru tânărul avocat, copilul din pântecul ei devine o povară, un obstacol în calea carierei sale și a închegării unei familii la care aspiră și care trebuia să corespundă rangului său. Existența acestui bastard este un adevărat dezastru pentru el: „*Am simțit că mă prăbușesc. Am văzut lanțul pe care-l voi târî până la moarte, peste tot, în viitoarea mea familie, în bătrânețea mea: lanțul femeii legată de viața mea printr-un copil, lanțul copilului pe care va trebui să-l cresc, să-l supraveghez, să-l protejez, ascunzându-mă de el și ascunzându-l de lume*”. În tulburarea lui, primul gând care-i vine în minte este că acest copil trebuie să moară:

Spiritul meu a fost tulburat de această veste; și o dorință profundă, pe care nu o formulam deloc, dar pe care o simțeam în inima mea, gata să se manifeste, asemeni acelor oameni ascunși în spatele ușilor și care așteaptă să li se spună să se arate, o dorință criminală dădea târcoale în adâncul minții mele! Dacă s-ar întâmpla un accident? Printre aceste mici ființe există atâtea care mor înainte de a fi născute!

Oh! Nu-i doream moartea amantei mele: biata fată, o iubeam mult! Dar poate doream moartea celuilalt, chiar

înainte să-l fi văzut.

În mod paradoxal, tânărul avocat care, prin natura profesiei sale, ar fi trebuit să apere acest copil și dreptul lui la viață, îl condamnă la moarte chiar înainte de a se naște. Ipoteza crimei începe să prindă rădăcini și să se contureze, pentru că el nu vede în acest bastrad un posibil urmaș, ci un dublu amenințator. Nașterea copilului în condiții bune echivalează pentru el cu un lucru anormal, ca și cum viitorul normal al acestui copil ar fi fost ca el să se nască mort. După cum mărturisește domnul Badon-Leremincé, el nu l-a iubit deloc. Lipsa de dragoste pentru copil se transformă în ură în ziua în care o întâlnește pe femeia vieții lui, cea cu care dorește să-și întemeieze o familie: *„simțeam crescând în mine o ură contra fiului meu, împotriva acestei bucăți de carne vie și țipătoare care îmi bara drumul, îmi întrerupea viața, mă condamna la o existență deșartă, fără toate acele speranțe vagi care fac fermecătoare tinerețea.”* Da, acest bastard face imposibilă realizarea fericirii lui viitoare. Se simte prins în capcană. Cum să iasă din această situație? Nu avea nicio posibilitate să aleagă: *„(...) eram prins în capcană. Să mă căsătoresc cu această tânără pe care o adoram, chiar dacă aveam un copil sau mai bine să-i spun adevărul și să renunț la ea, la fericire, la viitor, la tot? Căci părinții ei, oameni rigizi și scrupuloși, nu mi-ar fi dat-o de soție dacă ar fi știut.”*

Ideea de a se descotorosi de acest dușman care i-ar fi distrus viața i se strecoară treptat în minte și devine o obsesie care-l bântuie zi și noapte. Fiind fin analist al sufletului uman, Maupassant descrie lupta interioară la care este supus domnul Badon-Leremincé, jalonând etapele care-l duc de la ură la nebunie și de la crima virtuală la crima reală:

Atunci obsesia care mă bântuia de o lună îmi pătrunse din nou în minte. De îndată ce nu mă mai mișcam, cobora peste mine, intra în mine și mă rodea. Mă rodea așa cum rod ideile fixe, așa cum cancerul trebuie să roadă carnea. Mi se părea că era acolo, în capul meu, în inima mea, în tot corpul meu; și mă devora așa cum ar fi făcut o fiară. Voiam să o alung, să o resping, să mă gândesc la alte lucruri, la speranțe noi, așa cum deschizi o fereastră în vântul proaspăt al dimineții pentru a alunga aerul viciat al nopții; dar nu puteam să-mi scot această idee din minte nici măcar pentru o secundă. Nu știu cum să descriu în cuvinte această tortură. Ea îmi rodea sufletul; simțeam fiecare mușcătură cu o durere îngrozitoare, o adevărată durere fizică și morală (...) O furie teribilă creștea în mine, o furie care mă sufoca, o furie care atingea nebunia... nebunia! În mod sigur am fost nebun în seara aceea!

Înaintea lui Freud, Maupassant sondează gândul inconștient al distrugerii viitoare reprezentată de „acest avorton”, „această larvă”, „acest nimic”. Această conștientizare este în mod cert negativă și disperată. Îl omoară pe bietul bastard într-un acces de furie care frizează delirul, demența:

Oh! Tentația crimei mi-a venit în mod inconștient. Îmi amintesc doar că inima îmi bătea îngrozitor. Bătea atât de tare încât o auzeam așa cum auzi loviturile de ciocan în spatele pereților. Doar atât îmi amintesc! Îmi bătea inima! În mintea mea era o confuzie stranie, un tumult, o derută a oricărei rațiuni, a întregii stăpâniri de sine. Eram în una din acele ore de spaimă și de halucinație, în care omul nu mai este conștient de actele sale, nici de direcția voinței lui.

Împrejurările care l-au determinat pe domnul Badon-Leremincé să condamne la moarte o ființă nevinovată

fac obiectul unei analize minuțioase, obiective, eliberate de orice emoție, analiză pe care o face chiar autorul crimei care vrea să-și justifice acest act abominabil. Pledând pentru nebunie temporară, el pledează de fapt în favoarea lipsei lui de responsabilitate. Reconstituind trecutul, el explică de ce a vrut să omoare copilul, dar nu-și poate explica faptul că a făcut acest lucru. Amintirea obsesivă a crimei îl împiedică să uite gesturile mecanice pe care le-a făcut, succesiunea lor:

Am dat ușor la o parte păturile care acopereau corpul copilului; le-am aruncat la picioarele leagănului și l-am văzut în pielea goală. Nu s-a trezit. Atunci am mers la fereastră, ușor de tot, am deschis-o. Un suflu de aer rece intră asemeni unui asasin, un suflu atât de rece încât m-am ferit din calea lui; (...) Și am rămas în picioare lângă fereastră, neîndrăznind să mă întorc, de parcă nu voiam să văd ce se petrece în spatele meu și simțind încontinuu alunecându-mi pe frunte, pe obraji, pe mâini aerul mortal care intra în cameră. Deodată o tuse ușoară făcu să- mi treacă prin tot corpul un fior îngrozitor, un fior pe care-l mai simt și acum până la rădăcina părului. Și, cu o mișcare înnebunită, am închis brusc fereastra, apoi, întorcându-mă, am alergat la leagăn. Dormea, în continuare, cu gura deschisă, complet dezbrăcat. I-am atins picioarele; erau înghețate și le-am învelit.

Remușcarea și muștrarea de conștiință sunt tardive și nu-l vor putea salva pe micuțul care va muri după câteva zile de congestie pulmonară. După patru ani, vom reîntâlni același mod de a ucide un bastard în romanul *Inocentul* de Gabriele D'Annunzio. Dacă în nuvela lui Maupassant bastardul este fructul legăturii amoroase a eroului cu o femeie de condiție modestă, cu care nu se va căsători

niciodată, în romanul lui D'Anunzio, bastardul este fructul adulterului săvârșit de soția eroului, soție care a fost mereu neglijată, înșelată și umilită de soțul ei. În timp ce personajul lui Maupassant va trăi cu amintirea atroce a actului său criminal, personajul scriitorului italian se va sinucide. Dar, în ambele cazuri, bărbații urăsc copilul din cauza femeii.

Orice ar fi, trebuie să precizăm că nu doar bărbații doresc să suprimе copiii nedoriti. În perioada în care trăiește și scrie Maupassant, femeile care îșiucid copilul sau copiii sunt tot mai numeroase. Motivele invocate diferă de la un caz la altul. Astfel, în cazul lui Rosalie Prudent din nuvela eponimă, pruncuciderea se dovedește a fi o necesitate. Pentru Rosalie, liberul arbitru nu există. La început, ea nu are nicio intenție criminală, ideea pruncuciderii fiind totalmente exclusă. Dovada o constituie trusoul de copil, lucrat chiar de Rosalie, găsit în camera ei în timpul percheziției. Mai mult decât atât: pe ascuns, Rosalie o contactase pe moașa din partea locului. Iată ce declară Rosalie la tribunal:

— *„Când am văzut că sunt gravidă, am anunțat-o pe doamna Boudin, moașa, care este aici pentru a confirma; am întrebat-o cum să procedez în cazul în care s-ar întâmpla să nasc în lipsa ei. Apoi am făcut trusoul, nopți în șir, până la ora unu în fiecare noapte; apoi am căutat o altă slujbă, căci eram sigură că voi fi concediată; dar voiam să rămân aici până la soroc, pentru a economisi bani, dat fiind că nu am deloc și că aș fi avut nevoie pentru copil...*

— *Înseamnă că nu voiai să-l omori?*

— *Oh, în mod sigur nu, dom'le.*

De aceea actul ei criminal nu poate fi explicat. La început suntem tentați să credem că povestea ei face parte

din seria de pruncucideri săvârșite de servitoarele seduse și abandonate de obicei de cineva din familia stăpânului sau chiar de stăpân. În realitate, pregătirile riguroase pe care le face Rosalie pentru ziua când va naște contrazic această impresie. Și totuși ea va ucide, căci, în timpul nașterii, soarta implacabilă își bate joc de bunele sale intenții:

— *Iată cum s-a întâmplat. Am născut mai devreme decât aș fi crezut. Durerile au început în bucătărie, când terminasem de spălat vasele. (...) am urcat în camera mea, nu fără greutate, ținându-mă de balustradă; și m-am întins pe jos, pe mozaic, pentru a nu murdări patul. A durat poate o oră, poate două, poate trei; atât de rău mă durea, încât nu mai știu; apoi am împins cu toată puterea, am simțit cum iese și l-am luat de jos. Oh, da, eram în mod cert mulțumită. (...) Și-apoi l-am pus pe patul meu. Și-apoi, iată că mă apucă o durere, dar o durere insuportabilă. (...) Am căzut în genunchi, apoi pe spate, apoi pe jos; și iată că durerile încep din nou, poate încă o oră, poate două... acolo singură-singurică ... și-apoi iese altul... un alt copil..., doi..., da..., doi..., așa! L-am luat ca și pe primul, și-apoi l-am pus pe pat, unul lângă celălalt- doi.*

Ideea de a crește singură doi copii o face să intre în panică. Simte și ea disperarea tinerelor sărace, părăsite și respinse de bărbații care s-au servit de ele doar pentru câteva ore de plăcere. În pofida dragostei pe care o simte pentru cei doi nou-născuți, lui Rosalie îi este imposibil să-i păstreze pe amândoi. Singura soluție la care se gândește este de a păstra un singur copil. Dar pe care? Alegerea i se pare dificilă, dacă nu chiar imposibilă. În această situație, nu-i rămâne decât să-i omoare pe amândoi. Mărturia ei sfâșietoare pune încă o dată în evidență soarta tragică a femeii sărace, singure și abandonate:

Doi copii! Eu care câștig douăzeci de franci pe lună! Spuneți... este posibil? Unul, da, poți, privându-te... dar nu doi! Acest lucru mi-a luat mințile. Știu și eu? Puteam să aleg, spuneți? Știu și eu? M-am văzut la sfârșitul zilelor mele! Am pus perna deasupra, fără să știu... Nu-i puteam păstra pe amândoi... și m-am lungit și eu deasupra. Apoi, m-am zvârcolit și am plâns până la ziuă, a cărei lumină am văzut-o pe fereastră; cu siguranță se sufocaseră sub pernă. Atunci i-am luat sub braț, am coborât scara, am mers în grădina de zarzavaturi, am luat hârlețul grădinarului și i-am îngropat cât de adânc am putut, unul aici, celălalt acolo, nu împreună, pentru ca să nu poată vorbi despre mama lor, dacă într-adevăr copiii morți vorbesc. Ce știu eu?

De fapt, dacă există o pruncucidere în această nuvelă, este din întâmplare, este pentru că natura a contribuit la acest lucru. Rosalie nu este o criminală din naștere, ea ajunge să fie doar prin forța lucrurilor. Achitarea lui Rosalie este până la urmă o condamnare a fatalității, dar și a bărbatului care o abandonase fără să se gândească la consecințele plăcerilor lui. Louis Forestier consideră că „pruncuciderea poate să apară ca o consecință nefericită a unei necesități oarbe care privează ființa umană de liberul arbitru.” (Forestier; Louis 1979:1540)

Achitarea lui Rosalie este un paradox. O dublă pruncucidere nepedpsită pare neverosimilă în zilele noastre. La vremea aceea, achitarea lui Rosalie era un lucru normal. Conform legislației în vigoare la acea vreme, erau achitate tinerele care puteau demonstra că, din motive financiare, nu-și puteau întreține copilul. Este și cazul lui Rosalie care ucide de nevoie și nu de voie.

Bastardul din nuvela *Copilul* (vol. I) va avea o moarte înspăimântătoare. El va fi omorât înainte de a veni pe

lume. Așa cum am precizat deja, pruncuciderile nu erau rare pe vremea lui Maupassant. Nuvela se inspiră dintr-un fapt divers. *Gil Blas* din 3 septembrie 1883 semnala o faptă sordidă: o femeie tânără închiriasse o cameră la un hotel, apoi dispăruse. În timpul percheziției, în șemineu a fost descoperit un pachet care conținea corpul unui copil asasinat. Nuvela are ca punct de plecare acest fapt divers, dar imaginația lui Maupassant merge mult mai departe. Eroina, doamna Hélène, a rămas gravidă cu grădinarul ei. Dat fiind statutul social al familiei ei, nu știe ce să facă: *"Îi cunoașteți pe tata și pe frații mei! Sunt pierdută! Sora mea este măritată cu un bărbat cinstit. Rușinea mea se va răsfrânge și asupra lor. Și gândiți-vă la toți prietenii noștri, la toți vecinii noștri, la numele nostru..., la mama..."* spune ea doctorului. Pentru a evita un scandal care ar fi putut distruge viața ei, dar și a familiei sale, ea face apel la toate mijloacele cunoscute atunci pentru a avorta: *Am încercat să avortez. Am făcut băi fierbinți, am călărit cai dificili, am făcut gimnastică, am băut droguri, absint, șofran și altele. Dar nu am reușit.* Această enumerare arată cât era de hotărâtă să scape de copil. Vrea să curme viața unei ființe nevinovate doar din motive sociale și etice. Este un pretext. În realitate, ea vede în acest copil propria ei slăbiciune, dorințele carnale pe care nu le poate stăpâni, rușinea și umilința la care o va supune opinia publică. Va suprima copilul cu o cruzime de neimaginat, cu o sălbăticie ieșită din comun:

O obseda o idee fixă: să scoată din trupul ei acest copil blestemat (...)Ce-a făcut? În mod sigur și-a privit iar îndelung pântecul umflat, în mod sigur, l-a lovit, l-a rănit, l-a izbit de colțurile mobilelor, așa cum făcea în fiecare seară. Apoi, desculță, a coborât în bucătărie, a deschis dulapul și a luat un cuțit mare, care este folosit pentru a tăia carnea. A urcat în

camera ei, a aprins patru lumânări și s-a așezat pe un scaun de răchită împletită, în fața oglinzii. Exasperată de ura împotriva acestui embrion necunoscut și redutabil, vrând să-l smulgă și să-l omoare în cele din urmă, vrând să-l țină în mâinile ei, să-l sugrume și să-l arunce departe, a apăsât locul în care se mișcă această larvă și și-a deschis pântecul cu o singură lovitură de cuțit. Oh! în mod sigur a acționat foarte repede și foarte bine, căci a reușit să-l prindă pe acest dușman pe care nu-l putuse atinge. Îl apucă de un picior, îl smulse din ea și vru să-l arunce în cenușa din șemineu. Dar el era încă agățat de ea prin legături pe care nu a putut să le taie și, înainte de a înțelege ce-i mai rămăsese de făcut pentru a se separa de el, căzu neîsuflețită peste copilul înecat într-un val de sânge.

Dacă în cazul lui Rosalie Prudent instinctul matern există fără doar și poate, nu putem spune același lucru despre doamna Hélène. Ea duce o adevărată bătălie împotriva acestui copil pe care nu-l vrea și pe care-l consideră „o larvă”, „un embrion necunoscut”, „un dușman”. În analiza lui, Maupassant scoate în evidență dualitatea sufletului uman. În Hélène există de fapt două ființe diferite: pe de o parte, femeia care simte că înnebunește la gândul că va aduce pe lume un copil și, pe de altă parte, femeia care dă dovadă de luciditate și de mult sânge-rece. Precizia tăieturii de cuțit este o dovadă incontestabilă a acesteia din urmă. Ea vrea să omoare acest dușman de temut dar și să-și salveze viața. Maupassant se limitează doar la relatarea faptelor, lăsându-l pe cititor să judece această crimă atroce.

În nuvelele lui Maupassant, există și bastarzi aduși pe lume din motive inumane. În nuvela *Mama de monștri* bastarzii devin o marfă oarecare, un mijloc de îmbogățire ca oricare altul. Scriitorul insistă încă o dată pe dualitatea sufletului uman pe care o observă la o femeie „curajoasă,

cuminte și econoamă” devenită „o fabrică de monștri”, „o brută”. Ca de obicei, punctul de plecare al poveștii este o greșeală comisă de o tânără. Descoperind că este însărcinată, este cuprinsă de rușine și de frică. Pentru a-și masca păcatul, ea inventează o „cămașă de forță”:

Voind cu orice preț să-și ascundă nenorocirea, își strângea tare pântecul cu un sistem pe care-l inventase, un corset de forță, făcut din șipci și din sfoară. Cu cât pântecul se umfla din cauza copilului care creștea, cu atât ea strângea mai tare instrumentul de tortură, suferind chinul, dar rezistentă la durere, mereu zâmbitoare și suplă, fără a lăsa să se vadă sau să se bănuiască ceva.

Această mașinărie infernală are efecte înspăimântătoare asupra dezvoltării fizice a copilului: *Mutila în pântecul ei micuța ființă strânsă de îngrozitoarea mașină, o comprima, o deforma, făcea din ea un monstru.* Asemeni unui teratolog, Maupassant descrie cu minuțiozitate rezultatul folosirii acestui corset:

Capul presat se lungi, ieși ascuțit, cu doi ochi mari, bulbucați, ieșiți chiar din frunte. Membrele apăsate pe corp crescuseră răsucite ca lemnul de viță-de-vie, se lungiseră fără măsură, terminându-se cu degete asemănătoare picioarelor de păianjen. Corpul a rămas foarte mic și rotund ca o nucă.

Trebuie precizat însă că pruncul a scăpat cu viață și că mama, urându-l cu „o ură sălbatică”, îl creșcu. Nu-l omoară pentru că se teme de justiție. Viața ei va intra pe un nou făgaș în ziua în care căutătorii de fenomene ieșite din comun îi oferă un preț bun pentru „monstrul” ei. Primul

bastard estropiat vândut este doar primul pas spre îndeplinirea dorinței ei obsesive de a se îmbogăți și de a junge și ea o burgheză. Lăcomia învinge orice alt sentiment. Ca orice țărancă practică, ea înțelege repede că traficul de monștri i-ar putea aduce o avere. Și fără să ezite, fără să aibă vreo remușcare începe să fabrice monștri la comandă:

(...) se pare că a devenit abilă în a varia formele monștrilor în funcție de apăsările la care-i supunea în timpul sarcinii. A născut lungi și scurți, unii asemănători unor crabi, alții asemănători șopârlelor. Mulți au murit, lucru care a supărat-o. (...) Are acum unsprezece care trăiesc, care îi aduc, fie anul bun sau rău, între cinci și șase mii de franci.

Ea nu se gândește niciodată la copii ei ca la niște ființe umane, nici la suferința lor, la faptul că sunt niște ciudățenii de care râde lumea. În ochii ei, aceste ființe nevinovate sunt doar o sursă de venit. Dorința de a fi o burgheză o dezumanizează, o transformă într-un monstru mult mai odios decât monștrii pe care-i aduce pe lume. Scriitorul îi face portretul definitiv doar în câteva rânduri:

Este o femeie abominabilă, un adevărat demon, o ființă care naște, în fiecare an, de bunăvoie, copii diformi, hidoși, înspăimântători, în fine monștri și pe care-i vinde prezentatorilor de curiozități. Din când în când, acești îngrozitori industriași vin să se informeze dacă ea a mai produs vreun avorton și, dacă le place, îl iau, plătind mamei o rentă.

Charles Castella (2000:21-22) remarcă aspectul mercantil al producerii în serie al bastarzilor estropiați:

Vânzarea nu mai este pentru ea doar o oportunitate,

ea devine un sistem: o duzină de copii concepuți și fasonați ca simple obiecte de schimb. Dezumanizarea femeii nu mai cunoaște limite: ea devine o parteneră de afaceri cinică și calculată. Tații? Sunt de o discreție absolută; poate împart beneficiile cu ea. Justiția? Fără o dovadă palpabilă, ea nu poate face nimic și mama va putea fabrica în liniște fenomenele ei care se vând bine.

În niciuna din nuvelele scrise de Maupassant, bestialitatea umană nu atinge acest apogeu.

Tot o sursă de venit, de îmbogățire o constituie și bastarzii din alte două nuvele, respectiv *Un milion* și *Moștenirea*, cea de-a doua fiind o variantă mai amplă a primei. În ambele nuvele, pentru a moșteni averea mătușii ei, eroina trebuie să aducă pe lume un copil. Acest copil valorează o sumă considerabilă: un milion de franci. Cum în ambele nuvele cuplul nu poate avea copii din cauza sterilității bărbatului, adulterul consimțit apare ca fiind singura soluție de a pune mâna pe râvnita moștenire. Contrar bărbaților din *Câmpul de măslini*, *Domnul Jocaste* și *Domnul Parent*, care au suferit enorm din cauza trădării celor mai buni prieteni, bărbații din cele două nuvele în chestiune caută prieteni cu care soțiile lor să-i trădeze. Disperați la ideea de a pierde atâția bani, ei merg și mai departe: își împing soțiile în brațele prietenilor, chiar dacă fac acest lucru în mod indirect, sugerându-le doar avantajele adulterului. Domnul Bonin din nuvela *Un milion* se multumește doar să-i spună consoartei povestea soției unui coleg de muncă:

„Micul Ravinot, care era în plus acum cinci ani, tocmai a fost numit sub-șef.” (...) „El nu este mai bun decât altul. Are o soție inteligentă, ăsta-i adevărul. A știut să-i placă șefului de departament și obține tot ce vrea. În viață trebuie să știi să te aranjezi încât să nu fii înșelat de împrejurări.”

În nuvela *Moștenirea*, domnul Lesable nu-i spune nimic soției, dar domnul Maze devine un obișnuit al casei și i se permite să-i facă curte Corei. Când fiecare din aceste soții își anunță soțul că este însărcinată, acesta este copleșit de bucurie. Astfel, bastardul este adorat chiar înainte de a veni pe lume: *A fost atât de șocat încât era cât pe ce să se prăbușească; și, brusc, își luă soția în brațe, o sărută înnebunit, o așază pe genunchii lui, o îmbrățișă iar ca pe un copil adorat și, cedând emoției, plânse, plânse în hohote. (Un milion)* În ceea ce-l privește pe domnul Lesable, *se simte liniștit (...) Și un gând vag, continuu, fericit se răspândea în el: Va fi bogat. (Moștenirea)* Prin atitudinea lor, cei doi soți anunță o nouă morală: cea a banului obținut prin orice mijloace. Dar ceea ce depășește limitele bunului simț este atitudinea acestor femei adulterine. Deși copiii lor sunt niște bastarzi, ele își permit să le trateze de sus pe celelalte femei adulterine în numele unei morale pe care ele au călcat-o în picioare fără cea mai mică reținere. Morala lor vizează mai ales femeile care au greșit din dragoste, căci niciuna din ele nu a cunoscut acest nobil sentiment.

Charles Castella (2000:29-32) precizează că aceste două nuvele au în comun următoarea schemă narativă: viitoarea mamă plătește cu bani sau în natură pe cel care-i va face un copil. Acest copil este dorit ca sursă de profit și nu pentru a satisface instinctul matern autentic. Înțelegerea se face între soție și soț: amantul face parte din planul lor și este eliminat îndată ce rolul lui a luat sfârșit. Soțul își asumă o paternitate onorabilă. Există doar un perdant în această afacere: legea morală care ridică la rang de virtute adulterul comis în scopuri materiale și bastardul la rang de copil legitim.

Bastardul nu este totuși un perdant; dimpotrivă, el are o soartă fericită: scapă de stigmatul infam de bastrad,

fiind considerat și declarat copil legitim și va beneficia de o educație bună.

Cu totul diferită va fi soarta copilului născut în urma unui adulter în nuvela *Abandonatul*. Maupassant pune din nou, sub aspect social și fiziologic, problema bastar-dului. El arată cum egoismul și prejudecățile sunt ca o fatalitate pentru copiii născuți dintr-un adulter. În pofida iubirii pasionate pentru domnul d'Apreval și a dorinței de a păstra copilul născut din această pasiune, doamna de Cadour trebuie să țină cont de prejudecățile societății în care trăiește. Păstrarea unui copil conceput în afara căsătoriei ar fi dezonorat-o. Dată fiind această situație, ea trebuie să accepte practica obișnuită la acea vreme: să renunțe la copil, dându-l unei doici și păstrând secretul identității părinților. Dar, din momentul în care i-a fost luat copilul, ea s-a gândit mereu la el. Știa că a fost crescut de o familie de țărani normanzi, că devenise și el un țăran, că era căsătorit și că o ducea bine din punct de vedere material datorită tatălui său „*al cărui nume nu-l cunoștea*” De când fusese despărțită de copilul ei, nevoia de a-l revedea o rodea ca o boală care te macină progresiv. „*De câte ori*”, sintagmă care introduce numeroase fraze exclamative, traduce lupta interioară a acestei femei, dar și hotărârea de a-și revedea copilul care-i fusese luat în urmă cu mult timp. Prin fraze emoționante, scriitorul ne împărtășește suferința acumulată de acest suflet mutilat:

De patruzeci de ani, de câte ori nu voise să meargă să-l vadă, să-l îmbrățișeze! Nu-și imagina că a cescut. Ea se gândea mereu la acea larvă umană, pe care o ținuse într-o zi în brațe și pe care o strânsese la pieptul ei îndurerat.

De câte ori nu-i spusese amantului ei: „Nu mai rezist, vreau să-l văd; voi merge să-l văd. M-am gândit la el tot timpul”

Chiar dacă nu a avut curajul să-l păstreze lângă ea, doamna de Cadour nu-și asumă nicio responsabilitate. După părerea ei, singurul vinovat este domnul d'Apreval. Ea merge chiar mai departe acuzându-l că este imaginea perfectă a insensibilității și indiferenței: *-E posibil să ai un fiu și să nu-l cunoști deloc? E posibil să-ți fie frică de el, să-l fi aruncat ca pe o rușine? "Era oribil.; - Nu, nu mai puteam rezista dorinței de a-l vedea, dorință care mă obsedează de patruzeci de ani. Voi, bărbații nu înțelegeți acest lucru. Întrebările ei retorice, deciziile tardive de a înfrunta convențiile sociale și mai ales opinia publică, compasiunea pentru copilul abandonat traduc tulburarea sufletească a femeii create de o societate în care aparența contează mai mult decât existența, societate care privează femeia de dreptul la dragoste și la fericire. În câteva fraze ea sintetizează problemele existențiale ale femeii secolului al XIX-lea:*

M-am gândit la el toată viața. Ce viață îngrozitoare am avut din această cauză! Nu m-am trezit niciodată, nici măcar o singură dată, fără ca primul meu gând să nu fie la el, la copilul meu. Cum o fi? Oh! ce vinovată mă simt față de el! Trebuie să-ți fie teamă de lume într-un asemenea caz? Ar fi trebuit să renunț la tot și să-l urmez, să-l cresc, să-l iubesc. În mod sigur aș fi fost mai fericită. Nu am îndrăznit. Am fost lașă. Cât am suferit! Oh! Cât trebuie să-și urască mamele aceste biete ființe abandonate!

Este greu de înțeles atitudinea acestei mame care a avut curajul să înfrunte legile moralei, dar nu a avut curajul să păstreze ființa nevinovată căreia i-a dat viață. Maupassant consideră că gestul ei este o dovadă incontestabilă de egoism, victima fiind copilul. Ca în toate nuvelele sale, timpul psihologic și timpul cronologic nu corespund.

Remușcările vin prea târziu.

În ceea ce-l privește pe Pierre-Bénédict, bastardul abandonat, el a crescut fără să-și cunoscă părinții. Are o fermă, este căsătorit și are o fetiță de vreo zece ani. Nu va afla niciodată că cei doi străini veniți în vizită erau părinții lui. La rândul lor, părinții nu-i voi spune niciodată cine sunt ei. Maupassant alege această soluție, căci o mărturisire din partea părinților ar fi tulburat, dacă nu stricat, viața modestă, dar liniștită a fiului lor. Oricum nu l-ar fi recunoscut oficial și statutul lui Pierre-Bénédict nu s-ar fi schimbat. Până la sfârșitul vieții va fi un copil nelegitim, abandonat de părinții săi.

Charles Castella (2000: 46) vede prin altă prismă problema acestui bastard. Doi aristocrați și-au încredințat fiul unei familii de țărani. Fiul a devenit și el tot un țăran, dar care nu duce lipsă de nimic datorită banilor dați de tatăl său, al cărui nume nu-l cunoaște. Astfel, un contract tacit a fost încheiat între părinți și bastard: respectabilitatea salvată în schimbul unei bogății materiale. Tatăl își asumă funcția mercantilă. Doar mama are remușcări, simțindu-se vinovată că nu a riscat șantajul spunându-i adevărul. Până la urmă, singurul lor contact cu copilul nelegitim se reduce la un act comercial: vânzare-cumpărare de produse. Chiar și gestul de despărțire este tot unul comercial: îi lasă cinci franci pe un scaun.

Există în nuvelele lui Maupassant și mame care fac tot posibilul pentru a-și păstra copiii. Fiecare își crește bastardul în funcție de posibilități. Scriitorul nu se sfiește să opună femeii din înalta societate o prostituată care, în pofida meseriei și a sărăciei, nu se gândește nicio clipă să-și abandoneze copilul. În mod evident, este o ocazie pentru Maupassant să-și exprime unele idei legate de bastard și de locul lui în viață, să-și exprime mila față de această ființă nevinovată obligată să respecte niște reguli stricte pentru ca mama să-și poată

exercita meseria degradantă, dar care le asigura existența de toate zilele. Neavând decât o singură cameră și un singur pat, de fiecare dată când mama aducea un bărbat acasă, bietul copil trebuia să stea ore întregi sau să doarmă pe un scaun în șifonier. De unde și titlul nuvelei: *Șifonierul*. Personajul - narator descoperă cu stupefație acest lucru:

Dar un zgomot puternic, care venea chiar din cameră, mă făcu să sar din pat; era zgomotul unui corp care cade și care se ridică pipăind peretele cu mâinile. (...) Dar descoperisem din ce parte venise acel zgomot bizar. M-am îndreptat direct spre o ușă ascunsă la capătul patului nostru și am deschis-o brusc... și am văzut, tremurând, privindu-mă cu ochi speriați și strălucitori, un biet băiețel, palid și slab, așezat lângă un scaun mare de pai, de pe care tocmai căzuse. De îndată ce mă zări, începu să plângă și întinse brațele spre mama lui:

„Nu-i vina mea, mamă, nu-i vina mea. Am adormit și am căzut. Nu trebuie să mă cerți, nu-i vina mea.”

Explicațiile femeii constituie un rezumat al situației ei: este o mamă singură și săracă, atât de săracă încât nu-i poate asigura o viață normală copilului ei:

„Ce vrei? Nu câștig destul pentru a-l ține la internat. Trebuie să-l țin cu mine și nu am cu ce plăti o cameră în plus. Când nu am pe nimeni, doarme cu mine. Când vine cineva pentru o oră sau două, poate să stea în șifonier, este cuminte și este obișnuit. Dar când cineva rămâne toată noaptea, așa ca tine, acestui copil îi obosește mijlocul să doarmă pe un scaun... Nu-i vina lui... Aș dori să te văd pe tine... dormind toată noaptea pe un scaun... Ai avea ce să-mi povestești...”

Maupassant nu poate rămâne indiferent la soarta deplorabilă a acestui copil fără copilărie, supus unor torturi fizice și psihice inimaginabile. Copilăria acestui bastard este un infern care, asemeni șifonierului, își închide ușile care duc spre fericire. Sintagma copilul din șifonier conotează situația dureroasă și umilitoare a acestui copil din flori. În câteva fraze emoționante, scriitorul descrie starea lui sufletească, dar și ceea ce însemna viața acestui biet bastard:

Copilul continua să plângă. Un biet copil pipernicit și timid, da, era copilul din șifonier, din șifonierul rece și întunecos, copilul care venea din când în când să ia puțină căldură din patul rămas liber pentru o clipă.

Și mie îmi venea să plâng.

Până acum am văzut că, oricare ar fi circumstanțele nașterii sale, bastardul este considerat o ființă neterminată. El este o victimă. Mai întâi, victima bărbatului care, în calitate de tată biologic, nu-și asumă nicio responsabilitate și nu vrea să se implice în viitorul amantei și al copilului. Apoi, victimă a mamei care vrea să se debaraseze de el, trecând uneori de la intenția criminală la actul propriu zis. Victimă, în cele din urmă, a societății care nu-i acordă niciun drept, îl disprețuiește, îl respinge, îl omoară cu legile, prejudecățile, indiferența și mai ales ipocrizia ei. Am putut distinge până acum două mari categorii de bastarzi: cei care sunt uciși în adevăratul sens al cuvântului și cei care sunt uciși din punct de vedere moral. Aceștia din urmă sunt cei mai nefericiți căci ei formează categoria morților vii.

În acest univers dominat de o fatalitate tragică, în acest univers al tenebrelor, Maupassant lasă să pătrundă și câteva raze de lumină și de speranță. Există și nuvele care sunt o replică pozitivă a celor prezentate până acum, nuvele în

care bastarzii care supraviețuiesc nu vor fi doar niște ratați, niște rebuturi sociale și morale. În aceste nuvele, bastarzii scapă de nefericire, de moarte, de rușinea de a fi născut „din tată necunoscut.” Astfel, *Copilul* este, până la un anumit punct, imaginea în oglindă a nuvelei *Confesiunea*. Jacques Bourdillère se îndrăgostește și el de o femeie cu care ar vrea să se căsătorească. Ca orice tânăr, are o amantă pe care o părăsește fără nicio ezitare și de care nu vrea să mai știe nimic. Orice tentativă a amantei de a-l contacta îl înfurie. Asemenea eroului din *Confesiunea*, el vede în femeia abandonată, care i se dăruise cu dragoste și cu încredere, un obstacol care l-ar putea împiedica în realizarea planurilor sale de căsătorie. Totul decurge perfect până în seara nunții, când primește o scrisoare al cărei conținut îl îngrozește:

„Domnule,

„Tânăra Ravet, fosta dumneavoastră amantă, după câte se pare, tocmai a născut un copil despre care pretinde că ar fi al dumneavoastră. Mama va muri și vă imploră să veniți la ea. Îmi iau libertatea să vă scriu și să vă întreb dacă puteți să-i acordați această ultimă întâlnire acestei femei, care se pare că a fost foarte nefericită și care este demnă de milă.

„Al dvs. Servitor,

Doctorul Bonnard

Începând din acest moment, prin comportamentul său moral, Jacques Bourdillère se îndepărtează de eroul din nuvela *Confesiunea*. Nu numai că aleargă la căpătâiul muribundeii, dar îi și promite să aibă grijă de copilul al cărui tată este: „Îți jur, îl voi crește și îl voi iubi. Nu-l voi abandona.” El merge și mai departe având curajul să-și înfrunte proaspăta soție, familia și invitații care participau la nuntă:: „Se

întâmplă... se întâmplă... că am un copil și că mama lui tocmai a murit... ” Și arăta în mâinile lui stângace acel boț de om care urla. Spunând adevărul își respectă jurământul făcut muribundeii. Din dragoste pentru soț și din instinct matern, Berthe, soția lui Jacques, va primi această ființă nevinovată cu brațele deschise, ca și cum ar fi propriul ei copil:

Fără să spună un singur cuvânt, Berthe luă copilul, îl sărută, îl strânse la piept, apoi, ridicându-și spre soțul ei ochii plini de lacrimi: „Spui că mama lui a murit?” El răspunse: „Da, cu puțin timp înainte... în brațele mele... O terminasem cu ea din vară... N-am știut nimic... doctorul m-a chemat...”

Atunci Berthe murmură: „Ei bine, vom crește acest copil.”

Nuvela se termină cu această hotărâre înțeleaptă și responsabilă a unei mame adoptive care-i va asigura un viitor fericit copilului.

Aceeași decizie înțeleaptă și responsabilă o întâlnim și în nuvela *Tăticul lui Simon*. Dacă în nuvela *Un paricid* Maupassant este cel care descrie suferințele îndurate de bastardul-adult, de data aceasta bastardul-copil este cel care ne povestește toate suferințele îndurate pentru că este „din tată necunoscut”. Simon, fiul lui Blanchotte, află adevărul despre statutul lui civil abia când începe să meargă la școală; toți colegii își bat joc de el: „Știi... Simon... ei bine, el nu are tată.”. Totul devine confuz în mintea copilului care se obișnuise să trăiască doar cu mama lui, fără să-și pună întrebări despre absența tatălui. Reacția copiilor îl derutează și mai mult: *Copiii erau stupefiați de acest lucru extraordinar, imposibil, monstruos – un băiat care nu are tată; îl priveau ca pe un fenomen, ca pe o ființă în afara naturii și simțeau crescând în ei acel dispreț, inexplicabil până atunci, pe*

care-l aveau mamele lor pentru Blanchotte. De la stupefacție, ei trec la o cruzime fără margini: „Se numește Simon ceva... acesta nu este un nume... Simon.”; „Nu ai tată! nu ai tată!”; „Du-te și spune-i tatălui tău.” Nu are tată, deci nu are nume, nu are nume, nu are deci identitate, nu există ca ființă umană. Este asociat cu „ceva” și nu cu „cineva”. Toate aceste cuvinte îl lovesc precum loviturile de ciocan. Universul lui fericit și liniștit se prăbușește brusc. Rușinea de-a nu avea tată se transformă în disperare. Sinuciderea îi apare ca fiind singura soluție de a scăpa de această nefericire: *„Rămas singur, copilașul fără tată începu să alerge spre câmp; o amintire îl făcu să ia o hotărâre importantă: voia să se înece în râu.”* El va explica motivele nefericirii lui unui muncitor car tocmai trecea pe acolo și pe care-l impresionase imaginea copilului care nu se mai oprea din plâns: *„M-au bătut... pentru că... eu... eu ... nu am... tată... nu am tată.”* Dar cine este Simon? Este o altă victimă a minciunii și a iresponsabilității unui bărbat. Este un copil abandonat de tatăl său încă înainte de a se naște, dar pe care mama l-a păstrat și l-a crescut cu dragoste. Este fiul lui Blanchotte, care, la rândul ei este victima unui bărbat pe care l-a iubit și care i-a promis că o va lua de nevastă și care nu și-a mai ținut promisiunea. Cu toate acestea, ea a păstrat copilul, străduindu-se să-i dea o educație bună. Copilăria fericită a lui Simon se termină în ziua în care își dă seama că, pentru a fi ca toți ceilalți copii, trebuie să ai un tată. Abia atunci absența acestuia îi provoacă o mare suferință. Philippe Remy, bărbatul care înțelege suferința copilului, va umple acest gol din viața lui Simon; soarta tragică a mamei și a copilului nu-l vor lăsa indiferent. Se va căsători cu Blanchotte și-l va face fericit pe Simon pe care-l va adopta. Simon va putea urma sfatul pe care i-l dă tăticul lui: *„Le vei spune colegilor tăi că tatăl tău este Philippe Remy,*

fierarul care va veni să-i tragă de urechi pe toți cei care își vor mai face vreun rău.” În articolul său „*Le père défait*”, Pierre Danger remarcă voința încrâncenată a acestui copil de-a nu mai fi în afara legii: „*Simon este totalmente singur, a pornit înarmat doar cu voința sa la cucerirea acestui tată al cărui nume îl va lua impunându-l mamei sale, aceasta pierzându-și dreptul de a reacționa din cauza păcatului originar: neputând rezista avansurilor unui seducător, ea este cea care a provocat nefericirea fiului ei prin simplu fapt că l-a adus pe lume.*” Este o părere subiectivă, autorul articolului considerând-o vinovată doar pe mamă, ca și cum tatăl biologic nu ar avea nicio obligație față de copil.

Scriitorul oferă personajelor o libertate care le permite să scape de disperare și să rezolve într-un mod inedit problema filiației. Cea care învinge este filiația inimii și nu a sângelui.

Nuvela *Testamentul* reunește mai multe teme recurente în opera lui Maupassant: moștenirea, testamentul, copilul-fructul adulterului. Ultima temă reflectă propria lui preocupare în ceea ce-l privește pe primul său copil nelegitim a cărui naștere este foarte aproape de momentul în care scrie această nuvelă. Crescut de domnul de Courcils, pe care-l consideră tatăl său, René află, după moartea mamei sale, numele tatălui său biologic: domnul de Bourneval. Această mărturisire, de dincolo de moarte, de care René ia cunoștință prin testamentul mamei sale, îi ia prin surprindere atât pe domnul de Bourneval cât și pe René. „*Cei doi fii mai mari au ca tată pe domnul de Courcils. Numai René își datorează viața domnului de Bourneval.*” mărturisește Mathilde de Croixluce în testamentul ei, mărturisire confirmată de amantul ei. Această dezvăluire îl șochează pe René, dar el nu simte nici cel mai mic dispreț față de mama sa sau față de adevăratul său tată. Statutul de bastard nu-l deranjează, căci el are un

tată care l-a crescut și al cărui nume îl poartă și a aflat și cine este tatăl său biologic care se grăbește să-l recunoască oficial. De aceea propunerea domnului de Bourneval nu-l surprinde: „*Ești fiul meu. Vrei să mă urmezi? N-am dreptul să te oblig să mergi cu mine, dar îmi iau acest drept, dacă vrei să mă însoțești.*” René va merge cu el, va lua numele lui, renunțând la cel pe care legea i-l dăduse și care nu era al lui. Nu o judecă și nu o condamnă pe mama lui pentru adulterul comis. Nu-l judecă nici pe tatăl său biologic care i-a iubit pe amândoi și care a trebuit să ascundă dragostea pe care o nutrea pentru mama lui, dar și pentru el. Încă de la naștere, domnul de Bourneval a fost mereu prezent în viața lui.

Același viitor fericit va avea și bastardul din nuvela *Povestea unei servitoare*. Acest copil este deja fericit pentru că mama lui l-a iubit chiar din momentul în care a venit pe lume. Situația de mamă singură o obligă să-și ascundă sarcina și să lase copilul în grija vecinilor mamei sale, în satul natal și departe de locul de muncă. Aspectul fizic al acestui copil născut prematur nu o împiedică să-l iubească. Instinctul ei matern este foarte puternic: „*Și atunci, în inima ei mult timp îndurerată, apăru asemeni unei aurore, o dragoste necunoscută pentru această ființă plăpândă pe care o lăsase acolo; și această dragoste era o suferință nouă pe care o simțea oră de oră, minut de minut, pentru că era despărțită de el. Ceea ce o chinuia în mod deosebit era o nevoie nebună de a-l îmbrățișa, de a-l strânge în brațe, de a-i simți corpul lui mic lipit de carnea ei.*” Acest copil devine rațiunea ei de a trăi. În același timp, ea este conștientă de responsabilitatea ei de mamă care trebuie să asigure viitorul copilului. De aceea muncește foarte mult și caută mijloacele prin care să pună deoparte cât mai mulți bani.

Până la vârsta de șase ani copilul a trăit departe de mama lui, fără să-și fi cunoscut tatăl. El a cunoscut și momente

fericite când mama venea să-l vadă. Trădată și părăsită de tatăl copilului, Rose a trebuit să ascundă existența copilului pe care-l adora și pe care nu l-a neglijat niciodată. În momentul în care stăpânul ei vrea s-o ia de nevastă, Rose trăiește două sentimente contradictorii: teama de a mărturisi existența copilului și dorința nebună de a-i asigura un viitor. Responsabilitatea de mamă învinge teama: se căsătorește cu stăpânul ei care adoră copiii și care ar vrea să aibă și el un copil. Încercarea lor de a avea un copil eșuează. Acuzată că-i sterilă, ea îi va spune adevărul soțului ei. Contrar așteptărilor ei, soțul se bucură, este fericit că are un copil, chiar dacă nu este al lui. Reacția fermierului este identică reacției lui Berthe din nuvela *Copilul*. Fermierul decide să facă din acest bastard copilul lui: "*Ei bine, vom merge să-l aducem pe acest copil pentru că noi nu am avut unul (...) Voiam să adopt unul, iată că l-am găsit. Îi cerusem preotului un orfan.*" Tema adopției aruncă o lumină mai optimistă și mai liberă asupra modului de a privi și înțelege paternitatea.

Cuprins de remușcări, Hautot-tatăl îi mărturisește fiului său că are un copil nelegitim cu o tânără cumsecade cu care nu s-a căsătorit din respect pentru el, dar și din respect pentru amintirea soției sale. Înainte de a muri în urma unui accident de vânătoare, el se gândește la micuțul bastard și vrea cu orice preț să-și justifice atitudinea iresponsabilă față de acesta:

(...) i-aș fi putut face un testament... nu i-am făcut nimic! N-am vrut... căci nu trebuie să scrii anumite lucruri... acest gen de lucruri... dăunează prea mult celor legitimi... și apoi acest lucru încurcă tot... ruinează pe toată lumea! Vezi, nu trebuie hârtie timbrată, nu folosește niciodată. Dacă sunt bogat, este pentru că eu nu m-am folosit niciodată de așa ceva. Înțelegi, fiul meu! (...) Nu povesti aceste lucruri nici lumii, nici

notarului, nici preotului. Aceste lucruri se întâmplă, toată lumea o știe, dar nu se spun decât dacă este nevoie.

El consideră că este mai natural și mai puțin rușinos să-i ceară fiului legitim să se ocupe de fiul lui nelegitim, idee cuprinsă chiar în titlul nuvelei: *Hautot tată și fiu*. În acest sens, problema bastardului va rămâne o problemă de familie. Ocupându-se de fiul nelegitim al tatălui, fiul îi succede tatălui: *Strânse mâna tinerei femei, îl sărută pe Emile pe obraji și se așeză, aproape ca la el acasă, cu inima grea totuși.* Mai mult: începe să repete gesturile pe care le făcea tatăl său: ia micul dejun, fumează pipă (pipa care-i aparținuse tatălui său și pe care o folosea când venea la domnișoara Donet), „*îl așeză pe Emile călare pe piciorul lui și îl făcu să se joace de-a cavalerul, în timp ce ea strângea de pe masă*”, „*se ridică în picioare cu regret, foarte necăjit la ideea că va pleca*”, va reveni în fiecare zi de joi pentru a o revedea pe domnișoara Donet și pe „fratele său”. Pierre Danger (:56) este de părere că în această nuvelă regăsim clasicul triumphi oedipian conform căruia fiul împarte cu tatăl aceeași femeie sau îl înlocuiește pe lângă ea. César își atribuie tot ceea ce aparținuse tatălui său: vizitele de joi, locul la masă, pipa, copilul. Dar, în pofida pensiei pe care tatăl i-a lăsat-o lui Emile, acesta va rămâne un copil din tată necunoscut căci nu există nicio recunoaștere oficială a paternității. Existența copilului va rămâne deci o afacere de familie, a cărei onoare este mai presus de fericirea copilului.

Bastardul poate fi un refugiu pentru tatăl îmbătrânit și singur. Baronul de Mordiane simțea de câțiva ani *apăsarea singurătății care-i copleșește pe celibatarii bătrâni*. Motiv pentru care dorește să-și cunoască bastardul, care nu este un ratat, o epavă umană, ci un cunoscut și apreciat arhitect din

sudul Franței. Deși nu-l văzuse niciodată, este cuprins de un adevărat elan sentimental:

Baronul de Mordiane știa deci doar că un copil din sângele lui trăia undeva în împrejurimile Marsiliei, că trecea drept inteligent și bine educat, că se căsătorise cu fiica unui arhitect antreprenor, căruia îi succedase. Era considerat ca un om care câștigă mulți bani.

De ce nu ar merge să-l vadă pe acest fiu necunoscut, fără să-și spună numele, pentru a-l studia mai întâi și pentru a se asigura că, la nevoie, ar putea găsi un refugiu agreabil în această familie?

Sentimentele care-l animă sunt contradictorii: bucuria că a fost generos cu acest copil nelegitim care-i amintea de o frumoasă, dar scurtă poveste de dragoste din tinerețe este diminuată de regretul că nu se va putea prezenta ca un salvator, ca un binefăcător: *Regreta doar că i-a dat atâția bani și că acești bani au prosperat în mâinile tânărului, ceea ce nu-i mai permitea să se prezinte ca un binefăcător.* Totuși este gata să încalce termenii contractului inițial, tacit și anonim: bogăția în schimbul evitării scandalului și dezonoarei.

Vizita lui se soldează cu un eșec: rafinatului parizian nu-i plac mirosul sufocant de usturoi, de care toți par impregnați, dezordinea din casă și aspectul murdar al oamenilor și lucrurilor, „omulețul chel” și vestimentația lui neîngrijită.

Îngrozit de înfățișarea grotescă a fiului, care nu semăna nici cu el, nici cu mama lui, planul lui inițial se schimbă: nu-i va spune lui Duchoux că este tatăl său și va avea cu el doar o relație de afaceri: consultanță în vederea cumpărării unui teren.

Deși este mândru de el, baronul nu găsește o cale de comunicare cu fiul lui. Așa cum precizează Charles Castella,

elanul lui sentimental este diminuat, inhibat în momentul în care fiul reneagă formal providența paternă: *Sunt copilul hazardului, domnule, și (...) sunt mândru de acest lucru. Nu datorez nimic nimănui, sunt copilul realizărilor mele.*

Asistăm în această nuvelă la un alt tip de relație între tată și bastard: tatăl vrea să-și cunoască fiul în timp ce acesta din urmă nu are nici cea mai mică intenție de a-și găsi tatăl, de a-l cunoaște, de a se răzbuna. Statutul de bastard nu l-a împiedicat să se realizeze în viață.

Evocarea sorții tragice a bastardului fără viitor este o constantă a nuvelor lui Guy de Maupassant. Mai mult de 20 de nuvele sunt consacrate acestei realități a epocii. Bastardul fără viitor este prezentat ca o ființă incompletă, un avorton, o larvă umană. În toate aceste nuvele, scriitorul manifestă o contradicție frapantă: pe de o parte, repulsia față de femeia însărcinată și față de paternitate; pe de altă parte, afecțiunea profundă și sinceră față de aceste larve umane care au și ele dreptul la viață, la copilărie, la stimă, la demnitate. Este evident că scriitorul a tratat sub toate aspectele soarta rezervată bastardului, relațiile pe care acesta le are cu părinții și cu societatea.

Numeroase sunt nuvelele în care a fi părinte este considerată o piedică, o limitare a libertății de acțiune în măsura în care copilul nu este nici dorit, nici așteptat. El este perceput ca un element care perturbă planurile de viață, de viitor. Bărbatul mai ales, vrea să-și păstreze locul, să nu renunțe la un anumit stil de viață, să-și păstreze intactă imaginea socială: Așa cum spune eroul din *Confesiunea*, copilul este un intrus care-l privează pe bărbat de a fi propriul lui stăpân.

În nuvelele lui Maupassant, tații nu-și asumă riscul să se atașeze de copiii nedoriți. Acest lucru explică numărul mare de bastarzi care nu inspiră nicio compasiune genitorilor lor. Bastardul este considerat o povară. Adevărată

figură de refulat, copilul nelegitim reprezintă umbra de care tatăl vrea să scape. Descoperirea acestui dublu negativ provoacă groaza sau consternarea și va fi urmată de fugă sau de negare. Apariția bruscă a umbrei are loc pe fundalul spaimei de ceea ce trebuia să fie ascuns.

Mamele pot fi pot fi sufocante, devorându-și copiii cu îmbrățișări și săruturi (*Povestea unei servitoare*), calculate, în vederea obținerii unei moșteniri (*Un milion, Moștenirea*). Ele pot fi criminale fie din interes (*Mama de monștri*), fie din disperare (*Rosalie Prudent, Copilul*).

Mamele care-șiucid fără milă copilul sunt niște creaturi hibride, pe jumătate femei, pe jumătate brute. Motivele pruncuciderii sunt diferite: imposibilitatea financiară de a-l crește (*Rosalie Prudent, Copilul*), păstrarea poziției sociale (*Copilul*).

Frumusețe inutilă rupe cu ceea ce Maupassant ne obișnuise în celelalte nuvele. Eroina, în pofida fidelității conjugale, va face din unul din copii un bastard. Acest fals bastard va fi pentru ea un scut de apărare împotriva numeroaselor maternități. Ea își revendică dreptul de a trăi, refuzând viața de „iapă gestantă închisă într-o herghelie”.

Tăticul lui Simon, Copilul și Povestea unei servitoare, iată trei nuvele în care legea inimii iese triumfătoare. Trei nuvele în care adulții iubesc și protejează copiii. Trei nuvele care se termină cu bine și în care bastarzii sunt adoptați. Berthe din *Copilul* dă dovadă de spontaneitate de mamă adoptivă. Pentru ea, a-și iubi soțul înseamnă a-i iubi și copilul nelegitim. Pentru Berthe, adopția înseamnă abolirea statutului de bastard rezervat unui copil nevinovat. Philippe din nuvela *Tăticul lui Simon* își asumă dintr-o dată statutul de tată. Îl iubește deja pe băiat și vrea să-l protejeze. Tema adopției prezentă și în *Povestea unei servitoare* aruncă o lumină optimistă asupra paternității și asumării acesteia.

Iubit este și Georges din *Domnul Parent*. Personajul eponim dezvoltă în el un sentiment de maternitate care-i lipsește cu desăvârșire soției sale. Incipitul pune în evidență atenția concentrată și drăgăstoasă pe care tatăl o acordă copilului. O parte din această dragoste este în realitate deplasarea unei iubiri conjugale frustrate. Acest tată la feminin este dotat cu un adevărat instinct matern.

Este evident faptul că în fiecare nuvelă Maupassant a pus puțin din el însuși, din copilăria lui tristă, marcată de absența tatălui.

Bibliografie

Biasi, Pierre-Marc de (1993), « Flaubert, le père symbolique », Magazine littéraire n° 310, mai

Castella, Charles (2000), *Les contes et nouvelles réalistes de Maupassant – Lecture sociogénétique*, Editions L'Âge de l'homme, Lausanne

Danger, Pierre (1993), « Le Père défait », Magazine littéraire n° 310, mai

Dusménil, René (1947), *Guy de Maupassant*, Tallandier, 1947

Forestier, Louis (2001), "Maupassant et l'avenir", Les Amis de Flaubert et de Maupassant, n° 9

Forestier, Louis (1979), *Maupassant-Contes et nouvelles*, Gallimard

Grandadam Emanoèle (2007), *Contes et nouvelles de Maupassant: pour une poétique du recueil*, Publications des Universités de Rouen et du Havre

Lanoux, Armand (1975), *Bel-Ami sau Viața lui Maupassant*, Editura Univers, București

Maupassant, Guy de (1979), *Contes et nouvelles*, Gallimard, Bibliothèque de la Pléiade

Redactor: Cosmin Perța
Tehnoredactor: Emilia Petre

Bun de tipar: noiembrie 2014. Apărut: 2014
Editura Tracus Arte, str. Sava Henția nr. 2, sector 1, București.
E-mail: office@edituratracusarte.ro, vanzari@edituratracusarte.ro
Tel/fax: 021.223.41.11.

Tiparul executat de S.C. WorldMediagraph București

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România

Guy de Maupassant

BASTARZII

**Traducere și lectură critică de
DORINA MIHAELA DONEA**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DE MAUPASSANT, GUY

Bastarzii / Guy de Maupassant

Traducere și lectură critică Dorina Mihaela Donea

București: Tracus Arte, 2014

ISBN 978-606-664-382-5

I. Trad. DONEA, Dorina Mihaela

www.tracusarte.ro

Editura Tracus Arte

București, str. Sava Henția, nr. 2, sector 1

© 2014 Tracus Arte

O lectură atentă a nuvelor lui Maupassant pune în evidență locul important pe care îl ocupă copilul natural și bastardul în ansamblul operei sale. Trebuie să precizăm că scriitorul vorbește alternativ despre bastard și copil natural în cadrul aceleiași nuvele, ceea ce ne conduce la ideea că, pentru scriitor, cele două denumiri desemnează mai mult statutul părinților decât pe cel al copilului. [...] Prezența acestei teme în opera lui Maupassant nu este întâmplătoare. Ea este strâns legată de viața scriitorului, de situația lui de tată biologic al mai multor copii, pe care nu i-a recunoscut oficial. În calitatea lui de fiu, circulau numeroase zvonuri legate de adevăratul lui tată biologic. Conform acestor zvonuri, tatăl lui biologic ar fi fost Gustave Flaubert.

În *Guy de Maupassant și Arta romanului*, André Vial precizează că acest zvon a fost rezultatul unei însemnări a lui Fouquier, care interpretase în sensul strict cuvântul „fiu” pe care Flaubert îl folosisese pentru a defini mai bine afecțiunea pe care o resimțea pentru învățăcelul lui. Pe de altă parte, se pare că Fouquier nu s-ar fi putut înșela, deoarece, în calitate de cronicar la *Gil Blas* și la *Figaro*, cunoștea bine culisele lumii literare.

Dorina Mihaela Donea

Guy de Maupassant

Bastarzii

Guy de Maupassant

Bastarzii

Traducere și lectură critică de
DORINA MIHAELA DONEA

